

OECD Territorial Reviews

SMÅLAND – BLEKINGE

Ursprungligen publicerad av OECD på engelska med titeln:

OECD Territorial Reviews, Småland-Blekinge, Sverige 2012 © 2012 OECD
Alla rättigheter förbehålles.

© 2012 Regionförbundet södra Småland för denna svenska utgåva Utgiven enligt överenskommelse med OECD, Paris.

Regionförbundet södra Småland ansvarar för kvaliteten på den svenska översättningen och dess överensstämmelse med ursprungstexten.

Ansvarig utgivare för publikationen är OECD:s generalsekreterare. Åsikter och argument som uttrycks och används i publikationen speglar inte nödvändigtvis de officiella ståndpunkterna från organisationen eller medlemsländernas regeringar.

Detta dokument och dess eventuella kartor påverkar inte statusen för eller suveräniteten över något territorium, avgränsningar av internationella gränsområden och gränser eller namnet på territorier, städer eller områden.

Statistiken för Israel har tillhandahållits av relevanta israeliska myndigheter under deras ansvar. OECD:s användning av sådan statistik påverkar inte statusen för Golanhöjderna, östra Jerusalem eller israeliska bosättningar på Västbanken under internationell rätt.

Rättelser till OECD:s publikationer finns online på: www.oecd.org/publishing/corrigenda

Förord

De regionala ekonomierna står inför omvälvande förändringar. Globaliseringen av handel och ekonomiska aktiviteter ställer deras förmåga att anpassa sig och förbli konkurrenskraftiga på allt hårdare prov. Utvecklingen går mot ökande inkomst- och resultatkllyftor inom och mellan regionerna, och kostnaden för att upprätthålla den sociala sammanhållningen ökar. Den snabba tekniska utvecklingen och kunskapsekonomin utgör nya möjligheter till lokal och regional utveckling, men detta kräver fortsatta investeringar från företag, omorganisation av arbetskraften och tillverkningen, mer avancerade färdigheter och miljöförbättringar.

Mitt i förändringen och turbulensen fortsätter olika regioner att välja helt olika vägar. Vissa regioner klarar sig bra och lyckas växa. Andra är mindre framgångsrika med att stimulera handel och andra ekonomiska aktiviteter. Många områden har svårt att hänga med i den allmänna trenden. Detta gäller främst områden med svaga kopplingar till tillväxtområden, drabbade av utflyttning och en åldrande befolkning, och som har halkat efter i fråga om infrastruktur och privata investeringar.

Samtidigt är inte staten längre ensam om att formulera den regionala politiken. Den vertikala maktfördelningen mellan olika skikt inom statsapparaten, liksom decentraliseringen av skattemedel, måste bedömas på nytt så att medborgarnas förväntningar tillgodoses bättre och programmen får önskat resultat. De offentliga myndigheterna behöver bedöma de aktuella problemen, utvärdera de senaste årens strategier och formulera nya alternativ.

Territorial Development Policy Committee (TDPC) inrättades 1999 av OECD. Det fanns ett behov av att mer systematiskt studera och sprida kunskap om nya regionala utvecklingsstrategier och styrning. Det är ett unikt forum för internationellt utbyte och debatt. TDPC har genomfört en rad aktiviteter, däribland ett antal regionala utvärderingar. Dessa studier sker enligt en standardmetod och med en gemensam begreppsram som gör att länderna kan dela med sig av sina erfarenheter och sprida information om goda metoder.

Tack

OECD-sekretariatet vill tacka regionförbunden i de fyra länen i Småland och Blekinge för deras samarbete och stöd under arbetet. Ett särskilt tack till de fyra regiondirektörerna Annika Larsson (Regionförbundet Jönköpings län), Håkan Brynielsson (Regionförbundet Kalmar län), Peter Hogla (Regionförbundet södra Småland) och Anna-Lena Cederström (Regionförbundet Blekinge). OECD är särskilt tacksamt gentemot den lokala gruppens samordnare, Per Schöldberg (regionförbundet i södra Småland), gentemot andra lokala gruppmedlemmar, Emil Hesse (regionförbundet i Jönköping), Helena Nilsson (regionförbundet i Kalmar), Carin Karlsson (regionförbundet i södra Småland), Sofia M Westerberg (regionförbundet i Blekinge) samt gentemot den övriga personalen i de fyra länen som deltog i granskningen för allt stöd och de utmärkta insatserna med att samla in bakgrundsinformation, ordna fältuppdrag och underlätta OECD-sekretariatets arbete. Sekretariatet vill även tacka de myndigheter och aktörer från de offentliga och privata sektorerna, det civila samhället och den akademiska världen som deltog i de möten som genomfördes under uppdragen. Sekretariatet vill också tacka Sverker Lindblad på näringsdepartementet i Sverige för hans roll å regeringens vägnar samt personalen på Statistiska centralbyrån i Sverige för att de tog fram detaljerade statistiska uppgifter.

OECD tackar myndigheterna i Skottland och Finland för värdefulla bidrag genom Julian Pace (landbyggsdirektör i Skottland) och Olli Voutilainen (finska arbetsmarknads- och ekonomidepartementet, regionala utvecklingsenheten).

Arbetet samordnades av Carlos Icaza Lara under ledning av William Tompson, chef för enheten för regional utveckling och landsbygdsutveckling i OECD:s enhet för regional utveckling. Rapporten har författats av en grupp bestående av José-Enrique Garcilazo och William Tompson (regionala trender och resultat), Yancy Vaillant (regionalpolitik) och Carlos Icaza Lara (styrning). Rapporten har fått viktiga bidrag från Krister Andersson, docent vid University of Colorado i Boulder, och av Simon Falck, doktorand och forskare på Kungliga tekniska högskolan (KTH) i Stockholm.

Doranne Lecercle redigerade det färdiga manuskriptet och Jeanette Duboys förberedde granskningen för publicering.

Innehållsförteckning

Bedömning och rekommendationer	15
Kapitel 1. Trender och utmaningar	35
Inledning.....	36
1.1. Det nationella sammanhanget.....	37
1.2. Den regionala kontexten: Ojämna mönster i regionen Småland– Blekinge.....	44
1.3. Faktorer för tillväxt.....	73
Slutsats.....	87
Anmärkning.....	88
Bibliografi	89
Bilaga 1.A1.....	90
Bilaga 1.A2.....	92
Bilaga 1.A3.....	94
Kapitel 2. Småland-Blekinges ekonomiska konkurrenskraft	103
Inledning.....	104
2.1. Anpassning till de demografiska problemen	105
2.2. Öka möjligheterna i Småland–Blekinge och regionens dragningskraft.....	134
Slutsats.....	172
Anmärkningar.....	176
Bibliografi	178
Kapitel 3. Styrning och samarbete i Småland/Blekinge	187
Inledning.....	188
3.1. Regional styrning och territoriellt samarbete i Småland–Blekinge	189
3.2. Analys av territoriell reform	206
3.3. Mot en bättre styrning av den regionala utvecklingen.....	225
Slutsats.....	246
Anmärkningar.....	250
Bibliografi	251
Bilaga 3.A1.....	255

Tabeller

Tabell 1.1.	Befolkning, yta och befolkningstäthet i OECD-området TL3-regioner, 2008.....	44
Tabell 1.2.	Befolkningstillväxt efter kommunernas storlek	47
Tabell 1.3.	BNP-struktur efter ekonomisk sektor, Småland–Blekinge och Sverige	53
Tabell 1.4.	Andelen arbetstagare från boendelän (lodrätt) till arbetsplatslän (vågrätt)	57
Tabell 1.5.	”Självförsörjningsnivåer” för svenska län i fråga om sysselsättning och löner, 2009	57
Tabell 1.6.	Inpendlingen till de fyra länen som en del av den lokala sysselsättningen, 2009 (%)	59
Tabell 1.7.	Andel av total lönesumma från arbetsplatslän till boendelän i SEK.....	61
Tabell 1.8.	Lokala arbetsmarknadsområden.....	65
Tabell 1.9.	Kvinnors genomsnittslöner som en procentandel av mäns genomsnittslöner, länsvis.....	72
Tabell 1.A2.1.	Fragmentering av BNP per capita i de fyra länen, 1995-2006.....	93
Tabell 1.A3.1.	Mervärde per arbetstagare i Sverige och jämförelseländer, 1995 och 2008	95
Tabell 1.A3.1.	Mervärde per arbetstagare i Sverige och jämförelseländer, 1995 och 2008 (<i>forts.</i>)	96
Tabell 1.A3.2.	Mervärde per arbetstagare, förhållanden, 1995 och 2008 (%).....	97
Tabell 1.A3.3.	Specialisering inom kemi-, gummi-, plast- och bränsleprodukter, 1993-2007.....	98
Tabell 1.A3.4.	Specialisering inom maskiner och apparater, 1993–2007 ...	98
Tabell 1.A3.5.	Specialisering inom pappersmassa, papper, tryckning och förlagsverksamhet, 1993-2007	99
Tabell 1.A3.6.	Specialisering inom livsmedelsprodukter, drycker och tobak, 1993–2007	99
Tabell 1.A3.7.	Specialisering inom grossist- och detaljhandel, restauranger och hotell, 1993–2007	100
Tabell 1.A3.8.	Specialisering inom fastighets- och näringstjänster, 1993–2007	100
Tabell 2.1.	Begåvningsflykt i Småland–Blekinge	107
Tabell 2.2.	Nettoflyttning efter kön	107
Tabell 2.3.	Andelen nya företag per åldersgrupp	115

Tabell 2.4.	Det nya landbygdsparadigmet	135
Tabell 2.5.	Övergången till rekreationsbaserad territoriell utveckling	136
Tabell 2.6.	Det gamla och nya industriella paradigmet	149
Tabell 2.7.	Passagerar- och godstrafik via Småland–Blekinges olika regionala flygplatser, 2010	165
Tabell 3.1.	Fördelning av de huvudsakliga befogenheterna mellan olika institutioner på regeringsnivå och mer lokal nivå	193
Tabell 3.2.	Personal som arbetar vid länsstyrelser och regionförbund efter huvudsakligt arbetsområde ^{1,2}	194
Tabell 3.3.	Länsbaserade institutioners utgifter.....	196
Tabell 3.4.	Länens storlek i Sverige	197
Tabell 3.5.	Exempel på regionaliseringsreformer i OECD-länderna ..	212

Figurer

Figur 1.1.	Småland–Blekinge	36
Figur 1.2.	Produktiviteten per arbetad timme i Sverige och OECD- länderna, 1970–2009	38
Figur 1.3.	BNP-tillväxten i OECD-länderna, 2008–2009.....	38
Figur 1.4.	Sveriges vetenskaps- och innovationsprofil	39
Figur 1.5.	Index för geografisk koncentration och Gini-index för regionala skillnader i BNP per capita i OECD-länderna (TL3), 2007	41
Figur 1.6.	Befolkningstäthet i OECD-länderna, 2010	42
Figur 1.7.	Befolkningstäthet	45
Figur 1.8.	Befolkningstillväxt (LHS) och befolkningstäthet (RHS) på kommunal nivå, 1991-2009	46
Figur 1.9.	Index för befolkningskoncentrationernas utveckling, 1991-2009.....	48
Figur 1.10.	Startnivå och genomsnittlig tillväxttakt för BNP per capita, svenska TL3-regioner, 1995-2007	49
Figur 1.11.	Startnivå och tillväxttakt för BNP per capita, OECD TL3-regioner, 1995-2007	50
Figur 1.12.	Svängningar i tillväxt i Sveriges TL3-regioner 1981- 2008.....	51
Figur 1.13.	Arbetslöshets- och sysselsättningsnivåer i svenska TL3-regioner, 2007	52
Figur 1.14.	Arbetslöshets- och sysselsättningsnivåer i svenska TL3-regioner, 2007–2009	52

Figur 1.15.	Specialiseringsindex för gruvdrift, mineralhantering och tillverkningsindustri, 1995–2008.....	54
Figur 1.16.	Specialisering i högteknologiska och kunskapsintensiva industrier i svenska TL3-regioner, 1993 och 2007.....	54
Figur 1.17.	Specialisering i låg- och medellågteknologisk industri i svenska TL3-regioner, 1993 och 2007	55
Figur 1.18.	Sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåerna i de fyra länen	56
Figur 1.19.	Deltagande- och arbetslöshetsnivåer, 2006	58
Figur 1.20.	Pendlingsflöden i och runt omkring Småland–Blekinge, 2008.....	62
Figur 1.21.	Arbetsmarknadens beroendeförhållanden kommunvis	63
Figur 1.22.	Lokala arbetsmarknader i Småland–Blekinge, 1980 och 2009.....	64
Figur 1.23.	BNP-tillväxt per capita i de fyra TL3-regionerna i Småland–Blekinge, 1980–2009.....	66
Figur 1.24.	Produktionsspecialisering i fyra sektorer i länen i Småland–Blekinge, 1995–2009.....	67
Figur 1.25.	Deltagandefrekvens i de fyra länen, 1995–2009	69
Figur 1.26.	Sysselsättningsgrad för män och kvinnor, 1995-2009	70
Figur 1.27.	Arbetslöshetsgrad för män och kvinnor, 1995–2009	71
Figur 1.28.	Kvinnors deltagande i ledningsfunktioner i svenska TL3-regioner 2000–2009	73
Figur 1.29.	BNP per sysselsatt i de fyra länen i förhållande till det nationella genomsnittet, 1995–2008.....	75
Figur 1.30.	BNP per arbetstagare och tillväxt av BNP per arbetstagare i landsbygdsregionerna i OECD, 1995–2007	76
Figur 1.31.	Antal vägkilometer per invånare och per kvadratkilometer i svenska TL3-regioner, 2009	78
Figur 1.32.	Transportindikatorer i fyra svenska TL3-regioner, 2009	78
Figur 1.33.	Tillgången till vägar från svenska TL3-regioner till EU-marknaderna, 2006.....	79
Figur 1.34.	Tillgången till järnväg från svenska TL3-regioner till EU-marknaderna, 2006	80
Figur 1.35.	Andelen invånare i åldrarna 25–64 år med grundskole- och gymnasieutbildning samt eftergymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå i fyra svenska TL3-regioner, 2009.....	82
Figur 1.36.	Andel av befolkningen med grundskole- och gymnasieutbildning som högsta utbildningsnivå, 2009	83

Figur 1.37.	Andel av befolkningen i åldrarna 25–64 år med grundskole- och gymnasieutbildning i kommuner från fyra svenska TL3-regioner, 2010	84
Figur 1.38.	Andel av befolkningen i åldrarna 25–64 år med eftergymnasial utbildning i kommuner i fyra svenska TL3-regioner, 2010	84
Figur 1.39.	Befolkningstäthet och arbetslöshet på funktionella lokala arbetsmarknader i Sverige, 2009	86
Figur 1.40.	Befolkningstäthet, arbetslöshet och ungdomsarbetslöshet i svenska TL3-regioner, 2007	86
Figur 1.41.	Ingångskvoter och befolkningstäthet i svenska TL3-regioner, 2008.....	87
Figur 2.1.	Andelen nya företag bland befolkningen under 30 år, per län.....	115
Figur 2.2.	Nya företag som andel av den totala populationen av företag, uppdelat enligt företagarnas ålder	116
Figur 2.3.	Andelen män på arbetsmarknaden och andelen jobb inom den privata sektorn per kommun	129
Figur 2.4.	Övernattningar på turistinrättningar (tusental)	138
Figur 2.5.	Andelen arbetare som utnyttjar vetenskaplig eller annan hög utbildning ¹	146
Figur 3.1.	Andel statligt stöd och utjämning på kommunala intäkter efter befolkningsstorlek.....	190

Bedömning och rekommendationer

Tillväxten har varit blygsam med svenska mått mätt men god jämfört med resten av OECD

Alla fyra län i Småland och Blekinge har haft en tillväxttakt som översteg genomsnittet i OECD för TL3-regioner från mitten av 1990-talet till krisåret 2008. Dessutom översteg BNP *per capita* i de fyra länen OECD:s genomsnitt redan 1995, vilket innebär att de fyra länen är relativt välmående och dynamiska jämfört med övriga OECD. Området är känt för att vara ett av de mest företagsvänliga i Sverige och rymmer flera välkända industrikuster. Världens största möbelkedja, IKEA, har sitt ursprung i Småland, och ett av de mest aktiva industriella områdena i Skandinavien, Gnosjöområdet, spänner över fyra små kommuner i Jönköpings län. Sysselsättningsgraden i regionen har varit relativt hög jämfört med Sverige som helhet och resten av OECD. Detta jämte höga löner och en utbyggd offentlig sektor har lagt grunden till den höga välfärden och goda livskvaliteten i regionen.

Men regionens resultat jämfört med resten av Sverige visar att det finns utrymme för förbättringar. Småland–Blekinge karakteriseras av inkomstni-våer och en BNP *per capita* som understiger det nationella genomsnittet. Klyftan har inte minskat på senare år. Kalmar län, som hade den näst lägsta BNP:n *per capita* av de fyra länen i början av perioden, har också haft den lägsta tillväxttaktan, vilket återspeglar effekterna av en industriell omstrukturering under vilken ett antal stora tillverkande industrier lade ned sin verksamhet i regionen. Kalmars BNP *per capita* sjönk från 89 till 84 % av genomsnittet i landet, även om det än en gång bör påpekas att detta var en period med hög tillväxt i Sverige. Kalmars tillväxttakt var trots detta något över genomsnittet för alla TL3-regioner i OECD.

Regionen har haft betydligt större svängning i tillväxten än övriga Sverige. Samtliga fyra län är bland de sex svenska län som har störst svängningar i tillväxten, och Blekinge, Kalmar och Kronobergs län intar de tre översta placeringarna för denna indikator. Detta beror i hög grad på de många underleverantörerna i regionen. De brukar vara känsliga för det

ekonomiska läget, vilket har förstärkt inverkan av den nyligen genomgångna finansiella krisen.

Samtliga fyra län uppvisar lägre produktivitet än det nationella genomsnittet (men över genomsnittet för regioner i OECD), och produktivitetsgapet med avseende på det nationella genomsnittet visade inga tecken på att minska under perioden 1995–2008. Men under denna period var Sveriges samlade produktivitet tämligen hög. Dessutom är bilden bättre jämfört med andra högproduktiva landsbygdsregioner i OECD: länen i Småland–Blekinge hade nästan en procentenhets (0,85) högre produktivitetstillväxt under perioden 1995–2007.

Regionens specialisering på låg- och medellågteknologisk industri är en utmaning för framtiden.

Välståndet i de fyra länen i Småland–Blekinge skapas till stor del av låg- till medellågteknologiska små och medelstora företag. Dessa industriföretag sysslar främst med tillverkning med lågt förädlingsvärde, ofta som underleverantörer till större svenska företag. De fyra länen har den högsta sysselsättningsgraden inom tillverkningsindustrin i Sverige. De är särskilt aktiva inom områden som tillverkning av gummi- och plastprodukter, maskiner och apparater, pappersmassa samt fordonskomponenter. Tekniskt intensiva branscher och kunskapsbaserade företag är underrepresenterade i de fyra länen. Under de senaste tio åren har viss expansion skett till mer tjänst- och teknikberoende företag inom bioteknik, design, miljöteknik och vindkraft. Dessa initiativ har emellertid inte räckt för att Småland och Blekinge skulle kunna resa sig från att vara de minst specialiserade länen vad gäller högteknologiska och kunskapsintensiva branscher. En färsk analys av Smålands och Blekinges innovationssystem pekade ut den relativt låga andelen privata investeringar i forskning och utveckling, den låga andelen kunskapsintensiva företag och den relativt lågutbildade befolkningen som tre av de svaga punkter som begränsar utvecklingen i det här området.

Utvecklingen av kunskapsintensiva företag är en lovande väg fram mot högre välstånd i regionen

För att förbli konkurrenskraftiga gentemot utvecklingsländerna inom låg- och medellågteknologisk tillverkning behöver regionen ändra fokus mot mer avancerad teknologisk och kunskapsintensiv tillverkning. Risken ökar för att enkel underleverantörsindustri kommer att internationaliseras, vilket kan få allvarliga följder för lokala företag i Småland–Blekinge. Lokala företag som vill bryta sig loss från underleverantörsmodellen måste förnya sig och komma med nya produkter som riktas mot nya marknader. Detta kom-

mer att ge dem större oberoende, kontroll och flexibilitet, vilket är viktiga faktorer i dagens och framtidens ekonomiska ram. Stöd till kunskapsintensiva tjänsteföretag skulle kunna framkalla ett flöde av nya idéer och ny kunskap i hela det befintliga affärssamhället.

Smålands och Blekinges starka bas av små och medelstora företag lämpar sig väl för att få till stånd en modern kunskapsbaserad ekonomi, inte minst på grund av den samlade erfarenheten av företagsledning. Den framtida konkurrenskraften kommer förmodligen från mindre och mer flexibla tillverkningsenheter. I detta avseende förefaller de fyra länen ha en lovande stabil struktur, men man har akut behov av att förvärva nya färdigheter för att få ut så mycket som möjligt av denna struktur. Detta bör vara genomförbart: även om tillgången på humankapital är under genomsnittet i Sverige, är den relativt god jämfört med övriga OECD. Det är visserligen inte troligt att en gles befolkad region som Småland–Blekinge kommer att utvecklas till ett ”internationellt kreativt nav” som konkurrerar med storstadsregionerna, men trots det finns det god potential till innovation inom sektorer där man redan har nått framgångar, till exempel skogsbruk och användning av biomassa för tillverkning av förnybar energi samt vissa tillverkningssegment.

Anpassningen av industrin i de fyra länen kommer att kräva ett dynamiskt utbud av högutbildad arbetskraft

Dålig matchning på arbetsmarknaden är ett problem som måste lösas för att övergången till en kunskapsdriven ekonomi ska lyckas. De fyra länen har en högre andel lågutbildade och en lägre andel högutbildade arbetstagare än det nationella genomsnittet. Högutbildade ungdomar (i synnerhet kvinnor) tenderar att flytta från regionen, särskilt till storstäderna. Därtill stämmer de flesta invandrades utbildning och kunnande dåligt överens med den lokala ekonomins behov. Detta innebär att tillverkningsföretag som försöker utvecklas mot en kunskapsbaserad affärsmodell har problem med att rekrytera personal med de färdigheter som krävs lokalt.

Stödet till kunskapsintensiv entreprenörsverksamhet måste ges parallellt med att man lockar till sig och kan hålla kvar kunniga människor. På grund av den nuvarande bristen på lämpligt utbildad arbetskraft i många delar av Småland–Blekinge kan ett stöd till en för snabb ökning av nya kunskapsbaserade industriella företag, med de krav på kvalificerad arbetskraft som följer, helt enkelt leda till att dessa nya företag flyttar bort från regionen. Anpassningsförmågan hos de fyra länen industriella struktur är avhängig av dess förmåga att locka, behålla och integrera välutbildade människor, i synnerhet ungdomar, invandrare och kvinnor.

Unga människor bör uppmuntras att engagera sig i det lokala samhället och att bli kvar i regionen ...

Att locka till sig och behålla kunniga ungdomar i regionen är inte bara ett sätt att bibehålla den demografiska jämvikten och undvika att befolkningen som helhet åldras, det är även ett sätt att upprätthålla en sund och dynamisk tillgång på arbetskraft. Unga människor för med sig nya idéer och färdigheter, och de bidrar till att upprätthålla den kritiska massa som samhällen på landsbygden behöver för att behålla vissa nödvändiga tjänster i närområdet, till exempel skolor och fritids-/idrottsanläggningar. De utgör dessutom en lokal marknad för fritidsaktiviteter som i annat fall kanske inte skulle finnas. Biografer, barer, restauranger och andra lokala tjänster kan höja hela den lokala befolkningens livskvalitet och göra en plats mer lockande för boende i alla åldrar. I allt väsentligt pekar tecknen på att unga människor kan utgöra en ”indikator” på ett samhälles framtidsutsikter, både demografiskt och funktionellt.

... att stärka banden mellan det regionala utbildningssystemet och de regionala företagen ...

Tillgången till och kvaliteten på den högre utbildningen i Småland–Blekinge har ökat markant under det senaste årtiondet, vilket har minskat behovet för unga människor att lämna regionen för att skaffa sig en högre utbildning. Men universitetsutbildningen i regionen kanske bara fördröjer utflyttningen av unga människor om de inte kan hitta arbeten där deras kunskaper efterfrågas. För att undvika detta skulle universiteten i regionen kunna övergå till mer behovsdriven utbildning och forskning jämte innovationsstöd till kunskapsintensiva små och medelstora företag. Detta skulle vara till hjälp för att se till att ungdomarna är intressanta på arbetsmarknaden efter utbildningen och svara på de lokala arbetsgivarnas behov av nya färdigheter. Förändringar i denna riktning pågår redan. Universiteten stärker i allt högre grad sina band med företagen, exempelvis genom mentorprogram. Dessa program skulle kunna vidareutvecklas på universiteten i regionen. Dessutom skulle banden mellan lokala ungdomar och företag kunna knytas redan före universitetet.

... att öka stödet till unga med entreprenörsanda ...

Den sociala och institutionella belöningen och stödet till unga entreprenörer bör öka. De flesta nya företag i Småland–Blekinge startas av personer som är äldre än 31 år, särskilt i Kronobergs, Kalmar och Blekinge län.

Myndigheternas politik skulle kunna utgå från referensmodeller för att främja lokalt entreprenörskap. Unga entreprenörer måste känna stöd och uppskattning från sin omgivning. Lokala och regionala myndigheter behöver informera medborgarna om vikten av unga entreprenörer och stimulera till lokalt stöd till deras initiativ. De måste även visa att det är tillåtet att misslyckas för att undvika sociala hinder mot nyföretagande och en ökad rädsla bland unga blivande entreprenörer för att inte lyckas. Fokuset bör vara på entreprenören och inte på verksamhetens natur, att vara öppen för nya företag som startas som mikroföretag inom områden som handel och tjänster till konsumenter.

... och att engagera unga människor i regional utveckling

Ungdomar som involveras i regional utveckling får en känsla av delaktighet i och egenintresse av samhällets framtid. Trots det inkluderas unga människor sällan när dessa strategier ritas upp. På senare år har den sociala medvetenheten om och prioriteringen av ungdomsrelaterade frågor ökat, särskilt inom offentlig förvaltning. Unga människor som engagerar sig i sitt samhälle har större benägenhet att studera, göra karriär, bilda familj och bo i sin region. Och om de lämnar regionen är det troligare att de återvänder. Men det räcker inte att förlita sig på de lokala ungdomarna för att lösa det ökande behovet av kunniga arbetstagare i regionen. Det är även nödvändigt att locka kvalificerad arbetskraft, däribland utländska studenter och invandrare från andra regioner.

Insatser bör även inriktas på att uppmuntra kvalificerade och lokalt utbildade utländska studenter att stanna kvar i regionen

Kunniga och lokalt utbildade utländska studenter bör uppmuntras att tillgodose den lokala industrins efterfrågan på kvalificerad arbetskraft. Universiteten i regionen har mycket aktiva utbytesprogram och tar varje år emot ett stort antal internationella studenter i form av utbytesstudenter eller studenter som kommer på egen hand. Dessa program är mycket viktiga för regionen, eftersom de visar upp regionen från dess bästa sida för yrkeskunniga utomstående. Men studenter utifrån brukar i allmänhet lämna regionen när de är klara med studierna och tar med sig det humankapital de har skaffat sig. Myndigheterna i Småland–Blekinge kan hjälpa den lokala industrin att få upp ögonen för utländska studenter som potentiella nyrekryteringar. Samtidigt kan universiteten försöka synliggöra lokala karriärmöjligheter för utländska studenter och låta dem delta i praktikant- och mentorprogrammen. Småland–Blekinge har för närvarande stora möjligheter att dra nytta av den

svaga arbetsmarknaden som många välutbildade europeiska studenter står inför i sina hemländer genom att erbjuda dem karriärmöjligheter i regionen och göra dem till en aktiv del av samhället.

Immigranter skulle kunna spela en viktig roll på den lokala arbetsmarknaden

Invandrare kan underlätta det lokala näringslivets övergång till en mer kunskapsbaserad konkurrensstruktur. Regionala tillverkningsföretag som vill utvecklas mot en mer kunskapsintensiv bransch har många gånger problem med att hitta kvalificerad arbetskraft lokalt. Immigranter kan få vägskalet mellan den lokala tillgången och efterfrågan på arbetskraft att väga jämnt. Därför behöver man försöka matcha invandrarnas kunskaper bättre mot det lokala näringslivets aktuella och framtida behov. Hittills har invandringen till området varit avgörande som motvikt till den demografiska nedgången. Men invandrare har i allmänhet inte lockats till området av arbetsmarknadsskäl. Att ta sig an en större andel mycket välutbildade nykomlingar, i synnerhet studenter, skulle i viss utsträckning mildra integrationsproblemen och bidra till lokal ekonomisk utveckling.

Samtidigt bör en politik för att främja social integration, utbildning och vidareutbildning av invandrare ses som en investering i regionens framtida välstånd. Sverige har varit mycket aktivt med att främja omfattande statligt finansierade integrationsprogram. Men givet mindre kommuners begränsade kapacitet och de olika aktörer som verkar på områden som har med invandrarers integration att göra (bland annat arbetsmarknad, utbildning, socialhjälp och bostäder) kommer effektivare samarbete och koordinering av aktörer på nationell, regional och kommunal nivå att vara avgörande. Offentlig–privat koordinering är också nödvändig.

Regionala och lokala myndigheter i Småland–Blekinge bör förstärka möjligheterna och incitamenten för invandrade entreprenörer. Tecken tyder på att invandrare brukar ha mer entreprenörsanda än den infödda befolkningen. Men det är först efter att ha haft ett vanligt jobb som de brukar starta nya företag. Potentiella invandrade entreprenörer påverkas av faktorer som kännetecknar företagsklimatet i samhället, t.ex. social status och integration eller den geografiska koncentrationen av invandrare. Sverige har gått i bräsch för att ge stöd åt invandrade entreprenörer. Invandrarnas entreprenörsanda har emellertid varit relativt svag på senare tid. Det skulle underlätta om man hjälpte till att skapa sociala nätverk som skulle kunna minska känslan av isolering hos potentiella entreprenörer bland invandrarna i områden med lägre koncentration av invandrare. Myndigheterna skulle även kunna verka för att den lokala befolkningen accepterade och integrerade invand-

rade entreprenörer. Det skulle uppmuntra fler invandrare till att vilja bli entreprenörer.

Insatser bör även göras för att fler kvinnor ska arbeta inom den privata sektorn

Även bättre integration av kvinnor i den privata sektorn bör gynnas. Arbetsmarknaden i Småland–Blekinge är mycket könssegregerad. Männerna har två tredjedelar av arbetstillfällena i den privata sektorn och mer än 75 % av de anställda i den offentliga sektorn är kvinnor. Trots att antalet av kvinnor nystartade företag har ökat, saknar kvinnor arbetstillfällena i den privata sektorn i många delar av regionen. Den privata sektorn i många delar av Småland–Blekinge består av traditionellt mansdominerade yrken, och den geografiska fördelningen av mans- och kvinnodominerade arbetsplatser är sned. Arbeten inom den offentliga sektorn brukar vara koncentrerade i större städer, medan mindre kommuner brukar ha en större andel av arbetstillfällena inom den privata sektorn. Detta kan påverka invandrade kvinnors integration. De kan ha svårt att hitta arbete på samma plats som sina make/partner och har i många fall svårare att få arbete inom den offentliga sektorn. Den här situationen påverkar även den interna migrationen och skapar hinder för att unga par och familjer där bägge parterna behöver hitta arbete i regionen flyttar in.

Industriernas behov av humankapital förändras när de övergår till en modernare struktur. De nya kunskapsbaserade jobbprofilerna som krävs i tjugoförsta århundradets hårda konkurrens kräver mer IT-kunskaper och tekniska färdigheter än de ”svett och muskler” som räckte förut. I det här avseendet måste de lokala företagen dra nytta av det lokala humankapitalet och försöka hejda flykten av kvalificerade kvinnor från regionen. Bättre främjande och marknadsföring av jobb inom den lokala industrin och på lokala företag för kvinnor kommer att vara viktigt.

Kvinnors entreprenörskap bör främjas. Likt andra OECD-länder är kvinnor i Småland–Blekinge mindre benägna att göra karriär som entreprenörer. Situationen är densamma i de flesta andra ekonomier i OECD. En entreprenör antas för det mesta vara en man. Den gemensamma synen i många delar av Småland–Blekinge grundas på områdets traditionellt mansdominerade tillverkningsindustri. Detta håller på att förändras, och på senare år har antalet kvinnor som är entreprenörer ökar i rask takt i Småland–Blekinge. Trots detta finns det mycket som behöver göras. Samhället bör bli bättre på att uppmärksamma kvinnor som är entreprenörer och de företag som de skapar. I detta sammanhang skulle myndigheterna i de fyra länen kunna göra mer för att underlätta nätverkandet för blivande kvinnliga entreprenörer.

Områdets stora naturtillgångar och livskvalitet är en uppenbar regional tillgång som bör marknadsföras bättre

Tillgången till en välkvalificerad och dynamisk arbetsmarknad beror till stor del på uppfattningarna om regionens dragningskraft, både vad gäller livskvalitet och möjligheter till jobbutveckling. Naturen är en regional tillgång som med strategisk marknadsföring skulle kunna locka människor till regionen och vidareutveckla de ekonomiska aktiviteterna. I stora delar av Småland–Blekinge finns attraktiv natur och kultur som kan utnyttjas för regional utveckling. Vildmarken, sjöarna, skogarna, kusten, faunan och florran, den rena luften och det klara vattnet gör området till ett av de hälsosammaste i Europa. Miljötillgångarna, livskvaliteten i de medelstora regionala städerna och de stora universitetscentren är fördelar som är tillräckligt attraktiva för att påverka människors val av boplatser.

Myndigheterna behöver fokusera på att betona och visa dessa förmåner för alla dem som värdesätter dessa egenskaper. Familjer och tidigare bosatta i området (t.ex. avgångselever som har flyttat för att börja arbeta eller studera vidare) och medborgare i närliggande länder som vill komma närmare naturen (t.ex. nederländare, tyskar och danskar) är några av de grupper som skulle kunna känna sig lockade av att bo i regionen. Utöver att locka människor att bosätta sig i eller besöka området är det även ett bra sätt att förbättra de lokala levnadsvillkoren genom att göra området mer attraktivt för lokalbefolkningen och att göra allt detta mer tillgängligt. Detta kan få befolkningen att rota sig djupare i samhället och därmed stabilisera den lokala demografin.

Turismen skulle kunna vidareutvecklas

Naturliga och kulturella tillgångar kan, om de hanteras på ett hållbart sätt, utgöra grunden för vidareutveckling av den regionala turismen. Turismen har ännu inte stått i förgrunden för det ekonomiska utvecklingsarbetet. Av de fyra länen är det bara Kalmar som hamnar ovanför genomsnittet i Sverige som målpunkt för affärs- och semesterresor. Dessutom har antalet övernattningsplatser på turistanläggningarna i Småland–Blekinge knappt ökat under de senare tio åren. Ekoturism, äventyrsturism och stora evenemang, både för företag och enskilda turister, är intressanta nischer som skulle kunna utvecklas vidare. Utöver att skapa nya affärsmöjligheter på landsbygden är turism ofta det första steget mot bredare utvecklingsmöjligheter: man besöker en plats, bildar sig en uppfattning och funderar sedan som följd på att flytta dit eller investera.

Lokala företag behöver moderniseras och diversifieras

Utöver naturtillgångarna och det attraktiva landskapet är en annan av regionens främsta tillgångar dess entreprenörsanda. Som redan har nämnts är detta område välkänt för sin syn på små och medelstora företag och sin entreprenörstradition. De lokala företagen behöver dock moderniseras och diversifieras. Många delar av regionen behöver ett bredare spann av tjänster till konsumenter för att bli mer attraktiva. Nya företag inom tjänstenäringen bör främjas, både för att de tillhandahåller privata tjänster och bekvämligheter lokalt – behovet av detta är stort – och för att de hjälper till att integrera och optimera de ekonomiska bidragen från delar av befolkningen som annars inte skulle finna sin plats i Smålands och Blekinges nuvarande ekonomiska struktur.

Småland–Blekinge skulle även ha nytta av att kunskapsintensiva tjänstaktivitetsföretag (KITA) främjades ytterligare. Sådana företag lockas till lättillgängliga landsbygdsområden med tillgång till god service samtidigt som de själva bidrar till servicen genom att skapa ett lokalt utbud av sina tjänster. Detta slags entreprenörskap är därmed särskilt lämpligt för Småland–Blekinge. Även om KITA-företag inte skapar så många arbetstillfällen, genererar de ekonomiska fördelar för de (många gånger glesbefolkade) samhällen där de finns. Utöver skatteinkomster från dessa företags intäkter hjälper de även till att hålla kvar tillgångarna lokalt, eftersom lokala företag och enskilda personer använder deras tjänster. Dessutom lockas inte bara KITA-företag av områden med tillgång till god service, de bidrar samtidigt till servicen genom att skapa ett lokalt utbud av sina tjänster. Om dessa företag främjas kan det leda till ett flöde av nya idéer och ny kunskap till företagen.

Insatser bör även göras för att utforma och genomföra bestämda strategier för att behålla företag

Försök att locka nya företag eller att uppmuntra till nyföretagande får inte leda till att befintliga företags behov försummas. Myndigheterna måste försöka upptäcka och stödja företag som vill utöka sin verksamhet och skapa förutsättningar för dem att göra det lokalt så att de inte flyttar verksamheten utanför regionen. Det är absolut nödvändigt att uppmärksamma faktorer som kan hämma lokal expansion. Detta går att genomföra genom att ta fram en databas med lokala företag, som uppdateras i stort sett i realtid, för att hålla reda på lokala trender och hitta lösningar, men även för att upptäcka företag som kanske funderar på att utvidga eller som kan vara sårbara eller funderar på att lämna området. Ett annat effektivt verktyg för att bygga upp relatio-

ner är ”företagspromenader” där tjänstemän med ansvar för den lokala ekonomiska utvecklingen och lokalpolitiker gör informella besök på lokala företag. Genom dessa möten får de lokala politikerna och utvecklingsansvariga bättre kunskap om de lokala företagen, deras bekymmer, framtida förväntningar och problem. Med sådana upplysningar är det lättare för de lokala myndigheterna att upptäcka företag som funderar på att flytta till en annan region eller som inte optimerar sin lokala tillväxtpotential.

För att behålla företag och ge dem möjlighet att växa krävs starkare band mellan den privata och offentliga sektorn. Hittills har försök till offentlig och privat strategisk planering i delar av regionen inte rönt mycket intresse. Men eftersom fokuset för politiken som syftar till att behålla och få företag att expandera påverkar de lokala företagens framgång direkt, är det mycket troligare att privata entreprenörer förstår fördelarna med att delta. Lokala medhjälpare kan uppamma verkligt partnerskap mellan offentliga och privata representanter.

Det kommer även att vara viktigt att underlätta smidiga affärsöverlåtelser bland de små och medelstora företagen

Många familjeföretag i Småland–Blekinge drivs av människor som närmar sig pensionsåldern, medan den yngre generationen har en tendens att flytta till större städer och ofta är ointresserad av att driva familjeföretaget vidare. Många företag riskerar att läggas ner. Det beror inte på ekonomiska problem, utan på att det inte finns någon som tar över när ägaren går i pension. Lokala affärsänglar bör hjälpa företagen att förbereda och värdera sina företag i god tid. Dessutom kan de hjälpa köpare och säljare att komma i kontakt, ge information om utbudna företag till blivande unga entreprenörer som vill komma igång i karriären och till utomstående investerare och inflyttade som kanske försöker hitta en möjlighet att skapa sig en karriär och bo i området. En förteckning över potentiella affärsöverlåtelser (möjligen på webben) skulle kunna användas för att locka människor som attraheras av livsstilen och naturresurserna men som ännu inte har hittat lämpliga arbeten. Det skulle även kunna vara ett sätt att skapa möjligheter för kvinnliga entreprenörer eller alternativa affärsstrategier för lokala egenföretagare. Företagsänglarna bör även hjälpa till med att köparna ska kunna överta de tidigare ägarnas lån från lokala finansinstitut och lokala mentorer för att underlätta överlåtelser.

Förbättrad tillgänglighet i regionen är avgörande för utvecklingen av regionens potential

Goda förbindelser är av avgörande vikt för framtiden i Småland–Blekinge och detta är direkt relaterat till utvecklingen av regionens potential som skisserades ovan. Trots det strategiska värdet behöver förbindelserna och transportinfrastrukturen förbättras drastiskt. Vägarna och järnvägarna inom regionen har i dagsläget många flaskhalsar. Restiden både på landsväg och med tåg mellan de större städerna/noderna i de omgivande mindre kommunerna och i synnerhet mellan de största städerna i Småland–Blekinge samt mellan dem och storstadsområden som Malmö/Köpenhamn eller Göteborg är mycket lång. Samtidigt har den ökade efterfrågan på järnvägs-transporter inte åtföljts av någon utveckling av järnvägen. En stor del av järnvägsnätet har kapacitetsproblem, är föråldrad eller saknar direkta förbindelser till storstadsområdena.

Behovet av att stärka de interna förbindelserna genom förbättringar av infrastrukturen och mer strategiska förbindelser är uppenbart. Flaskhalsarna måste tas bort genom att man förbättrar väg- och järnvägsförbindelserna från de fyra länshuvudstäderna till Malmö och Göteborg. Detta kräver standardhöjning, nyinvestering och en förbättrad infrastruktur. Men lösningen bör även innefatta mer strategiska tidtabeller/förbindelser.

Med tanke på att Småland–Blekinge är så glesbefolkat är det även viktigt att förbättra förbindelserna mellan de större städerna/noderna och den omgivande landsbygden. Att utöka pendlingsområdena och att integrera kommunerna i väl fungerande gemensamma arbetsmarknadsområden är särskilt viktigt för den framtida utvecklingen i länens perifera områden.

Lämpliga flygförbindelser från de fyra länshuvudstäderna till Skandinavien stora internationella flygplatser är också ett tillgänglighetsproblem. De internationella förbindelserna skulle kunna förbättras genom en översyn av flygets tidtabeller till de stora internationella flygplatserna så att det går att resa till och från vissa av storstäderna i Europa samma dag. Fler regelbundna förbindelser till Köpenhamn och/eller andra stora flygplatser i Europa skulle underlätta flygresorna till resten av världen och göra regionen mer attraktiv för yrkesmänniskor och företag.

Det finns ett behov av att anpassa transportinfrastrukturen till de expanderande nya marknaderna i öster. Nya handelsmöjligheter med Baltikum, Ryssland och Kina har öppnats för den svenska industrin, och företag i Småland–Blekinge kan vara särskilt lämpligt geografiskt placerade för att dra nytta av dessa spirande möjligheter och för att expandera. Baltikum blir allt viktigare som en ny dynamisk handelsregion för Småland–Blekinge och detta överensstämmer med industrins behov av nya kunder som faller utan-

för ramen för företagens gamla strategi som underleverantörer till nationella och multinationella företag. Med lämpliga infrastruktursatsningar skulle Småland–Blekinge kunna bli en betydligt starkare spelare och bli en av Sveriges främsta förbindelser till de växande ekonomierna i öster, som sträcker sig hela vägen till Kina. Det finns flera stora etablerade och planerade hamnar och terminaler med ambitionen att bli logistiska center. Det finns även planer på att bygga ut förbindelserna österut mot Baltikum, Ryssland och Kina. Men godstransportinfrastrukturen i landet måste förbättras för att dra nytta av de växande nya handelsvägarna österut.

Bättre koordination krävs för effektiv affärsutveckling

Mer samverkan, samarbete och fler överenskommelser om prioriteringarna för den regionala infrastrukturen är nödvändigt för att bättre kunna påverka statsmakten, främja regionala transportprioriteringar och skaffa fram de nödvändiga resurserna. Detta kommer att kräva intensivt samarbete mellan länen och även med privata aktörer. Utöver infrastrukturen kommer genomslagskraften hos den regionala utvecklingspolitiken och leveransen av samhällsservice att vara direkt relaterad till stärkt samarbete och koordinationsåtgärder mellan de olika inblandade aktörerna och administrativa enheterna.

Behovet av bättre samarbete om regional utveckling ökas av flera faktorer, bland annat det stora antalet aktörer på olika myndighetsnivåer som spelar en roll för den lokala ekonomiska utvecklingen och gynandet av företag; människors och företags ökade rörlighet över administrativa gränser; sökandet efter stordriftsfördelar och högre effektivitet i samband med en åldrande befolkning; och minskade skatteintäkter. Strategier som hänger bättre ihop leder till synergieffekter och mer effektiva och väl fungerande investeringar. Mer samarbete över gränserna skulle motverka den regionala fragmenteringen och göra det lättare att utforma, samordna och realisera breda regionala utvecklingsstrategier inom områden som innovation och transportinfrastruktur, vilka kräver ett bredare geografiskt fokus än länet.

På länsnivå eller regional nivå finns det för närvarande ingen enskild institution som kan koordinera de olika aktörer och program som rör den regionala utvecklingen. Landshövdingen, som förestår länsstyrelsen (den nationella myndighet som representerar staten i varje län), har traditionellt varit både centralmaktens representant i länet och länets främsta representant. Som ett led i regionaliseringsprocessen övergick behörigheten till regional planering och en del av de regionala utvecklingsanslagen till regionförbunden (indirekt valda, samverkande organ). Detta ledde till att fler lokala aktörer (kommuner, privata och sociala aktörer) deltog i arbetet med

att utarbeta regionala program, men övergången skapade ett slags institutionellt vakuum, eftersom regionförbunden fortfarande inte har någon institutionell makt eller något officiellt mandat att samordna de olika organen och aktörerna som realiserar den regionala utvecklingspolitiken i länen. De har begränsade budgetar och styrs, åtminstone delvis, av lokala snarare än regionala intressen. Därför präglas offentligt finansierade program för att främja företag och entreprenörer för närvarande av överdriven mångfald och överlapp.

Det finns ett behov av att ange tydliga mål för den nuvarande regionaliseringsreformen ...

Inom denna ram debatteras just nu i Sverige en regionaliseringsreform med potentiellt stora konsekvenser för Småland–Blekinge. Fokus i debatten ligger på länens geografiska indelning. En övergripande process för att förstå, klargöra och komma överens om reformens konkreta mål, omfattningar och egenskaper saknas emellertid i stora delar. Detta är ett problem men även en möjlighet. Det kräver intensiv debatt både på nationell och mer lokal nivå för att komma överens om hållningar och för att fylla informationsluckor. Det är svårt att förstå och klargöra huvudmålen, eftersom det inbegriper intensiva diskussioner på både nationell och mer lokal nivå för att klargöra och komma överens om vilken hållning som ska intas. Men det är även en möjlighet, eftersom det gör det möjligt att fylla informationsluckor och fatta välunderbyggda beslut.

... och av en kostnads- och intäktsanalys av dess möjliga följder

När målen med reformen är klarlagda och överenskomna rekommenderar vi att en kostnads- och intäktsanalys av de potentiella för- och nackdelarna med reformen genomförs. Med en noggrann kostnads- och intäktsanalys av specifika reformförslag skulle lokala aktörer i Småland–Blekinge bättre kunna förstå hur man utformar institutionella arrangemang som ökar sannolikheten för att nå fram till en bra blandning av lokalt värdefulla resultat. Kompromisser är ofrånkomliga. I detta avseende bör kostnads- och intäktsanalysen ha som mål att ta fram den ”bästa möjliga” reformen under specifika betingelser, med hänsyn till den aktuella länsgruppens ramar och mål. En fråga som kvarstår att besvara – men som fortfarande skulle kunna tacklas – är att bedöma möjligheten av att utveckla kapacitet som enskilda län är för små för att upprätthålla på egen hand.

Diskussionen kring och analysen av administrativa reformer bör hur som helst alltid genomföras inom den bredare ramen av problemen med styrning på flera nivåer. Oavsett de offentliga myndigheternas struktur

kräver en väl fungerande politik att olika slags aktörer på olika myndighetsnivåer är involverade och samarbetar. Bättre horisontell och vertikal koordination måste till för att förbättra resultatet av den regionala utvecklingspolitiken och tillhandahållandet av samhällsservice i Småland–Blekinge. Den viktigaste frågan är att utveckla en styrningsstruktur som främjar gemensamma, sammanhangsstyrda ingripanden med hänsyn till den lokala särarten i fråga om styrkor, möjligheter och problem. Detta kommer att kräva institutionaliserade kommunikationskanaler mellan aktörerna.

Det kommer att vara nödvändigt att klargöra rollen för de aktörer som hanterar regional utveckling ...

Ett första steg mot att skapa bättre samspel mellan olika institutioner och aktörer vore att tydligare definiera deras roller och uppgifter liksom även hur de bör samspela med varandra. Väl fungerande regionalisering kräver goda insikter i de olika aktörernas och myndighetsnivåernas rättigheter och ansvar. I Småland–Blekinge är rollerna för de olika institutioner som realiserar den regionala utvecklingspolitiken i många fall oklara och överlappande. Dessutom har regionförbunden ännu inte kapacitet eller mandat att främja synergieffekter mellan olika handlingsprogram, instrument och aktörer som är inblandade i ekonomisk utveckling.

... och att stärka det regionala ledarskapet

Länen i Småland–Blekinge skulle kunna ha nytta av en stark aktör som kan tala å länets/regionens vägnar och koordinera de olika institutionernas och aktörernas arbete med regional utveckling. En enda, demokratiskt vald institution som hanterar både sjukvård och regional utveckling skulle främja regionalt ledarskap. Större politisk legitimitet, autonoma resurser och ett direktvalt organ med ett större väljarunderlag skulle förmodligen bli en starkare ledare i frågor som rör regional utveckling. Det skulle även minska antalet offentliga aktörer och risken för överlappande kompetens inom regionen. Pilotfallen Skåne och Västra Götaland antyder att en tydlig, aktiv och obestridd aktör som har uppsikt över och samordnar den regionala utvecklingspolitiken främjar regional tillväxt både aktivt och kraftfullt. Inom ramen för regionaliseringsreformen som nu diskuteras skulle ett alternativ kunna vara att vänta tills de olika länens indelningar stabiliseras innan övergången från ett indirekt till ett direkt valt regionförbund sker. Under tiden skulle regionförbunden kunna förstärkas inom den befintliga strukturen. Detta skulle underlätta beslutsfattandet och se till att den regionala utvecklingen blir något mer än summan av kommunala avsikter.

En tydligare definition av de statliga myndigheternas roll och organisation är nödvändig

De flesta anser att gränserna för de regionala organen i Sverige bör förenklas. De administrativa gränserna för de nationella myndigheterna varierar högst väsentligt. Många har ett enda kontor och samverkar antingen genom länsstyrelserna eller genom länsbaserade institutioner – t.ex. regionförbunden – när de tar sig an territoriella frågor. Men vissa av de viktigaste myndigheterna har lokala förgreningar med gränser som i många fall inte motsvarar länsgränserna. På grund av denna spretighet arbetar många organ med närliggande tjänster och handlingsprogram, och varje myndighet bestämmer själv sin region. Få av dem följer länsgränserna. Detta försvårar koordinationen mellan myndigheterna och mellan dem och institutioner på länsnivå. Det gör det även svårare att komplettera handlingsprogram, vilket skulle kunna ske med bättre koordinering av program i olika sektorer. Ytterligare sammanslagning av myndigheter och ett mer systematiskt bruk av gemensamma territoriella gränser skulle förenkla koordineringen.

Regionförbundens roll som brygga mellan länet/regionen och centralmakten bör förstärkas. Ansvarskommittén underströk behovet av att stärka länsstyrelserna som det organ som fokuserar på koordinering, övervakning och tillståndsgivning från centralmakten, samt på uppföljning, utvärdering och framställning av sektorsberoende kunskap. Inom denna ram bör alla försök att slå samman länsstyrelser (en länsstyrelse som representant för centralmakten i mer än ett län) tänkas över noga, eftersom det skulle kunna försvaga och göra dess överbryggande roll svårare att spela.

Det finns ett behov av att ge ytterligare stöd och kraft åt regionala utvecklingsprogram ...

Regionala utvecklingsprogram (RUP) är ett användbart men illa fungerande ramverk för regional samordning. RUP-processen är en bra arena där regionala och lokala aktörer kan samordna sina insatser. Men de regionala utvecklingsprogrammen har bred ansats, får liten budget från regionförbunden, är illa förbundna till EU:s strukturfonder och omöjliga att verkställa, eftersom aktörerna i territoriet inte behöver följa riktlinjerna i dem. Detta verkar hindrande på den regionala planeringen och gör det svårare att involvera den privata sektorn i RUP-processen. Följande rekommendationer som ökar de regionala utvecklingsprogrammets relevans som ett vägledande ramverk för regionala handlingsprogram kan ges: utveckla mer konkreta och institutionellt underbyggda program med mer gripbara strategier, däribland konkreta mål och mätbara resultat; inrätta en ram för att koppla prioriterade investeringar till de regionala programmets mål. Slutligen skulle det vara bra att samla allmänna utvecklingsprogram och utvecklingsprogram för

landsbygden till en samlad regional utvecklingsstrategi. (Landbygdsutveckling är fortfarande länsstyrelsernas ansvar.) Detta är särskilt relevant givet Smålands och Blekinges landbygdskaraktär, eftersom det skulle göra det möjligt att utforma ett mer samlat program som integrerar de skiftande produktiva aspekter och processer som påverkar utvecklingen i samhällen på landsbygden.

... och av att främja och stärka den regionala planeringen mellan länen

Det är inte bara de regionala utvecklingsprogrammen som behöver stärkas, utan även den regionala planeringen mellan länen. Vissa gemensamma strategier har redan tagits fram. Men de är breda och omsätts inte i konkreta projektaktiviteter och tilldelas i allmänhet inte gemensamma finansiella resurser. Om den regionala planeringen stärks över gränserna, i frågor som är av gemensamt intresse, skulle funktionella samband kunna utnyttjas bättre. Om dessa strategier ska fungera bör de omfatta konkreta initiativ, finansiering och närmare implementeringsvillkor. Överenskommelserna mellan stat och region som görs i vissa OECD-länder skulle kunna vara ett sätt att stärka den regionala planeringen och att definiera egenskaperna och finansieringsvillkoren för stora initiativ inom områden som innovation eller infrastruktur, vilka ofta kräver att statsmakten och mer än ett län deltar och betalar.

Det offentlig-privata samspelet bör vidareutvecklas

Genomdrivandet av den regionala planeringsprocessen kräver även starkt engagemang från privata aktörer och det civila samhället. Den privata sektorn spelar en begränsad roll i den regionala planeringsprocessen i Småland–Blekinge. Ett skäl till det är att de små och medelstora företagen dominerar i regionen. Detta innebär att ett stort antal aktörer måste komma överens. Men företagsstrukturen och den genomsnittliga företagsstorleken i Smålands och Blekinges ekonomi liknar den i många andra landsbygdsområden i Europa. Rekommendationer för att mobilisera ytterligare privat inblandning i planeringen av den regionala utvecklingen kan ges: utveckla mer konkreta regionala utvecklingsstrategier som aktörerna i den privata sektorn betraktar som konkreta, relevanta och kapabla att ge påtagliga effekter; bygg upp institutionella ramar för offentligt-privat samarbete, t.ex. offentligt-privata utvecklingsorgan eller rådgivande industrigrupper; samt upprätta ett rättsligt ramverk för offentligt-privata partnerskap. Pilotregionernas erfarenheter visar att valda regionala aktörer har en viktig roll att spela för att stimulera offentligt-privat samarbete.

Slutligen finns det ett ökande behov av att främja kommunöverskridande samarbete mer

Kommunerna – i synnerhet de små – har olika problem med att genomföra de omfattande uppdrag som har ålagts dem. En åldrande befolkning och den ökade specialiseringen av samhällsservicen kommer förmodligen att sätta större press på leveransen av kommunala tjänster i framtiden. Strukturella förändringar ställer högre krav på kommunerna att hitta nya, kostnads-effektiva lösningar. Samtidigt kräver den ökande pendlingen mellan kommuner och de större arbetsmarknadsområdena mer samarbete mellan sektorerna på grundval av funktionella områden som rör frågor som fysisk planering och kollektivtrafikinfrastruktur, eller intressen inom den privata sektorn för att öka offentliga tjänsters effektivitet och ändamålsenlighet. Samarbete blir också mycket viktigt för de mindre kommunerna när det gäller att rekrytera eller gemensamt anställa mycket kvalificerad eller specialiserad personal.

Men samarbete mellan kommunerna sker inte automatiskt och många gånger måste det offentliga ingripa och ge stöd. Kommunerna har av tradition bildat gemensamma utskott och lokala förbund i regionen. Men det tar tid att inrätta förbund och detta involverar administrativa processer. Dessutom kan det bli besvärligt att nå samförstånd mellan olika administrativa enheter och politiska ledare. Incitament uppifrån skulle kunna användas för att uppmuntra kommunerna att samarbeta för att uppnå stordriftsfördelar vid leveransen av tjänster och för att spara på utgifter genom att rationalisera administrativa funktioner. Regionförbunden är väl lämpade att uppmuntra och underlätta samarbetet mellan kommuner. Dessa insatser bör omfatta samarbete mellan angränsande län om kommunerna ligger i olika län och bör fokuseras särskilt på små kommuner med begränsad kapacitet och knappa resurser samt på grannkommuner med mycket arbetspendling sinsemellan.

En noggrannare analys skulle kunna visa om vissa kommunala uppdrag bör återcentraliseras till regionala eller nationella institutioner.

En noggrannare analys skulle kunna visa om vissa ansvarsområden skulle kunna återcentraliseras till regionala eller nationella institutioner i de fall då kommunernas personal, ekonomi eller institutioner uppenbarligen inte förslår för att utföra det delegerade ansvaret på ett effektivt sätt. Det skulle kunna visa vilka ansvarsområden som skulle kunna utföras mer effektivt på högre myndighetsnivå. Detta är uppenbarligen fallet med exempelvis kommunala inspektioner. Bortsett från resurser och kapacitet är det ibland en intressekonflikt att ge kommunerna ansvar för att följa nationella

föreskrifter, eftersom underkända inspektioner kan ha negativa ekonomiska konsekvenser för kommunen (förlorade arbetstillfällen, senarelagda byggprojekt och minskade skatteintäkter). Det kan därför vara rimligt att länsstyrelserna – som statsmaktens representant i länet – tar över detta ansvar. I vilket fall som helst bör en eventuell återföring av ansvarsområden centralt grundas på en uttömmande dialog där representanterna för huvudparterna kommer överens om det rationella i att återföra ett överlåtet ansvarsområde. Processen skulle eventuellt kunna vara asymmetrisk: större kommuner skulle kunna ha vissa ansvarsområden som mindre kommuner inte har.

Trender och utmaningar

Kapitel 1.

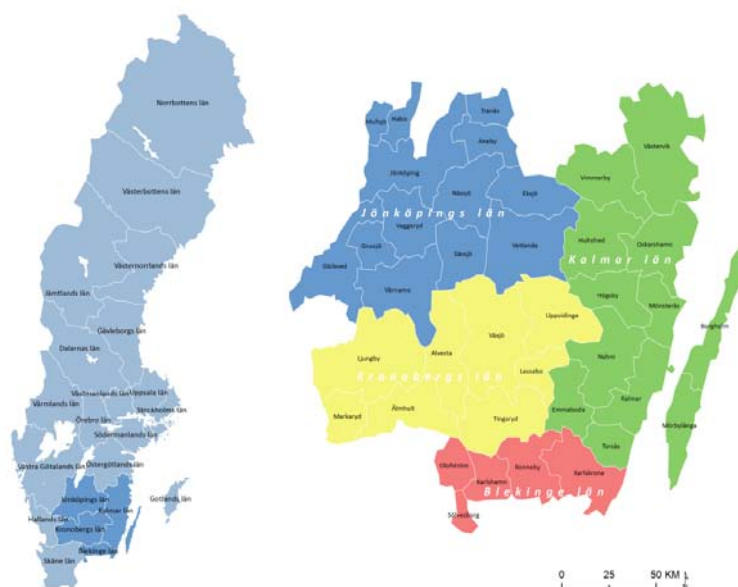
Trender och utmaningar

Det här kapitlet innehåller en översikt över senare tids demografiska, sociala och ekonomiska trender i de fyra länen i Småland–Blekinge – trender som placeras i sina svenska och internationella sammanhang. I kapitlet identifieras ett antal politiska utmaningar för regionen, vilka behandlas i de följande kapitlen. En av dessa utmaningar är att underlätta ett skifte från regionens traditionsenliga specialisering på medellåg och lågteknologisk tillverkning till mer kunskapsintensiva verksamheter. För att detta ska bli möjligt måste man först hantera frågor som humankapitalförsörjning, kommunikation och förbindelser och förbättring av regionens attraktionskraft. Den demografiska utvecklingen skapar dessutom utmaningar när det gäller tillhandahållandet av offentliga tjänster, särskilt i glest befolkade kommuner med både krympande och åldrande befolkning. Därför är det viktigt att skapa fler och bättre instrument och institutioner för samarbete mellan kommuner.

Inledning

Granskningen fokuserar på den svenska regionen Småland – som består av Jönköpings län, Kronobergs län och Kalmar läns fastland och Öland, som trots att det tillhör Kalmar län har en egen unik identitet – samt Blekinge län. I granskningen kallas regionen för ”Småland–Blekinge”, men detta är enbart av praktiska skäl: benämningen innehåller ingen som helst värdering av huruvida de fyra länen utgör, eller bör utgöra, en enda funktionell eller administrativ enhet. Själva länen motsvarar OECD:s TL3-regioner (Territorial Level 3). Se bilaga 1.A1. I granskningen undersöks dessa administrativa enheter i anslutning till de funktionella gränserna för respektive ekonomiska områden (i synnerhet funktionella arbetsmarknader). Undersökningen omfattar även den kommunala nivån. De fyra länen har 38 kommuner: 13 i Jönköping, åtta i Kronoberg, tolv i Kalmar och fem i Blekinge (figur 1.1). Trots att samtliga län har betydande tätortsområden kännetecknas alla fyra länen av en generellt sett låg befolkningstäthet och klassas som ”landsbygdsregioner” (predominantly rural) i OECD:s regionstaxonomi (bilaga 1.A1). I det här kapitlet jämförs resultatet för de fyra länen med resultatet för andra OECD-regioner.

Figur 1.1. Småland–Blekinge

Anmärkning: Kartan har enbart illustrativt syfte och har inget att göra med statusen för eller suveräniteten över något av territorierna i kartan.

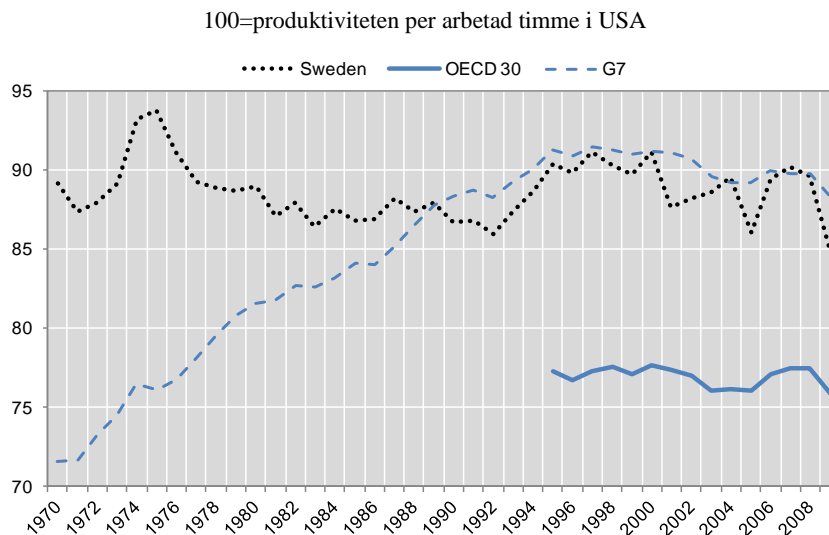
Källa: OECD.

1.1. Det nationella sammanhanget

Sverige har kännetecknats av stabila ekonomiska resultat under en lång period

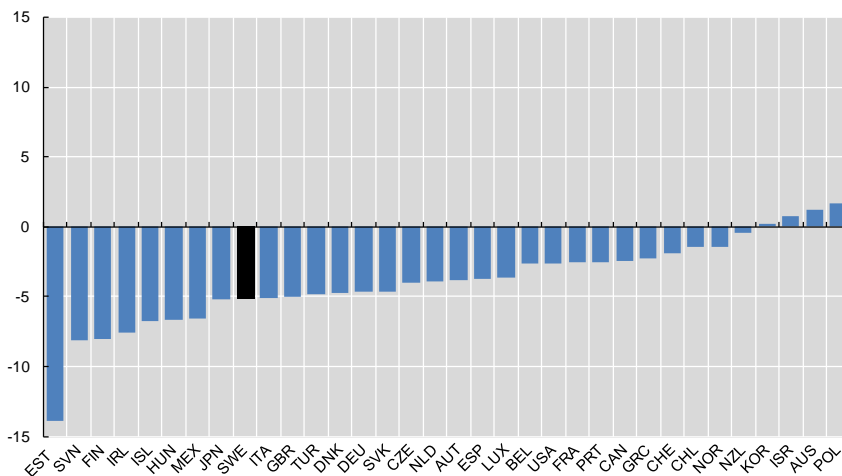
Ända sedan Sverige återhämtade sig från den ekonomiska krisen i början av 1990-talet har landet uppvisat goda makroekonomiska resultat med stabil produktion och produktivitetstillväxt, låg och stabil inflation, starka offentliga finanser och ett överskott i bytesbalansen. Den förhållandevis lilla och öppna ekonomin Sverige exporterar högteknologiprodukter och har överträffat euroområdet i fråga om real BNP-tillväxt varje år sedan 1998 och tillväxten i USA sedan 2004. Trots att lönegapet i förhållande till ledande OECD-ekonomier minskade markant mellan 1993 och 2006 har Sverige förlorat en del mark under de senaste åren, främst på grund av en dämpning av den produktivitetsökning per timme som inleddes 2004 och som nådde sin kulmen under krisen 2008–2009. Att Sverige var så utsatt för den globala finanskrisen hade främst att göra med landets exportorienterade ekonomi och det faktum att bankerna var involverade i vissa hårt drabbade länder. Det förekom dock inga tillgångsprisbubblor och ingen kris i de offentliga finanserna. 2008–2009 års globala konjunkturedgång som resulterade i en nedgång i den internationella handeln och totala efterfrågan drabbade Sverige hårt (figur 1.3). År 2009 var nedgången i real BNP den åttonde största i OECD (-5.1 %). Sedan dess har landet gjort en kraftig återhämtning, med en real BNP som i slutet av 2010 överträffade toppnoteringarna från före nedgången. Återhämtningen har skett på bred front, och privat konsumtion och privata investeringar har haft avgörande betydelse. Företagens investeringar främjas av högre bankutlåning, och kapacitetsutnyttjandet ökar.

Figur 1.2. Produktiviteten per arbetad timme i Sverige och OECD-länderna, 1970–2009

Källa: OECD Economic Outlook Database.

Figur 1.3. BNP-tillväxten i OECD-länderna, 2008–2009

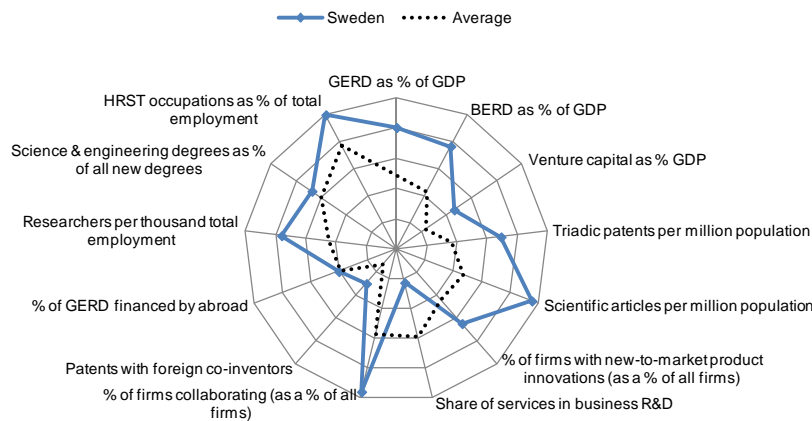

Anmärkning: Tillämpliga israeliska myndigheter har ansvarat för att tillhandahålla de statistiska uppgifterna. OECD:s användande av dessa uppgifter påverkar inte statusen för Golanhöjderna, östra Jerusalem och israeliska bosättningar på Västbanken enligt bestämmelserna i internationell rätt.

Källa: OECD Economic Outlook Database.

Sverige är en av de mest innovativa OECD-ekonomierna. I förhållande till sin BNP satsar landet mest av alla OECD-länder på forskning och utveckling (3,73 %), FoU-satsningarna för företag är relativt höga (2,79% av BNP, att jämföra med OECD-genomsnittet på 1,56 %), liksom satsningarna på FoU inom utbildning (0,76%). Landet har dessutom den näst högsta andelen forskare per tusen sysselsatta. Dessutom har landet bland de högsta andelarna personer som tar examen från avancerade forskningsprogram (fil.dr. eller motsvarande) och hamnar på fjärde plats när det gäller antalet publicerade vetenskapliga artiklar per capita (figur 1.4).

Figur 1.4. Sveriges vetenskaps- och innovationsprofil

Anmärkning: GERD=Gross expenditure on R&D (bruttokostnader för forskning och utveckling). BERD=Business expenditure on R&D (företagens utgifter för forskning och utveckling).

Källa: OECD Science, Technology and Industry Outlook (2010).

Trots solida makroekonomiska indikatorer och den senare tidens positiva utveckling på arbetsmarknaderna återstår fortfarande en del utmaningar inom viktiga områden, t.ex. hög ungdomsarbetslöshet, åldrande befolkning och naturligtvis också de senaste verkningarna från den ekonomiska krisen. Dessutom är det endast ett fåtal stora företag i Sverige som är de viktigaste drivkrafterna bakom innovation, i synnerhet de vetenskapliga och tekniska investeringar som driver på FoU-satsningarna. Dessa företag ligger huvudsakligen i de största storstadsregionerna. Det är därför föga överraskande att Sverige har den största koncentrationen av FoU-utgifter och en av OECD-området högsta koncentrationer av patentansökningar. Genom att stimulera entreprenörskap och förbättra

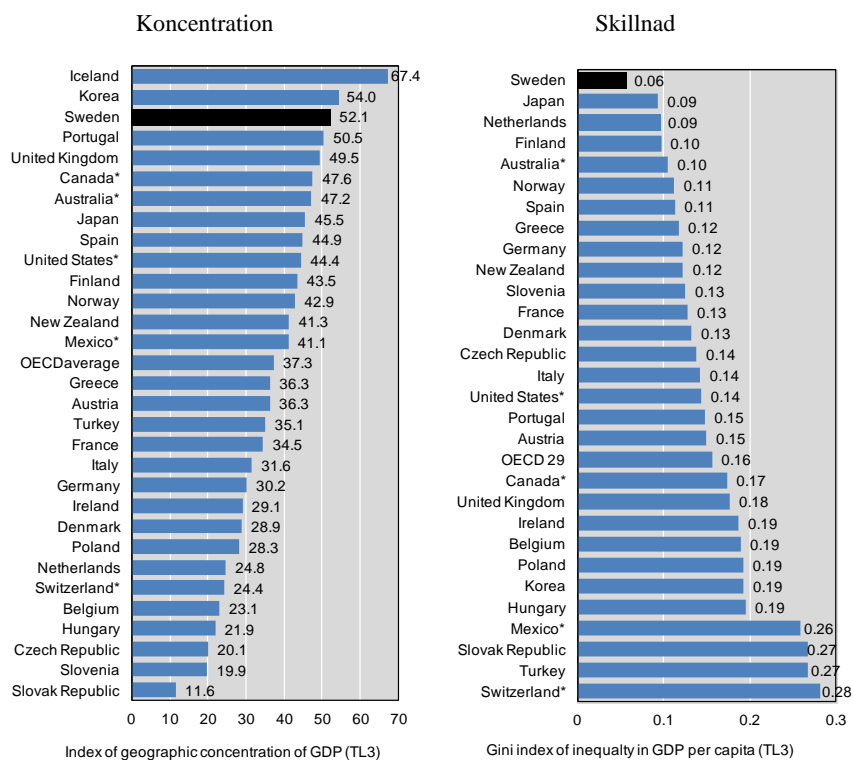
kommersialiseringen av innovation kan man sprida innovationen till fler sektorer och geografiska områden.

Sverige uppvisar hög regional koncentration av ekonomisk verksamhet i kombination med små regionala skillnader

Sveriges kalla klimat och speciella geografi gör att fördelningen av städer och befolkning är mycket ojämn. De tre viktigaste storstadsregionerna – Stockholm med 1,8 miljoner invånare, Skåne med 1,1 miljoner och Västra Götaland med 1,5 miljoner – står för 57 % av den nationella BNP:n och är hemvist åt 51 % av befolkningen. Mellan 1995 och 2007 stod dessa tre regioner för 70 % av den totala tillväxten. Mer tätbefolkade områden har dessutom lägre arbetslöshet och högre levnadsstandard. Koncentrationen av ekonomisk verksamhet är därför bland de högsta i OECD. Ändå är de geografiska skillnaderna i Sverige lägst bland OECD-länderna (figur 1.5).

När det gäller tillväxt och produktivitet tycks en större koncentration ha säkrat fördelarna med agglomeration: under perioden 1995–2007 uppvisar de tre storstadsregionerna resultat som överstiger det internationella och nationella BNP-tillväxtgenomsnittet per capita. Det syns ännu inga tecken på bromsning eller stordriftsnackdelar (trängselkostnader osv.). I viss utsträckning kan denna koncentration återspegla den extremt låga befolkningstätheten generellt sett i Sverige – landets befolkningstäthet är bland de lägsta i OECD-området (figur 1.6). Det faktum att andra länder med låg befolkningstäthet, t.ex. Irland och Slovenien, uppvisar väsentligt lägre koncentrationsnivåer är dock ett tecken på att detta är signifikativt för just Sverige. Eftersom landet också är relativt litet befolkningsmässigt är det troligt att det krävs en viss befolknings- och verksamhetskonzentration på ett fåtal platser om Sverige ska kunna uppnå kritisk massa i nyckelsektorer och ta tillvara på fördelarna med agglomerationsekonomier (ruta 1.1).

Figur 1.5. Index för geografisk koncentration och Gini-index för regionala skillnader i BNP per capita i OECD-länderna (TL3), 2007

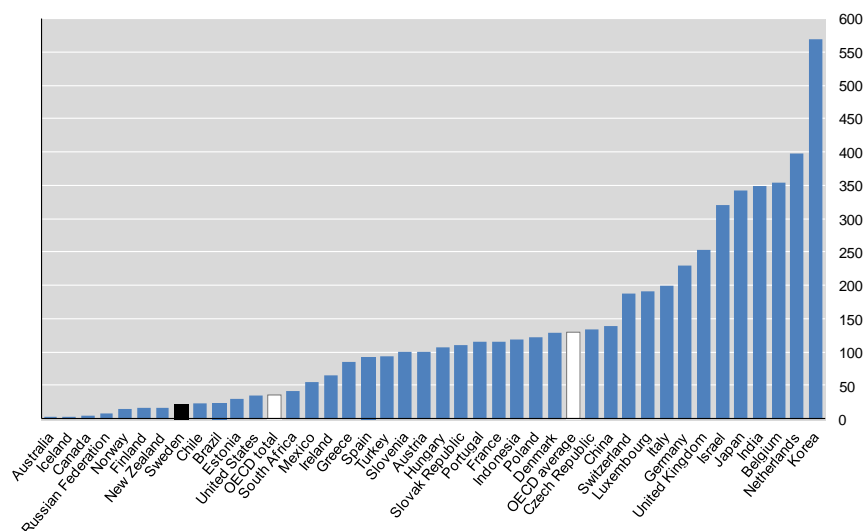
Anmärkning: Koncentrationsindex går från 0 (ingen koncentration) till 100 (maximal koncentration). Det beräknas enligt följande:

$$\left(\sum_{i=1}^N |p_i - a_i|/2 \right) * 100$$

p_i är BNP-andelen för region i , a_i är arean för region i som en procentandel av landsarean och N är antalet regioner. Resultatet är därför inte helt skalfrött eftersom det är beroende av antalet regioner i ett land. Det har dock till viss del utarbetats för att illustrera begränsningarna i de data som finns tillgängliga för jämförelse i alla OECD-medlemsstater.

* Anger länder för vilka data är på TL2- snarare än TL3-nivå.

Källa: OECD Regional Database (2011).

Figur 1.6. **Befolkningstäthet i OECD-länderna, 2010**

Anmärkning! Data för Belgien, Japan, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Schweiz och Turkiet är för 2009, och för Grekland, Brasilien, Indien, Sydafrika, Indonesien, Ryssland, Slovenien, Estland, Israel och Chile för 2008. Tillämpliga israeliska myndigheter har ansvarat för att tillhandahålla de statistiska uppgifterna. OECD:s användande av dessa uppgifter påverkar inte statusen för Golanhöjderna, östra Jerusalem och israeliska bosättningar på Västbanken enligt bestämmelserna i internationell rätt.

Källa: *OECD (2010)*, OECD National Accounts Statistics och OECD Economic Outlook: Statistics and Projections (databaser), december.

Ruta 1.1. Agglomerationsekonomier

Ekonomisk verksamhet är inte av naturen utspridd. Den är snarare koncentrerad till vissa geografiska områden i högre grad än andra, främst på grund av fördelarna i samband med agglomerationsekonomier. Människor vill bo där företagen – och därmed jobbmöjligheterna – finns, och företagen vill etablera sig där efterfrågan – och därmed befolkningen – är stor. Agglomerationsekonomier uppstår när företag på en viss plats uppnår stordriftsfördelar till följd av ökad avkastning. Detta kan bero på att där finns naturliga fördelar (*dvs.* naturresurser, läge osv.), monopolskydd, politiska intressen (*t.ex.* ett beslut om att skapa en storstad) eller någon annan anledning. Stordriftsfördelarna inkluderar även etablering av andra företag, eftersom människor strömmar till i jakt på högre löner, jobbmöjligheter och kulturella värden. Bakom framväxten av agglomerationsekonomier finns tre huvudmekanismer (Duranton och Puga, 2004):

Ruta 1.1. Agglomerationsekonomier (forts.)

1. Faktorer som berör delandet av:

- Odelbara faciliteter som lokal, allmän egendom eller faciliteter som betjänar flera individer eller företag. Andra exempel förutom allmän egendom är anläggningar som laboratorier, universitet och andra större egendomar som inte tillhör någon särskild intressent men där vissa undantag är implicita vid tillhandahållandet av dem.
- Vinsterna med det större urvalet leverantörer av insatsprodukter som kan upprätthållas av en större industri för slutprodukter. Förekomsten av stordriftsfördelar till följd av ökad avkastning och framåt- och bakåtkopplingar gör med andra ord att företag kan köpa insatsvaror till en lägre kostnad.
- Vinsterna med den smalare specialisering som kan upprätthållas med högre produktionsnivåer. Flera företag specialiserar sig på att tillverka kompletterande produkter, vilket minskar de totala produktionskostnaderna.
- Risker. Detta refererar till idén om att en industri har nytta av att ha en konstant kompetensmarknad. Om det förekommer marknadschocker kan företagen anpassa sig till förändringar av efterfrågan om de har tillgång till en djup och bred arbetsmarknad som gör att de kan expandera eller kontraktera den arbetskraft de behöver.

2. Matchningsmekanismer genom vilka:

- Agglomeration ökar kvaliteten på förväntade matchningar mellan företag och arbetstagare, så att de lättare kan tillgodose sina behov och hitta bra matchningar.
- Ett större antal matchningsagenter på arbetsmarknaden ökar också matchningssannolikheten.
- Effekterna av förseningar mildras. Kontraktsproblem i samband med en omförhandling mellan köpare och leverantörer kan leda till att en av parterna förlorar till förmån för den andra parten i en omförhandling. Om agglomerationen är tillräckligt omfattande kan agenterna dock hitta en alternativ samarbetspartner.

3. Inlärningsmekanismer baserade på generering, spridning och ackumulering av kunskap. Detta syftar inte bara på inläring av teknik och teknologi utan också på förvärvande av kunskaper och färdigheter.

I OECD-området gynnas storstadsregionerna av agglomerationseffekterna och tenderar därför att uppvisa högre produktivitet, högre sysselsättningsgrad och högre BNP per capita än andra regioner. Dessa fördelar hämmas dock av bland annat trängselkostnader, stordriftsnackdelar och överutbud av arbetskraft, och under de senaste årtiondena har storstadsregionerna tenderat att underprestera när det gäller den nationalekonomiska sidan.

Källa: Duranton och Puga (2004), OECD, 2009a.

1.2. Den regionala kontexten: Ojämna mönster i regionen Småland–Blekinge

Förändringarna i bosättningsmönster och befolkningsdynamik återspeglar de nationella trenderna

Regionen Småland–Blekinge har totalt 900 000 invånare – 9,6 % av Sveriges befolkning år 2010. De flesta av dessa bor i Jönköping (336 866 personer), följt av Kalmar (233 536 personer), Kronoberg (183 940 personer) och Blekinge (153 227 personer). Befolkningstätheten i Kalmar och Kronoberg ligger nära genomsnittet för hela Sverige, medan Jönköping är något befolkningstätare. Blekinge är dock mycket mer tätbefolkat, sin blygsamma befolkningsmängd till trots (tabell 1.1 och figur 1.7). Sammantaget ligger regionens befolkningstäthet något över det nationella genomsnittet, men under genomsnittet för centrala och södra Sverige. Nationsgenomsnittet påverkas enormt mycket av de vidsträckta, glesbefolkade norra delarna av Sverige. De övriga tre småländska länen vid sidan om Blekinge är också ganska glesbefolkade med OECD-mått mätt, även om man jämför med landsbygdsområdena i OECD-området. Även om agglomerationsekonomier varken är nödvändiga eller tillräckliga för att säkerställa stark tillväxt (OECD, 2009a) gör frånvaron av täta agglomerationer att det blir svårare att uppnå kritisk massa. På kommunal nivå är variationerna mellan kommunerna i de tre småländska regionerna ungefär likadana. Kommunerna i Blekinge är betydligt mer tätbefolkade. I detta sammanhang bör det dock sägas att skillnaderna mellan de fyra länen är små i ett internationellt sammanhang (figur 1.7, fält B): även den mest tätbefolkade kommunen i Kronoberg har lägre befolkningstäthet än de mest glesbefolkade TL3-regionerna i fem OECD-länder.

Tabell 1.1. **Befolkning, yta och befolkningstäthet i OECD-områdets TL3-regioner, 2008**

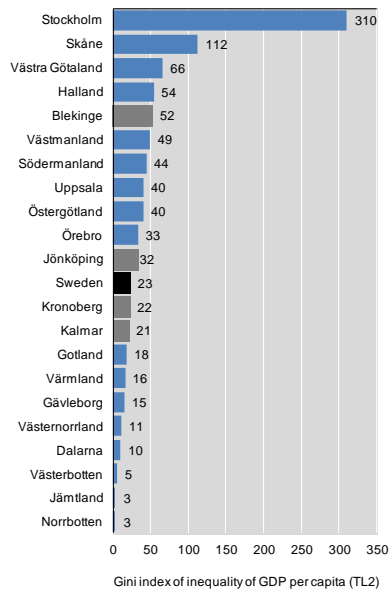
	Befolkning	Yta	Befolkningstäthet
Jönköping	333 610	10 495	32
Kronoberg	180 787	8 467	21
Kalmar	233 834	11 219	21
Blekinge	151 900	2 947	52
Storstadsregion (predominantly urban)	1 559 025	5 681	1 226
Tät region (intermediate)	721 649	9 961	145
Landsbygdsregion (predominantly rural)	331 027	29 859	38
OECD TL3	678 913	19 575	313

Anmärkning: Den regionala ytan uttrycks i kvadratkilometer.

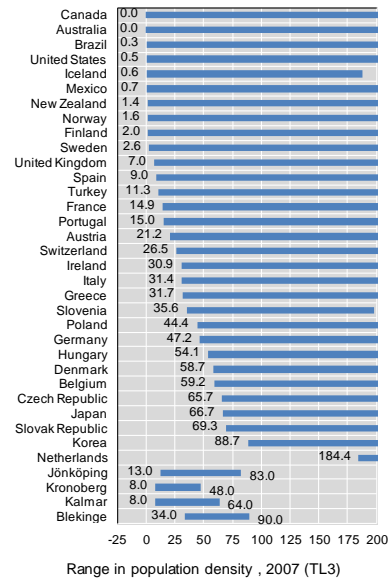
Källa: OECD Regional Database (2011).

Figur 1.7. **Befolkningstäthet**

A. Befolkningstäthet i svenska län (TL3), 2009

B. Variationer i befolkningstäthet för OECD-områdets TL3-regioner och kommuner i Småland-Blekinge, 2007

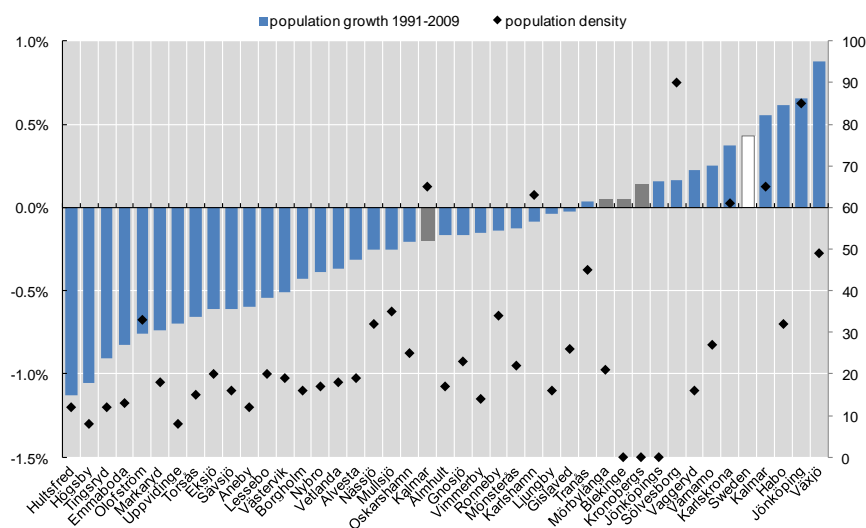
Källa: *OECD Regional Database*.

Liksom många landsbygdsområden i OECD-området står de fyra länen inför utmaningen med en stagnerande eller minskande befolkning. I många av kommunerna minskar befolkningen stadigt. Regionens relativa vikt i den svenska befolkningens mängd har sjunkit något, från 10,3 % år 1995 till 9,7 % år 2009. Detta återspeglar en vidare process med större befolkningsskoncentrationer inom Sverige, vilket får konsekvenser för arbetskraftstillgång, sociala tjänster och regionens attraktionskraft. Denna fråga utforskas mer i detalj i kapitel 2. Befolkningsskoncentrationen i de fyra länen har i mindre skala återspeglat trenderna som observerats på nationsnivå: befolkningsskoncentrationen inom varje län har ökat. Mellan 1991 och 2010 var det enbart i kommuner med över 50 000 invånare som befolkningen ökade. I övriga delar minskade befolkningen, i synnerhet i Kronoberg och Kalmar, med minskningar på över 10 % i kommuner med färre än 10 000 invånare i Kalmar och i kommuner med mellan 10 000 och 15 000 invånare i Kronoberg (tabell 1.2). Endast fyra av regionens 38 kommuner (Växjö, Jönköping, Habo och Kalmar) genomgick en befolkningstillväxt som översteg det svenska genomsnittet (0,43 %). Under

perioden registreras dessutom befolkningsminskningar i 28 kommuner (73 %). De kommuner där befolkningen ökade var i allmänhet regionens största och mest tätbefolkade kommuner (figur 1.8) – de där nära hälften av kommuninvånarna bor. Koncentrationsökningen har varit mest uttalad i Kronoberg och minst tydlig i Blekinge, som i vilket fall som helst är det minst koncentrerade av de fyra länen (figur 1.9).

Figur 1.8. **Befolkningstillväxt (LHS) och befolkningstäthet (RHS) på kommunal nivå, 1991-2009**

Kommuner i Småland-Blekinge

Källa: OECD Regional Database.

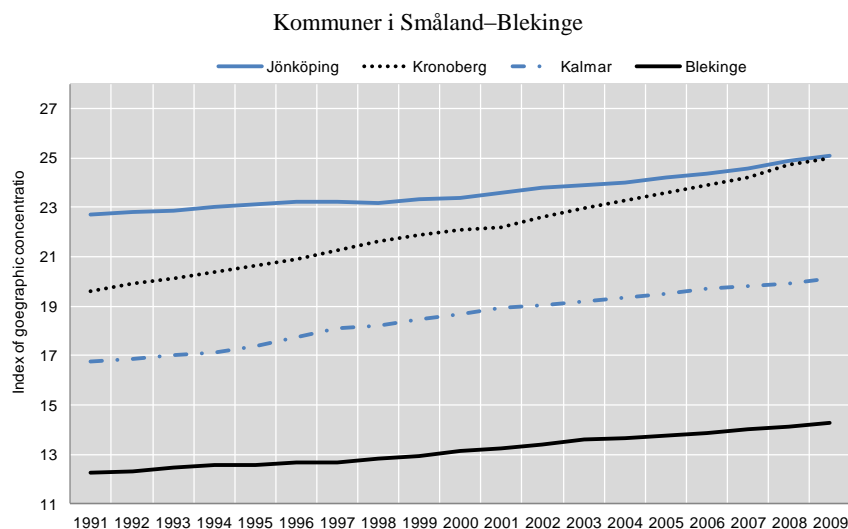
Tabell 1.2. Befolkningsstillväxt efter kommunernas storlek

Municipalities	Jönköping		Kronoberg		Kalmar		Blekinge	
	invånare	%	invånare	%	invånare	%	invånare	%
	1991	2010	1991	2010	1991	2010	1991	2010
over 50 000	112 277	127 382	70 067	83 005	56 498	62 815	59 279	64 032
20 000 – 50 000	119 698	117 587	27 602	27 297	88 023	82 020	60 529	59 397
15 000 – 20 000	36 183	34 363	35 888	34 405	32 955	29 169	31 360	29 798
10 000 – 15 000	24 571	23 821	36 051	31 094	49 369	46 793	0	0
below 10 000	33 924	33 713	9 004	8 139	15 038	12 739	0	0
Total	326 653	336 866	178 612	183 940	241 883	233 536	151 168	153 227

Källa: OECD med uppgifter från SCB.

Ökningen i koncentration medför nya utmaningar. Å ena sidan kan förmågan att absorbera befolkningstillströmning och öka konkurrenskraften påverkas för ett fåtal kommuner. Å andra sidan förlorar kommuner med minskande befolkning humankapital samtidigt som efterfrågan på åldersrelaterade tjänster ökar. Detta måste sättas i relation till en minskande lokal skattebas – kommunerna är i högsta grad beroende av inkomstskatter. Det är ofta de högutbildade, yngre invånarna som ger sig av. En sjunkande befolkningstäthet ökar också kostnaden för tillhandahållande av tjänster som till exempel utbildning och kan göra det svårt att hålla jämna steg med större och rikare kommuner i fråga om kvalitet på tjänsterna. Dessa utmaningar är särskilt påtagliga i Kronoberg och Kalmar som mellan 1993 och 2007 hade befolkningsminskningar på över 10 procent i de minsta kommunerna. Det finns ingen anledning att tro att dessa demografiska tendenser ska avta av sig självt inom den närmaste framtiden, och det kommer därför att bli viktigt att hjälpa små, glesbefolkade kommuner att hantera övergången. Både genom att öka deras förmåga att locka till sig företag och hushåll och genom att fördjupa det kommunala samarbetet och underlätta tillhandahållandet av tjänster.

Figur 1.9. **Index för befolkningskoncentrationernas utveckling, 1991-2009**

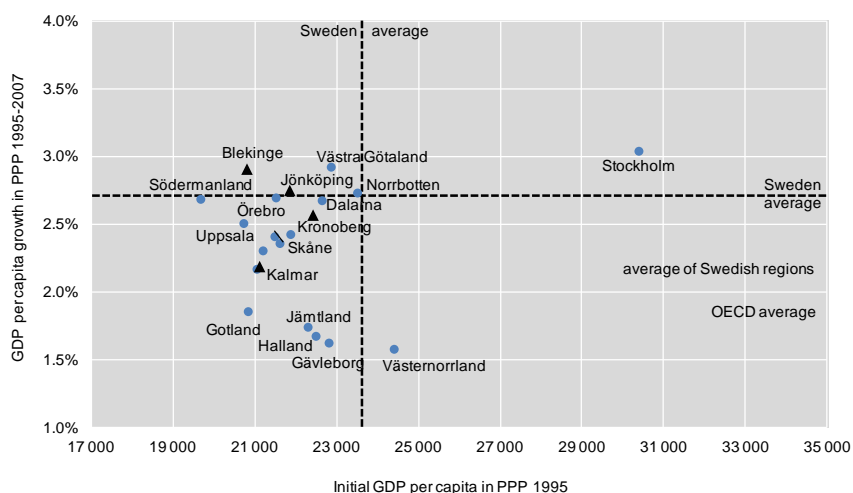

Källa: OECD Regional Database.

Tillväxten har varit blygsam med svenska mått mätt men ändå god jämfört med resten av OECD

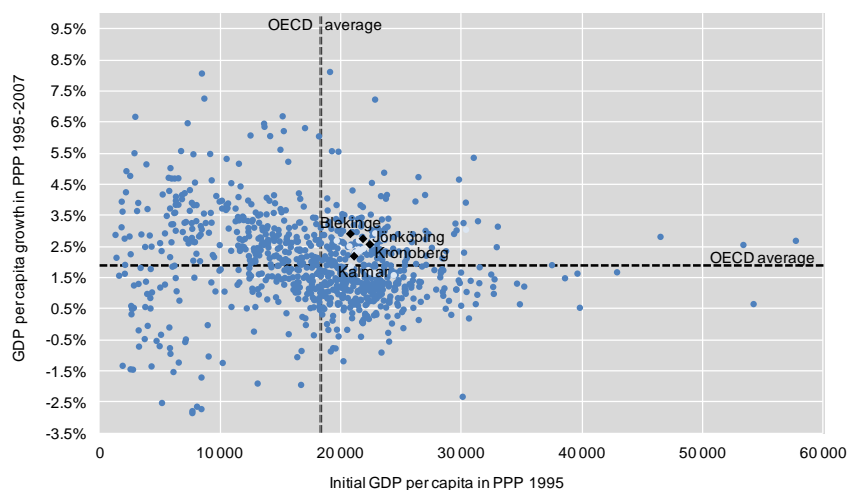
Åren före krisen var Blekinge, som år 1995 hade regionens lägsta BNP per capita, det enda av de fyra länen som hade en BNP-tillväxt per capita som låg en bra bit över genomsnittet för Sverige som helhet (figur 1.10). Resultatet för Jönköping låg något över genomsnittet och för Kronoberg något under genomsnittet. Kalmar, som hade den näst lägsta initiala BNP:n per capita, har också haft den lägsta tillväxttakten, vilket återspeglar effekterna av en industriell omstrukturering under vilken ett antal stora tillverkare lade ned sin verksamhet i regionen. Således har Blekinge och Jönköping närmast sig genomsnittsnivåerna för BNP per capita, om än bara med två procentenheter, medan Kalmar hamnat längre efter och föll från 89 % till 84 % av landsgenomsnittet. Det är dock viktigt att komma ihåg att genomsnittet ökade kraftigt: om man ser till samtliga OECD-länder gick alla fyra regionerna ganska bra, med en tillväxttakt över OECD-genomsnittet för TL3-regioner (figur 1.11). Dessutom låg BNP per capita i samtliga fyra regioner redan över OECD-genomsnittet i början av perioden, vilket vittnar om att de fyra länen är relativt rika och dynamiska med OECD-mått mätt. I ett svenskt perspektiv antyder resultaten dock att det finns möjlighet att öka tillväxttakten ytterligare.

Figur 1.10. Startnivå och genomsnittlig tillväxttakt för BNP per capita, svenska TL3-regioner, 1995-2007

Källa: OECD Regional Database.

Figur 1.11. Startnivå och tillväxttakt för BNP per capita, OECD TL3-regioner, 1995-2007

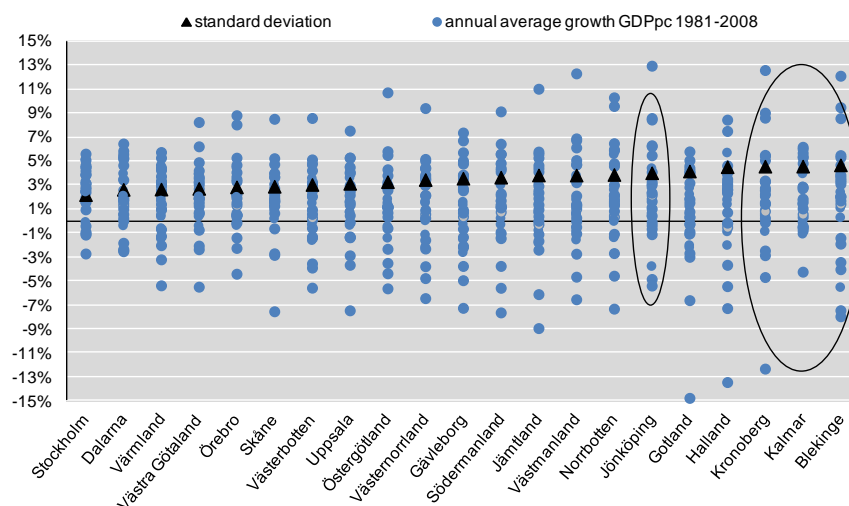

Källa: OECD Regional Database.

Svängningarna i tillväxten har legat en bra bit över det svenska genomsnittet

I figur 1.12 illustreras en av de utmaningar som länen står inför: ovanligt hög volatilitet i resultat. Även om den genomsnittliga tillväxten låg nära eller till och med över landsgenomsnittet mellan 1981 och 2007 tillhör samtliga fyra län de sex främsta när det gäller tillväxtvolatilitet. Här utgör Blekinge, Kalmar och Kronoberg exempel på de tre mest extrema fallen i Sverige. I viss utsträckning återspeglar detta troligen länens specifika sektorprofiler: specialisering inom tillverkning, i synnerhet tillverkning av underleverantörsprodukter, innebär högre exponering för affärscykeln. I den senaste ekonomiska krisen blev det tydligt att det var sektorer som denna som påverkades mest av handelskoncentrationen i slutet av 2008 (Cheung och Guichard, 2009; OECD, 2009a).

Figur 1.12. Svängningar i tillväxt i Sveriges TL3-regioner 1981-2008

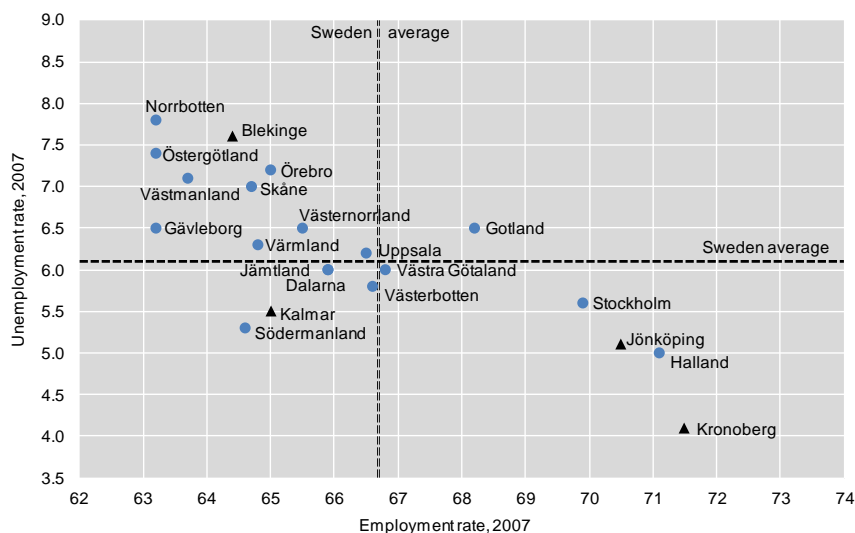

Källa: OECD baserat på data från Regional Database och Cambridge Econometrics.

De fyra länen har varit särskilt utsatta för krisens effekter

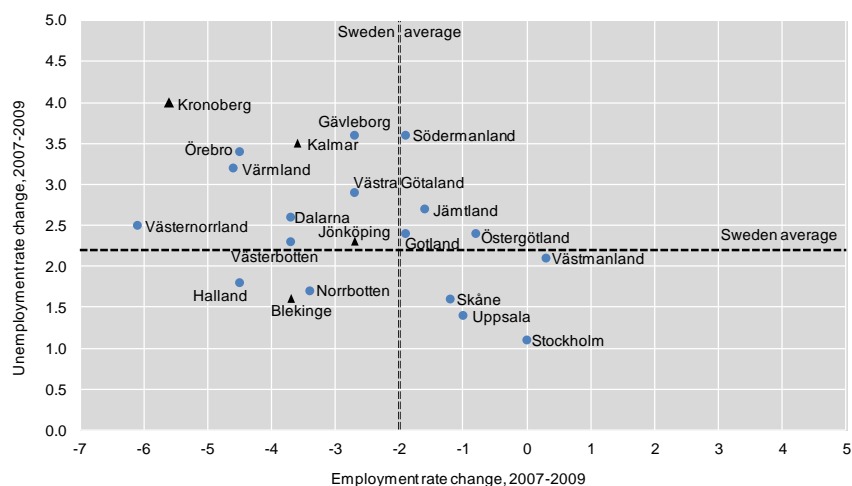
Sveriges reala BNP minskade med 5,5 procent under 2008–2009, att jämföra med en genomsnittlig sänkning på 4,1 % för alla OECD-länder. Det finns ännu inga data om real BNP på regional nivå för de senaste åren, men arbetsmarknadsindikatorerna vittnar om att effekterna från chocken proportionellt sett var större i de mer sårbara regionerna nära storstäderna och i sparsamt befolkade regioner i söder med svagare marknader. Före krisen var arbetsmarknadens resultat i Småland–Blekinge blandade, med två län som brottades med större svårigheter än de andra. Blekinge hade de största klyftorna i arbetslöshets- och sysselsättningsnivåerna i förhållande till Sverige-genomsnittet, och i Kalmar var sysselsättningsgraden konstant lägre (figur 1.13). Blekinge klarade sig dock bättre genom krisen än sina grannar, med en smärre ökning av arbetslöshetsnivåerna under 2008–2009. På nationell nivå ökade arbetslösheten med 1,8 procent och i Småland var motsvarande ökning 4 procent i Kronoberg, 3,5 in Kalmar och 2,3 i Jönköping (figur 1.14). Sänkningen av sysselsättningsgraden bland den arbetsföra befolkningen var i samtliga fyra län större än i Sverige som helhet. Särskilt stor var den i Kronoberg, där sysselsättningsgraden minskade med 5,6 procentenheter, den näst största sänkningen av alla län i Sverige.

Figur 1.13. Arbetslöshets- och sysselsättningsnivåer i svenska TL3-regioner, 2007

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Figur 1.14. Arbetslöshets- och sysselsättningsnivåer i svenska TL3-regioner, 2007–2009

Källa: OECD baserat på data från SCB.

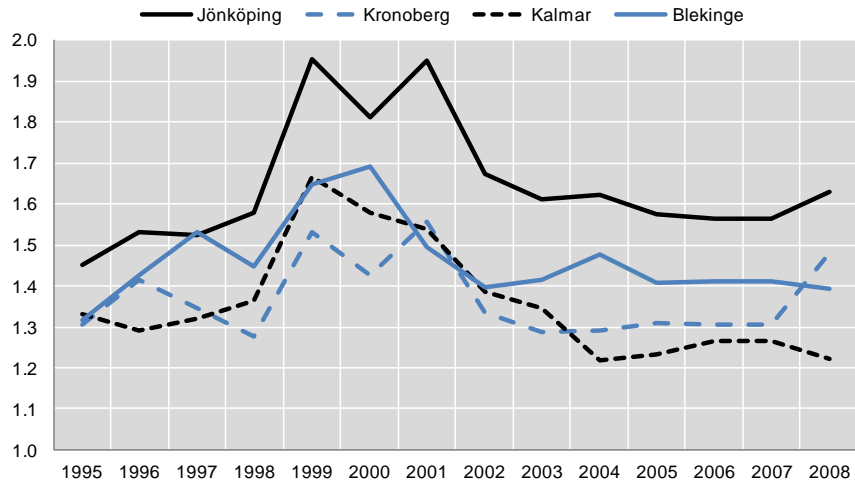
Dessa arbetsmarknadsresultat är till viss del ett resultat av regionens specialisering på tillverkning av mellanprodukter – ett område som drabbades särskilt hårt av 2008–2009 års minskade handel. De fyra länen är, i termer av produktion, mer specialiserad på tillverkning än övriga landet (tabell 1.3 och figur 1.15), och de tre småländska länen är särskilt inriktade på tillverkning inom låg- och medellågteknologisk industri. Det har inte funnits några tydliga tendenser i riktning mot specialisering inom mer högteknologiska sektorer (figurerna 1.16 och 1.17). Sysselsättningsbilden ser ut på följande sätt: De fyra länen har den högsta sysselsättningsgraden inom tillverkningsindustrin i Sverige (från 35,2 % till 42,8 % av den totala sysselsättningen i den icke-finansiella sektorn, *att jämföra med Sverige-genomsnittet på endast 23,5 %*), och de intar de fyra platserna längst ned i fråga om sysselsättningsandel inom tjänstesektorn (47,2 % till 50,1 %, *jämfört med genomsnittet i Sverige på 63,3 %*).

Tabell 1.3. **BNP-struktur efter ekonomisk sektor, Småland–Blekinge och Sverige, 2008 (%)**

	Jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske	Tillverkning, gruvdrift och mineralhantering	Grossist- och detaljhandel; transport och magasinering; post och telekom.	Finansinstitut, fastighets- och näringsverksamhet samt Fo&U
Jönköping	2,6	26,3	17,9	13,6
Kronoberg	2,7	23,9	16,8	17,4
Kalmar	3,5	19,7	13,6	13,7
Blekinge	3,0	22,5	13,2	14,9
Sweden	1,6	16,2	16,6	22,6

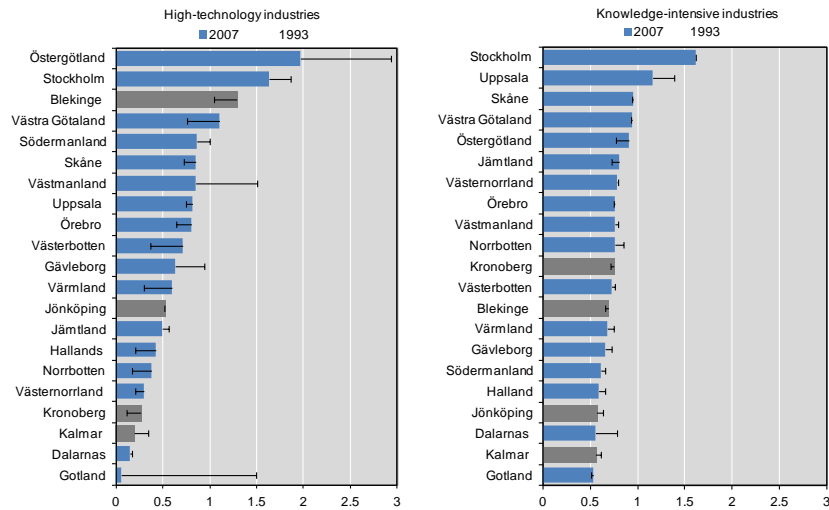
Källa: OECD Regional Database.

Figur 1.15. Specialiseringsindex för gruvdrift, mineralhantering och tillverkningsindustri, 1995–2008

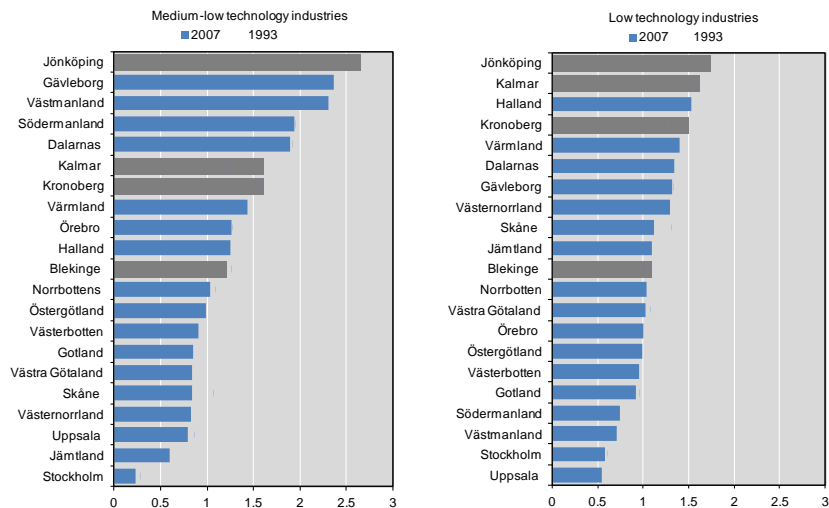
Källa: OECD baserat på data från SCB.

Figur 1.16. Specialisering i högteknologiska och kunskapsintensiva industrier i svenska TL3-regioner, 1993 och 2007

Källa: OECD Regional Database.

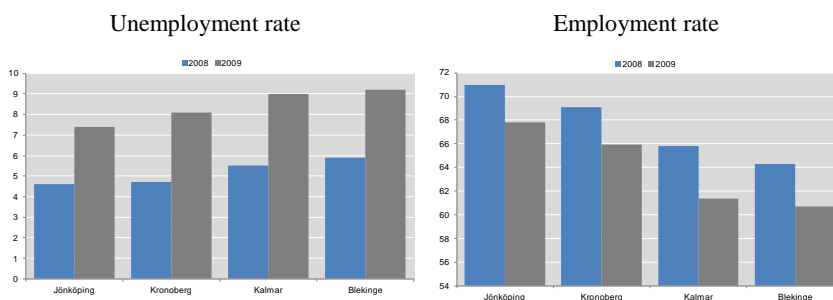
Figur 1.17. Specialisering i låg- och medellågteknologisk industri i svenska TL3-regioner, 1993 och 2007

Källa: OECD Regional Database.

En faktor som förstärkte sysselsättningschocken ytterligare var den låga befolkningstätheten. Senare tids OECD-analyser vittnar om att arbetsmarknaderna hade lättare att återhämta sig på platser där den strukturella mångfalden och befolkningstätheten var högre och där humankapitalet hade ökat med mer än genomsnittet under åren närmast före krisen. I Kalmar och Jönköping föll sysselsättningsgraden endast något mer än vad arbetslösheten ökade, vilket vittnar om att arbetstagarnas utträde från arbetsmarknaden hade mycket liten betydelse som svar på chocken, men i Kronoberg och Blekinge föll sysselsättningsgraden med 5,6 respektive 3,7 procentenheter, samtidigt som arbetslöshetsprocenten ökade med 4,0 respektive 1,6 procentenheter. Krisen påverkade också män och kvinnor olika. Männen förlorade jobben i större utsträckning än kvinnorna eftersom de i större utsträckning var anställda inom den privata sektorn, i synnerhet inom tillverkningsindustrin. Generellt sett var sysselsättningsförlusterna mycket mindre inom den offentliga sektorn och tjänstesektorn, där arbetskraften till större del utgörs av kvinnor.

Figur 1.18. Sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåerna i de fyra länen

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Den senaste krisen har påskyndat takten för de strukturella förändringarna i OECD-ekonomierna. Effekterna av denna förändring är särskilt stora för länen i Småland–Blekinge. Det blir allt svårare att upprätthålla en konkurrenskraftig medellåg och lågteknologisk tillverkning i de utvecklade länderna. En viktig fråga är om de fyra länen genom att hjälpas åt kan bli bättre på att diversifiera sin ekonomiska bas, fördjupa arbetsmarknaderna och därmed stå emot framtida ekonomiska chocker på ett bättre sätt. En lite mer generell fråga är om det finns områden där man kan utnyttja synergier och komplement för att förbättra resultaten och konkurrenskraften. Nästa avsnitt granskar kopplingarna mellan de fyra länen i fråga om pendlingsmönster, synkronisering av affärscykler och förändringar av produktionsstrukturer.

Pendlingsflöden över länsgränserna existerar, men är begränsade

Tabell 1.4 visar den spatiala interaktionen i termer av pendlingsflöden för alla arbetstagare i procent. Den visar 2009 års tvåvägsflöden mellan de fyra länen och flödena mellan vart och ett av de fyra länen och de tre storstadsregionerna och alla andra regioner i Sverige. Tabellen illustrerar också fördelningen mellan dagaktiv och nattaktiv befolkning. Tabellen visar huvudsakligen i vilken utsträckning länsens arbetsmarknader är integrerade, med varandra eller med andra marknader, och därmed också graden av "självförsörjning" när det gäller sysselsättningen (tabell 1.5). Uppgifterna visar bland annat att inget av länen tillsammans med något annat bildar en funktionell arbetsmarknad enligt ordets gängse definition (nettopendlingsflöden på 10 % eller mer från en region till en annan) och att de endast i begränsad utsträckning är beroende av pendling till storstadsområden eller andra platser utanför regionen.

Tabell 1.4. **Andelen arbetstagare från boendelän (lodrätt) till arbetsplatslän (vågrätt)**

2009	Blekinge	Jönköping	Kalmar	Kronoberg	Summa län	Storstäder	Övriga	Nattaktiv befolkning
Blekinge	89.9%	0.0%	1.1%	1.6%	2.7%	5.2%	2.2%	62 475
Jönköping	0.0%	93.8%	0.3%	0.7%	1.0%	2.1%	3.1%	150 247
Kalmar	0.6%	0.6%	92.7%	1.2%	2.4%	1.3%	3.6%	97 967
Kronoberg	0.6%	1.3%	0.9%	91.8%	2.8%	2.4%	3.0%	80 660
Dagaktiv befolkning	60 195	147 981	93 760	81 694	383 630	9 533	11 918	391 349

Anmärkning: Andelen ”Storstäder” och ”Övriga” är den andel arbetskraft från varje län som arbetar utanför regionen Småland–Blekinge. Storstadsregionerna (”metropolitan”) är Skåne, Västra Götaland och Stockholm.

Källa: OECD baserat på data från SCB.

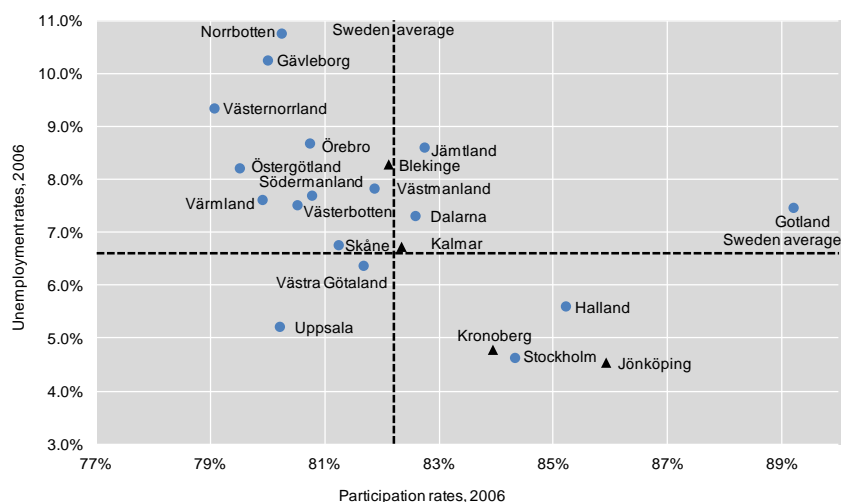
Tabell 1.5. **”Självförsörjningsnivåer” för svenska län i fråga om sysselsättning och löner, 2009**

Land	Sysselsatta	Total lönesumma
Stockholm	96,7	96,6
Norrbottnen	95,6	95,4
Västra Götaland	95,1	94,6
Västernorrland	94,7	94,3
Skåne	94,7	93,8
Västerbotten	94,7	94,5
Jönköping	93,8	92,9
Jämtland	93,5	92,8
Östergötland	93,2	92,6
Dalarna	93,1	92,4
Gotland	92,8	92,4
Värmland	92,8	92,0
Kalmar	92,7	92,0
Gävleborg	92,6	91,8
Örebro	92,6	91,6
Kronoberg	91,8	91,0
Blekinge	89,9	88,8
Västmanland	87,8	85,6
Södermanland	90,7	76,6
Halland	77,8	71,8
Uppsala	75,0	70,4

Källa: OECD baserat på data från SCB.

På det stora hela ligger andelen utpendlare i länens arbetskraft nära det svenska länsgenomsnittet på cirka 9 %. En mycket låg utströmning är typisk för de mest avlägsna regionerna, där långa avstånd begränsar dagspendlingen, och de tre storstadsområdena. I de omedelbara utkanterna av de tre storstadsregionerna (*t.ex.* Uppsala, som har dagliga pendlingsflöden till Stockholm) är utströmningen störst. Ett högt eller lågt pendlingsflöde behöver inte i sig vara ett positivt (eller negativt) tecken. Pendlingsfrågan kan dock återspegla en regions ekonomiska styrka. Mot bakgrund av det höga arbetskraftsdeltagandet och den generellt låga arbetslösheten före krisen (figur 1.19) är det anmärkningsvärt med en så hög grad av ”självförsörjning” i sysselsättningen i en region med låg befolkningstäthet.

Figur 1.19. Deltagande- och arbetslöshetsnivåer, 2006

Källa: Beräkningar från OECD baserade på data från SCB.

Uppgifterna om inpendlingen från utanför regionen vittnar om betydande inflöden från Skåne till Blekinge och Kronoberg och från Västra Götaland till Jönköping (tabell 1.6). För övrigt är pendlingen till regionen relativt liten. En jämförelse mellan in- och utflöden visar – föga förvånande – att alla fyra länen är ”nettoavsändare”, med en nettoutpendling på någonstans mellan 2,7 % av de sysselsatta invånarna i Blekinge och Jönköping till 5,6 % i Kalmar. Kronoberg ligger, med sina 3,6 %, i mitten. Kalmars jämförelsevis stora nettoutflöden tycks återspegla länets generellt sett svagare arbetsmarknadsresultat (se nedan). Bruttoutflödena är faktiskt inte särskilt höga vilket skulle kunna återspegla de involverade avstånden,

men pendlartillströmningen är den klart lägsta i regionen. På grund av regionens läge är Kalmar och Kronoberg mer integrerade med de övriga länen i Småland–Blekinge än med Sveriges tre storstadsregioner, och Kronoberg – som ligger mitt i regionen – har störst in- och utpendlingsflöden. Bleking och Jönköping å andra sidan är relativt sett mer beroende av pendlingen till storstadsregionerna – Blekinge huvudsakligen till Skåne, och Jönköping till Västra Götaland och Stockholm.

Tabell 1.6. **Inpendlingen till de fyra länen som en del av den lokala sysselsättningen, 2009 (%)**

Boendelän	Arbetsplatslän					
	Blekinge	Jönköping	Kalmar	Kronoberg	Totalt	
Storstadsregioner	Skåne	3,67	0,15	0,13	3,63	1,44
	Stockholm	0,53	0,25	0,25	0,25	0,29
	Västra Götaland	0,28	1,36	0,09	0,25	0,64
	Gotland	0,00	0,00	0,02	0,01	0,01
	Halland	0,02	0,54	0,01	0,74	0,37
Övriga	Södermanland	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00
	Uppsala	0,00	0,03	0,02	0,03	0,02
	Västerbotten	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00
	Västernorrland	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00
	Västmanland	0,00	0,01	0,02	0,03	0,02
	Östergötland	0,02	1,02	0,57	0,08	0,55

Källa: OECD baserat på data från SCB.

I detta sammanhang är det värt att påpeka att det endast är Blekinge, som gränsar till Skåne, som har långt fler pendlare till storstadsregionerna än till andra län utanför Småland–Blekinge. Blekinge har också de näst största bruttouflödena efter Kronoberg, vilket framför allt återspeglar det betydande dagliga inflödet av arbetstagare från Skåne, som står för majoriteten av in- och utpendlingen till och från Blekinge. Det vore dock en överdrift att betrakta Blekinge som en del av en funktionell arbetsmarknad tillsammans med Skåne, eftersom en sådan vanligtvis definieras som en situation där *nettopendlingen* från en region till en annan överstiger 10 % av sysselsättningen i avsändarregionen. I exemplet Blekinge uppgår *bruttoutpendlingen* till bara lite över 10 % (lite mer än hälften av den till Skåne) och *nettoutpendlingen* är som nämns ovan enbart 2,7 %. Länen utgör kort sagt inte en enda funktionell marknad enligt den gängse definitionen. Inte heller kan något av dem utan vidare betraktas som en del av en funktionell arbetsmarknad utanför Småland–Blekinges regiongränser. Figur 1.20 illustrerar det övergripande mönstret för pendlingsflödena grafiskt.

I tabell 1.7 presenteras data som liknar uppgifterna i tabell 1.4, förutom att dessa avser löneflöden snarare än antalet arbetstagare. Löneandelen som genereras av utpendlare överstiger arbetstagarandelen i samtliga fyra län. Detta bekräftar bara det faktum att pendlare tenderar att tjäna mer än dem som arbetar närmare hemmet. I Blekinge, Kronoberg och Kalmar ligger genomsnittslönen för personer som pendlar till utanför länsgränserna vanligtvis cirka 10–11 % över genomsnittet för dem som arbetar i länen. ”Pendlingspremien” för invånare från Jönköping är cirka 14,5 %. Premien för att pendla till storstadsområdena är, föga förvånande, ganska mycket högre – närmare bestämt 22–26 % för de småländska länen. För Blekinge är den något lägre, cirka 13,5 %, vilket till stor del avspeglar Blekinges geografiska närhet till Skåne. Det finns på det hela taget ett starkt positivt samband mellan pendlingspremien för svenska län och andelen utpendlare i ett läns arbetskraft, och där ligger Blekinge, Kronoberg och Kalmar nära de nationella siffrorna. I Jönköping kolliderar den något högre lönepremien med en lägre grad av utpendling. Detta skulle kunna vara ett tecken på att regionens arbetsmarknad är relativt stark i förhållande till arbetsmarknaderna på andra platser inom pendlingsområdet och/eller att pendlingskostnaderna till mer attraktiva arbetsmarknader är högre. Det faktum att Jönköping lockar till sig större *inpendlingsflöden* än de andra länen skulle kunna vara ett tecken på att arbetsmarknadsvillkoren förmodligen är viktigare än förbindelserna.

Pendlingen har ökat måttligt under de senaste åren

Mönstren för pendling mellan länen har genomgått modesta förändringar under de senaste två årtiondena. Samtidigt som styrkan i de ovan beskrivna förhållandena för 2009 inte skiljer sig särskilt mycket från förhållandena 1993 eller 2000, har det skett en märkbar förändring i riktning mot ökad pendling. När det gäller antalet personer har andelen invånare som pendlar ut från alla fyra länen ökat sedan 1993 – Blekinge med 3,8 procentenheter, Jönköping med 1,6, Kalmar med 2,4 och Kronoberg med 1,9. Det finns ändå ett antal mönster som är värda att notera. Först och främst är dessa ytterst modesta ökningar i de flesta fall mindre än höjningarna som beräknats på basis av löneandelarna. Med andra ord har ”pendlingspremien” sjunkit något när det gäller de flesta av pendlingens tvåpartsrelationer, vilket vittnar om att pendlingskostnaderna kan ha minskat i relation till lönerna. För det andra handlar den största delen av ökningen i samtliga fall om pendlingen till destinationer utanför regionen: i samtliga län utom Kalmar stod pendlingen till de största storstadsområdena för ungefär hälften av förändringen av antalet pendlare. Denna stod också för lite mer än hälften av ökningen av pendlarlöneandelarna i Blekinge, Kalmar och Kronoberg, vilket vittnar om att ”pendlingspremien” ökade en aning för de tre viktigaste storstadsområdena samtidigt som den minskade för de flesta pendlingar mellan länen.

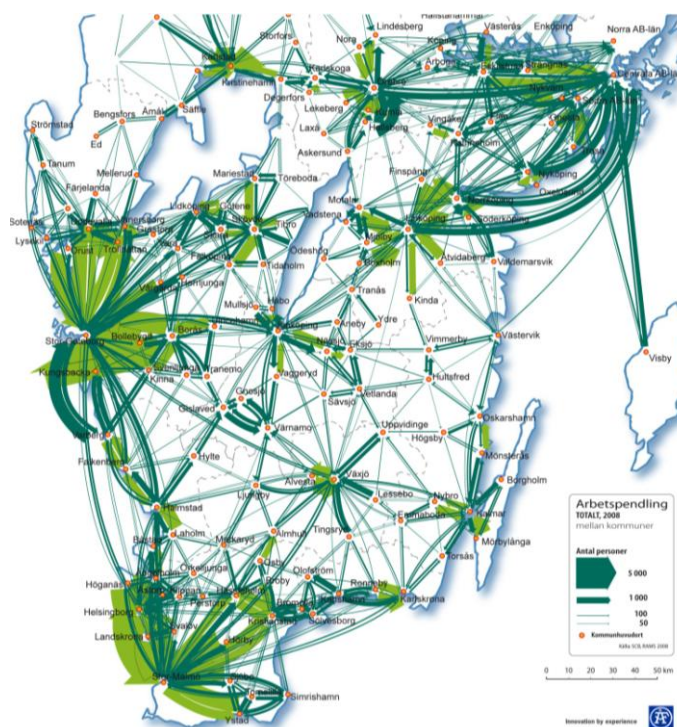
Tabell 1.7. Andel av total lönesumma från arbetsplatslän till boendelän i SEK

2009	Blekinge	Jönköping	Kalmar	Kronoberg	Storstäder	Övriga	Lön, natiaktiva
	88,0	0,0	1,3	1,6	5,8	2,4	17 453 059 983
Jönköping	0,0	92,9	0,3	0,8	2,6	3,4	40 949 583 135
Kalmar	0,7	0,6	92,0	1,3	1,5	4,0	26 380 469 804
Kronoberg	0,6	1,4	1,0	91,0	2,8	3,2	20 269 976 109
Lön, dagaktiva	16 739 066 674	40 143 771 514	25 111 471 385	22 611 123 343	3 092 444 409	3 591 174 147	107 053 089 031
		Summa för dagaktiv befolkning	104 605 432 916				

Källa: Beräkningar från OECD baserade på data från SCB.

Entreprenörer är mycket mindre benägna att pendla än de flesta arbetstagare: I de fyra länen hade år 2009 cirka 96,6 % av alla entreprenörer sina respektive firmor i de egna boendelänen. Detta är viktigt att notera i en region som är så beroende av små och medelstora företag. Enligt officiella uppgifter fanns det år 2009 över 23 500 entreprenörer i regionen.

Figur 1.20. **Pendlingsflöden i och runt omkring Småland–Blekinge, 2008**

Anmärkning: Kartan har enbart illustrativt syfte och har inget att göra med statusen för eller suveräniteten över något av territorierna i kartan.

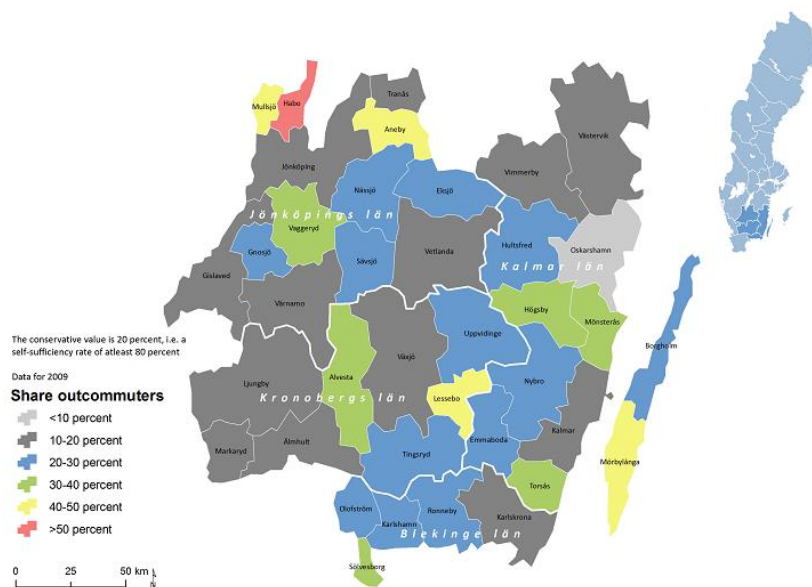
Källa: SCB.

Analys på kommunnivå pekar på en långsam konsolidering av funktionella lokala arbetsmarknader

I figurerna 1.21 och 1.22 utvidgas arbetsmarknadsanalysen till den kommunala nivån. Här ges en tydligare indikation på den spatiala dynamiken inom regionen och inom länen. Figur 1.21 visar kommunernas andel av den lokalt sysselsatta befolkningen som arbetar utanför sin boendekommun. I figur 1.22 tas detta ett steg lägre och här visas de

funktionella lokala arbetsmarknadsområdena (LLMA, local labour market areas) i regionen år 1980 och 2009, baserat på de två kriterier som används av SCB: en kommun anses utgöra en lokal arbetsmarknad om högst 20 procent av de arbetstagarna som bor i kommunen pendlar till arbete i andra kommuner och det enskilt största utflödet av arbetstagare inte överstiger 7,5% av arbetstagarna som är bosatta i kommunen. Om dessa villkor inte är uppfyllda anses kommunen utgöra en del av ett större lokalt arbetsmarknadsområde. Det är intressant att jämföra de lokala arbetsmarknadernas föränderliga natur över tiden. År 1980 fanns det 22 lokala arbetsmarknader av vilka ingen korsade länsgränserna. Över tiden sjönk antalet till 15, då de lokala arbetsmarknadsområdena ökade i storlek. Nu korsar tre lokala marknadsområden (Älmhult, Tranås och Kristianstad–Hässleholm) länsgränserna.

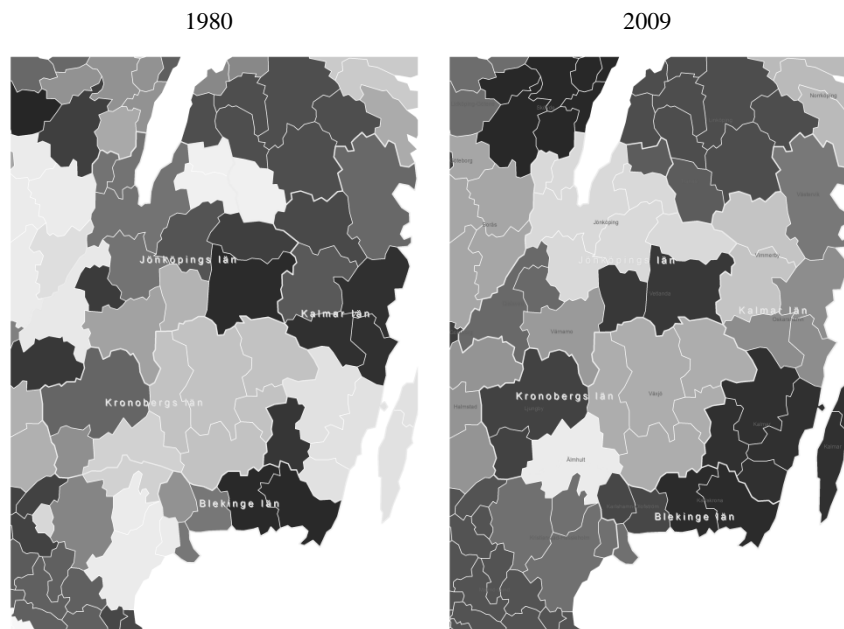
Figur 1.21. Arbetsmarknadens beroendeförhållanden kommunvis

Anmärkning: Kartan har enbart illustrativt syfte och har inget att göra med statusen för eller suveräniteten över något av territorierna i kartan.

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Figur 1.22. Lokala arbetsmarknader i Småland–Blekinge, 1980 och 2009

Anmärkningar: 1. Intelligande områden som skuggats i samma färg utgör lokala arbetsmarknadsområden som definierats i texten. Det bör noteras att Tillväxtverket definierar ett något annorlunda funktionellt område, den så kallade FA-regionen. Här används dock den äldre definitionen av lokala arbetsmarknadsområden i syfte att kunna illustrera förändringarna över en längre tid. 2. Kartorna har enbart illustrativt syfte och har inget att göra med statusen för eller suveräniteten över något av territorierna i kartan.

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Trenden som observerats i Småland–Blekinge är typisk för resten av Sverige: De senaste årtiondena har inneburit en stadig minskning av antalet lokala arbetsmarknader i landet (tabell 1.8). Den största förändringen ägde rum före 1980 efter att man under efterkrigsperioden sett en dramatisk ökning av rörligheten inte minst på grund av att övergången till hushåll med dubbla inkomster ofta innebar att en av parterna fick längre resväg till arbetet. Det var inte alltid lätt att hitta jobb för båda makarna på samma ställe. Förändringen mellan 1980 och 1990 var också betydande. Efter år 2000 tycks förändringstakten ha avtagit. När man ska analysera dessa beräkningar är det viktigt att komma ihåg att den svenska arbetsmarknaden och ekonomin har genomgått stora förändringar. Exempelvis skedde en stor förändring från sekundär till tertiär produktion under 1990-talet, vilken sedan har utvecklats under 2000-talet. Det är dock viktigt att påpeka att

denna förändring inte står för hela pendlingsökningen. Förbättringar av infrastrukturen har underlättat en högre grad av pendling.

Tabell 1.8. Lokala arbetsmarknadsområden

	Sverige	Småland–Blekinge
1970	187	34
1980	139	22
1990	112	23
2000	90	18
2009	75	15

Källa: OECD baserat på data från SCB.

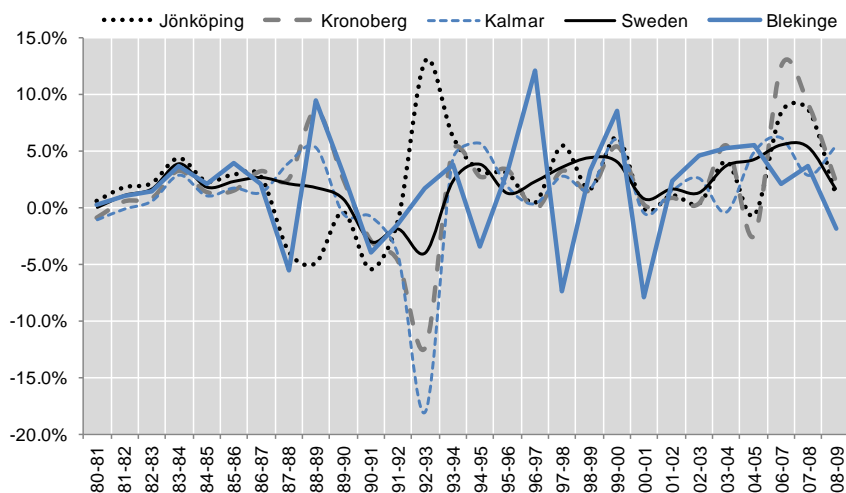
Länen uppvisar olikartade affärscykelrörelser trots likartade industriprofiler ...

De fyra länen ekonomiska strukturer är tämligen likartade, även om Jönköping och Kronoberg är mer specialiserade inom vissa tjänstesektorer, t.ex. parti-/detaljhandel och transporter/kommunikationer, och Jönköping i högre grad än de övriga länen specialiserar sig på gruvdrift och mineralhantering. Icke desto mindre har affärscyklerna i de fyra länen ofta divergerat, i synnerhet när det gäller Blekinge (figur 1.23). Detta återspeglar troligtvis två faktorer. För det första är de fyra ekonomierna relativt små, så en utveckling som inbegriper en eller två stora arbetsgivare kan göra stor skillnad. För det andra vittnar detta om att de fyra länen innehar något olikartade nischer inom de sektorer där de specialiserat sig och därför är beroende av utvecklingen på olika produktmarknader. Detta tyder på en diversifieringsgrad som under de flesta omständigheter utgör en regional styrka. Intressant nog är *förändringarna* av specialisering i de fyra länen ytterst synkroniserade, trots skillnaderna i *specialiseringsnivåer* (figur 1.24).

Ett sätt att fastställa ett lands eller en regions framväxande konkurrenskraft är att över tid jämföra den sektoriella produktiviteten med andra länder/regioner och med OECD-genomsnittet. Eftersom det inte finns några uppgifter för att utarbeta detaljerade analyser på regional nivå används här en tvåstegsprocess där man först identifierar de sektorer där Sverige har starkast ställning och därefter undersöker i vilken utsträckning de fyra länen är specialiserade inom dessa sektorer. Sektoriell specialisering mäts i termer av sysselsättning (ett s.k. Balassa-Hoover-index) snarare än bruttofördlingsvärde. Detta är en erkänt ofullständig metod, men det finns uppgifter som sysselsättning på regional nivå även för sektorer (tresiffriga) inom subsektorer, samtidigt som den typen av detaljerade analyser av tillverknings- och förädlingsvärden inte finns för TL3-regioner. Dessa begränsningar till trots bör metoden kunna ge en grov uppskattning av hur saker och

ting ser ut. Tabeller med de detaljerade uppgifter som ligger bakom detta exempel, däribland Balassa-Hoover-indexen, finns i bilaga 1.A3 nedan.

Figur 1.23. **BNP-tillväxt per capita i de fyra TL3-regionerna i Småland–Blekinge, 1980–2009**

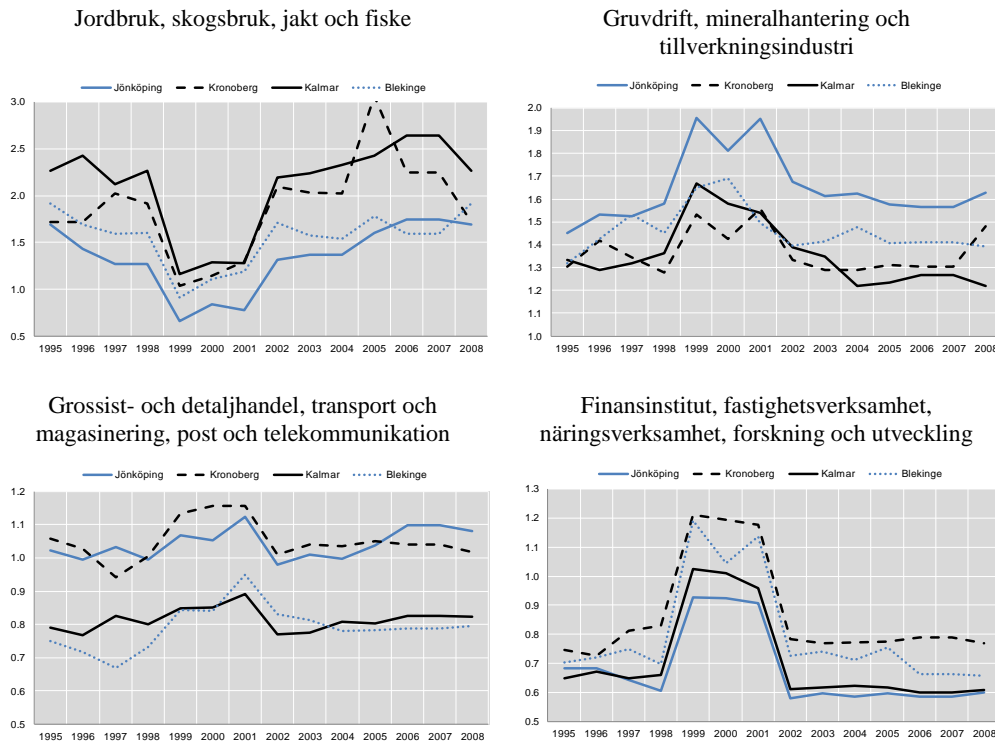

Källa: OECD baserat på data från Regional Database och Cambridge Econometrics.

När man jämför Sveriges produktivitet sektor för sektor med andra OECD-länder och med OECD-genomsnittet (tabellerna 1.A3.1 och 1.A3.2) ser man att landet har:

- en total produktivitet på cirka 6 % över OECD-genomsnittet,
- en produktivitet inom industrin på cirka 25 % över OECD-genomsnittet,
- en jordbruksproduktivitet som överstiger genomsnittet och
- en tjänsteproduktivitet som ligger något över OECD-genomsnittet.

Figur 1.24. **Produktionsspecialisering i fyra sektorer i länen i Småland–Blekinge, 1995–2009**

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Uppgifterna visar att Sverige har förbättrat sin relativa produktivitet främst inom tillverkningsindustrin men också inom tjänstesektorn. År 1995 noterade Sverige faktiskt produktivetsnivåer *under* OECD-genomsnittet – både för ekonomin som helhet och för de tre huvudsektorerna – tillverknings, tjänster och jordbruk. Sverige har mycket stor konkurrenskraft i fyra delsektorer inom tillverkningsindustrin. kemi-, gummi-, plast- och bränsleprodukter; maskiner och apparater; pappersmassa, papper, pappersvaror, tryckning och förlagsverksamhet; livsmedelsprodukter, drycker och tobak. I samtliga sektorer ligger Sveriges produktivitet minst 15 % över OECD-genomsnittet. Inom tjänstesektorn har Sveriges produktivetsresultat varit särskilt goda i två delsektorer: grossist- och detaljhandel, restaurang och hotell respektive fastigheter, uthyrning och näringsverksamhet. Dessa sektorer utgörs till stor del av verksamheter med internationell handel men de är ändå relevanta eftersom konkurrenskraften för ett lands sektorer med internationell handel delvis är beroende av effektiviteten i de sektorer vars tjänster de konsumerar.

En undersökning av specialiseringsgraden för de fyra länen i dessa konkurrensutsatta delsektorer under perioden 1993–2007 vittnar om att:

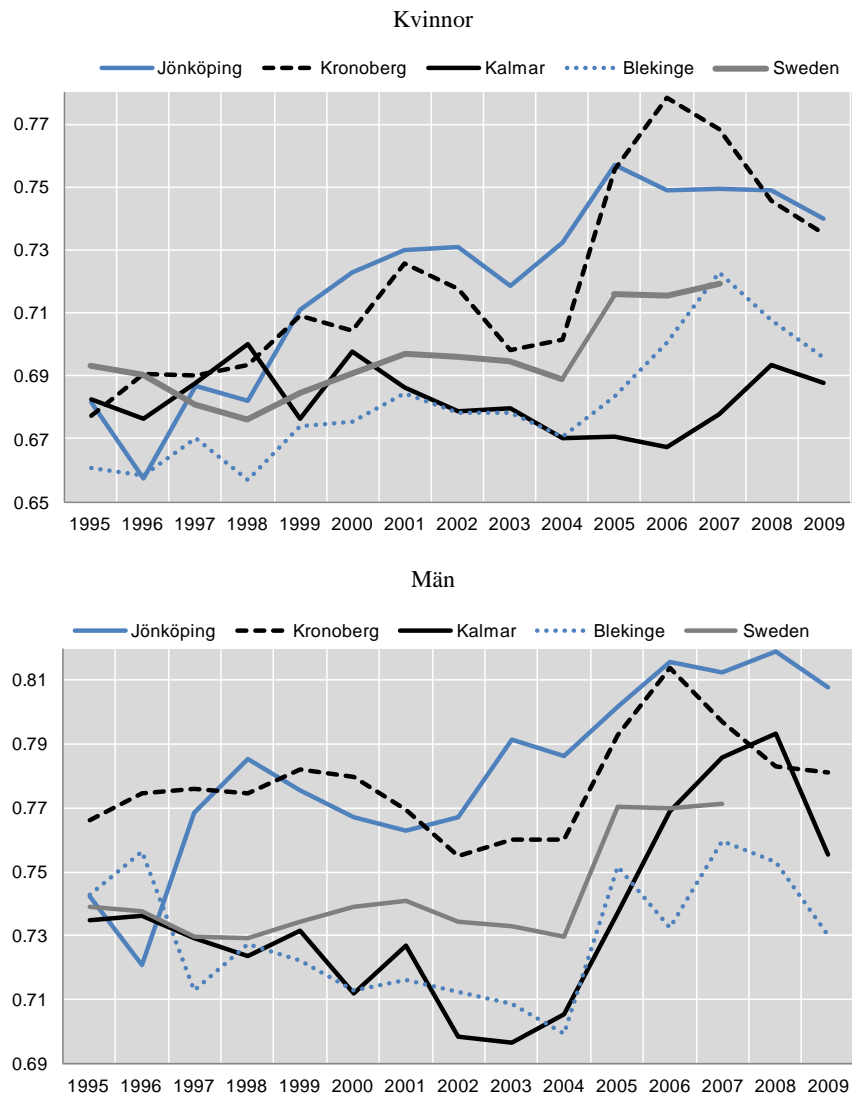
- alla fyra länen till en viss grad är specialiserade inom olika grenar av de tre delsektorerna inom tillverkningsindustrin. Jönköping och Blekinge uppvisar den starkaste koncentrationen av aktiviteter inom dessa fält, men
- ingen av dem tycks ha specialiserat sig inom konkurrenskraftiga delsektorer av tjänstebranschen.

Samtliga fyra län är relativt specialiserade på att tillverka gummi- och plastprodukter (tabell 1.A3.3), i synnerhet Jönköping och Blekinge. Den sistnämnda ökar sin specialisering allteftersom. Alla fyra länen är också relativt specialiserade inom maskiner och apparater (tabell 1.A3.4), särskilt Kronoberg. Jönköping specialiserar sig inom samtliga fyra grenar av maskiner och apparater, i synnerhet tillverkning av kontorsmaskiner och datorer där man uppvisat betydande vinster på senare år. Blekinge är specialiserat inom tillverkning av elektriska maskiner och apparater; utrustning inom radio, tv och kommunikation samt maskiner och apparater. Värt att notera är att inget av de fyra länen specialiserar sig på delsektorn för tjänster inom grossist- och detaljhandeln (tabell 1.A3.7). Jönköping är det enda länet som specialiserat sig en aning inom en gren. Inte heller har något av länen specialiserat sig inom grossist- och detaljhandel eller restaurang och hotell (tabell 1.A3.8), förutom Blekinge som specialiserat sig inom fastighetsverksamhet.

Klyftorna mellan mäns och kvinnors löner och aktiviteter har minskat

Skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan män och kvinnor ligger på cirka 3 procentenheter, vilket är relativt lågt enligt OECD-normer. År 1995 var kvinnornas deltagandefrekvens i samtliga fyra län lägre än för Sverige i stort. I Jönköping och Kronoberg har nivåerna sedan dess ökat så att de ligger över landsgenomsnittet. I Blekinge och Kalmar ligger de under landsgenomsnittet (figur 1.25). Rent generellt har *skillnaden* mellan mäns och kvinnors deltagandefrekvens haft en tendens att vara högre än genomsnittet i Kalmar och Jönköping och lägre än genomsnittet (jämfört med Sverige som helhet) i Blekinge och i synnerhet i Kronoberg.

Figur 1.25. Deltagandefrekvens i de fyra länen, 1995–2009

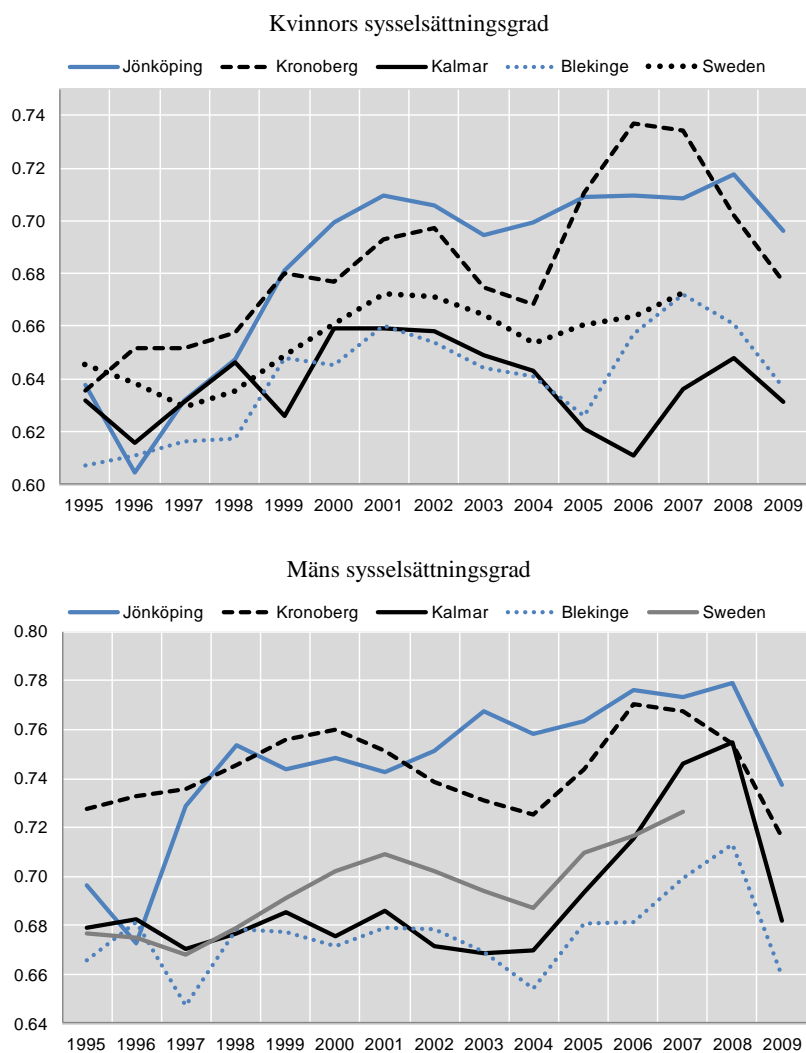

Anmärkning: Deltagandefrekvensen definieras utifrån förhållandet mellan arbetskraften och befolkningen i arbetsför ålder. År 2005 introducerades en ny arbetskraftsundersökning som definierade arbetskraften för befolkningen i åldrarna 15–64.

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Uppgifterna om sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåer (figurerna 1.26 och 1.27) pekar åt samma håll: Ökningen av såväl kvinnors som mäns sysselsättningsgrad låg i Kronoberg och Jönköping under årtiondet före krisen över genomsnittet, medan de i Blekinge och Kalmar låg under genomsnittet.

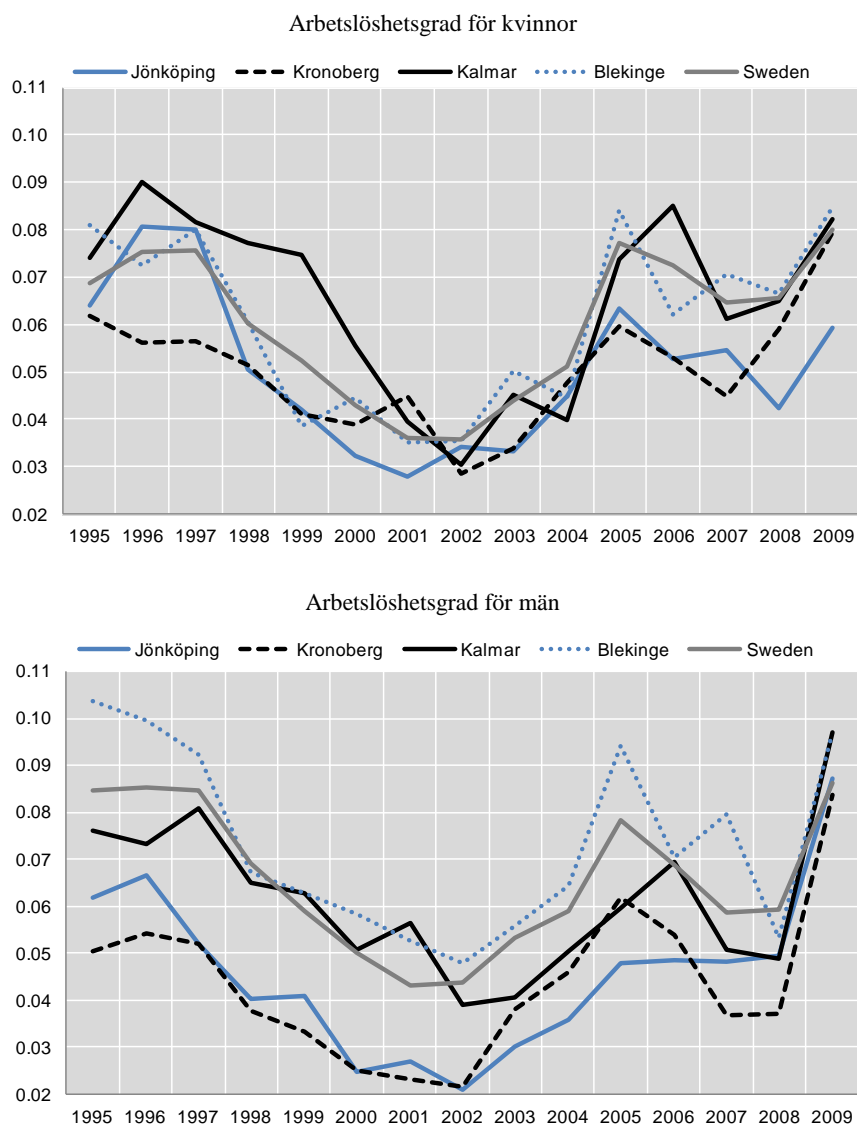
Figur 1.26. Sysselsättningsgrad för män och kvinnor, 1995-2009

Anmärkning: Sysselsättningsgraden definieras som arbetstagarna i proportion till befolkningen i arbetsföra åldrar. År 2005 introducerades en ny arbetskraftsundersökning som definierade arbetskraften för befolkningen i åldrarna 15–64.

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Figur 1.27. Arbetslöshetsgrad för män och kvinnor, 1995–2009

Anmärkning: Arbetslöshetsgraden definieras som arbetslösheten i förhållande till arbetskraften. År 2005 introducerades en ny arbetskraftsundersökning som definierade arbetskraften för befolkningen i åldrarna 15–64.

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Genomsnittslönerna för kvinnor ligger i de fyra länen på cirka 75–78 % av genomsnittslönerna för män, men klyftan har under de senaste 15 åren minskat stadigt (tabell 1.9). Dessutom har löneskillnaderna mellan könen minskat snabbare i alla fyra länen än i de tre storstadsområdena. Löneskillnaderna återspeglar i hög grad skillnaderna i antal arbetstimmar och den sektoriella sysselsättningsstrukturen. I samtliga fyra regioner arbetar en majoritet av de förvärvsarbetande kvinnorna inom den offentliga sektorn, som står för endast cirka 12–14 procent av mäns sysselsättning i Småland och cirka 20 % i Blekinge. Detta är en anledning till varför arbetslösheten efter krisen var ungefär tre gånger så hög för män som för kvinnor: förlusten av jobb skedde främst i den privata sektorn. Det högre anställningsskyddet har dock ett pris eftersom genomsnittslönerna är lägre inom den offentliga sektorn och dessutom är lägre för kvinnor än för män inom alla sektorer.

Tabell 1.9. **Kvinnors genomsnittslöner som en procentandel av mäns genomsnittslöner, länsvis**

	1995	2000	2005	2009
Jönköping	68,6	69,3	71,1	75,1
Kronoberg	67,8	68,4	71,4	74,9
Kalmar	71,8	73,0	74,7	76,9
Blekinge	70,3	71,1	73,8	78,1
Skåne	71,2	70,8	72,9	75,3
Västra Götaland	71,5	71,5	73,4	76,4

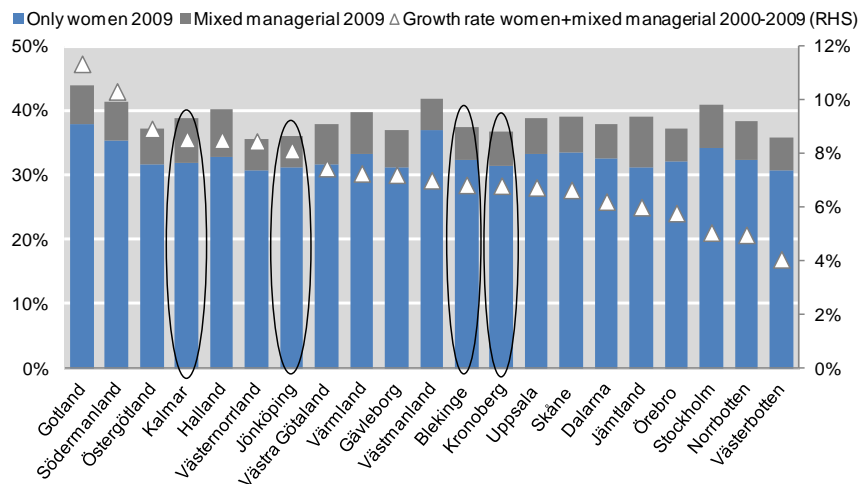
Källa: OECD baserat på data från SCB.

Kvinnor tycks också arbeta inom lokala arbetsmarknadsområden som är mindre i storlek. Sannolikheten för att kvinnor ska pendla över länsgränserna är ungefär hälften så stor som för männen: 94,5 % av kvinnorna arbetar i sitt boendelän, jämfört med 90,7 % av männen. För de kvinnor som faktiskt pendlar till andra län är sannolikheten för att de reser till storstadsområdena något större än för de manliga pendlarna (35,2 % mot 30,7%). Intressant nog är ”pendlingspremierna” för kvinnor praktiskt taget platta eller till och med aningen negativa, vilket tyder på att anledningen till att de pendlar är att det saknas lämpliga jobbopportuniteter närmare hemmet, snarare än att lönerna är högre någon annanstans. Detta återspeglar utan tvekan till viss del koncentrationen av kvinnor inom offentlig anställning, där lönerna är relativt fasta och jobbens attraktionskraft kan ha att göra med andra delar av anställningssituationen, t.ex. arbetstider eller icke-lönerelaterade förmåner.

En påtaglig trend har under de senaste åren varit den markanta ökningen av kvinnor i entreprenörs- och chefsroller i regionen (figur 1.27). Även om könssegregeringen fortfarande är betydande på arbetsmarknaden, är det påtagligt att andelen företagsetableringar som görs av kvinnor eller av

kvinnor och män tillsammans nu närmar sig 40 % och att tillväxten av sådana företagsetableringar sedan år 2000 har gått exceptionellt snabbt i Kalmar och Jönköping. Till viss del kan detta beteckna en viss grad av upphämtning gentemot storstadsområdena eftersom motsvarande tillväxt har gått långsammare i Stockholm och Skåne, där den relativa vikten för sådana företag i befolkningen totalt sett ändå är större. Som framgår i kapitel 2 vittnar denna trend hursomhelst om potentialen för kvinnors företagande att bidra till en förändring på arbetsmarknaden. Detta kan i sin tur bidra till att utveckla det lokala tjänstebudet, vilket i förlängningen kan öka regionens attraktionskraft.

Figur 1.28. **Kvinnors deltagande i ledningsfunktioner i svenska TL3-regioner 2000–2009**

Källa: OECD-beräkningar baserade på data från SCB.

1.3. Faktorer för tillväxt

Regional utveckling påverkas av en mängd faktorer med inbördes samband, t.ex. resurser, läge, storlek, demografi, industriell specialisering, agglomerationseffekter och nationella faktorer för att bara nämna ett fåtal. I nyligen genomförda OECD-analyser har man identifierat och undersökt huvudfaktorerna som driver regional tillväxt på medellång och lång sikt i OECD-regionerna. Faktorerna är i hög grad endogena till regionen (ruta 1.2). Det här avsnittet tar upp humankapital, innovation, företagande, förbindelser och skaleffekter, vilka alla är extremt viktiga faktorer för länens tillväxt.

Ruta 1.2. Endogena drivkrafter bakom regional tillväxt

I nyligen genomförda OECD-analyser av faktorerna bakom tillväxt på regional nivå fastställs ett antal viktiga drivkrafter, däribland infrastruktur, humankapital, innovation och agglomeration. De kanske viktigaste upptäckterna är för det första att huvudfaktorerna i hög grad är endogena, *dvs.* av sådan art att de kan hanteras med hjälp av politiska åtgärder (till skillnad från naturliga tillgångar eller fysisk geografi) och för det andra att de inhemska faktorerna kompletterar varandra, vilket vittnar om behovet av en integrerad strategi.

- En förbättring av infrastrukturen på regionnivå leder inte automatiskt till högre tillväxt. Investeringar av den typen måste kombineras med förbättringar av utbildning och innovation. Detta indikerar att det skulle kunna vara bra att samordna strategier för att bygga upp humankapital, förbättra innovationen och stärka den fysiska infrastrukturen. Effekterna av infrastrukturinvesteringar tycks bestå i cirka tre till fem år.
- Humankapital – såväl förekomsten av högutbildade arbetstagare som frånvaron av lågutbildade i regionens arbetskraft – tycks utgöra det mest stabila stödet för tillväxt i alla typer av regioner. Även effekterna av ett förbättrat humankapital tycks bestå i cirka fem år.
- Det tredje kritiska elementet är innovation, i den mån sådan kan mätas genom att man huvudsakligen fokuserar på vetenskaps- och teknologidelarna av innovationen, vilket är de komponenter som det finns data för. Innovation tycks generera positiva effekter över en längre tidsperiod, cirka tio år.
- Agglomerationsekonomier har också en positiv inverkan på tillväxten, även om de varken är nödvändiga eller tillräckliga för att säkerställa bestående tillväxt. Att agglomerationer är komplexa system som i vissa fall fungerar bättre och i andra sämre bekräftas av det faktum att endast 45 % av stadsregionerna växte snabbare än landsgenomsnittet 1995–2005 och att urbana regioner tenderar att divergeras.

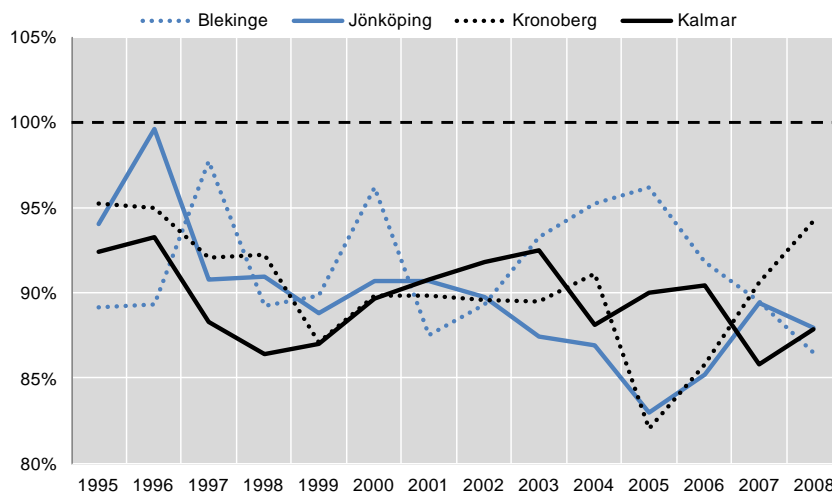
I undersökningarna framgår det tydligt att de endogena elementen är viktiga för regional tillväxt av de fördelar som uppstår ur handlingsprogram och ur en integrerad strategi.

Källa: *OECD (2009b och 2009c).*

Tillväxten har varit stark i jämförelse med de flesta liknande OECD-regioner

Som redan konstaterats har de fyra länen tillväxt under de senaste 15 åren varit tämligen hedervärd med OECD-mått mätt, men har släpat efter om man ser till tillväxttakten i Sverige i stort: Småland–Blekinge karakteriseras av inkomstnivåer och en BNP per capita som understiger det nationella genomsnittet. Klyftan har inte minskat på senare år. Närmare analyser pekar på produktivetsproblem i samtliga fyra län: sysselsättningsgraden i länen är ganska hög med svenska mått mätt, men produktiviteten per arbetstagare fortsätter att släpa efter. En analys av BNP-tillväxten per capita (bilaga 1.A2) visar att samtliga fyra län har lägre produktivitet än det nationella genomsnittet och att produktivitetsskillnaderna under 1995–2008 ökade i förhållande till landsgenomsnittet (figur 1.29). De fyra länen uppvisar likartade mönster i produktivitetens nivåerna, om än med större fluktuationer i Blekinge. (Blekinge är det minsta av länen så man kan förvänta sig något större fluktuationer resultatmässigt, i övrigt likadana nivåer.) Att klyftan ökar mot slutet av perioden i samtliga län utom Kronoberg är särskilt anmärkningsvärt, eftersom detta föregår det värsta av krisen. År 2007 var det endast Blekinge som låg (något) närmare det svenska genomsnittet än vad länet hade gjort 1995. I detta sammanhang är det dock viktigt att komma ihåg att Sveriges sammanlagda produktivitet var exceptionellt stark under den här perioden – de fyra länen produktivitetstillväxt var kanske inte särskilt imponerande i förhållande till övriga Sverige, men den var ganska god jämfört med de flesta OECD-regioner.

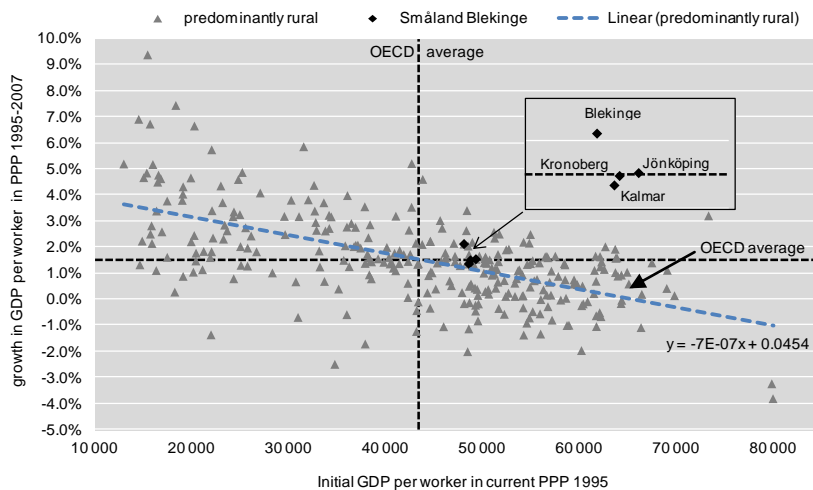
Figur 1.29. **BNP per sysselsatt i de fyra länen i förhållande till det nationella genomsnittet, 1995–2008**

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Bilden är något mer komplicerad om man jämför länen med bara områden som klassas som landsbygdsområden (predominantly rural) och inte med samtliga OECD-regioner. Landsbygdsregionerna inom OECD konvergerar. Med andra ord uppvisar regioner med lägre initiala produktivetsnivåer i genomsnitt högre produktivitetstillväxt än regioner med högre produktivetsnivåer (figur 1.30). Detta innebär att mindre produktiva regioner i allmänhet tenderar att ”hämta in försprånget”. Alla fyra regionerna i Småland–Blekinge har länge karakteriserats av produktivetsnivåer över genomsnittet och har därför inte möjlighet att utnyttja denna ”inhämtningstillväxt”. Resultatet för regionerna är inte spektakulära i jämförelse med alla landsbygdsregioner i OECD: produktivitetstillväxten var genomsnittlig, förutom i Blekinge där den var något högre. I jämförelse med andra högproduktiva landsbygdsregioner (där produktivitetstillväxten tenderar att vara lägre) ser bilden bättre ut: Länen i Småland–Blekinge översteg den genomsnittliga produktivitetstillväxten med nästan en hel procentenhet (0,85 %) under 1995–2007. En sådan skillnad skulle inte ha så stor betydelse under ett enskilt år, men når ett produktivetspremium på nästan 11 % under hela perioden. Endast 30 % av de högproduktiva landsbygdsregionerna i OECD-området uppnådde en högre produktivitetstillväxt. Nästa avsnitt granskar orsakerna till produktivetsresultaten och möjligheten att upprätthålla dem. Avsnittet fokuserar på element som är nödvändiga för produktivitet och produktivitetstillväxt, till exempel humankapital, företagsspecialisering, innovation och goda förbindelser.

Figur 1.30. **BNP per arbetstagare och tillväxt av BNP per arbetstagare i landsbygdsregionerna i OECD, 1995–2007**

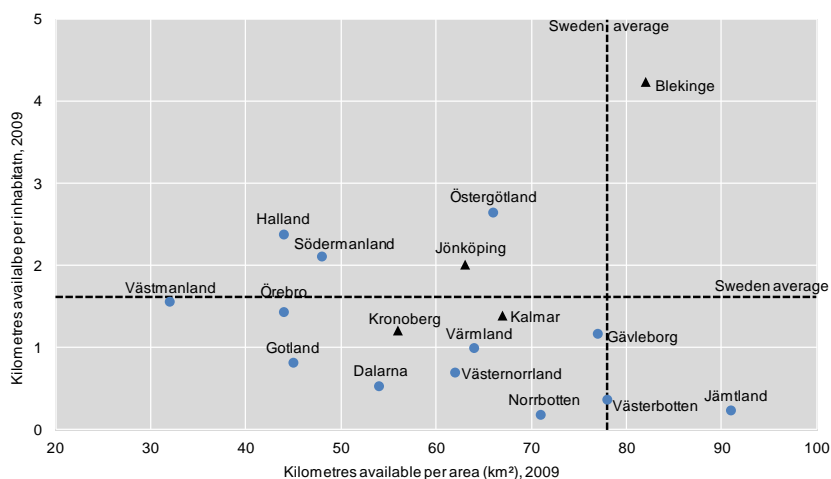
Källa: OECD baserat på data från SCB.

Länen skulle kunna ha nytta av bättre infrastruktur, förbindelser och tillgänglighet

I det här avsnittet undersöks infrastrukturen och tillgängligheten i de fyra länen. I en nyligen genomförd OECD-analys framgår det att enbart infrastrukturinvesteringar troligen inte genererar tillväxt och utveckling, så länge de inte åtföljs av adekvata investeringar i exempelvis humankapital och innovationsverksamheter. I själva verket kan de, om de vidtas helt fristående, av misstag generera negativa konsekvenser, till exempel s.k. ”leaking by linking”-effekter (OECD, 2009b). Dessa effekter uppstår när infrastrukturinvesteringar vidtas i underutvecklade regioner utan att man uppmärksammar andra kritiska områden tillräckligt mycket. Effekterna kan leda till att företagen utnyttjar den förbättrade infrastrukturen och regionen och sedan levererar varor och tjänster dit från en annan plats och med lägre transportkostnader.

Detta är en synnerligen intressant fråga för Småland–Blekinge. De fyra länen läge är – eller borde i alla fall vara – en tillgång. De ligger närmare de stora europeiska marknaderna än vad de nordligare regionerna gör. Ändå gör infrastrukturbegränsningarna att de i vissa avseenden har sämre möjligheter än mer avlägsna regioner att nå dessa marknader. De fyra länen lider av avsevärda infrastrukturluckor i förhållande till den nationella normen, även om man ser till befolkning och yta (figur 1.31). Samtliga fyra län har fler bilar per invånare än det nationella genomsnittet. Invånarna gör i genomsnitt färre men längre resor än de flesta i Sverige, vilket pekar på att pendlingen över korta sträckor är betydligt lägre än i andra områden. Dessutom ligger antalet resor per tillgänglig kilometer, som är ett mått på utnyttjandet av väginfrastrukturen, under genomsnittet (figur 1.32). Detta tyder på att kvaliteten på infrastrukturen i de fyra länen troligen ligger under den nationella normen, vilket ökar pendlingskostnaden.

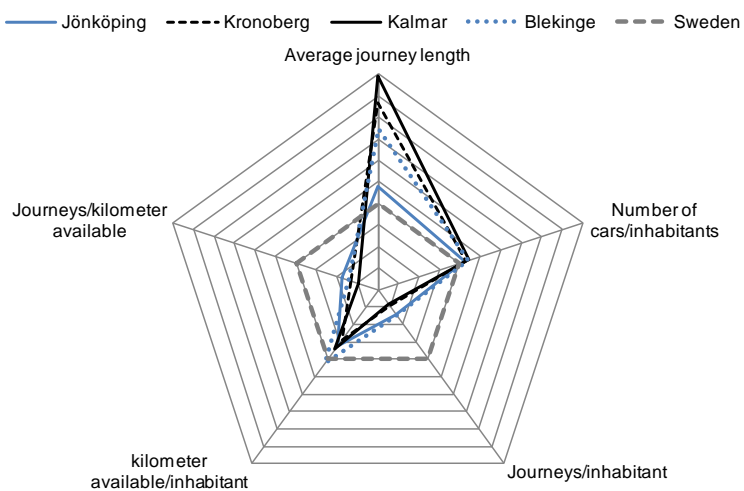
Figur 1.31. **Antal vägkilometer per invånare och per kvadratkilometer i svenska TL3-regioner, 2009**

Anmärkning: Av presentationsskäl visas inte de tre storstadsregionerna (Stockholm, Västra Götaland och Skåne) i figuren: om de hade presenterats skulle de återfinnas längst upp i det högre hörnet. De svenska genomsnittsvärden som visas i figuren påverkas dock kraftigt av värdena för dessa regioner.

Källa: Beräkningar som baseras på data från svenska statens institut för transport- och kommunikationsanalys (SIKA).

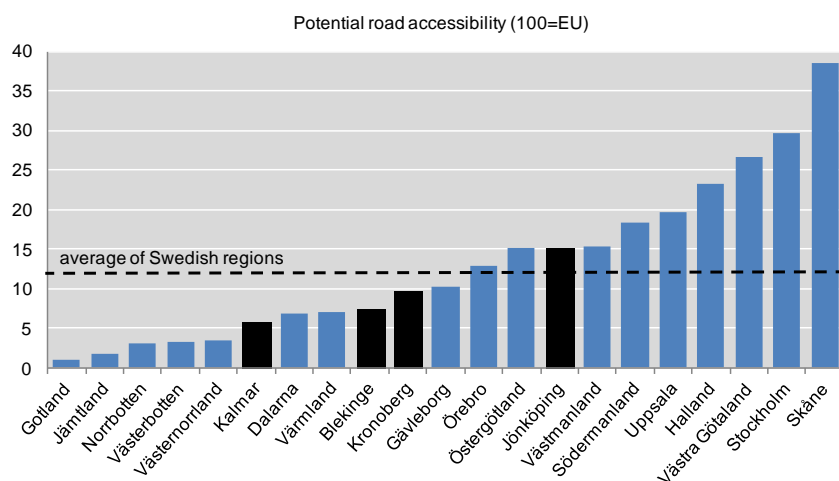
Figur 1.32. **Transportindikatorer i fyra svenska TL3-regioner, 2009**

Källa: Beräkningar som baseras på data från svenska statens institut för transport- och kommunikationsanalys (SIKA).

Mot bakgrund av dessa infrastrukturbegränsningar är regionen mindre åtkomlig för de stora europeiska marknaderna än vad läget antyder. I stället för att ha en tillgänglighet över genomsnittet är Kronoberg och Kalmar mindre åtkomliga väglades än icke-storstadsregioner som Halland, Södermanland, Västmanland, Östergötland, Örebro och Gävleborg (figur 1.33). När det gäller järnvägens tillgänglighet ligger Kronoberg och Jönköping bättre till, åtminstone rent kvantitativt. De överträffas endast av Sveriges tre storstadsregioner och Halland. Bristerna när det gäller järnvägens tillgänglighet i Kalmar och Blekinge är dock ganska oroande (figur 1.34). Detta återspeglar inte bara de ovan beskrivna bristerna hos delar av infrastrukturen rent kvantitativt, utan även problem med kvaliteten på stora delar av den. Det vittnar också om att stora delar av Sveriges grundläggande infrastruktur återspeglar politiken och ekonomin under efterkrigstiden, som bidrog till ett västligt fokus i transportnätverken och ett relativt åsidosättande av mer östliga rutter.

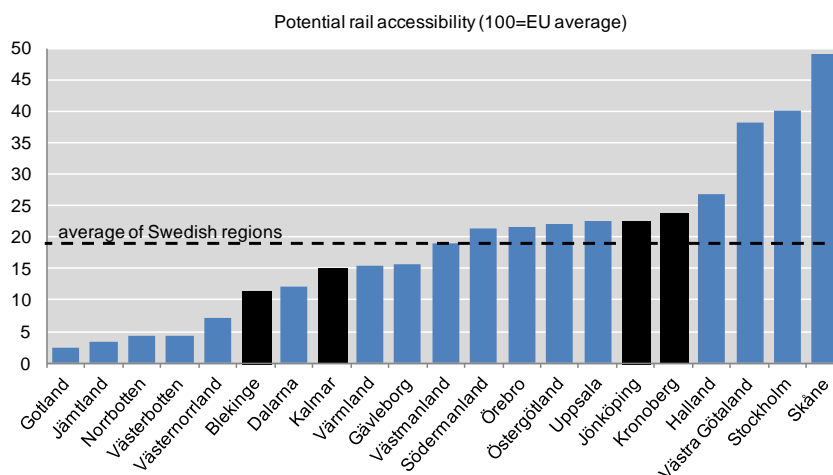
Figur 1.33. **Tillgången till vägar från svenska TL3-regioner till EU-marknaderna, 2006**

Anmärkning: Indikatorn mäter tillgången till potentiella marknader i restid väglades till alla EU-regioner, med hjälp av en inverst viktad BNP-matris. Viktningsregeln tillämpar det inverst proportionella avståndet för restiden. Det potentiella vägtillgången mäter därmed alla personer som kan nå från en viss region till alla andra regioner i EU.

Källa: Europeiska kommissionen.

Figur 1.34. Tillgången till järnväg från svenska TL3-regioner till EU-marknaderna, 2006

Anmärkning: Indikatorn mäter tillgången till potentiella marknader i restid med järnväg till alla EU-regioner, med hjälp av en inverst viktad BNP-matris. Viktningsregeln tillämpar det inverst proportionella avståndet för restiden. Det potentiella järnvägstillgången mäter därmed alla personer som kan nås från en viss region till alla andra regioner i EU.

Källa: Europeiska kommissionen.

Det finns inga uppgifter om utländsk handel på subnationell nivå, men en undersökning av förändringsmönstren i Sveriges handel på nationell nivå kan ge några ledtrådar om regionens affärsmöjligheter och utmaningar. Åtta av Sveriges tio främsta exportdestinationer (däribland de fem främsta) utgörs, föga förvånande, av västeuropeiska länder, liksom de åtta främsta importländerna. Om man i stället för att se till handelsnivåerna tittar på *handelsstillväxten*, ser man att Sverige sedan början av 1990-talet i allt högre utsträckning börjat handla med länderna i Östeuropa. Under det senaste årtiondet ökade andelen nya EU-medlemmar i både import och export. Polen, Bulgarien och Rumänien stod för den största exporttillväxten till andra EU-destinationer, samtidigt som den snabbaste exporttillväxten (om än i vissa fall från låga utgångspunkter) registrerats i fråga om länder som Indien, Vietnam, Ryssland, Slovakien och Sydafrika. Detta vittnar om att utbyggnad av infrastrukturen som förbinder Sverige med marknaderna i öst skulle kunna bidra till att öka den nationella handelsstillväxten och skapa nya affärsmöjligheter i de fyra länen. Dessa frågor behandlas mer djupgående i kapitel 2.

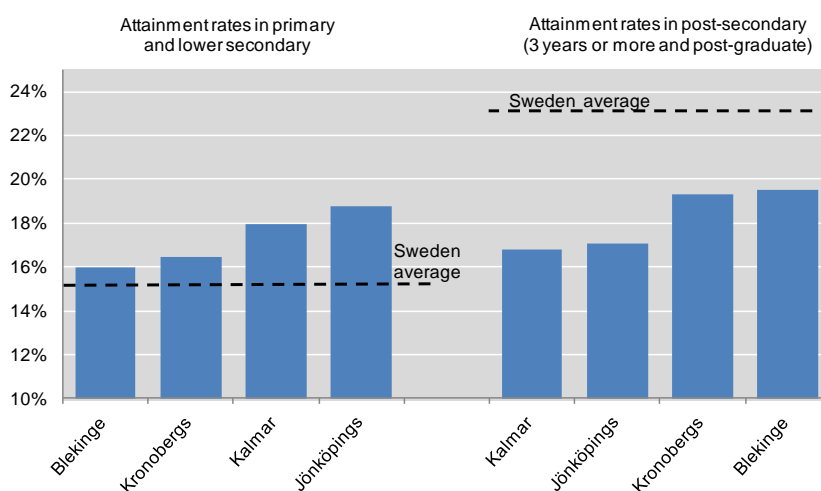
Bristerna i infrastruktur, förbindelser och tillgänglighet inte bara begränsar länens möjligheter att fullt ut dra nytta av sitt geografiska läge *i förhållande till* stora europeiska och svenska marknader – de påverkar dessutom den inre dynamiken inom regionen. Bättre interna förbindelser skulle kunna bidra till minskade pendlingskostnader och bredare lokala arbetsmarknader och bättre matchning mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt skulle en bättre tillgänglighet till Sveriges viktigaste storstadsregioner och externa marknader kunna öka konkurrenskraften för de befintliga företagen i de fyra länen och locka humankapital och nya företag till området. För att detta ska bli möjligt måste man dock kombinera infrastrukturförbättringarna med förändringar i övrig regional politik, särskilt när det gäller humankapital, vilket tas upp i nästa avsnitt.

Investeringar i humankapital måste sättas i relation till en bredare utvecklingsstrategi

På regional nivå är utvecklingen av humankapital den kanske viktigaste faktorn för OECD-regionernas relativa tillväxt eftersom den har en direkt effekt på den regionala tillväxten och också en indirekt effekt i samverkan med faktorer som infrastrukturinvesteringar och innovationsrelaterade aktiviteter (OECD, 2009c). De direkta vinsterna från humankapitalackumulering uppstår när regioner minskar andelen lågutbildade arbetstagare i arbetskraften och ökar andelen högutbildade. Lika viktigt är det att säkerställa att förbättringarna på detta område verkligen utnyttjas och samordnas med andra handlingsprogram på sektornivå för att undvika alla oönskade konsekvenser, till exempel kompetensflykt (brain drain) som inträffar när åtgärder för att öka humankapitalet vidtas utan motsvarande åtgärder för att säkerställa att individer har möjlighet att använda sina nya kunskaper lokalt (OECD, 2009b). Investeringar i humankapital ska i idealfallet vara kopplade till åtgärder som syftar till förbättringar på områden som affärsutveckling, infrastruktur och/eller tillgänglighet.

Humankapital är ett problematiskt område i samtliga fyra län. De uppvisar alla en högre andel lågutbildade och en lägre andel högutbildade arbetstagare än det nationella genomsnittet (figur 1.35). Jönköping och Kalmar utgör de mest extrema fallen. Det är förstås viktigt att länen också placeras i ett större sammanhang: Sverige är ett land där arbetskraften på det stora hela är exceptionellt högutbildad.

Figur 1.35. **Andelen invånare i åldrarna 25–64 år med grundskole- och gymnasieutbildning samt eftergymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå i fyra svenska TL3-regioner, 2009**

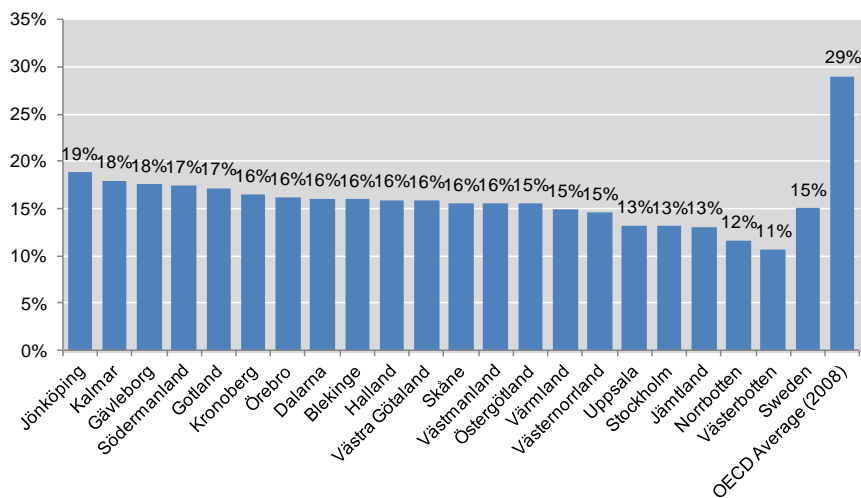
Källa: Beräkningar baserade på data från SCB

Bakom den här luckan i arbetskraftens sammansättning ligger humankapitalnivåer under genomsnittet, åtminstone om de mäts i formell utbildning. Som visas i figur 1.36 hamnar länen i Småland–Blekinge inte särskilt högt med svenska mått mätt, även om de i jämförelse med OECD-genomsnittet har ganska betydande humankapitaltillgångar. Det här området innebär kort sagt en utmaning för regioner som vill ändra sin produktionsprofil till högre teknologi och högre mervärde men det är på intet sätt ett överstigit hinder.

Regionen har på senare år gjort stora ansträngningar för att investera i humankapitalförsörjning på regionnivå. Detta arbete har utan tvekan burit frukt, men det ständigt återkommande problemet har varit att behålla personer med en hög nivå av humankapital. Samtliga fyra regioner lider av en högre grad av kompetensflykt än de flesta svenska regioner (tabell 2.1 nedan), i synnerhet Blekinge och Kalmar. Dessa två regioner har de nästa lägsta och tredje lägsta retentionsnivåerna bland alla svenska regioner för personer som genomgått eftergymnasial utbildning: endast 46,4% respektive 46,6 % av personerna med eftergymnasial utbildning stannar kvar i regionen.¹ Detta bör inte tolkas som att det arbete som nyligen vidtagits för att utvidga och förbättra den högre utbildningen i de fyra länen har varit förgäves: de personer som påverkats av åtgärderna har gynnats ordentligt – oavsett om de stannar kvar i regionen eller inte – och det har också den

svenska ekonomin i stort gjort. I det avseendet kan dessa initiativ räknas som en framgång. Om de däremot ska utgöra en del av en sammanhängande strategi för regionens utveckling måste de kopplas till andra policyer som syftar till att stärka tillgängliga jobbmöjligheter och regionens förmåga att fungera som en attraktiv plats att bo på. Dessa utmaningar utvecklas ytterligare i kapitel 2.

Figur 1.36. **Andel av befolkningen med grundskole- och gymnasieutbildning som högsta utbildningsnivå, 2009**

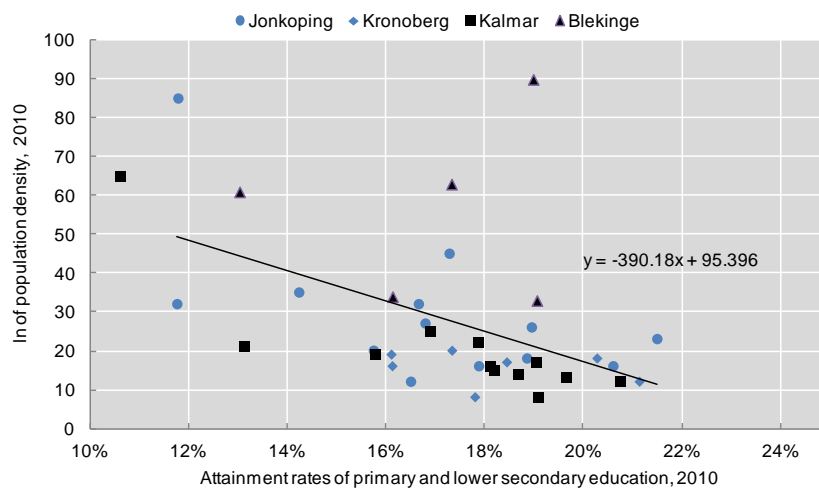

Källa: OECD Regional Database.

Precis som bosättningsmönstren har skiftningarna i humankapitalflöden inom regionen haft en tendens att i mindre skala återspegla mönstren i Sverige i stort. På samma sätt som det i hela landet finns en tendens att individer med större humankapitaltillgångar flyttar till de större städerna finns det också en trend i de fyra länen att mer tätbefolkade kommuner har avsevärt mycket bättre humankapitalförutsättningar, dvs. en lägre andel lågutbildade arbetstagare och en högre andel högutbildade (figurerna 1.37 och 1.38).

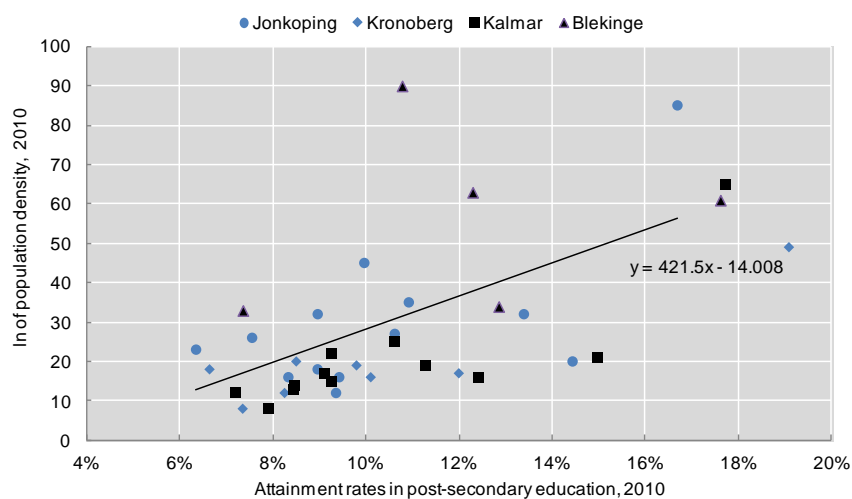
Kort sagt finns det ett behov av att minska andelen lågutbildade individer i regionens arbetskraft och öka andelen högutbildade. Eftersom problemet verkar handla om förmågan att locka till sig och behålla högutbildade människor torde en politik som syftar till att integrera lokala arbetsmarknader, minska pendlingskostnaderna och öka regionens attraktionskraft, gå hand i hand med arbetet med att förbättra tillgången till humankapital i regionen.

Figur 1.37. Andel av befolkningen i åldrarna 25–64 år med grundskole- och gymnasieutbildning i kommuner från fyra svenska TL3-regioner, 2010

Källa: Beräkningar baserade på data från svenska Utbildningsregistret, 2010.

Figur 1.38. Andel av befolkningen i åldrarna 25–64 år med eftergymnasial utbildning i kommuner i fyra svenska TL3-regioner, 2010

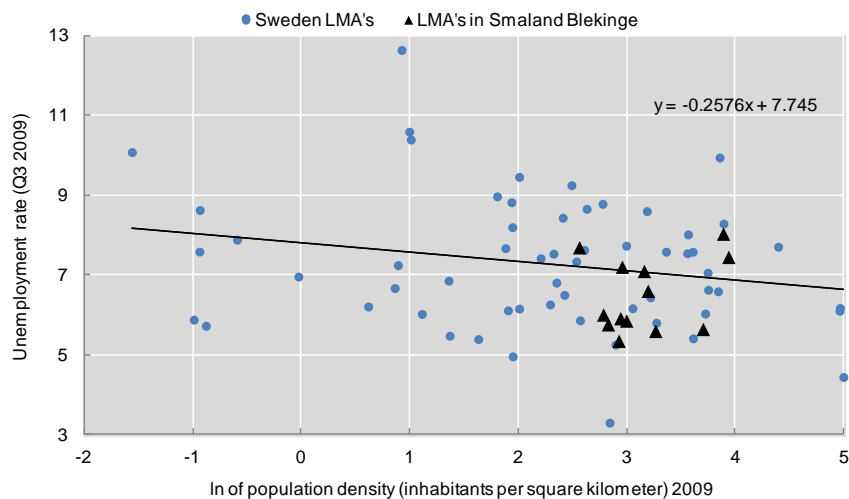
Källa: Beräkningar baserade på data från svenska Utbildningsregistret, 2010.

Bättre interna förbindelser skulle kunna bidra till större arbetsmarknader i regionen

Enligt nyligen genomförda OECD-undersökningar underpresterar många stora, befolkningstäta stadsregioner i jämförelse med de nationella normerna. Detta är en nyttig påminnelse om att de ekonomiska fördelarna med agglomeration varken är linjära eller oändliga, även om de är betydande. Det är också en påminnelse om att befolkningstäthet och agglomeration är två vitt skilda begrepp. Agglomeration handlar inte bara om att samla människor på en viss plats utan också om att öka urvalet intressenter som de kan göra affärer med och minska kostnaden för att göra detta. Därför kan bättre transport- och kommunikationsnät förstärka agglomerationen utan att befolkningstätheten ökar (intressenterna fortsätter att bo där de bor). Nyckeln är interna och externa transport- och kommunikationsförbindelser. Det finns få eller inga bevis som talar för att Sveriges storstadsområden redan har uttömt sina möjligheter att dra nytta av ytterligare agglomeration (OECD, 2010), och den här distinktionen pekar på det faktum att det finns saker som beslutsfattarna kan göra för att skapa en högre grad av agglomeration även i mindre befolkningstäta regioner som länen i Småland–Blekinge.

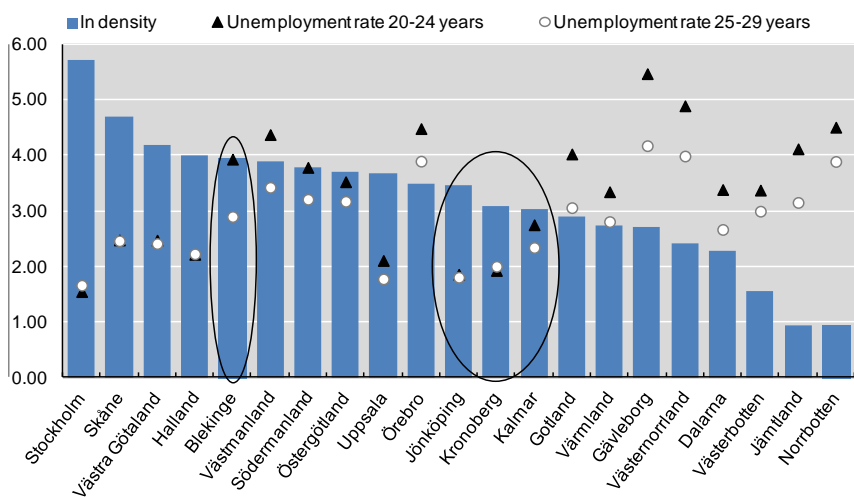
Det är ingen överraskning att de större lokala arbetsmarknaderna är effektivare än de glesare i Sverige. Större funktionella arbetsmarknader upprätthåller lägre arbetslöshetsnivåer (figur 1.39), och mer tätbefolkade regioner erbjuder större möjligheter till karriärutveckling, särskilt för yngre (figur 1.40), eftersom de på ett bättre sätt matchar utbud och efterfrågan. Mer tätbefolkade regioner gynnar dessutom en högre andel företags-etableringar (figur 1.41) och tycks vara *ceteris paribus*, mer motståndskraftiga mot yttre, ekonomiska störningar.

Figur 1.39. **Befolkningstäthet och arbetslöshet på funktionella lokala arbetsmarknader i Sverige, 2009**

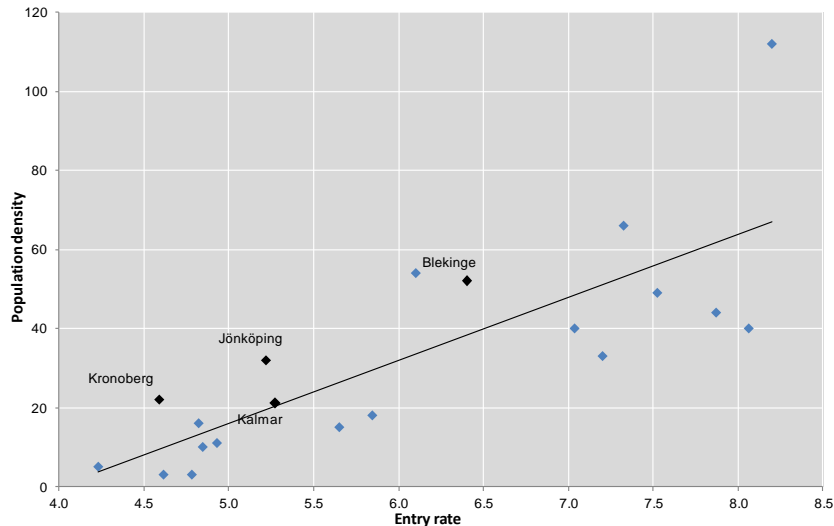
Källa: OECD-beräkningar baserade på data från SCB.

Figur 1.40. **Befolkningstäthet, arbetslöshet och ungdomsarbetslöshet i svenska TL3-regioner, 2007**

Källa: Beräkningar från OECD baserade på data från SCB.

Figur 1.41. **Befolkningstäthet, arbetslöshet och ungdomsarbetslöshet i svenska TL3-regioner, tredje kvartalet 2007**

Källa: Beräkningar från OECD baserade på data från SCB.

Slutsats

Ovanstående analys lyfter fram ett antal utmaningar som regionen brottas med i fråga om politik och ledning. Regionens starka specialisering inom låg- och medellågteknologisk tillverkning utgör helt klart en utmaning inför framtiden eftersom konkurrensen från regioner och länder med betydligt lägre arbetskostnader är svår att rå på. För att bevara regionens konkurrenskraft kommer det att krävas ett kliv upp i värdekedjan till mer kunskapsintensiva aktiviteter. Detta pekar i sin tur på behovet att minska andelen lågutbildade personer i regionens arbetskraft och öka andelen högutbildade. Eftersom problemet verkar handla om förmågan att locka till sig och behålla högutbildade människor torde en politik som syftar till att integrera lokala arbetsmarknader, inte minst genom att minska pendlingskostnaderna och öka regionens attraktionskraft, gå hand i hand med arbetet med att förbättra tillgången till humankapital. Större arbetsmarknader banar väg för ett bättre resultat på arbetsmarknaden, bättre förbindelser lockar fler företag och människor till regionen och ökar konkurrenskraften för de befintliga företagen genom att minska deras transportkostnader. Regionen blir dessutom attraktivare och mer dynamisk rent generellt. Dessa åtgärder bör gå hand i hand med handlingsprogram för att öka kvinnornas deltagande i arbetskraften. Dessa frågor utvecklas

ytterligare i kapitel 2. Samtidigt skapar den demografiska utvecklingen utmaningar när det gäller tillhandahållandet av offentliga tjänster, särskilt i gleset befolkade kommuner med både krympande och åldrande befolkning. Därför är det viktigt att skapa fler och bättre instrument och institutioner för samarbete mellan kommuner. Dessa frågor behandlas mer djupgående i kapitel 3, som också pekar på behovet av att ta itu med de ledningsklyftor i regionen som gör det svårt att hantera politiska frågor som går över länsnivå.

Anmärkning

- 1 2010 års siffror från SCB om boendelän för studenter som tagit examen vid eftergymnasiala utbildningar år 2007/2008.

Bibliografi

- Cheung, C. and S. Guichard (2009), “Understanding the World Trade Collapse”, OECD Economics Department Working Papers, No. 729, OECD, Paris, 30 October, [www.oalis.oecd.org/olis/2009doc.nsf/LinkTo/NT00006C2A/\\$FILE/JT03273213.PDF](http://www.oalis.oecd.org/olis/2009doc.nsf/LinkTo/NT00006C2A/$FILE/JT03273213.PDF).
- Duranton, G. and D. Puga (2004), “Micro-foundations of Urban Agglomeration Economies”, Handbook of Regional and Urban Economics 4:4, February.
- OECD (2009a), OECD Economic Outlook Interim Report, OECD, Paris, April.
- OECD (2009b), *Regions Matter*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2009c), *How Regions Grow*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2010a), *OECD Science, Technology and Industry Outlook 2010*, OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/sti_outlook-2010-en.
- OECD (2010b), *OECD Employment Outlook 2010: Moving Beyond the Jobs Crisis*, OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/empl_outlook-2010-en.
- OECD (2011), “OECD Economic Outlook No. 90”, *OECD Economic Outlook: Statistics and Projections (database)*, <http://dx.doi.org/10.1787/data-00588-en>
- OECD (2011a), OECD Economic Surveys: *Sweden*, OECD, Paris.

Bilaga 1.A1.

OECD – regional klassifikation och regional typologi

Regionala rutnät

I alla analytiska studier som genomförs på subnationell nivå är det av yttersta vikt att den territoriella enheten definieras eftersom ordet *region* kan betyda vitt skilda saker både inom och mellan länder. För att få ett mått som är jämförbart har OECD utarbetat en regional typologi för att kunna klassificera regioner inom varje medlemsland.

Klassificeringen baseras på två territoriella nivåer. Den högre nivån (Territorial Level 2 – TL2) består av 335 stora regioner, medan den lägre nivån (Territorial Level 3 – TL3) utgörs av 1 679 små regioner. Samtliga regioner är definierade inom nationella gränser och motsvarar i de flesta fall administrativa regioner. Varje TL3-region ligger i en TL2-region.

Denna klassificering som – för europeiska länder – till största delen överensstämmer med Eurostatklassificeringen – underlättar jämförelser mellan regioner på samma territoriella nivå. De två nivåerna, som är officiellt etablerade och relativt stabila i alla medlemsländer, används som en ram för att implementera regionala handlingsprogram i de flesta länder. I Sverige motsvarar TL3-regionerna 21 stycken län.

OECD – regional typologi

I OECD-typologin klassificeras TL3-regionerna som storstadsregioner (predominantly urban), landsbygdsregioner (predominantly rural) och täta regioner (intermediate). Denna typologi, som bygger på hur hög procentandel av regionens befolkning som bor i rurala respektive urbana områden, möjliggör meningsfulla jämförelser mellan regioner av samma typ och nivå. OECD:s regionala typologi baseras på tre kriterier. Det första kriteriet identifierar rurala områden (*kommuni* Sverige) i enlighet med befolkningstätheten. En kommun klassificeras som rural om befolkningstätheten är mindre än 150 invånare per kvadratkilometer (500 invånare för

Japan, för att sörja för det faktum att landets befolkning överstiger 300 invånare per kvadratkilometer). Det andra kriteriet klassificerar regionerna efter hur stor procentandel av befolkningen som bor i rurala områden. En TL3-region klassificeras därmed som:

- landsbygdsregion (predominantly rural), om mer än 50 % av befolkningen bor i rurala områden (i Sverige kommuner).
- storstadsregion (predominantly urban), om mindre än 15 % av befolkningen bor i rurala områden (i Sverige kommuner).
- tät region (intermediate), om andelen av befolkningen som bor i rurala områden (i Sverige kommuner) är mellan 15 och 50 %.

Det tredje kriteriet baseras på storleken på städerna. Således:

- En region som med den allmänna regeln skulle klassificeras som landsbygdsregion klassas som tät region om den har en stad på över 200 000 invånare (500 000 för Japan), och består av minst 25 % av regionens befolkning.
- En region som med den allmänna regeln skulle klassificeras som tät region klassas som storstadsregion om den har en stad på över 500 000 invånare (1 000 000 för Japan) och består av minst 25 % av regionens befolkning.

Bilaga 1.A2.

Metod för fragmentering av tillväxtfaktorer

Med hjälp av ett system för tillväxtberäkning kan BNP per capita brytas ned i följande tre komponenter: produktivitet, sysselsättningsfrekvens och förvärvsfrekvens enligt följande ekvation:

$$\frac{GDP_i}{P_i} = \frac{GDP_i}{E_i} * \frac{E_i}{WA_i} * \frac{WA_i}{P_i}$$

där P , E och WA står för population (befolkning), employment (sysselsättning) och working age population (befolkning i arbetsför ålder, dvs. 15–64 år). Därför är BNP per capita för region i en funktion av dess BNP per arbetstagare (GDP_i/E_i), dess sysselsättningsgrad (E_i/WA_i – andelen av befolkningen i arbetsför ålder som är i sysselsättning) och dess ålderförvärvsfrekvens (WA_i/P_i – förhållandet mellan befolkningen i arbetsför ålder och den totala befolkningen). Genom att jämföra de regionala, fragmenterade värdena (i logaritmtmer) med nationella värden kan man mäta klyftor och hur de utvecklas över tiden. Vi kartlägger dessa för vart och ett av de fyra länen i regionen Småland–Blekinge.

Tabell 1.A2.1. Fragmentering av BNP per capita i de fyra länen, 1995-2006
(%)

Blekinge					Jönköping				
year	GDP pc	prod	ER	Demogr.	year	GDP pc	prod	ER	Demogr.
1995	86%	89%	97%	99%	1995	92%	94%	101%	97%
1996	88%	89%	99%	99%	1996	94%	100%	98%	97%
1997	95%	98%	98%	99%	1997	92%	91%	105%	97%
1998	88%	89%	100%	99%	1998	94%	91%	107%	97%
1999	89%	90%	100%	99%	1999	92%	89%	107%	97%
2000	93%	96%	97%	99%	2000	94%	91%	107%	97%
2001	85%	88%	97%	99%	2001	93%	91%	105%	97%
2002	86%	89%	97%	99%	2002	93%	90%	106%	97%
2003	89%	93%	97%	98%	2003	92%	87%	108%	97%
2004	91%	95%	98%	98%	2004	92%	87%	109%	97%
2005	91%	96%	97%	98%	2005	87%	83%	108%	97%
2006	88%	92%	98%	97%	2006	90%	85%	108%	97%
2007	86%	89%	99%	98%	2007	93%	89%	106%	98%
2008	83%	87%	99%	97%	2008	92%	88%	107%	98%
var (95-06) ln	-0.027	-0.030	0.015	-0.012	var (95-06) ln	-0.003	-0.067	0.051	0.012

Kronoberg					Kalmar				
year	GDP pc	prod	ER	Demogr.	year	GDP pc	prod	ER	Demogr.
1995	97%	95%	104%	98%	1995	89%	92%	100%	96%
1996	99%	95%	106%	98%	1996	90%	93%	100%	96%
1997	98%	92%	108%	98%	1997	86%	88%	101%	96%
1998	98%	92%	107%	98%	1998	85%	86%	102%	96%
1999	92%	87%	108%	98%	1999	83%	87%	99%	96%
2000	94%	90%	105%	99%	2000	86%	90%	98%	97%
2001	93%	90%	105%	99%	2001	86%	91%	98%	97%
2002	92%	90%	105%	98%	2002	87%	92%	98%	97%
2003	92%	89%	104%	98%	2003	88%	93%	98%	97%
2004	94%	91%	104%	98%	2004	85%	88%	99%	97%
2005	86%	82%	106%	99%	2005	85%	90%	97%	97%
2006	92%	86%	110%	98%	2006	85%	90%	97%	98%
2007	96%	91%	108%	98%	2007	83%	86%	100%	98%
2008	96%	94%	104%	98%	2008	87%	88%	101%	98%
var (95-06) ln	-0.008	-0.011	0.005	-0.002	var (95-06) ln	-0.028	-0.051	0.007	0.016

Källa: OECD Regional Database.

Bilaga 1.A3.

Indikatorer för specialisering

I den här bilagan finns två tabeller som belyser den sektoriella produktiviteten för Sverige i jämförelse med andra OECD-ekonomier. Därefter följer ett antal tabeller som utvärderar graden av, och förändringar i, den specialisering som länen i Småland–Blekinge har i ett antal sektorer där Sverige tycks ha särskilt stor konkurrenskraft. På grund av vissa begränsningar i de tillgängliga uppgifterna mäts specialiseringen i termer av sysselsättning. I tabellerna 1.A3.3 till 1.A3.8 mäts specialiseringen i termer av ett så kallat Balassa-Hoover-index, som huvudsakligen jämför sysselsättningsgraden i en viss sektor i ett visst land med sektorns andel i Sveriges sysselsättningsstruktur totalt sett. I tekniska termer definieras Balassa-Hoover-indexet som:

$$BH_i = \frac{Y_{ij}/Y_j}{Y_i/Y}$$

där är den totala sysselsättningen för industri i i region j , är den totala sysselsättningen i region j för alla industrier, är den nationella sysselsättningen i industri i , och Y är den totala nationella sysselsättningen för alla industrier. Ett indexvärde över 1 indikerar att specialiseringsgraden i en industri ligger över det nationella genomsnittet och ett värde under 1 indikerar en specialiseringsgrad under det nationella genomsnittet. Detta är med andra ord ett mått på *relativ* specialisering.

Tabell 1.A3.1. Mervärde per arbetstagare i Sverige och jämförelseländer, 1995 och 2008

Sektorer	Sverige		Norge		Finland		Canada		USA		OECD 19	
	2008	1995	2008	1995	2008	1995	2008	1995	2008	1995	2008	1995
Totalt	58 269	43 877	62 545	56 532	57 258	44 264	55 962	48 763	76 471	60 106	55 027	45 627
Jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske	61 384	30 404	50 760	28 629	39 792	25 361	51 711	30 076	56 535	28 157	36 877	23 416
Gruvdrift och mineralhantering	52 393	59 921	723 251	1 052 310	71 503	52 564	231 859	304 887	133 117	227 082	252 357	239 189
Totaltillverkning	87 570	42 221	63 740	47 641	105 867	48 652	75 579	60 597	121 083	63 164	70 147	45 364
Livsmedelsprodukter, drycker och tobak	64 936	50 498	44 432	43 40	68 194	37 226	73 838	63 067	98 273	101 565	56 255	49 853
Textilvaror, läder och skodon	49 198	35 825	34 720	27 524	36 963	26 263	28 872	35 748	63 328	33 993	45 334	34 646
Trä och produkter av trä och kork	47 118	31 506	39 887	30 267	51 620	33 214	75 926	53 868	59 227	46 074	43 053	32 229
Pappersmassa, papper, pappersvaror, tryckning och förlagsverksamhet	89 213	63 063	70 865	52 793	125 537	80 927	68 864	54 044	117 236	70 291	71 302	51 252
Kemi-, gummi-, plast- och bränsleprodukter	165 466	73 799	97 546	69 944	94 319	64 297	81 884	78 586	160 695	111 729	10 5466	74 758
Andra icke-metalliska mineralprodukter	73 492	44 639	67 804	59 398	70 150	49 628	73 821	53 737	71 948	69 491	67 157	49 672
Metaller och metallvaror	56 085	51 013	77 021	55 242	68 011	50 922	81 604	60 753	72 708	64 654	57 729	44 919
Maskiner och apparater	126 892	27 630	72 741	45 364	189 111	43 643	74 555	55 755	226 485	38 712	86 394	40 204
Transportutrustning	76 464	45 011	53 553	46 351	37 036	33 017	114 489	90 437	132 582	78 914	80 156	47 660
Övrig tillverkning och återvinning	36 762	19 251	63 978	34 442	39 386	31 051	46 804	36 055	85 098	48 874	46 486	30 784

Tabell 1.A3.1.1. Mervärde per arbetstagare i Sverige och jämförelseländer, 1995 och 2008 (forts.)

Sektorer	Sverige		Norge		Finland		Canada		USA		OECD 19	
	2008	1995	2008	1995	2008	1995	2008	1995	2008	1995	2008	1995
El-, gas-, värme- och vattenförsörjning	148 980	170 808	258 065	127 829	138 937	88 397	176 913	182 402	316 767	248 712	181 198	132 284
Byggsamhet	36 322	41 997	31 743	50 475	44 241	48 664	45 784	41 637	40 862	54 581	39 015	39 820
Totaltjänster	53 287	44 046	50 690	41 241	47 945	44 297	49 765	42 978	72 371	58 629	52 479	46 178
Grossist- och detaljhandel, restauranger och hotell	51 781	32 867	51 174	27 552	41 433	32 745	32 494	24 520	53 288	37 434	41 836	33 073
Transport, magasinering och kommunikationer	72 369	50 238	67 081	49 416	73 497	51 023	66 262	51 896	117 044	73 900	75 320	50 711
Finans-, försäkrings-, fastighets- och näringsverksamhet	123 774	85 426	142 685	72 417	137 840	100 923	77 195	64 509	147 415	101 100	112 454	83 214
Fastighets-, uthyrnings- och näringsverksamhet	90 797	105 733	77 007	100 570	80 303	96 748	88 032	98 417	131 454	111 768	81 244	99 841
Samhälls-, sociala och personliga tjänster	33 370	31 266	34 337	33 105	29 965	32 190	39 549	37 502	46 122	46 045	36 577	35 744

Anmärkning: OECD 19 innefattar Österrike, Belgien, Kanada, Tjeckien, Danmark, Finland, Tyskland, Grekland, Ungern, Italien, Japan, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Slovakien, Spanien, Sverige, Storbritannien och USA.

Källa: OECD STAN Database.

Tabell 1.A3.2. Mervärde per arbetstagare, förhållanden, 1995 och 2008 (%)

Sektorer	Sveriges produktivitet i förhållande till					
	Genomsnittet för Norge, Finland och Kanada		USA		OECD 19	
	2008	1995	2008	1995	2008	1995
Totalt	99	88	76	96	106	96
Jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske	129	109	109	130	166	130
Gruvdrift och mineralhantering	15	13	39	25	21	25
Totaltillverkning	107	81	72	93	125	93
Livsmedelsprodukter, drycker och tobak	104	105	66	101	115	101
Textilvaror, läder och skodon	147	120	78	103	109	103
Trä och produkter av trä och kork	84	81	80	98	109	98
Pappersmassa, papper, pappersvaror, tryckning och förlagsverksamhet	101	101	76	123	125	123
Kemi-, gummi-, plast- och bränsleprodukter	181	104	103	99	157	99
Andra icke-metalliska mineralprodukter	104	82	102	90	109	90
Metaller och metallvaror	74	92	77	114	97	114
Maskiner och apparater	113	57	56	69	147	69
Transportutrustning	112	80	58	94	95	94
Övrig tillverkning och återvinning	74	57	43	63	79	63
El-, gas-, värme- och vattenförsörjning	78	129	47	129	82	129
Byggverksamhet	89	89	89	105	93	105
Totaltjänster	108	103	74	95	102	95
Grossist- och detaljhandel, restauranger och hotell	124	116	97	99	124	99
Transport, magasinering och kommunikationer	105	99	62	99	96	99
Finans-, försäkrings-, fastighets- och näringsverksamhet	104	108	84	103	110	103
Fastighets-, uthyrnings- och näringsverksamhet	111	107	69	106	112	106
Samhälls-, sociala och personliga tjänster	96	91	72	87	91	87

Anmärkning: OECD 19 innefattar Österrike, Belgien, Kanada, Tjeckien, Danmark, Finland, Tyskland, Grekland, Ungern, Italien, Japan, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Slovakien, Spanien, Sverige, Storbritannien och USA.

Källa: OECD STAN Database.

Tabell 1.A3.3. **Specialisering inom kemi-, gummi-, plast- och bränsleprodukter, 1993-2007**

	13	14	15	16
Specialiseringsindex 2007				
Jönköping	0,12	0,50	0,09	4,92
Kronoberg	0,02	0,12	0,02	1,46
Kalmar	0,01	0,80	0,01	1,27
Blekinge	0,37	0,36	0,01	3,07
Förändring i specialisering 1993-2007				
Jönköping	0,02	-0,26	0,04	0,14
Kronoberg	0,00	0,05	-0,02	0,04
Kalmar	-0,04	0,45	-0,03	0,37
Blekinge	0,37	-0,23	0,01	1,30

Anmärkning: Sektor 13 är tillverkning av stenkolsprodukter, raffinerade petroleumprodukter och kärnbränsle; 14 tillverkning av kemikalier och kemiska produkter exkl. 24.4-5; 15 tillverkning av läkemedelsprodukter, läkemedelskemikalier och botaniska produkter, tvål och rengöringsmedel, tvättmedel och polermedel, parfym och toalettartiklar och 16 är tillverkning av gummi- och plastprodukter.

Källa: OECD Regional Database.

Tabell 1.A3.4. **Specialisering inom maskiner och apparater, 1993–2007**

	20	21	22	23
Specialiseringsindex 2007				
Jönköping	1,77	3,05	1,16	1,01
Kronoberg	3,03	0,31	0,63	0,78
Kalmar	1,19	0,21	1,09	0,35
Blekinge	1,15	0,04	2,80	0,44
Förändring i specialisering 1993-2007				
Jönköping	0,13	1,83	0,20	-0,12
Kronoberg	0,38	-0,03	0,03	0,38
Kalmar	-0,09	0,06	-0,61	0,20
Blekinge	0,34	-2,62	0,90	0,16

Anmärkning: Sektor 20 är tillverkning av övriga maskiner och apparater, 21 tillverkning av kontorsmaskiner och datorer; 22 tillverkning av elektriska maskiner och apparater, utrustning inom radio, tv och kommunikation och 23 är tillverkning av medicinska, precisions- och optiska instrument samt klockor.

Källa: OECD Regional Database.

Tabell 1.A3.5. **Specialisering inom pappersmassa, papper, tryckning och förlagsverksamhet, 1993-2007**

	10	11	12
Specialiseringsindex 2007			
Jönköping	1,28	0,66	0,94
Kronoberg	0,61	0,14	1,85
Kalmar	1,11	4,87	0,69
Blekinge	0,32	6,58	0,80
Förändring i specialisering 1993-2007			
Jönköping	0,16	0,42	0,14
Kronoberg	-0,61	-0,08	0,58
Kalmar	-0,39	2,15	-0,17
Blekinge	-0,31	1,73	0,15

Anmärkning: Sektor 10 är tillverkning av pappersmassa, papper och pappersvaror exkl. pappersmassa, 11 tillverkning av pappersmassa och 12 är tryckning, förlagsverksamhet och reproduktion av inspelningar.

Källa: OECD Regional Database.

Tabell 1.A3.6. **Specialisering inom livsmedelsprodukter, drycker och tobak, 1993-2007**

	5	6
Specialiseringsindex 2007		
Jönköping	0,56	0,78
Kronoberg	0,63	0,04
Kalmar	1,20	0,00
Blekinge	1,47	0,00
Förändring i specialisering 1993-2007		
Jönköping	0,05	0,78
Kronoberg	-0,10	0,04
Kalmar	-0,05	0,00
Blekinge	-0,08	0,00

Anmärkning: Sektor 5 är tillverkning av livsmedelsprodukter och drycker och 6 är tillverkning av tobaksvaror.

Källa: OECD Regional Database.

Tabell 1.A3.7. **Specialisering inom grossist- och detaljhandel, restauranger och hotell, 1993–2007**

	30	31	32	33	34
Specialiseringsindex 2007					
Jönköping	0,86	1,13	1,04	0,88	0,71
Kronoberg	0,92	0,90	0,86	1,04	0,69
Kalmar	0,95	0,74	0,52	0,99	0,95
Blekinge	0,88	0,81	0,42	0,82	0,70
Förändring i specialisering 1993-2007					
Jönköping	-0,21	0,16	0,13	-0,07	-0,14
Kronoberg	-0,17	-0,15	-0,39	0,02	-0,05
Kalmar	-0,23	0,00	0,08	-0,09	0,09
Blekinge	0,13	0,02	0,04	-0,16	0,08

Anmärkning: Sektor 30 är underhåll och reparationer av motorfordon, 31 försäljning av motorfordon och motorcyklar inklusive reservdelar och tillbehör, detaljhandel med drivmedel, 32 partihandel och kommissionshandel exklusive motorfordon och motorcyklar, 33 detaljhandel exklusive motorfordon och motorcyklar; reparation av hushållsartiklar och personliga artiklar och 34 är hotell och restauranger.

Källa: OECD Regional Database.

Tabell 1.A3.8. **Specialisering inom fastighets- och näringstjänster, 1993–2007**

	44	45	46	47	48
Specialiseringsindex 2007					
Jönköping	0,72	0,54	0,35	0,22	0,63
Kronoberg	0,72	0,55	0,91	0,13	0,78
Kalmar	0,85	0,57	0,27	0,21	0,63
Blekinge	1,42	0,40	0,53	0,83	0,67
Förändring i specialisering 1993-2007					
Jönköping	-0,14	-0,11	-0,10	0,14	0,01
Kronoberg	-0,09	0,02	0,04	-0,02	0,00
Kalmar	0,02	-0,12	0,12	0,18	-0,01
Blekinge	0,64	0,03	-0,28	0,75	-0,07

Anmärkning: Sektor 44 är fastighetsverksamhet, 45 uthyrning av maskiner och apparater utan operatör samt av hushållsartiklar och personliga artiklar, 46 datorer och relaterad verksamhet, 47 forskning och utveckling, 48 annan näringsverksamhet.

Källa: OECD Regional Database.

Småland-Blekinges ekonomiska konkurrenskraft

Kapitel 2.

Småland-Blekinges ekonomiska konkurrenskraft

Avsaknaden av tekniskt intensiva industrier och kunskapsbaserade företag och bristen på kvalificerad arbetskraft är två besläktade faktorer som begränsar Småland-Blekinges konkurrenskraft och tillväxtmöjligheter. Regionens traditionella sektorer måste utvecklas mot en kunskapsbaserad ekonomi för att regionens välstånd ska bibehållas och växa. Men anpassningen av den industriella strukturen kommer att kräva ett dynamiskt utbud av högutbildad arbetskraft. Småland-Blekinges regionala konkurrenskraft vilar i hög grad på förmågan att locka till sig och behålla ungdomar, invandrare, kvinnor och deras familjer, så att de kan arbeta, bo och starta företag i området. Detta är direkt förknippat med regionens attraktionskraft vad gäller livskvalitet och tillgången på attraktiva jobb- och affärsmöjligheter. I det här kapitlet tar vi först en titt på hur man får ett dynamiskt utbud av högutbildad arbetskraft genom bättre integration av ungdomar och kvinnor i den lokala ekonomin och genom att locka till sig duktiga människor utifrån. Sedan fokuserar vi på faktorer som kan hjälpa Småland-Blekinge att bli ett attraktivt område att bo och arbeta i och för att förbättra ramarna för konkurrenskraftiga företag

Inledning

Framgångarna för de fyra länen i Småland–Blekinge under de senaste decennierna är något av en paradox. Regionen befinner sig i periferin av ett urbaniserat land men har på många sätt gäckt spådomarna som förknippas med teorier om ekonomisk anhopning liksom vedertagna sanningar om tillverkningsindustrings konkurrenskraft. Man har lyckats få sin industri att växa och utvecklas trots den relativa geografiska isoleringen, de höga lönerna och den omfattande offentliga sektorn. Detta har i sin tur lagt grunden till det höga välståndet och den goda livskvaliteten. Länens framgång har huvudsakligen burits upp av låg- till medelteknologiska små och medelstora företag som förser stora svenska företag utanför Småland–Blekinge med produkter. Detta är en imponerande men även bräcklig bedrift – den är imponerande på grund av att regionen har kunnat konkurrera framgångsrikt inom sektorer som till övervägande del har tagits över av företag i utvecklingsländer i andra OECD-länder, och den är bräcklig på grund av att konkurrenstrycket fortsätter att intensifieras. Som regionens företagare och politiskt ansvariga väl vet, är gamla framgångar ingen grund för tillförsikt inför framtiden. Det har helt enkelt blivit allt svårare att bibehålla konkurrenskraftig låg- till medellåg teknisk tillverkning i de industrialiserade länderna.

Att utveckla mer kunskapsintensiva företag är ett lovande sätt att bevara och öka välståndet i regionen. Men då måste regionens ekonomiska och industriella bas utveckla en mer kunskapsintensiv bas med högre förädlingsvärde, där humankapitalet spelar en ledande roll och där entreprenörer är nödvändiga för att omvandla humankapital till ekonomiskt värde. Den industriella struktur med lågt förädlingsvärde som kännetecknar större delen av Småland–Blekinges ekonomi är till övervägande del oförenlig med vad som anses vara de drivande krafterna i en kunskapsbaserad ekonomi. Men den starka strukturen med små och medelstora företag är väl lämpad för att inrätta en modern, kunskapsbaserad ekonomi. I detta avseende förefaller de fyra länen ha en lovande stabil struktur, men man har akut behov av att förvärva nya färdigheter för att få ut så mycket som möjligt av denna struktur.

Anpassningen av de fyra länens industriella struktur kommer att kräva en inledande förändring av tillgången på lokal arbetskraft och dess egenskaper, men detta kommer inte att inträffa såvida inte kvalificerade arbetare tycker att Småland–Blekinge är en attraktiv region att bo och arbeta i. De strukturella och demografiska förändringarna av den lokala industrin och den lokala arbetsmarknaden måste ske samtidigt om regionen ska kunna gå en mer strategisk och hållbart konkurrenskraftig framtid till mötes.

Det här kapitlet består av två huvuddelar. Vi börjar med att tala om de demografiska problem och de arbetsmarknadsproblem som är tätt förknippade med Småland–Blekinges framtida konkurrenskraft. Vi ser på hur länen skulle kunna optimera ungdomars och kvinnors potentiella bidrag till den lokala ekonomin och presenterar olika sätt att främja inflyttning och invandring till förmån för områdets ekonomiska utveckling. Tillgången till en välkvalificerad och dynamisk arbetsmarknad beror till stor del på uppfattningarna om regionens dragningskraft, både vad gäller livskvalitet och möjligheter till jobbutveckling. Nästa avsnitt handlar om tre saker som kan göra Småland–Blekinge attraktiva: för det första naturtillgångarna och rekreationsområdena och deras potential att bidra till regionens utveckling; för det andra möjligheten att stärka och diversifiera förutsättningarna för företagets konkurrenskraft; och för det tredje sätt att förbättra förbindelserna inom regionen för att främja den regionala utvecklingen.

Analysen som följer visar att en del av lösningarna på Småland–Blekinges socioekonomiska problem förmodligen kommer att komma från större medvetenhet och bättre utnyttjande av områdets naturgåvor för att öka regionens samlade attraktionskraft. De hjälper till att behålla och/eller locka människor, idéer och investeringar till regionen, inte minst genom att öka incitamenten och möjligheterna för välutbildade unga människor från regionen att bli kvar eller återvända. Men det räcker inte att förlita sig på den lokala ungdomen. Det kommer även vara nödvändigt att locka kvalificerad arbetskraft, däribland invandrare och utländska studenter, från andra regioner. Dessutom måste den lokala industriella strukturen moderniseras. Det är anledningen till att det krävs en mer strategisk metod för att främja företagande, samtidigt som man ägnar större uppmärksamhet åt att bibehålla och få befintliga företag att växa, samt hjälpa dem att anpassa sig till den nya kunskapsbaserade, konkurrensutsatta miljön.

2.1. Anpassning till de demografiska problemen

Från kapitel 1 står det klart att bristen på kvalificerad arbetskraft är en av de faktorer som begränsar den lokala industrins konkurrenskraft och möjlighet att växa. Regionens traditionella sektorer behöver breddas och gradvis utvecklas mot en kunskapsbaserad ekonomi, men detta kräver ett dynamiskt utbud av högutbildad arbetskraft. De tre huvudmålen för att fylla igen luckorna på arbetsmarknaden i Småland–Blekinge vid övergången till en kunskapsbaserad ekonomi är: *i)* bättre integration av unga människor i den regionala ekonomin, *ii)* locka duktiga människor utifrån, och *iii)* bättre integration av kvinnor i den privata sektorn.

Unga människor kan mycket väl vara den viktigaste indikatorn på en regions framtida färdväg ...

En lämplig andel kunniga ungdomar i ett samhälle är inte bara ett sätt att bibehålla den demografiska jämvikten och undvika att befolkningen som helhet åldras, det är även ett sätt att upprätthålla en sund och dynamisk tillgång på arbetskraft. Företagen i Småland–Blekinge behöver nu mer än någonsin en injektion av unga nya begåvningar på arbetsmarknaden. Unga människor för med sig nya idéer och färdigheter, och de bidrar till att upprätthålla den kritiska massa som samhällena på landsbygden behöver för att behålla vissa nödvändiga tjänster i närområdet, till exempel skolor och fritids-/idrottsanläggningar. De utgör dessutom en lokal marknad för fritidsaktiviteter som i annat fall kanske inte skulle finnas. Biografer, barer, restauranger och andra lokala tjänster kan höja hela den lokala befolkningens livskvalitet och göra en plats mer lockande för boende i alla åldrar. I allt väsentligt pekar tecknen på att unga människor kan utgöra en ”indikator” på ett samhälles framtidsutsikter, både demografiskt och funktionellt (Muilu och Rusanen, 2003). Det är samhällets ansvar att utforma och genomdriva planer som omvandlar detta sociala och intellektuella kapital till en mer löftesrik framtid.

... men ungdomen i Småland–Blekinge tenderar att lämna regionen

Som vi påpekade i kapitel 1 väljer många unga människor i Småland–Blekinge att flytta från mindre till större städer och därifrån ut ur regionen. Utflyttningen är särskilt hög bland välutbildade ungdomar och kvinnor. En enkät som genomfördes 2007/08 bland avgångselever från eftergymnasiala utbildningar i Sverige visade att en signifikant andel av dem som hade tagit examen på universitet i Småland–Blekinge flyttade bort när studierna var avslutade, många av dem till storstadsområden. Exempelvis var det bara 46 % av de studenter som tog examen på universiteten i Kalmar och Blekinge 2007/08 som hade stannat kvar i dessa län 2010; av dem som gav sig av flyttade de flesta till Stockholm, Skåne eller Västra Götaland. Som jämförelse stannade de flesta av avgångseleverna från universiteten i storstadsområdena kvar när de hade tagit examen (tabell 2.1).

Sammantagna migrationsuppgifter under perioden 2000–2010 visar att det var nettoutflyttning i alla fyra länen i Småland–Blekinge under perioden. Men detta lilla men stadiga inflöde skiljer sig efter både kön och ålder. Om hänsyn tas till alla åldrar flyttade fler män och kvinnor in än ut i de fyra länen under perioden, men nettoutflödet av män och pojkar var större – i vissa fall betydligt större – i förhållande till befolkningen än nettoutflödet av kvinnor och flickor.

Tabell 2.1. **Begåvningsflykt i Småland–Blekinge**

Hemortslän år 2010 för dem som tog examen vid universitet i Småland–Blekinge 2007/2008

Utbildningslän	County of residence				
	Samma län	Stockholms län	Skåne län	Västra Götalands län	Andra
Jönköpings län	50,1	11,5	7,1	13,8	17,5
Kronobergs län	52,8	10,7	13,5	8	15
Kalmar län	46,6	14,6	8,5	8,8	21,5
Blekinge län	46,4	10,1	19,3	6,7	17,5
Stockholm	83,8				
Skåne	75,9				
Västra Götaland	74,3				

Anmärkning: Siffrorna uttrycker procentandelen av det totala antalet personer som blev färdiga med en eftergymnasial utbildning år 2007/2008 i varje län.

Källa: SCB.

Om analysen begränsas till ungdomar och unga vuxna (i åldern 15–34) är det bara Kalmar som uppvisar ett signifikant utflöde av både män och kvinnor, medan Jönköping, Blekinge och Kronoberg alla är relativt nära ett nollflöde, även om Blekinge och Jönköping uppvisar ett litet nettoutflöde av kvinnor. Även här är nettoinflödena (utflödena) av män i samtliga fall större (mindre) än flödena för kvinnor (tabell 2.2). Med tanke på resultatet av enkäten som nämndes ovan, där utbildning tas med i bilden, antyder dessa uppgifter att effekten av utflytten av humankapital ur regionen kan vara större än de totala siffrorna antyder.

Tabell 2.2. **Nettoflyttning efter kön**

Bland den totala befolkningen och åldersgruppen 15–34 år, 2000–2010

		Total befolkning	Ålderna 15–34
		Jönköpings län	Män
	Kvinnor	4 000	-412
Kronobergs län	Män	3 621	724
	Kvinnor	3 082	127
Kalmar län	Män	2 522	-2 196
	Kvinnor	2 286	-2 247
Blekinge län	Män	2 977	543
	Kvinnor	1 684	-784

Anmärkning: Skillnaden mellan antalet inflyttade och utflyttade. Negativa värden betyder att fler flyttade ut än in.

Källa: SCB.

Trots detta anses landsbygdsområden fortfarande vara attraktiva platser att bo på. Studier som genomförts utanför storstadsområden i OECD-länder har ofta visat att de flesta unga människor anser att deras samhällen är bättre än genomsnittet eller förträffliga platser att bo på (OECD, 2006; LeBlanc *m fl.*, 2007). Men de flesta respondenterna anser även att de bästa möjligheterna att nå ekonomisk och yrkesmässig framgång finns utanför dessa landsbygdsområden. Många uttrycker en önskan att stanna kvar i eller återvända till sina samhällen om det finns möjlighet att få arbete i eller i närheten av hemstäderna. I Sverige visade en av SIFO för landsbygdsdepartementet nyligen genomförd undersökning att svenska ungdomar är alltmer villiga att bo på landet (Sydsvenskan, 2011). Ett växande antal unga människor från huvudsakligen landsbygdsdominerade län bosätter sig alltså i en stad, och ett ökande antal unga vuxna från storstadsområdena funderar på att flytta bort från staden med sina familjer, eftersom de lockas av livsstilen på landet. Den största svårigheten är den (uppfattade eller faktiska) bristen på möjligheter.

Koncentrationen av jobb- och utbildningstillfällen i de större städerna i regionen och i storstadsområdena fungerar som en magnet på ungdomar, som flyttar från landet till stadsområden. Större städer, i synnerhet storstadsområden, har stordriftsfördelar, större arbetsmarknader, bättre infrastruktur och förbindelser, ett större urval företag och fler investeringsmöjligheter. Som studier av anhopningsdynamik har visat, tenderar dessa fördelar att vara självförstärkande, åtminstone till den punkt då trängsel, levnadskostnader och andra motverkande krafter börjar höja kostnaden för ytterligare anhopning. På mindre orter skapar den begränsade tillgången på arbeten utanför traditionell verksamhet, liksom den mer begränsade servicen, infrastrukturen och fritidsaktiviteterna, betingelserna för flytten till större städer.

Övergången mot en kunskapsdriven ekonomi har gjort arbetsmarknaden illa matchad på många platser och kan begränsa arbetstillfällena för lågutbildade ungdomar. I Småland–Blekinge får lågutbildade unga människor det allt svårare att hitta jobb i den lokala industrin. Tills helt nyligen brukade de börja arbeta i industrin direkt efter gymnasiet. Det fanns arbetstillfällen och regionens låg- och medelteknologiska industri krävde i allmänhet inte ytterligare formell utbildning. De som gick vidare med högre utbildning fann å sin sida sällan lämpliga arbetstillfällen i regionen och flyttade därför till en stad för att hitta ett jobb som passade deras kunskaper bättre. Men övergången mot en kunskapsdriven ekonomisk struktur, som vissa lokala industrier nyligen har börjat genomföra, har inneburit att profilen för det slags personal de vill anställa har ändrats. Lågutbildade arbetare är inte längre lika attraktiva för dessa företag.

Även om den lokala arbetsmarknaden börjar ändras, fortsätter de flesta högutbildade unga människor i regionen att leta sig till Stockholm, Göteborg eller Malmö om de goda tillfällena inte går att hitta på hemorten. Detta

innebär att regionens tillverkningsföretag som försöker utvecklas mot en kunskapsbaserad affärsmodell med högre förädlingsvärde har problem med att rekrytera personal med de färdigheter som krävs lokalt. Dessutom har många ungdomar en negativ syn på lokalt industriarbete. Det gäller i synnerhet de välutbildade. För vissa unga människor, som uppfostrats att utbilda sig på universitet och skaffa sig tjänstemannajobb, är ett arbete inom den lokala industrin nästan ett tecken på yrkesmässigt misslyckande.

Medvetenheten om den växande lokala tillgången på högre utbildning av god kvalitet och utmanande arbetstillfällen i Småland–Blekinge behöver ökas. Unga människor bör göras medvetna om möjligheterna i närområdet, i angränsande län eller kommunier i regionen. Möjligheter till högre utbildning och karriärmöjligheter i regionen bör ges samma sociala erkännande och ekonomiska värde som storstadsområdenas. Regionala och lokala myndigheter kan vidta åtgärder för att uppmuntra högutbildade unga människor att engagera sig i den lokala ekonomin och att bli kvar i regionen (se ruta 2.1) genom att:

1. stärka banden mellan det regionala utbildningssystemet och de regionala företagen för att göra övergången mellan utbildningssystemet och arbetsmarknaden smidigare,
2. skapa en god miljö för företagande, stärka och förbättra arbetstillfällen, även företagande och utveckling av små och medelstora företag, samt
3. engagera unga människor i regionens utveckling så att de blir delaktiga i och får ett egenintresse för sitt samhälle.

God matchning mellan universiteten och företagen är helt nödvändigt

Den högre utbildningens kvalitet och kvantitet i Småland–Blekinge har ökat markant under det senaste decenniet. Alla länshuvudstäderna har en egen högre läroanstalt. I Jönköping finns privata stiftelsen Högskolan i Jönköping, som består av fyra skolor, däribland Jönköping International Business School (JIBS), som grundades 1994; i Blekinge finns Blekinge tekniska högskola (BTH) med campus i Karlskrona (1989) och Karlshamn (2000); Växjö universitet tillerkändes universitetsstatus 1999 och bytte namn till Linnéuniversitetet 2010, då det gick samman med högskolan i Kalmar. Dessa universitet kompletterar varandra väl. På BTH betonas tillämpad informationsteknik, IT i industrin och samhället, och på högskolan i Jönköping är inriktningen på företagande och utlandet stark. Inom Linnéuniversitetet har Växjö en stark inriktning på samhällsvetenskap och Kalmar är mer inriktat på (natur)vetenskap. BTH deltog i samtal med högskolorna i Växjö och Kalmar som skulle ha lett till att alla tre

universiteten gick samman, men BTH valde till slut att inte delta. Eftersom högskolan i Jönköping är en stiftelse kan den inte delta i en sådan sammanslutning, men man har ett nära samarbete med Linnéuniversitetet.

Ruta 2.1. Åtgärder för att odla potentialen hos ungdomen i ett samhälle

Enligt Rural Policy Research Institutes (RUPRI) EYE-initiativ (Energizing Young Entrepreneurs) kan samhället vidta följande åtgärder för att odla ungdomens fulla potential:

- Kombinera visioner med åtgärder. Investera tid och resurser i frågor som är angelägna för ungdomar och gör samhällena mer attraktiva att bo i, bidra till och arbeta i för unga människor.
- Förbättra övergången mellan skola och arbete genom att stärka samspelet mellan regionala universitet och företag.
- Kartlägga samhällets tillgångar i syfte att matcha utbildningstillgångar med utbildnings- och karriärsplaner.
- Uppmuntra utvecklingen av små och medelstora företag som kan göra unga människor till småföretagare eller erbjuda dem bra jobb. Inrätta och gör det lätt att använda teknisk hjälp och affärsrådgivning för att utveckla företag som ägs av unga människor.
- Börja utbilda i företagande i skolan eller som fritt valt arbete. Inrätta ett mentorprogram inom vilket eleverna kan följa entreprenörer i närområdet och skaffa sig praktisk erfarenhet.
- Rådslå med och involvera lokala ungdomar och unga vuxna under varje fas av arbetet med den ekonomiska utvecklingen i samhället och formulera en förbättringsplan där ungdomar aktivt engageras som nödvändiga, viktiga deltagare under planeringen.

Källa: Anpassat från RUPRI Centre for Rural Entrepreneurship, www.energizingentrepreneurs.org.

Rädslan för att stämplas som en (sekundär) regional institution i stället för ett universitet med internationell status kan begränsa de regionala initiativen. Det var ett av skälen till att BTH valde att inte gå samman med Linnéuniversitetet. Samtliga högskolor i Småland–Blekinge vill nå ut till samhället omkring dem och utveckla lokala kopplingar i viss utsträckning, men högskolorna har anledning att ha internationell mer än lokal utblick och att ta sig an forskning och utbildning som kanske inte passar lokala behov. Men regional utbildning är nödvändigt både för att utveckla kunskapsintensiva jobb och för att främja stabilitet på arbetsmarknaden genom att avgångseleverna kan hitta arbeten lokalt och bli kvar i regionen. I en tid då de struktu-

rella förändringarna är snabba, kan det vara svårt att se till att politiken för tillgång på arbetskraft alltid passar den föränderliga efterfrågan på arbetskraft, eftersom det inte är möjligt att förutsäga långsiktiga strukturella skiften. Därför är det rimligt att inrikta sig på medellång sikt, och det är uppenbart att den befintliga industriella strukturen är den bästa indikatorn på den industriella strukturen på kort och medellång sikt. Detta visar att det är önskvärt att samarbetet mellan tekniska skolor och högre utbildningsanstalter i regionen och näringslivet fördjupas.

Bättre samspel mellan högskolorna och företagen kan även förbättra övergången mellan skola och arbetsliv. Den ökade kvaliteten och tillfällena till högre utbildning i Småland–Blekinge gör det mindre nödvändigt för unga människor att lämna regionen för att skaffa sig högre utbildning. Men universitetsutbildningen i regionen kanske bara fördröjer utflyttningen av unga människor om de inte kan hitta lokala arbeten där de kunskaper de har fått på universiteten i området efterfrågas. Regionala universitet kan stimulera regionens konkurrenskraft genom att övergå till mer behovsdriven forskning och genom att stödja innovation i kunskapsintensiva små och medelstora företag. Detta skulle vara till hjälp för att se till att ungdomarna är intressanta på arbetsmarknaden efter utbildningen och svara på de lokala arbetsgivarnas behov av nya färdigheter. NURI-universitetet i Korea är ett exempel som illustrerar vad man kan göra (ruta 2.2). I OECD-området har humankapitalpolitiken i allt högre grad övergått till en syn på utbildning som är kopplad till arbetsmarknaden och livslångt lärande. Ramen för livslångt lärande omfattar efterfrågan på och tillgång till utbildningsmöjligheter som en del av ett sammankopplat system av alla typer av formellt och informellt lärande. Utsikterna för smidiga övergångar mellan utbildningssystemet och arbetsmarknaden är bättre när utbildningsprogrammen har en koppling till arbetsplatserna efter skolan.

Förändringar i denna riktning pågår redan i Småland–Blekinge. Universiteten tar allt mer hänsyn till lokala sociala och affärsmässiga behov genom åtgärder för att stärka banden till näringslivet. Linnéuniversitetet har inte bara knutit lokala band utan även utnämnt lokalt samarbete till ett av universitetets strategiska huvudmål.¹ Högskolan i Jönköping och Blekinge tekniska högskola har gjort samma sak. I deras mentorprogram knyts varje student på handelshögskolan och den tekniska högskolan till ett lokalt företag, som fungerar som studentens mentor under hela hans/hennes universitetstid. Om det här programmet hanteras och genomförs på lämpligt sätt får studenterna inte bara kontakt med lokala företag: kunskaper från universitetet förs även över till ekonomin. Studenterna får praktisk erfarenhet som komplement till studierna i klassrummet och laboratoriet och kommer i kontakt med den lokala industrin. Med bättre kunskaper om den

lokala industrin är det mer troligt att studenterna får en förändrad syn på de lokala företagen och blir mer lockade av att arbeta lokalt.

Ruta 2.2. New University for Regional Innovation (NURI) i Korea

Det nationella New University for Regional Innovation (NURI) grundades av regeringen som stöd för regional innovation och för att få en avvägning mellan utvecklingen i storstaden Seoul och resten av landet. NURI-projektet syftar till att ta fram läroplaner inom specialiserade områden som stämmer väl överens med den regionala ekonomins egenskaper. Utbildningarna återspeglar regionala frågor och försöker hitta kreativa lösningar på medellång och lång sikt i stället för att enbart uppfylla det kortsiktiga behovet av att utbilda studenter för att fylla kända utbildningsluckor. Målet med NURI-projektet är att hjälpa lokala högre läroanstalter att locka till sig och behålla välutbildade personer i regionerna, förbättra utbildningsvillkoren och ta fram utbildnings- och utvecklingsprogram för arbetskraften så att studenterna kan skaffa sig yrkeskunskaper, bygga upp samarbete med lokala myndigheter, forskningsinstitut, affärsvärlden och industrin, utexaminera högutbildade arbetare och tillhandahålla avancerad teknik till industriklustren i regionerna samt spela en ledande roll för att utveckla och upprätthålla effektiva regionala innovationssystem.

Källa: *OECD (2007a)*, Higher Education and Regions: Globally Competitive, Locally Engaged.

Myndigheterna i Småland–Blekinge skulle kunna göra mer för att knyta universiteten närmare näringslivet. Försöken att återskapa Jönköpings högskolas mentorprogram på de övriga universiteten i regionen har än så länge haft begränsade framgångar. Det är uppenbarligen resurs- och tidskrävande att etablera och upprätthålla ett sådant program, men fördelarna med att låta universitetet komma närmare det lokala affärlivet bör till sist uppväga dessa kostnader. Företagen i hela Småland–Blekinge och på andra ställen bör även få tillgång till bättre möjligheter till nätverkande. Knowledge House i nordöstra England är ett intressant exempel på hur flera regionala universitet kan gå samman och hjälpa lokala företag att få tillgång till universitetets färdigheter, expertis och särskilda resurser (ruta 2.3).

Ruta 2.3. Knowledge House

Knowledge House grundades 1995 och sköts gemensamt av de fem universiteten i nordöstra England (Durham, Newcastle, Northumbria, Sunderland och Teesside) samt Open University uppe i norr. Universitetens regionala sammanslutning Unis4NE hjälper företagen att få tillgång till universitetens färdigheter, expertis och särskild resurser. Man erbjuder expertlösningar för att vidareutveckla idéer och lösa problem genom samarbete, konsultverksamhet, utbildning och forskning. Meritlistan är diger. Man har hjälpt till med alla aspekter av att främja ett företag, däribland ursprunglig idéutveckling, forskning och utveckling, tillverkning, kvalitetskontroll och personalutbildning. Ursprungligen planerade man att tillhandahålla en tjänst till lokala små och medelstora företag, men nu hjälper man även storföretag och multinationella företag. Knowledge House har ett huvudkontor och personal hos alla partner. Nätverket och dess verksamhet stöds av ett webbaserat system för hantering av frågor/projektledning och kundrelationer. Knowledge House har fått mer än 1 300 förfrågningar från kundföretag sedan 1996. Den kumulativa ekonomiska effekten av Knowledge Houses arbete har uppskattats till mer än 35 miljoner brittiska pund (en sexfaldig avkastning på investeringen). Till skillnad från nätverk som enbart kan agera vägvisare erbjuder Knowledge House en tjänst från ax till limpa. Den spänner över allt från att ta emot och sprida förfrågningar till projektledning och leverans och utvärdering i efterhand. Man deltar även i arbetet med att integrera och samla företagsstödsterjänster genom formella avtal och gemensamma möten med andra organ som stöder företag, utanför universitets ramar, till exempel Business Links och Regional Development Agency.

Källa: OECD (2007a), Higher Education and Regions: Globally Competitive, Locally Engaged.

Banden mellan lokala ungdomar och företag skulle kunna knytas redan före universitetet. Ungdomarna behöver få veta mer om modern lokal tillverkning om de ska ändra sin uppfattning och bli intresserade av att arbeta lokalt. Även om lagstiftningen i landet anger att den lägsta åldern för industriarbete är 18 år, kan skolor och företagareföreningar samarbeta för att uppamma intresset för lokala företag och involvera ungdomar i industrin i tidig ålder. De kan även vidareutveckla program som syftar till att barn och ungdomar ska få ökad kunskap om företagande. *Ung företagsamhet* är en ideell förening som i samarbete med skolorna verkar för företagande bland barn och ungdomar mellan 9 och 19 års ålder. Under skolåret kan eleverna driva ett eget företag, som kallas UF-företag. *Ung Företagsamhet* har regionala kontor i alla fyra länen.

Slutligen kan även internationella utbytesprogram hjälpa till att stabilisera utflyttningen av ungdomar. Lokala praktikantplatser och mentorprogram gör att ungdomar kommer i kontakt med lokala företag och gör dem medvetna om vilka arbetstillfällen som finns lokalt. Internationella utbytesprogram kan tillgodose deras lust att resa och skaffa sig erfarenheter utomlands. Genom att stilla detta begär under studentåren kan sådana program försvaga storstädernas lockrop efter examen, givetvis förutsatt att det finns lockande lokala arbetstillfällen. Högskolan i Jönköping är en god måttstock vad studentutbyte beträffar: 2010 deltog 31 % av studenterna i något utbytesprogram och pluggade utomlands, vilket är långt över genomsnittet på 17 % i Sverige. Upp till 90 % av studenterna på Jönköping International Business School tillbringade minst en termin utlands, vilket är den högsta andelen utbytesstudenter i Norden (Högskolan i Jönköping, 2011). Studenternas internationella erfarenhet och utblick kan utgöra en positiv begåvningsflykt. Unga människor som återvänder till sitt samhälle har inte bara nya idéer och större humankapital och socialt kapital: många av dem blir dessutom entreprenörer för att dra största möjliga nytta av sina nya färdigheter.

Företagsamhet tycks vara ett bra sätt att få ungdomen att blomstra

Bristen på arbeten för unga människor i många OECD-länder² har lett till att många ser nyföretagande som ett sätt att tillgodose deras behov av arbetstillfällen och yrkesmässig utveckling och bli kvar i hemregionen (Blanchflower och Meyer, 1994). Allt fler unga människor i OECD-länderna ser företagande som en önskvärd karriärväg. Storskalighet och reelltillgångar blir allt mindre viktiga som grund för konkurrenskraft och bekväm tillgång till informations- och kommunikationsteknik skapar nya möjligheter för små och medelstora företag att skapa välstånd. Unga människor utanför storstäderna inser att marknaderna nu är lättare att nå från de mest avlägsna platser. Många tror att det finns en företagarandra i sydöstra Sverige, särskild i Småland, men företagande lockar inte i allmänhet den lokala ungdomen. De flesta nya företag startas av personer som är äldre än 31 år, särskilt i Kronobergs, Kalmar och Blekinge län (tabell 2.3). Detta verkar vara fallet även i de historiskt sett företagarvänliga västra samhällena. I Gnosjö och de intilliggande kommunerna, som är berömda för sin entreprenörsanda, rapporteras allt fler ungdomar lämna regionen för sin högre utbildning och för att göra självständig karriär i stället för att stanna kvar och sköta familjeföretaget.³ Detta skapar oro för familjeföretag där den yngre generationen kanske inte väljer att ta över företaget som startades av deras föräldrar eller far- eller morföräldrar (avsnitt 2.2).

Tabell 2.3. Andelen nya företag per åldersgrupp

Länen i Småland-Blekinge, 2009

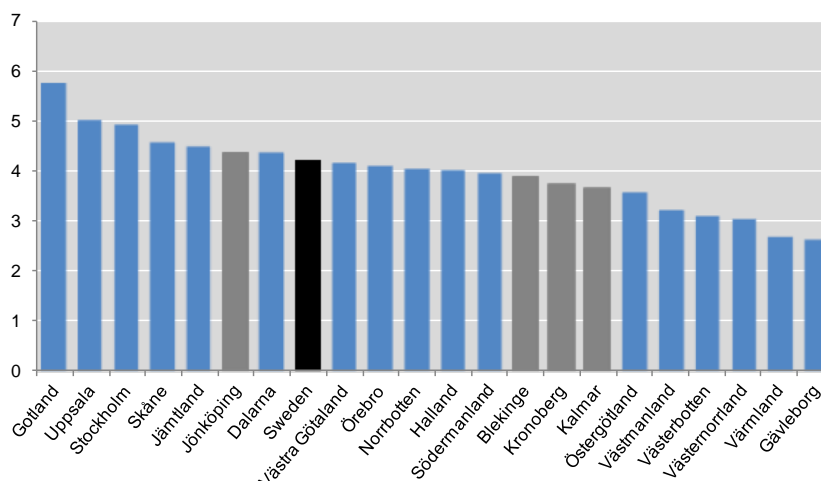
	<31 år	31-50 år	>50 år	Totalt
Jönköping	33,3	42,1	24,7	100,0
Kronoberg	24,3	57,1	18,6	100,0
Kalmar	25,4	52,0	22,5	100,0
Blekinge	26,9	45,9	27,0	100,0

Källa: Svenska myndigheten för tillväxtanalys

I Sverige är det bara Jönköping och Blekinge som uppvisar högre företagande bland unga människor än genomsnittet, men på olika sätt. Jönköping är nära täten vad gäller andelen unga människor som startar ett företag (*d.v.s.* andelen unga företagare i den totala unga befolkningen) (bild 2.1). Jönköpings ställning kan påstås vara mer imponerande än siffran visar, eftersom tätplatserna intas av storstadsregioner såsom Uppsala, Stockholm och Skåne, där villkoren för företag som startas av unga människor är särskilt gynnsamma. Men denna bild påverkas delvis av demografiska faktorer och avslöjar inte mycket om den relativa vikten av ungdomars företag i hela populationen av företag; enligt detta mått är både Jönköping och Blekinge över genomsnittet i Sverige (bild 2.2).

Figur 2.1. Andelen nya företag bland befolkningen under 30 år, per län

Svenska län, 2009

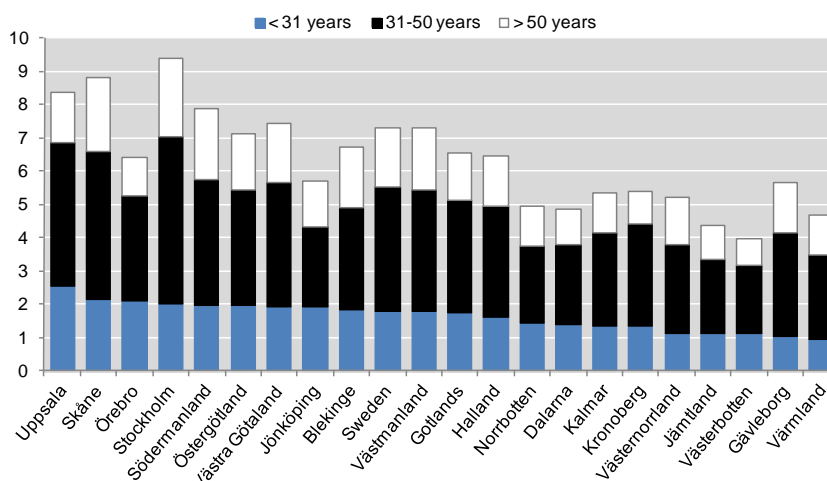

Anmärkning: Antalet nya företag bland dem under 30 år, per 1 000 invånare i denna åldersgrupp.

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Figur 2.2. Nya företag som andel av den totala populationen av företag, uppdelat enligt företagens ålder

Svenska län, 2009

Anmärkning: Stapelns längd visar andelen nya företag 2009 som andelen av den totala mängden företag 2008 per län. Varje segment visar den relativa vikten för varje ålderssegment (nya företag per företagarens ålder, som andel av den totala mängden företag).

Källa: OECD baserat på data från SCB.

Dagens ungdomar har mer humankapital och mer formell utbildning än tidigare generationer. Detta ger dem ett bredare spektrum av alternativ och större förmåga att identifiera och utnyttja möjligheter att starta egna företag. I en snabbt föränderlig teknisk värld drar unga människor som startar företag i många fall bättre nytta av spetsteknik och sociala/kulturella ändringar av konsumtionsvanorna. Allt flera empiriska undersökningar visar att det är mer troligt att unga människor är företagare (Honjo, 2004; Levesque och Minniti, 2006; Global Entrepreneurship Monitor GEM Catalunya, 2010; Lafuente och Vaillant, 2011). Enligt sociologer har unga människor större intern kontroll än äldre (Bonnett och Furnham, 1991) och en större benägenhet att tycka att deras framgångar eller misslyckanden beror på dem själva. Detta kan sporra dem till att bli företagare. På liknande sätt minskar individens önskan att starta nya företag med åldern, eftersom riskbenägenheten tenderar att minska (Levesque och Minniti, 2006). Likaledes uppvisar många potentiella unga företagare en initiativkraft som – om den kanaliseras och kombineras med utbildning i företagande och praktisk erfarenhet – kan leda till företag med goda möjligheter att skapa välstånd och arbetstillfällen (Schroeder *m fl.*, 2011).

Unga människor är dessutom den socialgrupp som har de lägsta alternativkostnaderna för att starta nya företag: de brukar ha betydligt mindre familjeansvar eller personligt ansvar än människor över 30 år (Amit *m fl*, 1995). Om de misslyckas är de fortfarande tillräckligt unga för att hitta avlönade jobb eller ta sin karriär under omprövning; äldre människor har inte lika lätt att hitta ett jobb efter en viss ålder (Rojas och Siga, 2009). Därför brukar unga människor vara mindre rädda för att misslyckas (Lafuente och Vaillant, 2011). Således är det ingen slump att regeringar och internationella organisationer (t.ex. Europeiska kommissionen och Världsbanken) är intresserade av denna fråga och av utformningen av åtgärdsplaner för att ge incitament till företagande bland unga människor. I Småland–Blekinge har ett antal initiativ, riktlinjer och program från EU, den svenska regeringen och ledningen i regioner, län och kommuner inriktats på unga människors företagande i större eller mindre utsträckning.

Den sociala och institutionella belöningen och stödet till unga entreprenörer bör öka. Valet att bli företagare kan påverkas av enskilda personer som agerar förebilder. Förebilders betydelse i förloppet har på senare år insetts av viktiga ekonomiska och politiska organ i världen. I sitt projekt för att skapa ett mer företagervänligt samhälle hanterar Europeiska kommissionen behovet av att stimulera företagandans hos framtidens humankapital. Man inser att framgångsrika förebilder kan väcka företagsanda hos unga människor (Europeiska kommissionen, 2003). Myndigheterna bör utnyttja förebilder för att ge näring åt entreprenörsandan lokalt i Småland–Blekinge. Unga entreprenörer måste känna stöd och uppskattning från sin omgivning. De måste erbjudas sociala belöningar, t.ex. status och erkännande, utöver ekonomisk vinning. Lokala och regionala myndigheter behöver därför informera samhället om vikten av unga entreprenörer och stimulera till lokalt stöd till deras initiativ. De måste även visa att det är tillåtet att misslyckas för att undvika sociala hinder mot nyföretagande och en ökad rädsla bland unga blivande entreprenörer för att inte lyckas.

Den begränsade sociala definitionen av vad företagande är kan göra det svårare för unga entreprenörer

Det sociala och institutionella stödet till företagande är högt i Småland–Blekinge, men vad som definieras som företagande är tämligen begränsat. Små och medelstora företag inom tillverkningsindustrin har varit viktiga i området. Med dem som förebild betraktas nya företag inom servicesektorn inte som lika entreprenörmässiga. Det gäller särskilt för de flesta nya företag i regionen som startas som mikroföretag inom områden som handel och tjänster till konsumenter. Men detta är områden där unga entreprenörer förmodligen har mest att ge: det är betydligt mer sannolikt att framgångsrika entreprenörer inom tillverkningsindustrin behöver tidigare erfarenhet av branschen och goda kontakter, liksom ett betydande nätverk och/eller god tillgång till finansiering.

I vilket fall som helst är skillnaden mellan tillverknings- och tjänsteindustrin inte längre lika tydlig som den har varit. Allt fler tillverkningsföretag är inte längre begränsade till att tillverka och leverera färdiga produkter – de tillhandahåller även tjänster. När OECD-gruppen frågade chefer på lokala tillverkningsföretag om deras strategier för överlevnad med tanke på konkurrensen från tillverkare på nya marknader där lönerna är låga blev svaret frapperande ofta att de nu var serviceinriktade. De fokuserade inte på tillverkningstekniker (de flesta sådana kan rivaler hur som helst köpa utomlands) eller på produktdifferentiering, utan på sådant som snabba svarstider, installation och kundtjänst – i allt väsentligt på tjänster som de är bättre lämpade att tillhandahålla än sina konkurrenter på nya marknader. Detta kommer förmodligen förbli en viktig del av gamla företags konkurrenskraft.

En begränsad syn på vad som utgör gott företagande kan begränsa tillgången till socialt och institutionellt erkännande och belöningar till blivande unga entreprenörer (se ruta 2.4 nedan). Men det är i många fall lättare att starta ett företag inom servicenäringen, åtminstone vad materiella tillgångar beträffar. Det gör det enklare för unga entreprenörer att starta sin företagarkarriär inom servicenäringen innan de går vidare till mer ambitiösa projekt längre fram. I fråga om unga entreprenörer bör fokus vara på entreprenören och inte på företagets art. Även om vissa typer av företagande uppenbarligen har större socioekonomisk inverkan på regionen förtjänar lokala ungdomars entreprenörsinitiativ inom alla sektorer erkännande.

Det är nödvändigt att unga människor involveras i regionala utvecklingsinsatser

Ungdomar som involveras får en känsla av delaktighet i och egenintresse av samhällets framtid. Men unga människor inkluderas sällan när man ritar upp strategier med syfte att engagera ungdomen. I länen i Småland–Blekinge sägs unga människor vara ointresserade av lokala frågor och betrakta lokala ledningsorgan som föga tilldragande och meningslösa för dem.⁴ Men på senare år har den sociala medvetenheten om och prioriteringen av ungdomsrelaterade frågor ökat, särskilt inom offentlig förvaltning. Till exempel samarbetar ledningen i Kronobergs län nära med det civila samhället, däribland yngre samhällsmedlemmar. Dessutom involverar områdets lokala åtgärdsgrupper, som satts samman enligt EU:s LEADER-initiativ (det avhandlas nedan), den lokala ungdomen, och många aktiviteter som stöds av LEADER i Småland–Blekinge riktas särskilt mot dem. De flesta av dem har en miljömässig aspekt och en markförvaltningsaspekt, men i vissa fall inbegriper de formuleringen av utvecklingsstrategier för samhället. Men de flesta lokala och regionala institutioner skulle kunna engagera ungdomen mer i fråga om att formulera strategier och lägga upp planer om lokala utvecklingsfrågor, i synnerhet dem som berör dem. Unga människor som engagerar sig i sitt samhälle har större benägenhet att studera, göra karriär, bilda familj och bo i sin region. Och om de lämnar regionen är det troligare att de återvänder.

Ruta 2.4. Hometown Competitiveness integrerade process för att få ungdomar intresserade av företagande

Enligt Hometown Competitiveness, ett institut för analys av samhällsutvecklingspolitik i USA, får effektiva försök att främja unga företagare inte begränsas till företagande och handelsutbildning, utan måste även förenas med kraftfullt socialt stöd och engagemang från samhället. Målet med denna sammanbundna metod är att söka avväga och integrera processen för att göra ungdomar engagerade i företagande. Samtliga dessa tre element är mycket viktiga, men de övriga två krävs också. Tanken bakom denna process är att ledarna i samhället kan orsaka förvirring och besvikelse i stället för att skapa god jordmån för lokala företagareinitiativ utan en stark bas för unga företagare.

Källa: Schroeder m fl. (2011).

Det är även nödvändigt att förmå dem som lämnar området att komma tillbaka

Bättre utbildnings- och karriärmöjligheter för ungdomar som blir kvar i regionen bör kompletteras med åtgärder för att uppmuntra dem som ger sig av att återkomma. Myndigheterna i Småland–Blekinge måste locka till sig unga människor som har utökat sitt humankapital och sociala kapital utanför regionen. Det är inte realistiskt att ignorera de större svenska städernas lockelse på den lokala ungdomen. I stället för att helt enkelt försöka avråda unga människor från att ge sig av bör de lokala ledarna försöka förmå dem som har gjort det att komma tillbaka. Detta kräver lokalt tillgängliga möjligheter till arbete och utbildning. Ett program där man har lyckats minska utflyttningen av unga människor från landsbygden och locka dem tillbaka är Quebecs *Place aux Jeunes* (ruta 2.5). Den demografiska, arbetsmarknadsmässiga och ekonomiska inverkan av att utflyttade kommer tillbaka kan vara mycket stor. De flesta unga människor ger sig av som oerfarna och i många fall lågutbildade individer, men återvänder vanligtvis med nya idéer, erfarenhet och färdigheter. De kan även ha bildat familj, vilket ger ett positivt demografiskt tillskott. De viktiga implikationerna för politikens utformning är:

- De som tidigare har bott i regionen är de som är mest troliga att lockas av den.
- Det är inte nödvändigt att uppmuntra alla utflyttade att återvända. Fokuset kan i stället läggas på dem som har barn och som önskar sig högre livskvalitet och en bättre miljö att fostra dem i, eller på nyutexaminerade med en utbildning som är i samklang med de behov av den potential som Småland–Blekinge har. Många unga människor har starka känslomässiga band till sin hemstad, i synnerhet då de har flyttat för att arbeta eller studera. De betraktar sin hemstad som ett bra ställe att bo på med sin familj och lockas till sina samhällen genom familjeband. Det finns tecken på att unga människor brukar uppskatta sin hemstad mer när de väl har lämnat den (LeBlanc m fl, 2007).
- Det bör finnas tydliga ekonomiska möjligheter för utflyttade och familjer som kan tänka sig att flytta tillbaka.
- Att det finns ekonomiska möjligheter bör omtalas vitt och brett bland utflyttade (till exempel i storstadsområden som Stockholm och Malmö) och inrättningar för utflyttade som vill återvända bör skapas. Programmet *Welcome2work* för att marknadsföra Jönköping i Stockholm och andra storstadsområden i Sverige är ett bra exempel som skulle kunna kopieras i andra län (ruta 2.6).

Ruta 2.5. Quebecs *Place aux Jeunes*

Uppgiften för PAJQ är att uppmuntra ungdomar att flytta till landsbygden, att bosätta sig i dessa samhällen och att behålla ungdomar som flyttar på landsbygden. För att lyckas med detta samlar och koordinerar PAJQ sina många partners, lokala regionala myndigheters och provinsmyndigheters resurser och kapacitet. Huvudmålet är att bromsa flytten av ungdomar från land till stad. Man vill även bidra till landsbygdsungdomens sociala engagemang, göra allmänheten mer medveten om den lokala inverkan av den pågående utflyttningen samt stimulera entreprenörskap och nyföretagande hos ungdomen.

De aktiviteter som PAJQ stöder kan se olika ut: orienteringsresor anordnas för att föra ungdomar från städerna till landsbygden, där de ges tillfälle att träffa lokala socioekonomiska representanter, företagare och tänkbara arbetsgivare. PAJQ fungerar även som en brygga mellan arbetsgivare på landet med lediga jobb och ungdomar som vill flytta till regionen via arbetsförmedlingens webbplats (*Accro des régions*). Ett elektroniskt nyhetsbrev rikas till unga människor från landet som har bosatt sig i städerna. Syftet är att se till att dessa ungdomar inte förlorar kontakten med sitt ursprung. I detta nyhetsbrev rapporteras senaste nytt men man publicerar även notiser om tjänster samt lediga jobb och möjligheter att göra affärer på läsarnas ursprungsorтер. PAJQ arbetar dessutom med tonåringar på landsbygden för att få dem att välja utbildningar som gör att de kan skaffa sig ett yrkesliv i regionen. Slutligen informerar PAJQ i skolor, på universitet, i ungdomsorganisationer och på arbetsförmedlingar – huvudsakligen i städerna – för att puffa för landsbygdsregioner som alternativa karriärmål.

Enligt PAJQ:s senaste årsrapport (2010–11) deltog 1 173 ungdomar i orienteringsresor det föregående året. 25 % av dem var potentiella företagare. PAJQ:s arbetsförmedling innehöll mer än 13 000 utannonserade jobb, och man uppskattade att över 22 500 tonåringar hade blivit medvetna om möjligheten att göra karriär på landsbygden genom PAJQ:s insatser. Det året bestämde sig 896 ungdomar för att flytta till landsbygden och komma igång med karriären och/eller ett företag med PAJQ:s hjälp. Av det totala antalet som flyttade till landsbygden under PAJQ:s ledning kom drygt två tredjedelar (616) inte från regionen dit de flyttade.

PAJQ har i samarbete med de federala myndigheterna i Kanada haft framgångar även i andra delar av Kanada. Initiativet inspirerar nu till liknande projekt i Frankrike och Katalonien (Spanien). PAJQ deltar aktivt som rådgivare när dessa nya projekt inrättas.

Källa: *OECD (2010) OECD Rural Policy Reviews: Québec, Canada 2010.*

Ruta 2.6. "Destination Jönköping", "Vem saknar du?", "Welcome2work"

Destination Jönköping utvecklar och marknadsför bilden av Jönköping gentemot näringsliv, besökare och invånare. Det drivs gemensamt av kommunen och näringslivet; fler än 40 företag deltar och samfinansierar detta initiativ (destinationjonkoping.se/om-oss-html). Ett av programmen, Vem saknar du?, har tagit fram en stark kampanj för att uppmuntra människor att flytta tillbaka till Jönköping. Målgruppen är unga akademiker med någon anknytning till Jönköping, tidigare studenter eller personer som har lämnat kommunen för att studera på annan ort. Programmet Welcome2work för att marknadsföra Jönköping i storstadsområdena är ett annat intressant initiativ som anordnar evenemang och kampanjer i Stockholm och Göteborg. Man anordnar även evenemang i Jönköping och bjuder in människor från Stockholm eller andra storstadsområden för att de ska få veta mer om möjligheten att bo i Jönköping.

Destination Jönköping marknadsför bland annat fördelarna vad gäller livskvalitet som kommunen kan erbjuda jämfört med storstadsregionerna, t.ex. lägre levnadskostnader, mindre pendlingsavstånd och närheten till naturen. Jönköping kan erbjuda allt detta och kulturella och sociala aktiviteter som många tror bara går att få i storstadsområdena.

Utländska studenter bör uppmuntras att stanna kvar

En ny lag som ger utländska studenter rätt att stanna och arbeta i Sverige efter studierna är en möjlighet för universiteten och det lokala näringslivet. Högskolan i Jönköping har mer än 1 000 utländska studenter varje år som utbytesstudenter eller oberoende studenter. Linnéuniversitetet och BTH har också mycket aktiva utbytesprogram. Eftersom BTH har specialiserat sig på särskilda nischer såsom system- och programutveckling⁵ lockar man många studenter från andra områden än Småland–Blekinge. Dessa program är mycket viktiga för regionen, eftersom de visar upp regionen från dess bästa sida för yrkeskunniga utomstående. Men studenter utifrån brukar i allmänhet lämna regionen när de är klara med studierna och tar med sig det humankapital de har skaffat sig. Kunniga och lokalt utbildade utländska studenter skulle kunna uppmuntras att tillgodose den lokala industrins efterfrågan på kvalificerad arbetskraft. Universiteten i Småland–Blekinge har fått allt fler Erasmus-studenter under de senaste åren. Faktum är att Linnéuniversitetet har varit tvunget att säga nej till vissa studenter från europeiska universitet med vilka man har bilaterala utbytesavtal under läsåret 2011/12. Men utomeuropeiska studenter i Sverige har nyligen råkat ut för en omfattande höjning av avgifterna till universitetet.⁶ Detta kommer givetvis att påverka valet av studieplats för utomeuropeiska studenter. Trots det skulle en viktig lockande faktor kunna vara att göra det enklare för sådana studenter att bli kvar och arbeta i regionen när de har tagit sin examen.

Det är mycket enklare att övertyga en kvalificerad utländsk student att stanna och inleda sin karriär lokalt än det är att locka till sig kandidater från andra regioner som behöver flytta. Myndigheterna i Småland–Blekinge kan hjälpa den lokala industrin att få upp ögonen för utländska studenter som potentiella nyrekryteringar. Samtidigt kan universiteten försöka synliggöra lokala karriärmöjligheter för utländska studenter och låta dem delta i praktikant- och mentorprogrammen. Småland–Blekinge har för närvarande stora möjligheter att dra nytta av den svaga arbetsmarknaden som många välutbildade europeiska studenter står inför i sina hemländer genom att erbjuda dem karriärmöjligheter i regionen och göra dem till en aktiv del av samhället. Vissa universitet i OECD-länderna har genomfört aktiva kampanjer för att rekrytera utländska studenter (ruta 2.7).

Ruta 2.7. Rekrytering av spanska ungdomar till den tyska arbetsmarknaden

I början av 2011 meddelade Tyskland att man tänker stödja kvalificerade och arbetslösa spanska ungdomar som vill flytta till Tyskland och arbeta. Beslutet avser delvis att åtgärda landets brist på specialiserade fackutbildade och samtidigt minska den höga ungdomsarbetslösheten i Spanien.

Den tyska regeringen har flera gånger under de senaste månaderna upprepat att man saknar tusentals yrkeskunniga arbetare, i synnerhet ingenjörer och telekommunikationsexperter, för att kunna upprätthålla den ekonomiska tillväxten. Spanien och Portugal är de länder Tyskland föredrar för att rekrytera nya skickliga arbetare, eftersom där finns många arbetslösa men välkvalificerade ungdomar och eftersom den byråkratiska processen för att flytta inom den Europeiska unionen är minimal. Det tyska ekonomidepartementet meddelade att man ville locka till sig de bästa på den internationella arenan för att arbeta till förmån för Tysklands tillväxt och konkurrenskraft.

Källa: Protokoll från det 23:e spansk-tyska toppmötet, 2011-03-02.

Invandrad arbetskraft kan även spela en viktig roll för att tillgodose bristen på kvalificerade arbetare

Invandrare i Småland–Blekinge kan underlätta den lokala ekonomins snabba men friktionsfria övergång till en mer kunskapsbaserad struktur. Regionala tillverkningsföretag som vill utvecklas mot en mer kunskapsintensiv bransch har många gånger problem med att hitta kvalificerad arbetskraft lokalt. Invandrare kan få den lokala efterfrågan och tillgången på arbetskraft att väga jämnt inte bara inom affärsvärlden och industrin, utan även på andra områden med en brist på den lokala arbetsmarknaden, t.ex. sjukvård.⁷ Utmaningen är dubbel:

- att locka till sig människor med lämpliga kunskaper för att tillgodose arbetskraftsbristen och få in nya idéer och arbetsmodeller i den lokala miljön, och
- att uppmuntra invandrare som redan befinner sig i regionen att utbilda sig och skaffa sig nya färdigheter.

Erfarenheter i OECD-länderna visar att utländsk arbetskraft ger stora bidrag till den lokala ekonomiska utvecklingen om de är väl integrerade på arbetsmarknaden. Personer som flyttar in från det egna landet och från utlandet för med sig nya värden och metoder (Johannisson, 2010).

Man behöver försöka matcha invandrarnas humankapitalprofil bättre mot den lokala ekonomins aktuella och framtida behov. Som vi såg i kapitel 1 har invandringen till området varit avgörande som motvikt till den demografiska nedgången: den ringa befolkningsökningen på senare år i tre av de fyra länen (Kalmar län är undantaget) beror huvudsakligen på inflyttning. Men tills nu har invandrare i allmänhet inte lockats till området av arbetsmarknadsskäl. Flyktingar har representerat en stor del av invandrarna i Småland–Blekinge. Många kommuner har haft integrationsproblem på grund av språk- och kulturblandningen hos den inflyttade befolkningen.

Men i stället för att betraktas som ett problem bör integrationen av flyktingar ses som en potentiellt positiv utmaning i ett landsbygdsområde som Småland–Blekinge. Enligt Jentsch (2007) tyder tecknen på att ett ökande antal migrerande i Europa hittar arbete på landsbygden i stället för på de traditionella migreringscentren:

”Migration till landsbygden och avlägset belägna områden kan motverka utflyttningstrenden som har drabbat dessa områden i flera årtionden och kan bidra till hållbara offentliga och privata tjänster i landsbygdssamhällen. Detta kan leda till en positiv spiral där landsbygdsområden med god service kan locka bägge grupperna: både de som har lämnat dem och de migrerande. Men trots att de nyinflyttade kan bidra till att vända befolkningsnedgången genom att minska underskottet på färdigheter och arbetskraft, liksom till att vända försörjningskvoterna (kvoten mellan den skattebetalande arbetande befolkningen och pensionärer), är den politiska inställningen, bevakningen i medierna och den allmänna opinionen många gånger negativ.”

I Skandinavien har omfattande, statligt finansierade integrationsprogram i en för Europa unik storleksordning arbetats fram. Men trots en stark offentlig sektor som ger flyktingar omfattande hjälp med att flytta och integration har integrationspolitiken i Sverige inte lyckats övervinna den initiala ojämlikheten mellan flyktingar och den övriga befolkningen (Valenta och Bunar, 2010).

Industridistriktet Gnosjö i Jönköpings län är något av ett undantag till denna regel. Man har länge tillgodosett behovet av humankapital med utländsk arbetskraft (ruta 2.8). År 2010 var upp till 19 % av befolkningen i Gnosjö kommun, nästan 17 % i Gislaved kommun, 16 % i Värnamo kommun och 13 % i Vaggeryd kommun födda i utlandet⁸ (att jämföra med genomsnittet 11,7 % i Småland–Blekinge som helhet). Invandrare sägs integreras väl i Gnosjöområdet. Vissa kommuner i distriktet har till och med setts ut till integrationsmodeller i Sverige. Men många utländska arbetstagare anställdes för tillverknings- och fabriksarbeten som inte kräver mycket yrkeskunnighet. Utan att förlora immigrationspolitikens humanitära aspekter ur sikte måste myndigheterna i Småland–Blekinge tänka mer strategiskt kring invandring och inkludera utlänningar i sina utvecklingsplaner. Att ta sig an en större andel mycket välutbildade nykomlingar, i synnerhet studenter, skulle i viss utsträckning mildra integrationsproblemen och bidra till lokal ekonomisk utveckling.

Ruta 2.8. Gnosjös industridistrikt

Gnosjödistriktet består av fyra kommuner, Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Värnamo, och har en befolkning på omkring 80 000 personer och omkring 1 500 tillverkningsföretag. Trots den höga industriella koncentrationen har distriktet en unik social, kulturell och institutionell sammansättning (Johannisson, 2010). Dessa industriföretag sysslar främst med tillverkning med lågt förädlingsvärde, ofta som underleverantörer till större svenska företag. Samarbetet och samverkan är hög företagen emellan i Gnosjö. Det finns många exempel på konkurrerande företag som gemensamt tar sig an beställningar som är för stora att hantera för ett enskilt företag. Tack vare detta samarbete har Gnosjö haft lätt för att återhämta sig, och flera gånger har prognoserna om områdets omedelbara fall kommit på skam.

Källa: *Gnosjös industriförbund*.

Det kan vara bra för mindre kommuner i Småland–Blekinge att stärka integrationen av invandrare på arbetsmarknaden eftersom befolkningen blir allt äldre på grund av att människor samlas på större orter (kapitel 1). När befolkningen blir allt äldre minskar andelen av dem som arbetar och bördan av att betala ålderspensioner och offentliga tjänster hamnar på ett ständigt minskande antal arbetare. I detta sammanhang bör en politik för att främja social integration, utbildning och vidareutbildning av invandrare ses som en investering i dessa platsers framtida välstånd. Sverige gör redan detta tämligen bra i många avseenden, men givet mindre kommuners begränsade kapacitet och de olika aktörer som agerar på områden som har med invandras integration att göra (bland annat arbetsmarknad, utbildning, socialhjälp och bostäder) kommer effektivare samarbete och koordinering av aktörer på nationell, regional och kommunal nivå att vara avgörande.

Offentlig–privat koordinering är också nödvändig. Givet de sammanhangsberoende egenskaperna hos den regionala arbetsmarknaden kan slutligen även länsmyndigheternas roll stärkas (OECD, 2010a), vilket gjordes när hanteringen av asylsökningar överfördes till länsstyrelserna 2007.

Det finns en möjlighet att främja större invandring från Nederländerna, Danmark och Tyskland. Invandrare från dessa länder brukar lockas av Smålands naturrikedom och har det för det mesta lätt att integreras i de lokala samhällena. Utöver kulturella likheter kan likheter i språken göra det lättare för invandrare från dessa länder att lära sig svenska. Men bara ett fåtal kommer och letar jobb. Det handlar oftare om äldre personer som vill åt den livsstil och livskvalitet de tror sig kunna finna i sydöstra Sverige. Även om de kanske inte passar regionens arbetsmarknadsbehov kan de bli livsstilsentreprenörer, egenföretagare och/eller starta småskaliga kunskapsintensiva tjänstaktivitetsföretag (KITA, se nedan) för att försörja sig i regionen.

Möjligheter för invandrade företagare bör också främjas

Även om invandrarnas bidrag till ekonomin vanligtvis ses som att de fyller hålen i tillgången på arbetskraft, finns det tecken som tyder på att utlänningar även brukar visa mer entreprenörsanda än den inhemska befolkningen. Men det är först efter att ha haft ett vanligt jobb som de brukar starta nya företag. Potentiella invandrade entreprenörer påverkas av faktorer som kännetecknar företagsklimatet i värdsamhället, t.ex. social status och integration eller den geografiska koncentrationen av invandrare (ruta 2.9).

Ruta 2.9. Invandrare och företagande

Det finns tecken som tyder på att invandrare startar oproportionerligt många nya företag. Hayter (1997) visar att invandrare är en viktig resurs och en katalysator för mer företagande. Levie (2007) fann att invandrare (både utländska och inhemska) har större benägenhet att starta nya företag än dem som bott länge i Storbritannien. Miller (2007) och Wadhwa (2008) fann liknande resultat i USA och Coduras (2008) och Mancilla *m fl.* (2011) i Spanien. Andra undersökningar belyser invandrarnas ökande tendens av att vara egenföretagare (Bruder och Rähke-Döppner, 2008; Hammarstedt, 2006). Anledningen till att de flesta undersökningar ser på invandring ur ett arbetsmarknadsperspektiv är förmodligen att invandrarna till att börja med förvärvsarbetar. Det är först efter att ha arbetat ett tag och när de har skaffat sig ett visst mått av (materiella och immateriella) tillgångar på sin nya bostadsort som de bestämmer sig för att starta ett eget företag. Reynolds och White (1997) visar att invandrare behöver minst sex år på sig för att starta ett företag. På samma sätt visar Harrison *m fl.* (2004) att 68 % av invandrarna i USA som startar högteknologiska företag har arbetat i landet i mer än tio år. Detta stämmer väl överens med GEM:s Spanienrapport (*Global Entrepreneurship Monitor*, 2008a) enligt vilken det genomsnittliga antalet år en person bodde i landet innan han eller hon startade ett företag var 7,73 år 2007.

Potentiella invandrade entreprenörer påverkas särskilt av vissa externa faktorer som till sist påverkar deras beslut att bli företagare (Volery, 2007). Den diskriminering som invandrare kan råka ut för på arbetsmarknaden kan tvinga dem (fungera som utlösande faktor) att starta ett eget företag (Bates, 1997; Clark och Drinkwater, 2000; Constant och Zimmermann, 2006). Shinnar och Young (2008) visar upp tecken som tyder på att många invandrare även påverkas av ”lockelsefaktorer” såsom möjligheten att uppnå högre social status och bli integrerade (Shinnar och Young, 2008). Den geografiska koncentrationen av utlänningar inom ett visst område uppmuntrar dem också att starta företag (Aldrich och Waldinger, 1990; Arjona och Checa, 2006; Solé och Parella, 2005; Solé *m fl.*, 2007; Volery 2007). Ju fler invandrare det finns i en region, desto större är alltså sannolikheten för att en invandrare är entreprenör eller egenföretagare (Borjas, 1986; Bruder och Rähke-Döppner, 2008). Detta beror enligt Solé *m fl.* (2007) på att de invandrades sociala nätverk används till förmån för företag i områden med en hög koncentration av invandrare (Solé *m fl.*, 2007). Så koncentrationen av invandrare – särskilt om de kommer från samma nationsgrupp – ses alltså som en relativ fördel av invandrarna eftersom utbudet av tillgångar, kunskap och lokala tjänster är större (Borjas, 1986). Mancilla *m fl.* (2011) visade att en låg koncentration av invandrare, särskilt på landet, påverkar invandrarnas företagande negativt.

Regionala och lokala myndigheter i Småland–Blekinge bör förstärka möjligheterna och incitamenten för invandrade entreprenörer. Sverige har gått i bräschen för att ge stöd åt invandrade entreprenörer. Internationella företagarföreningen i Sverige (IFS) grundades 1996 för att stödja personer med invandrarbakgrund att starta och driva företag i Sverige. Dess syfte är att stimulera och öka företagandet bland invandrargrupper, öka enskilda invandrade företagens kompetens och arbeta för att förbättra företagsklimatet för invandrare. Utländskt företagande har varit relativt sparsamt i Småland–Blekinge, även om det historiskt sett har spelat en viktig roll i vissa delar av regionen. Idag har vissa invandrare företag inom service-näringsen. Det är ett positivt tecken, eftersom det råder relativt brist på serviceföretag i många delar av regionen. Genom att tillhandahålla lokala tjänster kan dessa företag bidra till ortens attraktionskraft och livskvalitet (avsnitt 3.2).⁹ Men det krävs insatser för att främja företagande hos invandrare inom andra sektorer. Det skulle underlätta om man hjälpte till att skapa sociala nätverk som skulle kunna minska känslan av isolering hos potentiella entreprenörer bland invandrarna i områden med lägre koncentration av invandrare. Myndigheterna skulle även kunna verka för att den lokala befolkningen accepterade och integrerade invandrade entreprenörer. Det skulle uppmuntra fler invandrare till att vilja bli entreprenörer.

Även bättre integration av kvinnor i den privata sektorn bör gynnas

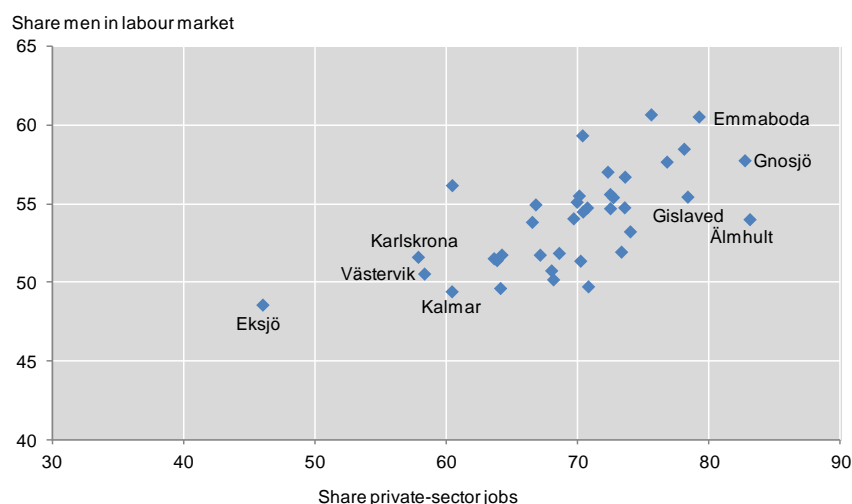
Integrationen av kvinnor på arbetsmarknaden har förbättrats. Kvoten mellan kvinnor i arbete och hela befolkningen i länen i Småland–Blekinge ökade från 40,3 % 1996 till 45,2 % 2009 (46,6 % 2007 före krisen).¹⁰ Arbetslösheten är nu ungefär densamma både för män och för kvinnor (se kapitel 1). Dessutom börjar kvinnor ta sig in på ledande poster på vissa av de viktiga institutionerna i området. Rektorer vid högskolan i Jönköping och BTH är kvinnor. Flera av områdets forskningscenter och företagskuvöser har en kvinna som VD. Kvinnor är även mycket framträdande inom de högre skikten inom kommun-, läns- och regionalpolitiken och civilförvaltningen. Men befattningar för kvinnor med hög social status och stort inflytande finns mest inom den offentliga sektorn.

Arbetsmarknaden i Småland–Blekinge är mycket könssegregerad. Mer än 55 % av kvinnorna som arbetar gör det inom den offentliga sektorn, jämfört med omkring 14 % av männen. Männen har två tredjedelar av arbetstillfällena i den privata sektorn och mer än 75 % av de anställda i den offentliga sektorn är kvinnor (se kapitel 1). Trots att antalet av kvinnor nystartade företag har ökat, saknar kvinnor arbetstillfällen i den privata sektorn i många delar av Småland–Blekinge. Den privata sektorn i många delar av Småland–Blekinge består av traditionellt mansdominerade yrken,

och den geografiska fördelningen av mans- och kvinnodominerade arbetsplatser är sned (bild 2.3). Arbeten inom den offentliga sektorn brukar vara koncentrerade i större städer (*t.ex.* Karlskrona och Kalmar), medan mindre kommuner brukar ha en relativt större andel av arbetstillfällena inom den privata sektorn. Detta kan påverka invandrade kvinnors integration. De kan ha svårt att hitta arbete på samma plats som sin make/partner och har i många fall svårare att få arbete inom den offentliga sektorn. Situationen påverkar även den interna migrationen. De geografiskt segregerade arbetsmarknaderna för män och kvinnor skulle kunna komplicera inflyttningen av unga par och familjer där bägge parterna behöver hitta jobb i regionen.

Figur 2.3. **Andelen män på arbetsmarknaden och andelen jobb inom den privata sektorn per kommun**

Småland–Blekinge, 2009

Källa: Beräkningar från OECD baserade på data från SCB

Övergången till en kunskapsbaserad ekonomi kommer förmodligen ändra könsfördelningen på arbetsmarknaden till det bättre. Industriernas behov av humankapital förändras när de övergår till en modernare struktur. De nya kunskapsbaserade jobbprofilerna som krävs i det tjugoförsta århundradets hårda konkurrens kräver mer IT-kunskaper och tekniska färdigheter än de ”svett och muskler” som räckte förut. Det finns allt fler tekniskt utbildade kvinnor på den svenska arbetsmarknaden som kan tillgodose sådana arbetskraftsbehov inom den lokala industrin.

Det är viktigt att kvinnor integreras bättre på den regionala privata arbetsmarknaden, eftersom kvinnor brukar lockas mer av livet på landet. En undersökning som SIFO genomförde på uppdrag av det svenska landbygdsdepartementet visar att upp till 70 % av alla unga kvinnor i städerna skulle kunna tänka sig att flytta till landet om tillfälle gavs (Sydsvenskan, 2011). Kvinnor är även motiverade att flytta eller återvända till den höga livskvalitet som Småland–Blekinge kan erbjuda, inte minst för att bilda familj. Men svårigheten är att hitta attraktiva lokala jobb för bägge familjemedlemmarna inom godtagbart pendlingsavstånd.

Universiteten i regionen skulle även kunna främja kvinnors närvaro. De högre examina som går att ta på universitet som BTH finns huvudsakligen inom tekniska program, och de flesta som utexamineras är för närvarande män.¹¹ Kvinnor i åldrarna 15–34 flyttar från länen i Småland–Blekinge i långt högre grad än män (tabell 2.3). Många av dem gör det för att studera. Som vi anmärkte ovan (tabell 2.2) visar nettoflyttningssiffrorna att utflödet av unga kvinnor (15–34) brukar vara högre än inflödet, även om talen är relativt små. Egenskaperna hos dem som lämnar och dem som kommer till regionen är mycket viktigare, särskilt i fråga om humankapital. Vissa tecken tyder på att nettoförlusten kan vara större uttryckt i humankapital än befolkningssiffrorna visar. Många kvinnor som blir kvar på någon av de högre läroanstalterna i Småland eller Blekinge brukar studera i två eller tre år och sedan flytta till ett storstadsområde.¹² Men andelen kvinnor på BTH växer. På Jönköping International Business School är upp till hälften av studenterna kvinnor, och på många program på Linnéuniversitetet är kvinnor i majoritet.

Vissa lokala företag, särskilt industriföretag, måste välja en annan metod i fråga om arbetsstyrkans sammansättning. Detta kommer inte bara ge kvinnor arbetstillfällen utan kommer även fungera som en stimulans till att modernisera. Lokala företag måste dra nytta av det tillgängliga lokala humankapitalet och försöka hejda flykten av kvalificerade kvinnor från regionen. Bättre främjande och marknadsföring av jobb inom den lokala industrin och på lokala företag för kvinnor kommer att vara viktigt.

En mer serviceinriktad ekonomi kommer förmodligen att ge fler arbetstillfällen till kvinnor. Fler serviceföretag i den lokala ekonomin skulle inte bara öka tillgängligheten av de privata lokala tjänster som förbättrar de bofastas livskvalitet, utan skulle även ge kvinnor fler arbetstillfällen. Kvinnor – i synnerhet de med lägre utbildning – har sedan gammalt haft det lättare att få jobb inom servicenäringen än inom den typ av industri som dominerar i Småland–Blekinge.

Kvinnors humankapitalpotential kan utnyttjas mer effektivt genom företagande

Ett sätt att stimulera större diversifiering mot serviceföretag är att främja kvinnors företagande. Uppgifter som samlats in i många OECD-länder av Global Entrepreneurship Monitor (GEM) visar att kvinnor som driver företag mer sannolikt startar serviceföretag än män (Global Entrepreneurship Monitor, 2008b). Om man ser till att företagande blir ett mer accepterat och värdesatt lokalt karriärsalternativ för kvinnor leder detta inte bara till att vissa kvinnor ges alternativa karriärvägar, utan även till att arbetstillfällena för andra kvinnor skapas.

Men det är mindre troligt att kvinnor i Småland–Blekinge försöker slå sig fram som entreprenörer. Situationen är densamma i de flesta andra ekonomier i OECD (Global Entrepreneurship Monitor, 2008b). En entreprenör antas för det mesta vara en man (Ahl, 2006), och företagargestalten är intimt förknippad med maskulinitet (Bruni *m fl*, 2004). Den gemensamma synen i många delar av Småland–Blekinge grundas på områdets traditionella entreprenörshistorik. Både medborgarna och deras institutioner säger att de mest värdefulla entreprenörerna och små och medelstora företagen finns inom tillverkningsindustrin, vilket utelämnar många av de initiativ som av hävd framförs av kvinnor. Allmänhetens uppfattning kan i själva verket vara nästan oöverstigliga hinder för kvinnliga företagare (ruta 2.10) och indirekt höja alternativkostnaderna för kvinnors företagande.

Detta håller på att förändras, vilket noterades i kapitel 1, och på senare år har antalet kvinnor som är entreprenörer ökat raskt i Småland–Blekinge. Trots detta finns det mycket som behöver göras. Samhället bör bli bättre på att uppmärksamma kvinnor som är entreprenörer och de företag som de skapar. Kvinnor måste skaffa sig större självkänsla och driv som företagare. Goda förebilder kan spela en viktig roll i detta avseende (Krueger, 1993), även om effekten av förebilder på valet av en karriär som företagare tycks vara svagare för kvinnor än för män, allt annat lika (Delmar och Gunnarsson, 2000). Det beror förmodligen på att entreprenörsexemplen för kvinnor många gånger inte är könsneutrala. I detta hänseende är det viktigt att ha kvinnliga företagare som förebilder för att påverka andra kvinnors benägenhet att vilja bli företagare (Driga *m fl*, 2009).

Ruta 2.10. Kvinnors företagande och sociala institutioner

Företagande tros vara ett viktigt verktyg för ekonomisk tillväxt oavsett företagarens kön. Politiskt ansvariga anser överlag att företagande bidrar till ekonomins tillväxt huvudsakligen för att nya företag skapar arbetstillfällen, ger marknaden nya impulser och ökar den totala industriella produktiviteten genom ökad konkurrens (Van Stel *m fl*, 2005). Men Global Entrepreneurship Monitor (GEM) har upptäckt bestående skillnader mellan mäns och kvinnors nivå av företagande. Kvinnor kan därmed ses som en ”outnyttjad källa till ekonomisk tillväxt” (Delmar och Holmquist, 2004). Om nya företag som grundas av män sannolikt ger positiva resultat på en regions ekonomiska och sociala välfärd gäller samma sak för företag som startas av kvinnor.

Utmaningen för akademiker och politiskt ansvariga är att hitta de normativa komponenterna i ett områdes sociala institutioner som kan påverka kvinnors och mäns nivå av företagande. Baughn *m fl* (2006) menar att en förklaring till könsskillnaden vad företagande beträffar kan vara fördelningen av sociala roller mellan män och kvinnor. De flesta samhällen kännetecknas av en moralisk visshet om en värld med två kön (Kessler och McKenna, 1978) som förknippas med särskilda sociala roller eller stereotyper. I många samhällen förknippas kvinnor fortfarande huvudsakligen med reproduktiva aktiviteter och hushållssysslor och det är männen som är familjeförsörjare. Kvinnor betraktas i allmänhet som grupporienterade, omvårdande och passiva och män betraktas som kraftfulla och prestationsinriktade (Jost och Kay, 2005). Forskning om könsstereotyper har genomgående visat att typiskt manliga egenskaper kopplas till framgångar i affärsvärlden medan typiskt kvinnliga egenskaper inte gör det (Borgida *m fl*, 2005).

För att lyckas främja kvinnligt företagande måste de politiskt ansvariga därmed komma till rätta med förutfattade meningar om det sociala könet. Politiken måste göra företagande könsneutralt genom att framhäva framgångsrika kvinnliga entreprenörer och utbilda ungdomar av bägge könen från tidig ålder om företagarkarriärens jämställdhetspotential.

I detta sammanhang skulle myndigheterna i de fyra länen kunna göra mer för att underlätta nätverkandet för blivande kvinnliga entreprenörer. Det finns en nätverksorganisation för kvinnor som startar företag i Sverige. Många program som uttryckligen riktar sig mot kvinnliga entreprenörer stöds även av centrala myndigheter, kommuner och län, liksom olika medborgarorganisationer (ruta 2.11). Men de lokala kvinnliga entreprenörernas prestationer måste framhävas inte bara för kvinnor som kan tänka sig bli företagare utan för hela samhället. Det vore ett första steg mot att göra det möjligt att sprida den framgång kvinnliga ledare har haft i den offentliga sektorn i Småland–Blekinge till den privata sektorn. Projektet Women into Business i Skottland har ett antal tjänster som skulle kunna utgöra en ledstjärna (ruta 2.12).

Ruta 2.11. Nationella mått på företagande och stöd till företag i Sverige

ALMI Företagspartner AB (som till 51 % ägs av staten och till 49 % av landstingen/regionerna), som har 19 regionala dotterbolag, ger ekonomiskt bistånd och råd, ordnar kontakter och samarbetar med konsulter för att stödja företagande. För att öka antalet kvinnliga företagare har ALMI ett antal egna riktade program eller samarbetar om program som berör nätverkande, företagsledning och coaching. Tillväxtverket har tre program för kvinnliga entreprenörer: sedan 2008 har mer än 800 statliga ambassadörer för kvinnliga entreprenörer (med en årlig budget om cirka 3,5 miljoner kronor) arbetat som förebilder och delat med sig av sina erfarenheter i skolor och olika nätverk eller samfund; det nationella programmet till stöd för kvinnliga företagare har varit igång sedan 2007 med en budget om 100 miljoner kronor per år; det nationella programmet för att utveckla resurscenter för kvinnor (som har funnits sedan 2005) fördelar halva sin budget i form av driftsstöd till 16 regionala och 90 lokala resurscenter och använder den andra hälften till att finansiera projekt för att förbättra möjligheterna för kvinnor att delta i aktiviteter som leder till regional tillväxt.

Källa: OECD (2010), OECD Territorial Reviews, Sweden

Ruta 2.12. Women into Business i Skottland

I Skottland visade forskning beställd av Scottish Enterprise and Highlands and Islands Enterprise 2003 att 67 000 kvinnor är företagare, av vilka 26 % är egenföretagare, vilket är en ökning från 1984 års siffra, 20 %. Men kvinnor svarar bara för 10 % av företagen med hög tillväxt i Skottland. Trots kvinnornas intresse av företagande är det relativt få företag som ägs av kvinnor som försöker växa. Av alla nystartade företag tror man nu att kvinnor står för en tredjedel. Under de senaste åren har Scottish Enterprise (SE) ökat sina ansträngningar att förmå kvinnor att starta och utveckla nya företag. Programmet Business Gateway har riktade tjänster och initiativ för att uppmuntra och ge kvinnor möjlighet att starta ett företag:

- Women into Business Networking: ett pågående program med företagsseminarier och möjlighet till nätverkande för kunder i startgröparna som ger kopplingar till annonsörer, affärsfolk och informella mentorer som erbjuder information, råd och direkt erfarenhet av att starta ett företag.

Ruta 2.12. Women into Business i Skottland (forts.)

- Mentoring Support for Female Entrepreneurs: denna företagsmentortjänst är ett samarbete mellan Scottish Enterprise och den skotska handelskammaren. Företagen passas noga ihop med erfarna mentorer som alla har beprövad erfarenhet av framgångsrika företag.
- scottishbusinesswomen.com: den här webbplatsen skapades för att ge information om och puffa för riktade initiativ i Business Gateways regi för att uppmuntra fler kvinnor i Skottland att starta ett företag. Det är en viktig kommunikationskanal för att nå och informera kvinnor och för att marknadsföra de aktiviteter och tjänster som är tillgängliga. Webbplatsen ger kunderna tillgång till information, råd och möjlighet att registrera sig på nätet för riktade program, utbildning och tjänster. Man framhäver andra partners evenemang och tjänster och publicerar en stor mängd fallstudier av kvinnliga företagare.
- Women into Business Conference: dessa evenemang, som anordnas av Business Gateway, syftar till att inspirera, uppmuntra och ge fler kvinnor möjlighet att starta ett företag. Evenemangen består av en serie seminarier om personlig utveckling och affärsutveckling. Talarna är kvinnor med stora framgångar inom affärlivet som berättar om hur de har lyckats, visar hur de har utvecklat sitt företag och även belyser hur de har burit motgångar.

Källa: Scottish Enterprise.

2.2. Öka möjligheterna i Småland–Blekinge och regionens dragningskraft

I det föregående avsnittet argumenterade vi för att Småland–Blekinges socioekonomiska välstånd och framtida konkurrenskraft i hög grad vilar på dess förmåga att locka till sig och behålla ungdomar, invandrare, kvinnor och deras familjer, så att de kan arbeta, bo och starta företag i området. Detta är direkt förknippat med regionens attraktionskraft vad gäller livskvalitet och tillgången på attraktiva jobb- och affärsmöjligheter. I det här avsnittet koncentrerar vi oss på tre huvudfaktorer som skulle kunna göra Småland–Blekinge till en mer attraktiv plats. För det första skulle mer kunna göras för att utnyttja naturtillgångarna och rekreativsmöjligheterna som grund för regional utveckling. Tillgången på dessa är hög i regionen. För det andra skulle ramen för företagets konkurrenskraft kunna förbättras. För det tredje måste de regionala förbindelserna förbättras för att främja regional utveckling och ge god tillgång till lokala rekreativsmöjligheter. Ett tema som löper genom alla dessa tre faktorer är behovet av bättre koordination

mellan aktörerna och de program som rör regional utveckling i Småland–Blekinge för att utnyttja resurserna mer effektivt.

Främja rekreationsbaserad territoriell utveckling

Den ledande agendan som driver på utvecklingspolitiken i Småland–Blekinge är vanlig i många glest befolkade regioner i hela OECD: önskan att locka till sig och behålla inflyttade och unga människor, i synnerhet familjer, för att förbättra klimatet för småföretag, stimulera och locka till sig investeringar och tillgodose infrastrukturbehoven och tillhandahållandet av tjänster. Många administrationer försöker ta itu med dessa frågor genom att använda en plats- i stället för sektorbaserad politik. Ett platsbaserat sätt att hantera handlingsprogrammen utgår från en mer holistisk syn på relationerna mellan de politiska utmaningar som påverkar ett visst territorium: de aspekter av ett visst område som påverkar dess utveckling övervägs allsidigt som del av en övergripande strategisk vision av dess framtid. En platsbaserad territoriell politik är förenlig med OECD:s nya landsbygdsparadigm (OECD, 2006). OECD:s nya landsbygdsparadigm har territoriell konkurrenskraft som mål och kräver investeringar i stället för bidrag, utveckling av flera sektorer samt styrning och koordination på flera nivåer, däribland alla myndighetsnivåer och icke-statliga intressenter (tabell 2.4).

Tabell 2.4. **Det nya landsbygdsparadigmet**

	Gamla taktiken	Nya taktiken
Mål	Uljämning, jordbruksinkomst, jordbruks konkurrenskraft	Landsbygdsområdets konkurrenskraft, uppvärdering av lokala tillgångar, utnyttjande av outnyttjade resurser
Viktigaste målsektor	Sektorieell metod med inriktning på jordbruk	Integrerad metod med inriktning på olika sektorer i landsbygdsekonomin
Huvudsakliga instrument	Understöd	Investeringar
Huvudaktörer	Statsmakten	Alla myndighetsnivåer, icke-statliga intressenter (offentliga, privata, icke-statliga organisationer)

OCDE (2006), OECD Rural Policy Reviews The New Rural Paradigm: Policies and Governance.

Rekreationsbaserad territoriell utveckling (som även kallas rekreationsbaserad landsbygdsutveckling) börjar ses som en lovande metod för platsbaserad utveckling som verkar vara förenlig med naturresurserna och det kulturella utbudet i större delen av Småland–Blekinge. Rekreationsbaserad territoriell utveckling (RTU) följer det nya landsbygdsparadigmets principer och fokuserar på användningen av lokala tillgångar som grund för utveckling. RTU inbegriper föreställningen om att landsbygdsområden har övergått

från tillverkning och utvinning som grundas på naturresurser och billig arbetskraft till en modell där landsbygdsområdena är attraktiva platser med rekreativsmöjligheter som kan konsumeras (tabell 2.5). Ett territoriums omsättningsbara och icke omsättningsbara varor kan locka människor, idéer och investeringar och leda till utveckling, om de hanteras på rätt sätt. Tecken tyder på att tillväxten och välståndet på landsbygden är starkt korrelerade med tillgången på goda lokala rekreativsmöjligheter (McGranahan *m fl* 2011). Även om RTU ursprungligen formulerades med landsbygdsområden i åtanke gör övergången till en kunskapsbaserad ekonomi där platsen är viktigare än människorna RTU-principerna tillämpliga på vilket område som helst.

Tabell 2.5. Övergången till rekreativsbaserad territoriell utveckling

Från		Till
Sektorieell metod	→	Territorialell metod
Understöd	→	Investeringar
Produktions- och utvinningsplats (resurser)	→	Förbrukningsplats (rekreativsmöjligheter)
Export av varor	→	Import av människor, idéer och investeringar

Källa: Vaugeois *m fl* (2011).

Rekreativsmöjligheter syftar på de trivsamma egenskaper hos en plats som lockar till besök, fritidsaktiviteter eller boende. RTU är bruket av dessa territoriets attraktiva aspekter och motsvarande värden som kommer av dem som "resurser" för områdets utveckling (Vaugeois *m fl*, 2011). Olika typer av rekreativsmöjligheter kan påverka en regions utvecklingspotential:

- Naturtillgångar baseras på ett territoriums naturliga attribut, t.ex. dess klimat, luftkvalitet, land- och vattenområden. Dessa ger ramen och materialen för de bofastas arbete och fritidssysselsättningar.
- Kulturella tillgångar grundar sig på ett landsbygdsområdes kulturella sammanhang, däribland kulturarv, rekreation och sport, konst, arbete och samhälle, som höjer livskvaliteten på landsbygden. (Till den här kategorin kan relationstillgångar fogas i de fall då det finns tillgång till viktiga sociala nätverk inom territoriet och samhället.)
- Systemtillgångar ger tillgång till och utveckling av naturtillgångar och kulturella tillgångar och företag, däribland tjänster, infrastruktur och förbindelser. De ger områdena möjlighet eller stöd att hantera effekter av inflyttning, affärsutveckling eller turistaktiviteter. Denna fråga behandlas nedan.

Framsynthet och lämplig planering krävs för att använda rekreativsmöjligheter för att behålla eller locka till sig människor, idéer och investeringar. Om rekreativsmöjligheterna marknadsförs och hanteras på ett lämpligt och hållbart sätt kan de utgöra grunden för att locka människor till regionen och för att främja ekonomisk utveckling.

Naturtillgångar och kulturella tillgångar är tydliga regionala tillgångar i Småland–Blekinge

I stora delar av Småland–Blekinge finns attraktiv natur och kultur som kan utnyttjas för regional utveckling. Vildmarken, sjöarna, skogarna, kusten, faunan och floran, den rena luften och det klara vattnet gör området till ett av de hälsosammaste i Europa. Det finns gott om inrättningar som har med naturen att göra, däribland gångvägar, cykelbanor, fiskesjöar och skidspår. Samtidigt kan man få uppleva Småland–Blekinges djupt rotade kultur och historia på olika attraktioner, historiska platser och muséer. Miljötillgångarna, livskvaliteten i de medelstora regionala städerna och de stora universitetscentren är fördelar som är tillräckligt attraktiva för att påverka människors val av boplatser.

RTU måste utövas strategiskt. Myndigheterna måste fokusera på att framhäva och visa upp rekreativsmöjligheterna som utgör områdets konkurrensfördel för att nå dem som värdesätter dessa egenskaper. Därför är det viktigt för samhällena att inse vad som skiljer dem från andra möjliga destinationer och använda dessa insikter för att definiera målgruppen eller målgrupperna. Som vi nämnde i avsnitt 2.1 ovan är familjer och tidigare invånare i området, jämte medborgare i närliggande länder som längtar ut i naturen (*t.ex.* nederländare, tyskar och danskar), några av de grupper som skulle kunna känna sig mer lockade av att bo i regionen. Samtidigt är ekoturism, äventyrsturism och stora evenemang intressanta nischer som skulle kunna utvecklas vidare, både för företag och enskilda turister. Utöver att locka människor att bosätta sig i eller besöka området är det även ett bra sätt att förbättra de lokala levnadsvillkoren genom att göra området mer attraktivt för lokalbefolkningen och att göra allt detta mer tillgängligt. Detta kan få befolkningen att rota sig djupare i samhället och därmed stabilisera den lokala demografin.

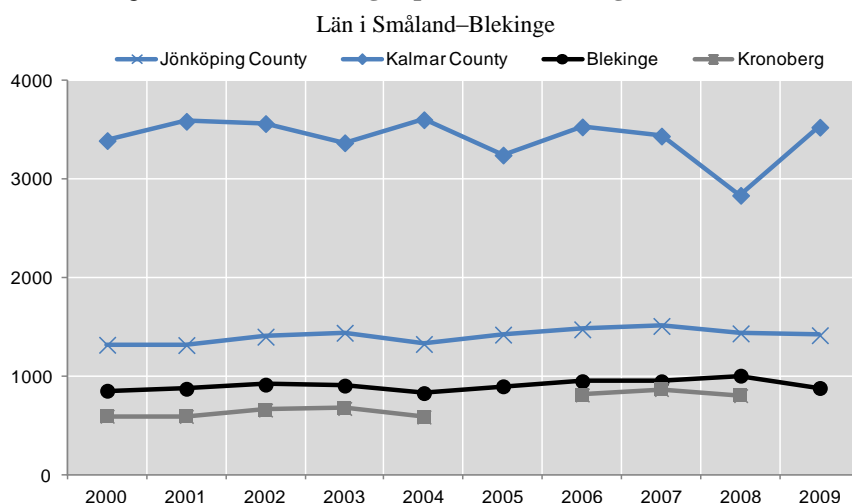
Naturtillgångar och kulturella tillgångar kan ge affärsmöjligheter och ekonomiska fördelar

Naturtillgångar och kulturella tillgångar kan, om de hanteras på ett hållbart sätt, utgöra grunden för ekonomisk diversifiering. Det krympande jordbruket på landsbygden i OECD-länderna har lett till utvecklingen av allt mer diversifierade aktiviteter som inte har med jordbruk att göra men där man drar nytta av landsbygdens och naturrikedomarnas dragningskraft. Naturtillgångar

och kulturella tillgångar utgör även ”råmaterialet” för alla slags aktiviteter från turism och underhållning till framställning av förnybar energi eller särskilda livsmedel (OECD, 2006).

Med tanke på naturtillgångarna i Småland–Blekinge skulle turismen kunna vidareutvecklas. Utöver att skapa nya affärsmöjligheter och arbetstillfällen på landsbygden är turism ofta det första steget mot bredare utvecklingsmöjligheter: man besöker en plats, bildar sig en uppfattning och funderar sedan som följd på att flytta dit eller investera. De flesta av de fyra länen regionala utvecklingsprogram har den lokala turismen högt på agendan. Med tanke på det likartade utbudet för turister i de fyra länen och de stordriftsfördelar som kan uppnås har de tre länen i Småland en gemensam webbsida för att främja turismen i regionen. Men turismen har ännu inte stått i förgrunden för det ekonomiska utvecklingsarbetet. Av de fyra länen är det bara Kalmar som hamnar ovanför genomsnittet i Sverige som målpunkt för affärs- och semesterresor. Dessutom har antalet övernattningar på turistanläggningarna i Småland–Blekinge knappt ökat under de senare tio åren (bild 2.4).

Figur 2.4. Övernattningar på turistinrättningar (tusental)

Källa: Resurs AB / Sverige.

Lokala och regionala myndigheter i Småland–Blekinge skulle kunna göra mer för att främja turismen i området och uppmuntra företagandet inom turismsektorn. Utvecklingen av landsbygdsturismen i andra OECD-länder har uppmuntrats genom aktivt samarbete mellan den offentliga och privata sektorn för att marknadsföra rekreativmarknader (*t.ex.* ”ostrutten” *Bregenzerald* i Österrike och nätverk för landsbygdsmuseer i Siena i

Italien), genom speciella förmedlings-, nätverks och affärsstödjtjänster (t.ex. Fusion-programmet i Skottland) samt genom kreditgarantier eller mikrokreditmekanismer (t.ex. *Cajas de Ahorro* i Spanien) för att underlätta bildandet och utvecklingen av turismrelaterade aktiviteter (ruta 2.13).

Ruta 2.13. Landsbygdsturism i OECD-länder

Många framgångsrika landsbygdsområden har kunnat dra nytta av allmänna tillgångar såsom en ren miljö, vackra landskap och ett rikt kulturarv. Dessa tillgångar går att utnyttja för ekonomisk utveckling. Deras ökande värde beror av bra transportförbindelser som gör rekreativsmöjligheterna på landsbygden allt mer praktiska och som leder till billigare bostadsorter. Men mest av allt har det att göra med en växande efterfrågan från stadsbor på att få vara ute på landet och med den lokala förmågan att koordinera ekonomiska aktörer för att tillhandahålla och saluföra lokala kollektiva varor.

Den italienska provinsen Siena har, huvudsakligen genom att förlita sig till rekreativsmöjligheterna på landet, kunnat förbättra sin position relativt andra italienska provinser i fråga om inkomsten per capita genom ett program för att främja lokala produkter (nästan 70 % av lantbruken i Siena framställer minst en certifierad produkt). Detta har även lett till ett imponerande antal nya arbetstillfällen (*OECD Territorial Review of Siena*, 2002). Siena är långt ifrån ett enskilt fall: Tiroler Oberland (Österrike), Mugla (Turkiet) och Tasman (Nya Zeeland) är regioner som blomstrar på grund av turismen. Regioner som Engadina Bassa (Schweiz), Alpes de Haute Provence (Frankrike) och Dare County (USA) lockar också till sig arbetare, företag och pensionärer.

Landsbygdsturismen i Spanien växer snabbare än turismen totalt; den svarar för nästan 6 % av alla inhemska gäster och 1 % av de utländska gästerna. Karakteristiska hus i små orter på landsbygden hyrs ut till turister från städerna via Internet, turistguider eller resebyråer som ett attraktivt alternativ till traditionella hotell och utgör en intressant möjlighet till ökad inkomst för dem som bor där. Detta nya fenomen har gjort det möjligt att utveckla motsvarande turisttjänster i och kring byarna på landet. Systemet har backats upp av stadiga offentliga och privata investeringar för att förbättra kvaliteten, tjänsterna och infrastrukturen på landet och i husen på landet.

Ostrutten Bregenzerwald i Vorarlberg i Österrike var ett strategiskt projekt inom LEADER II-programmet i Österrikes västligaste provins. Syftet var att utnyttja en väl etablerad lokal produkt – ost – på sätt som garanterade landsbygdsbefolkningens utkomst, minskade pendlingen och hjälpte till att skapa nya jobb inom turism och handel. Konceptet inbegrep stärkta band mellan det offentliga och privata företag och samarbete mellan olika sektorer, däribland jordbruk, mejerier, rumsuthyrare, betesansvariga, affärsrörelser och handlare. Det har lett till helt nya produkter (t.ex. Käsezwickel, Käseträger och Käse&Design) och att ett nytt regionalt ”varumärke” har skapats. Det har hjälpt till att bevara det traditionella alpina jordbruket och kulturlandskapets kvalitet.

Källa: *OECD (2006) The New Rural Paradigm*.

Ett annat intressant område skulle kunna vara att främja miljösektorerna ytterligare, t.ex. förnybar energi (biomassa, vind, sol), förbättrad avfallshantering och återbruk. Förnybar energi (FE) kan skapa nya intäktsmöjligheter för samhällen på landsbygden genom att man drar nytta av deras naturresurser och humankapital (OECD, 2011a). Företagen betalar skatt till kommunerna, som då kan öka samhällstjänsternas kvalitet och kvantitet. Restprodukter från jord- och skogsbruket blir råvaror för FE-producenter, så att jordbrukare och skogsägare kan diversifiera och öka sina intäkter. FE kan skapa långsiktiga arbetstillfällen inom drift och underhåll och kanske även inom tillverkning som rör produktionen av tekniker och komponenter till installationer. Mycket beror på projektens art (ruta 2.14). I vissa landsbygdsområden inom OECD betalar FE-sektorer högre lön än de flesta industrier på landsbygden. Detta har lett till ökade lokala färdigheter och gjort landsbygden mer attraktiv för yrkesskickliga arbetare. Det verkar dessutom finnas en koppling mellan FE och ökat egenföretagande och företagsamhet (fler små och medelstora företag).

Ruta 2.14. Förnybar energi och nya arbetstillfällen på landsbygden

Hänsyn måste tas både till makronivån och till de lokala nivåerna för att bedöma vilken inverkan grön energi har på landsbygdens ekonomi. På makronivån gäller frågan *nettoantalet* nya jobb, som gör sig gällande genom sysselsättningsgraden eller en minskning av den strukturella arbetslösheten. I vilken grad ersätter grön energi bara jobb inom den traditionella energiförsörjningen eller uppväger förlorade arbetstillfällen i andra sektorer som påverkas negativt av försöken att mildra klimatförändringarna? Om grön energi kostar mer, hur många jobb går då förlorade på grund av lägre BNP-tillväxt? På lokal nivå är den viktiga frågan hur många jobb som kan knytas till varje specifikt projekt och ytterst hur varaktiga de förmodligen är. Vissa jobb finns inom drift och underhåll medan andra skapas när de nödvändiga faciliteterna byggs. Därför skapas både tillfälliga och långsiktiga arbetstillfällen.

En grundlig bedömning av effekterna på sysselsättningen bör även fokusera på jobbmultiplikatorer, de bakåt- och framåtriktade förbindelser som grön energi kan skapa på regional nivå, och inkomsteffekter. Kraftgenerering (drift och underhåll) skapar normalt relativt få lokala jobb och har små lokala jobbmultiplikatorer.¹ Det är en kapitalintensiv verksamhet med få kopplingar till den lokala ekonomin. Det gäller särskilt för de former av förnybar kraftproduktion som förlitar sig på kostnadsfri ingångsenergi, t.ex. vind- och solkraft. Vad gäller att skapa jobb *direkt* på landsbygden skulle biomassa och biobränslen mycket väl kunna vara de bästa möjligheterna. *Indirekt* skapade jobb, på provinsial/regional eller nationell nivå, kan däremot vara av stor betydelse för alla former av FE om landet lyckas specialisera sig på tillverkningen av komponenter för förnybar energi. På grund av inläsningsmekanismer som kan uppträda på nationell nivå kommer vissa regioner att ta hand om mycket värdefull verksamhet i den förnybara energins leveranskedja, medan andra kommer att ta hand om mindre värdefulla tillsatsdelar, med mindre inverkan på nya arbetstillfällen och regional utveckling.

Ruta 2.14. Förnybar energi och nya arbetstillfällen på landsbygden (forts.)

Antalet nya jobb och deras enhetskostnad varierar beroende på vilken aktivitet den regionala ekonomin specialiserar sig på. Även om energiproduktion är en kapitalintensiv verksamhet med liten inverkan på arbetsmarknaden är de jobb som skapas vanligtvis värdefulla och stabila. Situationen är en helt annan för byggsektorn, som vanligtvis har en betydligt högre jobbmultiplikatorfaktor och kan generera upp till 30 arbetstillfällen för varje miljon dollar som investeras. Det är emellertid en kortsiktig verksamhet och påverkar inte landsbygdssamhällets långsiktiga ekonomiska kurs på samma sätt. Tillverkning har också höga multiplikatorfaktorer och är en långsiktig verksamhet (se tabellen nedan). Regioner som lyckas öka sin specialisering på tillverkningsverksamhet som har med förnybar energi att göra kommer därmed förmodligen att få en högre och bestående ökning av sysselsättningen.

RIMS/REMI och IMPLAN

Provins/stat	Lokalt
– Produktion (drift och underhåll): 7-8 jobb per miljon dollar i resultat	– Produktion (drift och underhåll): 0,7-1 jobb per miljon dollar i resultat
– Byggnation: 19-30 jobb per miljon dollar i byggkostnader	– Byggnation: 12-15 jobb per miljon dollar i byggkostnader
– Tillverkning av elektrisk utrustning: 16-24 jobb per miljon dollar i resultat	– Tillverkning av elektrisk utrustning: 10-14 jobb per miljon dollar i resultat

Källa: *Freshwater (2010)*.

Den tid det tar att specialisera sig i landet och lokalt är mycket viktig. Många regeringars långsiktiga mål är att ersätta befintlig kraftalstring från konventionella källor med förnybara källor, men ju snabbare omställningen går, desto fler installationer gör industrin varje år och desto större är den ekonomiska inverkan uttryckt i jobb och resultat. Därmed blir omställningstiden kortare. När omställningen är klar återstår det bara att göra ersättningar, och då krymper branschen om det inte går att exportera.

1. Sysselsättningsmultiplikatorn som är kopplad till en viss regional ekonomisk stimulans är avsedd att ge en uppskattning av den totala sysselsättningen som kan tillskrivas stimulansåtgärden per jobb eller manår som skapas direkt.

Källa: OECD (2011b), OECD Regional Policy Outlook.

I allmänhet har användningen och tillverkningen av bioenergi växt markant under de senaste 30 åren i de fyra länen. Detta innefattar en övergång från fossila bränslen till biobränslen, användning av biomassa i kommunala värmeverk och tillverkning av pellets och briketter från timmer (ruta 2.15). Kalmar och Kronobergs län vill som exempel vara helt oberoende av fossila bränslen år 2030 respektive 2050. Lokala universitet engagerar sig allt mer i bioenergirelaterad forskning och utbildning. På Linnéuniversitet finns det en avdelning för bioenergiteknik där man kan bli

filosofie kandidat. BTH startade nyligen en magisterutbildning i hållbar förvaltning. Men under diskussioner med OECD uttryckte tjänstemän med ansvar för lokal affärsutveckling sin tro att företagen som vill utforska den här branschen har det svårt att hitta och/eller utveckla de resurser och den kapacitet som krävs för att utnyttja de möjligheter som identifieras. Det finns fortfarande behov av specialiserat humankapital som tillgodoser behoven hos branschen för förnybar energi. Det finns även behov av ytterligare utbildningsmöjligheter i regionen för företagare som vill vidareutbilda sin personal med de kunskaper som krävs inom miljöbranschen.

Ruta 2.15. Förnybar energi i Småland–Blekinge

Förnybara energikällor står idag för 47 % av energiförsörjningen i Blekinge, 60 % i Kalmar och omkring 45 % i Kronoberg och Jönköping. Biobränslen från trä ger 4,7 TWh i Blekinge, 2,3 TWh i Jönköping, 1,5 TWh i Kronoberg och 6,5 TWh i Kalmar, där 90 % används i industrin. Industri- och hushållsavfall, torv etc. ger omkring 290 GWh i Kalmar och Kronoberg. Solkraften ökar, men solvärme ger bara ett par GWh i regionen (*t.ex.* 50 kW på IKEA i Älmhult).

Elektriciteten i regionen genereras till nästan 60 % från förnybara källor inom och utom regionen. I Jönköpings län genereras omkring 20 % av den elektricitet som förbrukas lokalt i vindkraftverk (62 GWh 2010), vattenkraftverk (117 GWh 2008) och kraftvärmeverk (400 GWh 2010). I både Kalmar och Kronobergs län genereras mer än 20 % av den elektricitet som förbrukas lokalt i vindkraftverk, vattenkraftverk, värmekraftverk och ångturbinkraftverk via baktryck från industrin. Detta är en stor förändring gentemot 1995, då bara 7 % av elkraften genererades lokalt i Kalmar och bara 12 % i Kronoberg. Det är en följd av vindkraftssatsningen och dubbleringen av kraftgenereringen från industrin (som baseras på biobränslen) i Kalmar och på utökad biobränslegenerering i kraftvärmeverk (280 GWh) i Kronoberg. Kraftvärmens i industrin genererar nästan 1 TWh i Kalmar och Kronoberg medan de lokala vindkraftverken genererar 200 GWh och de lokala vattenkraftverken 300 GWh. Biobränslen ger mer än 90 % av fjärrvärmens, huvudsakligen från trä (mer än 70 %). Regionen har omkring 60 fjärrvärmesystem och 12 kraftvärmeverk. Till detta kan läggas omkring 40 industriella energiverk som eldas med biobränsle (1 MW).

Källa: Energikontor Sydost, www.energikontorsydost.se; länsstyrelsen i Jönköping.

Olika platser i regionen har bra metoder för hantering av förnybar energi som kan vara till hjälp vid kapacitetsöverföring. Växjö kommun är känd för sitt miljöarbete och sina bioenergianläggningar. Regionen anordnar många internationella besök för att visa upp sina kunskaper. Med större regionalt samarbete skulle denna expertis kunna överföras till kommuner i intilliggande län för att ta fram en mer samordnad miljöstrategi och en åtgärdsplan för att dra nytta av tänkbara regionala synergieffekter vad gäller produktiv användning av områdets naturtillgångar.

Skogen är en av Smålands viktigaste naturtillgångar. Den är uppenbarligen värdefull för virkesindustrin, men värdet av Smålands skogar blir allt mer multifunktionellt. Lokala skogar spelar en växande roll i bioenergi-branschen, och större skogsägare säger att de snart kan klassas som energibolag i stället för som skogsbolag. Samtidigt bidrar skogarna i allt högre grad till den lokala dragningskraften och det höga värdet av naturtillgångarna i området. Skogsplaneringen måste ta hänsyn både till denna viktiga naturtillgångs ekonomiska värde och sociala funktion.

Ett avtal bör träffas om hur naturtillgångarna ska främjas, skyddas och användas produktivt

Samhällena måste komma överens om hur tillgångarna bäst ska främjas, skyddas och användas. Deras positiva och negativa sidoeffekter går bortom de flesta lokala, kommunala och till och med länens administrativa gränser. Dessa sidoeffekter måste hanteras för att man ska uppnå de mest effektiva socioekonomiska resultaten, eftersom de kan påverka den lokala miljön, dess ekonomi och befintliga sociokulturella institutioner. Ohämmand utveckling av tillgångar kan faktiskt leda till att själva de tillgångar som utvecklingsstrategin byggde på försämras och går förlorade. Det finns därför ett behov av en avvägning mellan främjande, utveckling, skydd och ekonomisk användning av naturtillgångar.

Ofta krävs ett bredare territoriellt perspektiv. Det finns ett behov av större kompletterande förhållanden bland kommunens olika strategier och tydligare kopplingar med de strategiska riklinjerna på läns- och länsstyrelsenivå. För närvarande tar varje kommun och län fram en egen strategi i frågor som i de flesta fall sträcker sig bortom dess administrativa gränser. Det är bara genom en bättre samordnad strategisk vision om territoriets framtid som alla intressenter (både offentliga och privata) troligen kan komma överens om vilka värden som ska prioriteras (se kapitel 3).

Goda offentliga och privata tjänster kan utgöra ett komplement till naturtillgångarnas attraktionskraft

Offentliga och privata lokala tjänster är viktiga. De lokala myndigheterna brukar styra över tjänster som utbildning, sjukvård, kollektivtrafik, avlopp och avfallshantering. Naturtillgångar eller kulturarvet ingår i stället bland territoriets egenskaper. Politiken kan skydda och betona värdet av dessa egenskaper men kan inte skapa dem. Men lokala tjänster kan användas som komplement till, betona och förstärka värdet av befintliga naturtillgångar och kulturella tillgångar. Dessutom är offentliga tjänster viktiga eftersom de bidrar till det sociala väståndet och den ekonomiska utvecklingen på minst fyra olika sätt: de utgör en plattform för ekonomisk utveckling, ökar humankapitalet, stöder den sociala sammanhållningen och stärker nätverksekonomin. Den relativa vikten av dessa funktioner kan variera i olika områden. Men det nya intresset för platsbaserad utveckling, med stöd av bra investeringar i företag, personer och institutioner, som beskrivs i OECD (2006), understryker den ökande betydelsen av att använda offentliga tjänster som en plattform för ekonomisk utveckling (OECD, 2009).

Det är en utmaning för små kommuner att leverera tjänster av samma kvalitet som större kommuner och städer. Det flesta offentliga tjänster är kommunernas ansvar, och många av dem är reglerade i lag och obligatoriska i alla samhällen. Det nuvarande utjämnningssystemet syftar till att ge alla landsting och kommuner liknande ekonomisk kapacitet att leverera samma servicenivå till sina invånare. Men frånsatt finansiella resurser gör trenden mot geografisk koncentration att mindre kommuner har flera kapacitetsrelaterade problem att erbjuda tjänster till en åldrande befolkning (se kapitel 1). Dessutom kan de nuvarande skatteutjämningsnivåerna vara svåra att upprätthålla på lång sikt (OECD 2010a). Alla dessa faktorer gör att mindre kommuner har det besvärligt att tillhandahålla offentliga tjänster med god kvalitet. Ett sätt att komma till rätta med dessa utmaningar är att sänka kostnaderna och öka stordriftsfördelarna genom samarbete mellan kommuner (se kapitel 3).

Privata lokala tjänster är för närvarande mycket mindre jämnt fördelade. Under det att offentliga tjänster har förblivit mer eller mindre standardiserade brukar privata tjänster – affärer, banker, restauranger och fritidstjänster – vara koncentrerade i huvudorter och de största tillväxtcentren för att dra nytta av ekonomisk anhopning och stordriftsfördelar. Detta gör de större kommunerna till mer attraktiva platser att bo på. De har därför större chans att öka sin befolkning, och detta underlättar tillväxten av ett varierat utbud av privata tjänster med hög kvalitet och ökar kommunens skatteintäkter, så att den även kan erbjuda bra offentliga tjänster. Denna positiva spiral brukar förvärpa situationen i mindre

kommuner. Men även de stora kommunerna i Småland–Blekinge har svårt att konkurrera med de stora städerna utanför regionen i fråga om service. Men om kommunerna samarbetar i stället för att konkurrera kan de väva samman de olika tillgångarna i regionen och göra den mer attraktiv. Synergieffekterna man kan få genom en holistisk syn på dess tillgångar och tjänster kan göra hela regionen betydligt mer attraktiv än summan av dess delar.

Förbättra förutsättningarna för företagens konkurrenskraft

Utöver naturtillgångarna och det attraktiva landskapet är en annan av regionens främsta tillgångar dess entreprenörsanda. Området är känt som ett av de mest företagervänliga i Sverige. Det har ett brett spektrum av sektorer som baseras på handel, kommers och tillverkning inom områden som bilkomponenter, bioteknik, trä till bostäder och möbler samt miljöenergiteknik. Det finns även flera välkända industrikuster för glas, möbler och aluminium. Världens största möbelkedja, IKEA, har sitt ursprung i Småland, och ett av de mest aktiva industriella områdena i Skandinavien, Gnosjödistriktet, spänner över fyra små kommuner i Jönköpings län. Även om den industriella strukturen och affärsvärlden i Småland–Blekinge varierar i regionen, dominerar små och medelstora företag i Småland, medan Blekinge har en större andel större företag, oavsett om man mäter i antal företag eller sysselsättning. Faktum är att Blekinge med bred marginal har den största andelen sysselsatta på stora arbetsplatser (fler än 250 anställda) än något annat län i Sverige. Kalmar hamnar å sin sida på näst sista plats vad denna indikator beträffar, och Jönköping hamnar också långt under genomsnittet. Trots detta har Blekinge en stark småföretagarkultur och en gedigen entreprenörstradition, och andelen nya företag (kvoten mellan nya företag och det totala antalet företag) har på senare år varit den högsta bland de fyra länen.

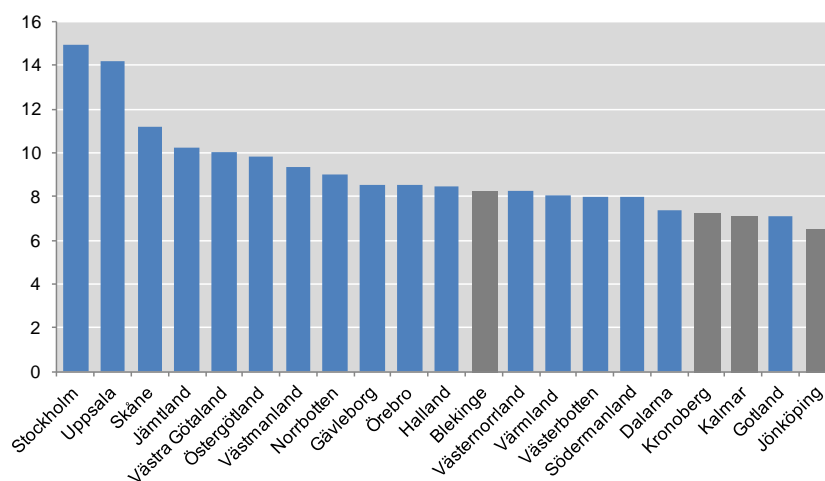
Men de fyra länen har en högre andel lågutbildade arbetare i sin arbetsstyrka än det nationella genomsnittet (kapitel 1). Många företag är underleverantörer – särskilt till bilindustrin – och antalet underleverantörer till dem växer. Legotillverkning är vanligast i de västra och sydvästra delarna av Småland–Blekinge. Många lokala industrier använder gamla tillverkningsprocesser och har i allmänhet mer lågutbildad arbetskraft än de flesta tillverkningsföretag i Sverige.

Tekniskt intensiva branscher och kunskapsbaserade företag är underrepresenterade i de fyra länen. De tre länen i Småland hamnar långt ned på listan av Sveriges län i fråga om andelen arbetare som sysslar med vetenskaplig verksamhet eller annan verksamhet som kräver hög utbildning (bild 2.5). Under de senaste tio åren har viss expansion skett mot mer tjänst- och teknikberoende företag inom bioteknik, design, offshore och vindkraft.

Dessa initiativ har emellertid inte räckt för att Småland–Blekinge skulle kunna resa sig från att vara de minst specialiserade länen vad gäller kunskapsintensiva branscher i Sverige (se kapitel 1). Faktum är att en nyligen genomförd analys av Småland–Blekinges innovationssystem pekade ut den relativt låga andelen privata investeringar i forskning och utveckling, den låga andelen kunskapsintensiva företag och den relativt lågutbildade befolkningen som tre av de svaga punkterna som begränsar utvecklingen i det här området (ruta 2.16).

Figur 2.5. **Andelen arbetare som utnyttjar vetenskaplig eller annan hög utbildning¹**

Svenska län, 2009

Anmärkning: 1. Detta omfattar kategorierna "M" (Professionell vetenskaplig och teknisk verksamhet) och "N" (Administrativ verksamhet och supportverksamhet) i NACE Rev. 2. Bara "M" anses kräva hög utbildning. Värdena bör därför tolkas försiktigt.

Källa: Beräkningar från OECD baserade på data från SCB

Ruta 2.16. De viktigaste rekommendationerna från analysen av Småland–Blekinges innovationssystem

1. Ett starkt ledarskap som motor bakom innovationsprocessen: Tydligt ledarskap som visar innovationsprocessens riktning och ser till att den går vidare är nödvändigt. Det är viktigt att utarbeta gemensamma mål och komma överens om vilka områden innovationssystemet bör prioritera. Den stora mängden aktörer och aktiviteter inom de fyra länen nuvarande system för innovationsstöd försvårar samordningen. Överlappningen och dubbelarbetet måste minimeras för att se till att systemets resurser används på bästa möjliga sätt. Ett sätt att bringa allt detta i önskad harmoni är att gemensamt utarbeta en grundläggande strategi med tydliga prioriteringar och delmål som ska uppnås.
2. Gruppering av innovationssystem för sektorer kring de industrier regionen är bra på: Det funktionella samarbetet i de fyra länen skulle förstärkas om ett antal gränsområden eller sektorer man kan samarbeta om väljs ut. Genom att rikta sina ansträngningar på ett par sektorer där regionen står stark ur ett funktionellt i stället för administrativt perspektiv skulle kunna bereda vägen för större arbetsdelning mellan regionerna.
3. Förstärkt samarbete mellan de fyra länen för att höja handelns och industrins kompetensnivå: Den samlade kunskap som är tillgänglig i regionen är jämförelsevis låg. Andelen akademiker och kunskapsintensiva företag är lägre än i de omgivande regionerna. En stor utmaning för de fyra länen är att ytterligare förstärka strukturerna för kunskapsöverföring mellan regionens universitet och forskningsföretag till den lokala handeln och industrin. Insatser måste göras för att se till att universiteten kompletterar varandra i stället för konkurrerar om forskningsmedel. Detta kommer kräva nära samarbete dem emellan.
4. Göra gemensam sak gentemot inhemska och internationella aktörer för att locka resurser till regionen: Det vore värdefullt att visa upp regionens egenskaper och betydelse för nationen genom att i högre grad uppvisa ett gemensamt innovationssystem på nationell nivå och på EU-nivå. Detta skulle ge hela regionen mer tyngd. Det råder konkurrens om de nationella anslagen och för att belysa de frågor som rör området och som är av intresse för hela nationen är det nödvändigt att de fyra länen samarbetar och drar åt samma håll. Det finns ett behov av att skapa ett regionalt ”varumärke” eller en gemensam yttre profil.
5. Involvera företag, entreprenörer och innovatörer i utvecklingsprocessen: Allt framtida arbete med att utveckla innovationssystemet i Småland–Blekinge måste grundas på de lokala företagens, entreprenörernas och innovatörernas faktiska behov och problem. För att få en fullständig bild av innovationssystemets funktion måste ett större fokus på systemets målgruppers åsikter övervägas. Information av det här slaget är viktig för att det ska gå att se om målen har uppnåtts, och detta är kopplat till behovet av att formulera mål för innovationssystemet.

Källa: Innovationssystemet i Småland/Blekinge: en övergripande funktionsanalys, januari 2011, Styrgruppen för Småland–Blekinge.

Innovationspolicyn för regionen måste fullföljas med en realistisk uppfattning av dess potential i åtanke. Det är inte troligt att en glesbefolkad region som Småland–Blekinge omvandlas till ett centrum för forskning och utveckling av betydelse: det är ingen tillfällighet att de stora kunskaps- och teknikcentren i OECD-området (och i Sverige) brukar vara storstadsområdena (OECD, 2011c). Mycket forskning inom området ekonomisk geografi visar på kopplingarna mellan befolkningstäthet, strukturell mångfald, företagande och innovation. Trots det måste Småland–Blekinge granska olika sätt att diversifiera och uppgradera sin ekonomiska struktur för att minska sårbarheten för externa chocker och strukturell förändring. Detta medför att både den regionala innovationspolitiken och det slags insatser för att höja arbetskraftens kompetens som diskuterades ovan bör utformas för att främja något McCann och Ortega-Argilés (2011) kallar ”specialiserad diversifiering”. Detta består i huvudsak av att inte välja vinnare eller att diversifiera genom att skapa hela nya sektorer, utan genom att främja tekniska diversifieringsstrategier för de stora lokala, befintliga industrierna.

En sådan strategi vore förenlig med tecken på ”tekniskt släktskap”, vilket tyder på att de mest lovande metoderna inbegriper att diversifiera inom tekniker och verksamhet som är nära förknippade med sådana som redan är för handen. Det gör det lättare för arbetstagarna och andra resurser att röra sig mellan olika jobb och tekniker. Delvis av detta skäl tenderar nya företag från andra regioner att lockas och nya företag skapas inom tekniskt likartade sektorer, medan utflöden och konkurser är mer sannolika inom sektorer som inte har något att göra med regionens befintliga tekniska profil (Neffke *m fl*, 2011). Vissa tecken tyder faktiskt på att tekniskt släktskap kan vara viktigare på regional än på nationell nivå (Boschma *m fl*, 2012). Med detta vill vi inte neka till att det är viktigt att skapa villkorsramar som öppnar för helt ny verksamhet, men det är troligt att FoU- och utbildningsprogram i första hand bör ta hänsyn till potentialen för diversifiering och uppgradering som är nära förknippad med regionens dominanta områden.

Lokala företag behöver moderniseras och diversifieras

Företagen i Småland–Blekinge behöver diversifiera sin industriella bas och kundstock. Den industriella kulturen i Sverige har till övervägande del varit inriktad på ett par stora multinationella företag. Denna modell har mer eller mindre dominerat landets utvecklingsstrategi sedan de första decennierna i föregående sekel, men den har börjat utsättas för press under globaliseringseran. Svenska företag som en gång drev utvecklingen framåt och som hade kopplingar ända ned till lokala små och medelstora företag i Småland–Blekinge är inte längre lika ”svenska”. Risken ökar för att legotillverkning av dessa företag kommer att internationaliseras, vilket kan få allvarliga följder för lokala företag i Småland–Blekinge. Lokala företag som vill bryta sig

loss från underleverantörsmodellen måste förnya sig och komma med nya produkter som riktas mot nya marknader. Detta kommer att ge dem större oberoende, kontroll och flexibilitet, vilket är viktiga faktorer i dagens och framtidens ekonomiska ram.

Men regionens starka struktur med små och medelstora företag är väl lämpad för att inrätta en modern, kunskapsbaserad ekonomi. Det gamla industriella paradigmet gynnade storskaliga företag, men den framtida konkurrenskraften kommer förmodligen att härröra från mindre och mer flexibla tillverkningsenheter (tabell 2.6). Den traditionella industriella modellen grundades på kostnadsledarskapsstrategier där man försökte effektivisera genom storskalighet och processinnovation; konkurrenskraften uppkom genom materiella tillgångar, stela organisationsmodeller och etableringen av en marknadsställning. Allt detta gav större företag och tillverkningsenheter fördelar. Men i en kunskapsbaserad ekonomi är grunden till konkurrensfördelarna i allt högre grad strategisk innovation och produktdifferentiering, jämte personalen och immateriella tillgångar och det slags tillverkningsrelaterade tjänster som diskuteras ovan. Kort sagt kommer mindre, mer flexibla och organiska företagsstrukturer – som små och medelstora företags – relativa fördelar förmodligen att öka.

Tabell 2.6. **Det gamla och nya industriella paradigmet**

	Gamla taktiken	Nya taktiken
Strategiskt fokus	Effektivitetsstyr	Kunskapsstyr
Konkurrensstrategi	Kostnadsledarskap	Innovationsbaserad differentiering
Upphov till konkurrensfördel	Materiella resurser, marknadsställning	Personal och immateriella resurser
Grunden till konkurrenskraft	Storskalighet Nya processer	Flexibilitet Strategisk innovation
Produktionsmål	Kvantitet	Kvalitet
Kapitalfokus	Finansiellt kapital	Socialt kapital och humankapital
Uppbyggnad av organisationen	Stel uppbyggnad	Flexibel, organisk uppbyggnad
Föredraget ledarskap	Chefsstyr	Entreprenörsstyr
Dominerande företags storlek	Storföretag	Små och medelstora företag

Källa: OECD, grundat på diverse källor.

Framväxten av kunskapsintensiva företag kan vara det mest lovande sättet att upprätthålla regionens välstånd och se till att den växer. Det som förr i tiden nästan betraktades som den svaga punkten i Småland–Blekinges industriella modell – beroendet av små och medelstora företag – bör nu värdesättas och prioriteras. Syftet är inte att diskriminera framgångsrika företag som växer till storföretag, utan att ägna mer uppmärksamhet åt lokala små och medelstora företag och åt deras behov. Kort sagt förefaller

de fyra länen ha en lovande stabil struktur i det nya århundradet, men man har akut behov av att förvärva de nya färdigheter som krävs för att få ut så mycket som möjligt av denna struktur.

En generationsväxling krävs

Det är mycket troligare att en strukturell förändring av de lokala små och medelstora företagen sker om en generationsväxling äger rum i ägarstrukturen för regionens företag. Många tillverkningsföretag i Småland–Blekinge motsätter sig fortfarande att förändra sin affärsmodell och att reagera på den nya ekonomiska miljön genom att försöka hålla liv i sina affärsmodeller med lågt förädlingsvärde genom effektivisering. Men de flesta tror att entreprenörer skulle ge sig i kast med utmaningen att anpassa sig till en kunskapsbaserad konkurrensstruktur om de vore medvetna om hur viktig den är för företagets överlevnad och om de kunde skönja nyttan med det. Politikerna har därför en viktig roll. De måste tala med småföretagen och visa dem vilka konsekvenser *status quo* kan ge. Företagarna behöver förmodligen hjälp med utbildning och att hitta lämplig personal för att kunna förändras, eftersom anpassningen till den nya affärsmodellen även är avhängig av förmågan att skaffa företaget den nödvändiga kompetensen (se avsnitt 2.1).

I många OECD-regioner innebär låga födelsetal kombinerat med att ett stort antal företagare närmar sig pensionsåldern att det inom ett eller två decennier kommer att uppstå en skriande brist på företagare och arbetstagar, vilket kan få negativa konsekvenser för lokala ekonomier (Camire, 2011). Problem med affärsöverlåtelse har blivit ett av de värsta bekymren för affärsutvecklare i många OECD-länder. På landsbygden i Nordamerika börjar nu babyboomgenerationens entreprenörer och företagare att pensionera sig, men det råder brist på tillgängliga och villiga ungdomar på landet som kan driva företagen vidare. Även om situationen i Småland–Blekinge tycks vara mindre akut än i delar av Nordamerikas landsbygd, är vissa segment i regionens ekonomi på väg mot samma öde. Många familjeföretag drivs av den äldre generationen, medan den yngre generationen i allt högre grad flyttar till större städer (avsnitt 2.1) och sällan har intresse av att driva familjeföretaget vidare. Många företag riskerar att läggas ner. Det beror inte på ekonomiska problem, utan på att det inte finns någon som tar över när ägaren går i pension.

Affärsöverlåtelse måste planeras i god tid. Man kan vidta åtgärder för att underlätta dem i Småland–Blekinge. Kanadas program för samhällsutveckling, Canada Futures, har sett att endast en liten andel av familjeföretagen går vidare till nästa släktled utanför storstadsområdena. Av alla företag där ingen familjemedlem var villig att ta över företaget hade två tredjedelar ingen plan för överlåtelse av företaget, och 80 % planerade att

sälja sina företag men kunde inte hitta någon villig köpare. Därför bestämde sig 30,6 % av de företagare som gick i pension för att avveckla företaget (Camire, 2011). För att undvika konsekvenserna detta kan ge i det lokala samhället kan lokala affärsutvecklare hjälpa äldre entreprenörer att ta fram överlåtelseplaner. Erfarenheter på annat håll visar att de flesta företag är långt ifrån ”säljklara” när tiden är inne för den nuvarande ägaren att pensionera sig. Om ingen familjemedlem tar över måste man noga se till att företaget verkar så lockande som möjligt för en eventuell köpare. Ägaren måste förbereda och värdera sitt företag. Företagets processer måste granskas och moderniseras för att det ska bli så attraktivt som möjligt, och ägaren behöver många gånger hjälp med detta.

Affärsutvecklare kan även hjälpa köpare och säljare att få kontakt. Det är viktigt att ge information om utbudna företag till blivande unga entreprenörer i samhället som vill komma igång i karriären och till utomstående investerare och inflyttade som kanske försöker hitta en möjlighet att skapa sig en karriär och bo i området. Faktum är att en förteckning över potentiella affärsöverlåtelser (möjligen på webben) skulle kunna användas för att locka människor som attraheras av livsstilen och naturresurserna men som ännu inte har hittat lämpliga arbeten. Det skulle även kunna vara ett sätt att skapa möjligheter för kvinnliga entreprenörer eller alternativa affärsstrategier för lokala egenföretagare. Det viktiga är att hjälpa köpare och säljare att få kontakt (Clark, 2011).

Slutligen måste lokala finansiella inrättningar vara mottagliga för att finansiera affärsöverlåtelser i området. Stöd i form av lånefinansiering krävs i många fall för att möjliggöra en smidig överlåtelse till de nya ägarna. En för köparen värdefull förmån är möjligheten av att ha den tidigare ägaren som lokal mentor, i många fall i samma område. Företagsänglar bör om möjligt se till att denna möjlighet ingår i överlåtelseplanen.

Det är nödvändigt att gynna nya företag ...

Företagande är en av de huvudsakliga drivkrafterna bakom ekonomisk och social utveckling. Enligt en rapport från amerikanska National Commission on Entrepreneurship (NCOE, 2001) är innovation det viktigaste resultatet av företagande på lokal nivå. Företagande och innovation kan tillsammans förbättra områdets ekonomiska konkurrenskraft; de skapar ekonomisk tillväxt och nytt välbefinnande på platsen; och de förbättrar i sista hand livskvaliteten för invånarna på orten (NCOE, 2011). Innovativt företagande kan ha många lokala spridningseffekter (Acs och Audretsch, 1988; Acs och Varga, 2004; Drucker, 1984, 1985; Pavitt *m fl.*, 1987). Sedan andra världskriget har småföretagare i USA stått för 67 % av alla uppfinningar och 95 % av alla radikala innovationer (Timmons, 1998) och har skapat nya jobb och ekonomisk tillväxt. Företagarna kan även spela en ledande roll för att

göra Småland–Blekinges ekonomi mer konkurrenskraftig genom att utnyttja endogen kunskap och innovation kommersiellt. Att gynna företagande och kunskapsbaserade företag kan föra Småland–Blekinge mot ekonomiskt välstånd. Men för att vara i samklang med en kunskapsintensiv ekonomis föränderliga behov och för att bilda en modern och hållbar ekonomi måste myndigheterna undvika att gynna företagande enbart uttryckt i kvantitativa mått som arbetstillfällen och tillväxtpotential.

Gott företagande verkar vara ett löftesrikt mål för Småland–Blekinge. Det råder emellertid ingen samsyn om vad som utgör ”gott” företagande. Det beror huvudsakligen på att det ur utvecklingsperspektiv är sammanhangsberoende och grundat på ett visst områdes specifika behov och resurser. I bästa fall ger gott företagande ett område möjlighet att slå mynt av sina endogena resurser och sin kapacitet på ett effektivt och hållbart sätt. Detta innefattar optimalt bruk av regionens humankapital, vare sig det gäller företagare eller anställda. I Småland–Blekinge har gott företagande en tydlig karaktär av kunskap och innovation. Det beror på att regionens ekonomiska och industriella bas måste utvecklas mot en mer kunskapsintensiv bas med högre förädlingsvärde, där humankapitalet spelar en ledande roll och där entreprenörer är nödvändiga för att omvandla humankapitalet till ekonomiskt värde.

Stödet till ny entreprenörsverksamhet måste ges parallellt med att man lockar till sig och kan hålla kvar kunniga människor enligt diskussionen ovan. På grund av den nuvarande bristen på lämpligt utbildad arbetskraft för dessa företag i många delar av Småland–Blekinge kan ett stöd till en för snabb ökning av nya kunskapsbaserade industriella företag, med de krav på kvalificerad arbetskraft som följer, helt enkelt leda till att dessa nya företag flyttar bort från regionen. Nya företag måste kunna skjuta till nya idéer och innovationer till den lokala industriella strukturen för att skapa en positiv spiral och inspirera befintliga företagare att ta till sig moderna affärsmetoder, men i en takt som regionens arbetsmarknad förmår hantera. Som nämnades i avsnitt 2.1 utgör detta en intressant möjlighet för ungdomar (lokala, utländska studenter eller återvändande), högutbildade invandrare och kvinnor.

Men trots detta bör man inte glömma potentialen hos den befintliga industriella arbetskraften att bli entreprenörer. En av de anmärkningsvärda – och alltför lätt underskattade – resurserna som Småland–Blekinge har är en stor mängd människor som vet hur man driver små och medelstora företag. Det gäller i synnerhet små och medelstora tillverkningsföretag. Detta måste betraktas som en sällsynt och värdefull resurs: forskning om andra områden visar att den besvärligaste utvecklingsfasen för nya tillverkningsföretag och sektorer att finansiera inte är inledningsfasen utan den långa – och vanligtvis förlustbringande – perioden då man lär sig av sina misstag, då de nya

företagarna försöker få sina processer att löpa friktionsfritt. Skillnaden mellan överlevnad och konkurs kan bero inte av produktens allmänna karaktär eller tillverkningsteknikens art, utan av relativt små skillnader i fråga om kvalitetskontroll, hanteringen av orderflödet och lagerstyrningen o.s.v. En minskning av andelen defekta produkter med 1–2 procentenheter eller en minskning av genomloppstiden med bara ett par timmar kan vara avgörande. Ju kortare lärofasen är, desto större chans har företaget att överleva, och erfarna företagsledare har det lättare att hantera problemen som uppstår under den här fasen.

Många delar av regionerna behöver dessutom ett bredare spann av tjänster till konsumenter för att bli mer attraktiva. Nya företag inom tjänstenäringen bör därför ses som goda exempel på företagande, både för att de tillhandahåller privata tjänster och bekvämligheter lokalt – behovet av detta är stort – och för att de hjälper till att integrera och optimera de ekonomiska bidragen från delar av befolkningen som annars inte finner sin plats i Småland–Blekinges nuvarande ekonomiska struktur.

... och behovet av kunskapsintensiva KITA-företag kan vara särskilt stort

Småland–Blekinge skulle även ha nytta av kunskapsintensiva tjänstaktivitetsföretag (KITA). En mix av kunskapsbaserad konkurrenskraft och tjänster är en relativt ny företagstrend som har växt kraftigt i landsbygdsområden med stor naturrikedom i många delar av OECD-länderna under det senaste decenniet. OECD (2007b) har publicerat en lista med KITA-industrier baserad på ISIC-klassifikationerna. Enligt färskare undersökningar (OECD, 2006; Martinez-Fernandez, 2010; Lafuente *m fl.*, 2010; Vaillant *m fl.*, 2011) är KITA-företag både förmedlare av och källor till kunskap som påverkar utfallet från industrikluster i alla ekonomiska sektorer. KITA-företag omfattar managementkonsulter och företagsrådgivare, IKT, hälsovård, juridiska tjänster och tjänster som tillhandahålls av fria yrkesutövare, jämte försäkringstjänster och finansiella tjänster. Om dessa företag främjas i Småland–Blekinge kan det leda till ett flöde av nya idéer och ny kunskap till företagen.

Även om KITA-företag har varit vanliga i storstadsområden tämligen länge har de formligen invaderat nya territorier under det senaste decenniet, huvudsakligen med koppling till ”rekreationsmigration” (Vaillant *m fl.*, 2011). KITA-företag sprider sig huvudsakligen till landsbygdsområden med goda rekreationsmöjligheter som är lättillgängliga och inom de tätbefolkade städernas intressesfär. Det är värt att påpeka att KITA-företag till skillnad från tekniskt baserade tillverkningsföretag har spritt ut sig mer på landsbygden. Detta slags företagande är särskilt väl lämpat för Småland–Blekinge på grund av de goda rekreationsmöjligheterna och på grund av att

stora delar är landsbygd. I Spanien ledde den autonoma regionen Katalonien tillväxten av KITA-företag på landsbygden. Uppemot 10 % av de nya KITA-företag som startades mellan 2003 och 2006 inrättades på landsbygden (Lafuente *m fl*, 2010). Och även om landsbygdsområden i de flesta fall befinner sig långt bakom städerna i fråga om nystartade kunskapsbaserade företag (Roper och Love, 2006) ökar andelen KITA-företag på landsbygden i denna rekreativska del av Spanien snabbare än i städerna (OECD, 2009). Den ökande graden av företagande på landsbygden i Katalonien har åtföljts av ett ökat ekonomiskt välstånd och de flesta delar av landsbygden har uppvisat en ekonomisk tillväxt som överstiger genomsnittet (Lafuente *m fl*, 2007).

Även om KITA-företag inte skapar så många arbetstillfällen, genererar de ekonomiska fördelar för de (många gånger glesbefolkade) samhällen där de finns. Många KITA-företag är enmansföretag som startats av egenföretagare. Men liksom konsumenttjänstföretag är de mycket viktiga för den framtida ekonomiska utvecklingen i Småland–Blekinge och väl anpassade till de specifika egenskaperna och behoven hos lokalsamhällena i regionen. Utöver skatteintäkterna som kommer från KITA-företagens intäkter hjälper de till att bevara välståndet lokalt, eftersom lokala företag och enskilda utnyttjar deras tjänster, och de skapar nytt välstånd genom att generera intäkter som kompletterar befintliga tjänster. Dessutom lockas inte bara KITA-företag av områden med tillgång till god service, de bidrar samtidigt till servicen genom att skapa ett lokalt utbud av sina tjänster, som i fallet Sunshine Coast (ruta 2.17). Det kommer att vara viktigt för företagarsstödet i Småland–Blekinge att inte begränsas till en snäv definition av önskvärda nya företag som baseras på kvantitativa mått och att stödja dessa företag som en intressant entreprenörsaktivitet för regionen.

Det är lika viktigt att behålla företag och få dem att växa som att skapa nya

Småland–Blekinges strategi för företagsutveckling bör inte enbart fokuseras på att skapa nya företag. Lika viktigt för att skapa en dynamisk och modern ekonomisk struktur som utgör grunden för regionens framtida välstånd är en väl genomtänkt policy för att behålla och utvidga företag. Samtidigt som myndigheterna försöker öka kvaliteten på företaget måste de tillgodose de befintliga företagens behov och ta sig an deras problem. De måste försöka upptäcka och stödja företag som vill utöka sin verksamhet och skapa förutsättningar för dem att göra det lokalt så att de inte flyttar verksamheten utanför regionen. Det är absolut nödvändigt att uppmärksamma faktorer som kan hämma lokal expansion. Kostnaden för företaget och samhället är många gånger mycket stor när ett företag lämnar bygden. Även om myndigheterna bör försöka motstå påtryckningar om

specialbehandling för att undvika att ett företag flyttar (som när en stor arbetsgivare hotar att ge sig av för att slippa skatt eller förordningar) är det i många fall relativt billigt att röja undan hindren för lokal expansion. Det kan också vara till fördel för andra företag i området.

Ruta 2.17. KITA-företagsutvecklingen på Sunshine Coast

Antalet KITA-företag har flerdubblats i en rekreationsrik landsbygdsregion på Sunshine Coast i British Columbia i Kanada. I det här området, som är begåvat med osedvanligt fina naturresurser, har flera hundra företag som exporterar tjänster till hela världen startats. Det handlar om teknikföretag, arkitektur, marknadsföring, förlagsverksamhet, design, informationsteknik, hälsa och rådgivning, ekonomisk styrning och annat. Genom nätverkande och genom att skapa ett virtuellt kluster som binder alla dessa KITA-företag samman (Sunshine Coast Intelligence Services Cluster Network, www.coastisc.net/) har myndigheterna inte bara fått många KITA-entreprenörer på landsbygden att sluta känna sig isolerade, utan har även upprättat sociala och yrkesmässiga samband. Det har gett upphov till en virtuell lokal marknad där många KITA-företag utnyttjar varandras tjänster. Det finns flera exempel på olika KITA-företag i regionen som har kombinerat sina tjänster för att öka sin räckvidd och sin konkurrenskraft. Tillgängligheten av systemtillgångar gör området ännu mer attraktivt för nya KITA-företag. Sunshine Coast håller snabbt på att bli välkänt inte bara för de exceptionella tjänster som man kan erbjuda dem som bor där, utan även för de tjänster de erbjuder till de allt fler KITA-företagen och entreprenörerna.

Källa: Sunshine Coast Intelligence Services Cluster Networks webbplats: <http://www.coastisc.net/>.

Investeringar i att behålla företag och få dem att växa har visat sig ha större lokal ekonomisk inverkan än resurser som öronmärks för att locka företag från andra regioner. Faktum är att undersökningar visar att upp till 80 % av ett områdes jobbtillväxt kan skapas av befintliga företag (Wheeldon, 2011). Undersökningar av landsbygdssamhällen har visat att endast 2 % av de nya jobben kommer från industrier som flyttar till ett område (RUPRI, 2006) och att nystartade och gamla företag spelar en större roll. Men nya företag kan lockas av att man behåller och får gamla att växa, eftersom försöken att få de lokala företagen att känna stöd och trivas i området gör regionen mer attraktiv för externa företag. Nöjda kunder lockar fler nöjda kunder, helt enkelt. Detta sätt att locka till sig företagsamhet är mycket mer kostnadseffektivt än traditionella skatteincitament, som även kan ge upphov till intensiv konkurrens mellan kommunerna, vilket sällan leder till något positivt för någon av dem. En policy för att behålla och utvidga företag passar därför mycket bättre med en bredare, regional utvecklingsstrategi. Det inbegriper vanligtvis lokal implementering, men

kräver god koordination och synergieffekter inom en bredare, regional utvecklingsstrategi.

Att behålla företag och ge dem möjlighet att växa kräver nya relationer som ger starkare band mellan den privata och offentliga sektorn. Detta kommer förmodligen att bli den svåraste stötestenen för de lokala myndigheterna i Småland–Blekinge, eftersom försök med offentlig-privat strategisk planering i delar av regionen har rönt föga intresse. Men eftersom fokuset för politiken som syftar till att behålla och få företag att expandera påverkar de lokala företagens framgång direkt, är det mycket troligare att privata entreprenörer förstår fördelarna med att delta. Till att börja med kommer de lokala företagen – med sina inrotade vanor – förmodligen att betrakta relationen som den mellan en kund och en leverantör i stället för som ett partnerskap. Lokala medhjälpare kan uppamma verkligt partnerskap mellan offentliga och privata representanter.

Den privata sektorn behöver integreras mer i en gemensam strategi för företagsutveckling. Dess roll i den regionala planeringsprocessen i Småland–Blekinge är ännu så länge begränsad. Ett skäl till det är att de små och medelstora företagen dominerar i regionen. Detta innebär att ett stort antal aktörer måste komma överens. Det sägs vara mycket svårt att få dem att anamma en gemensam strategi. Dessutom har mindre företag mindre resurser att lägga på att delta i sådana övningar än större. Men företagsstrukturen och den genomsnittliga företagsstorleken i Smålands och Blekinges ekonomi liknar den i många andra landsbygdsområden i Europa. Skillnaden är förmodligen det nya med uppsökande företagsamhet i regionen liksom att många befintliga affärsnätverk är konservativa. Men man kan ha mycket nytta av att stärka processen för offentlig-privat konsultation och dialog om aktuella problem och framtidsvisionen för regionen och dess ekonomi. En väl genomtänkt regional utvecklingsstrategi och god information om dess följder och fördelarna för företagen skulle förmodligen skapa intresse och engagemang (kapitel 3). Scottish Enterprises Rural Leadership Programme illustrerar olika sätt att skapa och stärka en intressegemenskap för regional utveckling över olika sektorer och geografiska områden (ruta 2.18).

Stödet för att behålla och få företag att växa måste anpassas till samhällets specifika behov. Myndigheterna måste ha objektiva och goda kunskaper om den lokala företagsstrukturen. Detta går att genomföra genom att ta fram en databas med lokala företag, som uppdateras i stort sett i realtid, för att hålla reda på lokala trender och hitta lösningar, men även för att upptäcka företag som kanske funderar på att utvidga eller som kan vara sårbara eller funderar på att lämna området. Ett annat effektivt verktyg för att bygga upp relationer är ”företagspromenader” där tjänstemän med ansvar

för den lokala ekonomiska utvecklingen och lokalpolitiker gör informella besök på lokala företag (Wheeldon, 2011). Genom dessa möten får de lokala politikerna och utvecklingsansvariga bättre kunskap om de lokala företagen, deras bekymmer, framtida förväntningar och problem. Med sådana upplysningar är det lättare för de lokala myndigheterna att upptäcka företag som funderar på att flytta till en annan region eller som inte optimerar sin lokala tillväxtpotential. I dessa fall kan offentlig hjälp och/eller underlättande verksamheter krävas för att undvika att förlora ett företag eller stimulera ett företags tillväxt.

Ruta 2.18. Scottish Enterprises Rural Leadership Programme

Sedan 2006 har Scottish Enterprise haft ett årligt återkommande program för ledarskap på landsbygden. Målet är att hjälpa företagsledare på landsbygden i Skottland att skapa mer välbefinnande genom att leda, samarbeta, nätverka, påverka och vara ambitiösa. Programmet uppfyller behoven hos befintliga och potentiella ledare i samhällena på landsbygden i Skottland genom att fokusera på frågor som påverkar företag och organisationer på landet och genom att leverera utvecklingsaktiviteter genom kamratgrupper som är tillgängliga, relevanta och har ett gemensamt intresse av att utveckla ekonomin på landsbygden. Programmet är inriktat på företagsledare och tongivande personer på landsbygden i Skottland. Man försöker skapa ledarkapacitet och upprätta en intressegemenskap över olika sektorer och geografiska områden som är intresserade av att utveckla ekonomin och de sektorer och samhällen som de håller vid liv.

Deltagarna sysslar med en väldig blandning av de yrken som är vanliga på landet. Där finns bönder, de som håller på med turism och mat eller dryck liksom veterinärer, auktionsförrättare, fastighetsförvaltare, förädlingssektorn, leverantörer och andra slags landsbygdsföretag. Det viktigaste kriteriet är en önskan om att förbättra och få sitt företag att växa och/eller att få ut mer av landsbygdssektorn.

Rural Leadership Programme granskades i mars 2011. Vid granskningen observerade man att ”undersökningar som har gjorts bland deltagarna i Scottish Enterprises Rural Leadership Programme har visat stor belåtenhet med dess innehåll och genomförande. Men viktigare är den djupgående inverkan som programmet har haft på deltagarnas ambitioner, tillförsikt, medvetenhet om landsbygdfrågor och önskan att tillämpa sina kunskaper.” Dessutom fann man starka tecken på att:

- deltagarna fortsätter att använda och utveckla de regionala och nationella nätverk som har inrättats under den tid de har deltagit i programmet och att använda sina kunskaper både på arbetet och i den övriga ekonomin och det övriga samhället,
- erfarenheterna av programmet leder till att företagen och organisationerna leds och hanteras på nya sätt med ett tydligt fokus på strategi, motivering av personalen och samarbete om tydliga och delade målsättningar, samt att

Ruta 2.18. Scottish Enterprises Rural Leadership Programme (forts.)

- vissa deltagare redan kan hänföra förändrade affärsresultat till att man har utnyttjat kunskaper och färdigheter som man har fått genom programmet.

Några viktiga förslag på hur programmet skulle kunna förbättras är att man även fortsättningsvis årligen ska använda resultatramen för ledarskap på landsbygden, använda tidigare deltagare för att rekrytera företagsledare från olika områden på landsbygden i Skottland samt att man ska bygga vidare på möjligheterna att nätverka i grupp.

Rural Leadership Programme omfattar ett sex månader långt program som består av moduler och som avhandlar sådana ämnen som ledarskap, kommunikation, viktiga institutioners roll, ekonomiska och sociala frågor, frågor som rör personlig utveckling, nätverkande och politiskt beslutsfattande. Den avslutande modulen omfattar möten med parlamenten i Skottland, Storbritannien och EU. Deltagarna måste betala 750 engelska pund i förväg för att visa sitt engagemang och bidra till att täcka kostnaderna.

Källa: Scottish Enterprise.

Lokala och regionala myndigheter måste därför vara involverade på politisk nivå och inom förvaltningen. Den trovärdighet och den tilltro som krävs för att bygga upp offentlig-privata relationer för att behålla och få företag att växa på ett effektivt sätt erhåller man genom att visa sig lyhörd för behoven och leverera resultat snabbt. Det är anledningen till att ombud som arbetar och samarbetar med lokala företag måste ha makt och inflytande för att kunna föreslå verkliga lösningar på problemen med att behålla och få företag att växa. Detta kräver samsyn från alla håll om hur viktig denna fråga är samt enighet om regionens strategi för affärsutveckling. Vissa OECD-regioner har inrättat särskilda utvecklingsråd för att främja offentlig-privata partnerskap inom det här området (ruta 2.19).

Bättre koordination krävs för effektiv affärsutveckling

Som i många andra delar av Sverige är mångfalden kanske för stor (resultatet blir ett ständigt överlappande) inom de offentligt finansierade programmen för att främja företag och företagande i Småland–Blekinge, och koordinationen dem emellan brister (se kapitel 3). En karta över den hjälp som står att finna i Småland–Blekinge måste ta med alla kommunens, regionförbundets och länsstyrelsens program jämte statliga myndigheters program (t.ex. Vinnova och Tillväxtverket) och initiativ, som de lokala åtgärdsgrupper som arbetar under LEADER-programmet och andra program från EU. Slutligen har olika offentliga och privata institutioner såsom forskarbyar, företagskuvöser, regionala universitet och forskningscenter initiativ för att stödja företag. Detta omfattande och positiva stöd till

företagande och företag lider brist på koordination både under planerings- och genomförandestadiet.

Ruta 2.19. Vernons program för att behålla och få företag att växa

Staden Vernon i Kanada tog över arbetet med ekonomisk utveckling inom sitt område 2009. Man inrättade ett ekonomiskt utvecklingsråd vars första punkt på dagordningen var att ta fram en strategi för ekonomisk utveckling som skulle utgöra grunden och riktlinjen för alla program och aktiviteter som rådet drev. Till att börja med ledde tio fokusgruppmöten med olika branscher i området till att man formulerade de prioriterade områdena i fråga om att behålla företag och få dem att växa. Man lyckades bli eniga inte bara för att de flesta nya arbetstillfällen i liknande områden har kommit från att befintliga företag har växt, utan även för att man insåg att de lokala företagarna ansåg att de regionala och lokala myndigheterna inte gav de lokala företagen tillräckligt med stöd.

Stadens ekonomiska utvecklingsråd började därför samarbeta med regionala myndigheter och det lokala Community Futures (ett samhällsutvecklingsprojekt i Kanada) om att ordna ett antal studiebesök och undersökningar hos över hundra lokala tillverknings- och teknikföretag. Dessa besök ledde inte bara till nya band till de lokala företagarna och att det lokala ekonomiska utvecklingsrådets tjänster marknadsfördes, utan även till bättre kunskaper och förståelse av den regionala ekonomin. Man upptäckte många hinder för lokal tillväxt som man vidtog åtgärder för att röja undan.

Genom dessa besök upptäckte man att företagen i Vernon tvärt emot den allmänna meningen hade problem med arbetskraften trots hög arbetslöshet. Man insåg att behovet av lokala arbetsutbildningar och andra utbildningar var stort. Samtidigt upptäckte det ekonomiska utvecklingsrådet att hälften av de lokala företagen hade börjat sälja mer och att många av dessa företag planerade att utöka verksamheten.

Rådet ägnade därför sin uppmärksamhet inte enbart åt behoven hos de företag som funderade på att flytta sin verksamhet från Vernon, utan även åt planering och implementering i företag med expansionsprojekt. Genom att underlätta tillväxten tillsåg det ekonomiska utvecklingsrådet att de planerade expansionsplanerna fullföljdes på bästa möjliga sätt och – än viktigare – att detta gjordes inom gränserna för Vernon City.

Källa: Kevin Poole, ekonomisk utvecklare, Vernon, 2011.

En detaljerad vision av den regionala utvecklingen saknas både på länsnivå och på regional nivå. Totalt 14 offentliga myndigheter arbetar på något sätt i den regionala utvecklingen i Småland–Blekinge.¹³ Detta påverkar stödet till företagen. Regionförbunden har ansvar för att utarbeta de fyra länens regionala utvecklingsprogram (RUP). Olika intressenter var med om att sätta samman dem. Men aktörer med verksamhet i området behöver inte följa RUP-riktlinjerna (se kapitel 3). Det sektoriella samarbetet i de fyra länen hålla på att utvecklas, vilket har lett till formuleringen av vissa gemensamma hållningar eller strategier på områden såsom innovation, transportinfrastruktur (se ovan) eller industristöd (t.ex. Smålands trätillverkningsstrategi). Trots det sker det regionala samarbetet fortfarande i huvudsak *ad hoc*. Det är mer summan av enskilda läns prioriteringar än resultatet av en systematisk analys av potentiella komplementariteter. Det är talande att gemensamma strategier sällan omfattar att man utnyttjar gemensamma resurser för att genomföra gemensamma initiativ.

Åtskillnaden mellan landsbygdsutveckling och regional utveckling skapar artificiella gränser och gör det svårt att formulera väl genomtänkta strategier. Länsstyrelserna utformar länets landsbygdsutvecklingsprogram, som kan överlappa det regionala utvecklingsprogram som tas fram av regionförbundet. De täcker i många fall in mycket likartade och komplementära ämnen, men man är inte förpliktade att komma överens om vilken utvecklingsväg man ska välja i regionen (se kapitel 3). Programmen för landsbygdsutvecklingen och regional utveckling har hållits åtskilda genom uppfattningen att regional utveckling huvudsakligen handlar om frågor som rör städerna, t.ex. innovationssystem, industriell utveckling och förbindelser, medan landsbygdsstrategier handlar om ”landsbygdsfrågor”. Men Småland–Blekinges socioekonomiska geografi uppvisar i själva verket starka inre samband mellan stad och landsbygd. Faktum är att större delen av den industriella verksamheten i Småland sker på regionens landsbygd. IKEA, Glasriket och industridistriktet Gnosjö, för att nämna ett fåtal, befinner sig alla utanför de stora tillväxtorterna i området och är i allt väsentligt landsbygdsverksamheter. Dessutom beror den ekonomiska verksamheten i knutpunkterna många gånger på landsbygdsbornas välstånd och efterfrågan. Viktigare i en kunskapsbaserad ekonomi är det faktum att den omgivande landsbygden kring en knutpunkt i många fall levererar naturresurser och därmed är en källa till stadens attraktionskraft och därför dess konkurrenskraft. Allt detta visar på behovet av bättre integrerade utvecklingsstrategier för landsbygden och regionen.

Bättre integration av de ekonomiska utvecklingsstrategierna för landsbygden och regionen skulle göra det möjligt att ta fram mer omfattande program där de mångskiftande produktiva aspekterna och processerna som påverkar utvecklingen i samhällen på landsbygden integreras. Detta kräver

bättre koordination av de olika sektoriella programmen som påverkar landsbygden samt samarbete och koordination mellan lokala aktörer – bönder, privata företag, investerare, utbildnings- och forskningsinstitutioner och olika myndighetsnivåer. Sådant samarbete leder till positiva sidoeffekter både inom och utanför jordbruket på landsbygden och har varit grunden till framgångsrika program såsom EU:s LEADER-program. Blekinge har en LEADER-grupp som täcker hela området medan Småland har totalt tio grupper som skär genom och korsar befintliga kommun- och länsgränser (ruta 2.20). Mer samverkan mellan dessa grupper och regionförbunden bör främjas.

Ruta 2.20. LEADER-programmet

OECD har noterat förtjänsterna hos LEADER-metoden som ett verktyg för att skapa en endogen utvecklingsprocess där landsbygdssamhällena deltar aktivt (OECD 2006b). Trots att medlen från LEADER är tämligen marginella jämfört med de totala EJFLU-medlen (axel II) och minimala jämfört med medlen från axel I kan de göra skillnad om de används enligt de avsedda målen och de avsedda principerna. I stället för att analysera tilldelningar av medel till LEADER och huvudåtgärderna är det därför bättre att granska huruvida de olika LEADER-principerna följs i Sverige och i Småland–Blekinge. Grundprinciperna bakom LEADER är: *i*) territoriell strategi: lokal utveckling; *ii*) delaktighetsstrategi; *iii*) nedifrån-och-upp-strategi; *iv*) sektorsövergripande strategi; och *v*) integration genom nätverk och samarbete. Efter 17 års erfarenhet börjar många av de avsedda sociala målen med initiativet äntligen ingjutas på landsbygden i Sverige. Men de flesta LEADER-grupper i Småland är relativt nya och bildades under den senaste gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) (2007-13).

1. LEADERs territoriella strategi i Småland–Blekinge har huvudsakligen kontrasterat mot det sektorsinriktade fokus som har karakteriserat och fortfarande karakteriserar många program som påverkar landsbygdsmråden och dem som bor där i Sverige. LEADER har medfört ett nytt sätt att formulera strategier för landsbygdsutveckling genom en process som är resultatet av gemensamma ansträngningar med lokala aktörer. Det har även lett till att de politiskt ansvariga tar större hänsyn till områdets och dess befolknings resurser, kapacitet och strävan när utvecklingsprogrammen definieras.
2. LEADERs delaktighetsstrategi i Småland–Blekinge uttrycks huvudsakligen i form av LAG-grupper (lokala åtgärdsgrupper) som inrättas i varje LEADER-område för att hantera det lokala utvecklingsprogrammet. Faktum är att många lokala åtgärdsgrupper gör mer än att hantera områdets utvecklingsprogram; de mobiliserar den lokala befolkningen i frågor som rör lokal utveckling, de sprider information och hjälper till att förmedla kunskap inom sitt område, de samlar medborgarna kring specifika utvecklingsmål och strategier och de främjar initiativ och prioriterar lokala understödstagare.

Ruta 2.20. LEADER-programmet (forts.)

3. LEADERs nedifrån-och-upp-strategi innebär att besluten om utformningen och genomförandet av en strategi sker nedifrån och upp. Den lokala befolkningen spelar huvudrollen och deltar aktivt under hela processen med att analysera, formulera och genomföra den strategi för landsbygdsutveckling som de har valt.
4. Den sektorsövergripande strategin syftar på den stora mängd problem (ekonomisk tillväxt, kunskapshandling, infrastruktur, livskvalitet, produktiva verksamheter, offentliga och privata tjänster, utbildning) som åtgärdas inom ramen för programmets verksamhet. Den horisontella och sektorsövergripande egenskapen hos LEADER står i bjärt kontrast mot de sektorsspecifika ingripandena i traditionella handlings- och utvecklingsprogram.
5. Syftet med att uppmuntra integration genom nätverkande och samarbete mellan LEADERs lokala åtgärdsgrupper är att komma till rätta med den isolering som kännetecknar många områden på landsbygden. I Sverige grundas den vanligaste typen av samarbete mellan olika lokala åtgärdsgrupper på utbyte och överföring av erfarenheter, gemensamma utbildningar, gemensam marknadsföringsverksamhet och inrättandet av tematiska nätverk.

LEADER har genom att ha inlemats i EU:s policy för landsbygdsutveckling under den aktuella planeringsperioden (2007–2013) övergått från att vara ett projekt till en metod som ska användas för alla landsbygdsutvecklingsprojekt. Även om de flesta LEADER-grupper i Småland–Blekinge är relativt nya har deltagandet och engagemanget varit stort. Och trots att samarbetet mellan olika lokala åtgärdsgrupper i regionen är tämligen brett (inom områden som turismutveckling) är de flesta utvecklingsstrategier tämligen likartade i hela Småland–Blekinge. Dessutom nätverkar och koordinerar man arbetet i relativt hög grad med andra lokala åtgärdsgrupper i Sverige, i många fall genom att tematiska nätverk har upprättats.

Mer koordination, samförstånd och strategisk sammanhållning behövs. Om olika institutioners resurser förenades skulle det skapa synergieffekter, göra det möjligt att uppnå den kritiska massan eller se till att investeringen blev effektivare. Om man tar hänsyn till de stora resurser, den tid och det humankapital som investeras i att främja affärsverksamhet är bättre koordinering av de olika aktörerna och stärkta regionala utvecklingsstrategier och initiativ nödvändiga för den offentliga sektorns effektivitet och för att skapa synergieffekter mellan områdets program och initiativ.

Förbättra de regionala förbindelserna

Goda förbindelser är av avgörande vikt för framtiden i Småland–Blekinge och detta är direkt relaterat till utvecklingen av regionens potential som skisserades ovan. De är nödvändiga för att kunna utnyttja, komma åt och utveckla lokala naturresurser effektivt. Samtidigt är en väl avpassad transportinfrastruktur nödvändig för företagets konkurrenskraft. Bland de faktorer som avgör en regions potential för utveckling kan transportinfrastrukturen användas som ett instrument för att förbättra en regions tillgänglighet och för att stimulera ekonomisk utveckling.

Trots infrastrukturens strategiska värde för utvecklingen i Småland–Blekinge kan de nuvarande förbindelserna och transportinfrastrukturen lätt ses som ett problem i stället för en katalysator för den lokala tillväxten och attraktionskraften. Sveriges huvudsakliga handelsvägar har historiskt sett löpt ifrån norr till söder, och på grund av Västeuropas ekonomiska betydelse när en stor del av den nuvarande infrastrukturen planerades, ägnades mindre uppmärksamhet åt förbindelserna i sydöstra Sverige. Som vi såg i kapitel 1 är regionens tillgång till många viktiga marknader sämre än i vissa svenska regioner som befinner sig längre bort från dessa marknader. Men de globala ekonomiska axlarna och handelsvägarna har flyttats och fler länkar till och genom Småland–Blekinge är nu motiverade. En omprövning av prioriteringen av transportinfrastrukturen i Sverige för att öppna den sydöstra regionen skulle vara fördelaktig både för den och för Sverige i stort. Det gäller även förbindelser mellan öster och väster.

Internationaliseringen av Småland–Blekinges industri under det senaste decenniet har inte åtföljts av motsvarande utveckling av infrastrukturen. Industrieföretagen som har anpassat sig bäst till globaliseringen och som har haft relativt stora framgångar under det senaste årtiondet befinner sig huvudsakligen i den västra delen av Småland–Blekinge, som genomkorsas av Sveriges nord-sydliga transportinfrastruktur. På andra håll i regionen har vissa företag flyttat sitt huvudkontor till områden med bättre förbindelser utanför den sydöstra regionen.

De regionala förbindelserna är i behov av förbättring

Länens vägar består av delar av ett antal stora riksvägar med hög trafikvolym. Det gäller i synnerhet Europavägarna E4 och E22. Dessa vägar har en relativt hög standard jämfört med resten av vägnätet, men även längs riksvägarna behöver besvärliga flaskhalsar åtgärdas. Det gäller i synnerhet motortrafikleden/motorvägen E22 längs kusten i sydost, där många delar är en tvåfilig landsväg med lägre fart. Utöver riksvägarna gör tvåfiliga vägar mellan regionerna trafiken och förbindelserna mellan de olika länen i öst-västlig riktning långsammare. Slutligen är vissa vägar mellan större städer/

noder och de omgivande mindre kommunerna väldigt dåliga och hindrar den regionala utvecklingen.

Samtidigt är underhållet av järnvägsnätet i sydöstra Sverige eftersatt. Utvecklingen av järnvägen inom länen och till de omgivande länen är en strategisk fråga för regionen, särskilt på grund av den oväntade – och därmed inte planerade – ökande efterfrågan på järnvägstransporter. En stor del av järnvägsnätet har kapacitetsproblem, är föråldrat eller saknar viktiga länkar. Nätet har en huvuddel, Södra stambanan, med dubbla spår och relativt snabb trafik, men kapacitetsbristen är viktig och ett växande problem. Järnvägsnätet innefattar även ett antal regionala linjer, t.ex. kust-till-kust-linjen, Blekinge kustbana, Jönköpingsbanan och Stångådalsbanan. Dessa linjer har olika fartstandarder och problem med kapaciteten på nästan alla sträckor. Vissa sträckor är inte ens elektrifierade. Nybyggnad, ombyggnad, reinvestering och förbättringar är nödvändig på alla dessa linjer. Efterfrågan på passagerar- och godstrafik per järnväg ökar snabbt, men medan frakten kräver linjer mellan regionerna beror ökningen i passagerartrafiken på inomregionalt resande.

Lämpliga flygförbindelser från de fyra länshuvudstäderna till Skandinavien stora internationella flygplatser är också ett tillgänglighetsproblem. Om området ska kunna locka till sig yrkesverksamma och företag i en tid med ökande internationalisering krävs goda förbindelser till huvudstaden och resten av världen. De regionala flygplatsernas volym och kapacitet kanske inte motiverar interkontinentala flyg, men förbindelserna till utlandet skulle kunna förbättras genom att man omprövar flygtidtabellerna till de stora internationella flygplatserna så att det går att resa på en dag till och från vissa stora städer i Europa. För ögonblicket är flygplatserna i Stockholm huvuddestinationerna som det går att ta sig till från regionens fyra länsflygplatser, undantaget vissa chartrade avgångar. Fler regelbundna förbindelser till Köpenhamn och/eller andra stora flygplatser i Europa skulle underlätta flygtransporterna till resten av världen och göra regionen mer attraktiv för kunniga yrkesmänniskor och kunskapsbaserade företag. Tabell 2.7 visar antalet passagerare och fraktvolymer som passerade Småland-Blekinges olika länsflygplatser 2010.

Tabell 2.7. Passagerar- och godstrafik via Småland–Blekinges olika regionala flygplatser, 2010

Län	Jönköping	Kronoberg	Kalmar	Kalmar	Blekinge
Flygplats	Jönköping	Småland	Kalmar	Oskarshamn	Ronneby
Resenärer (flygningar inom landet)	44 302	88 277	139 068	11 571	205 847
Resenärer (internationella flygningar)*	28 698	74 598	27 393	171	2 943
Varor (ton)	1 346	1	5	11	11

Källa: Rikstrafiken

Slutligen är det viktigt att observera att transportinfrastrukturen ännu inte har hunnit anpassas till de växande nya marknaderna i öster. Nya handelsmöjligheter med Baltikum, Ryssland och Kina har öppnats för den svenska industrin, och företag i Småland–Blekinge kan vara särskilt lämpligt geografiskt placerade för att dra nytta av dessa spirande möjligheter och för att expandera. Baltikum blir allt viktigare som en ny dynamisk handelsregion för Småland–Blekinge och detta överensstämmer med industrins behov av nya kunder som faller utanför ramen för företagens gamla strategi som underleverantörer till nationella och multinationella företag. Utöver detta är dessa nya handelsmöjligheter av strategiskt värde för Sveriges framtid. Med lämpliga infrastruktursatsningar skulle Småland–Blekinge kunna bli en betydligt starkare spelare och bli en av Sveriges främsta förbindelser till de växande ekonomierna i öster, som sträcker sig hela vägen till Kina. Det finns flera stora etablerade och planerade hamnar och terminaler med ambitionen att bli logistiska center. Det finns även planer på att bygga ut förbindelserna österut mot Baltikum, Ryssland och Kina. (ruta 2.21), Men godstransportinfrastrukturen i landet måste förbättras för att dra nytta av de växande nya handelsvägarna österut. För handeln mot öst kommer Sveriges sydöstra län att spela en mer strategisk roll.

Ruta 2.21. Förbättra förbindelserna österut

Blekinge är strategiskt placerat invid Östersjön och har mycket goda möjligheter till globala transporter via hamnarna i Karlshamn och Karlskrona. Ur Östersjöperspektiv passar Blekinge in i två stora transportkorridorer: den nord-sydliga transportkorridoren som förbinder Sverige och Polen (Karlskrona-Gdynia) och den öst-västliga korridoren (Karlshamn-Klaipeda i Litauen) som förbinder Sverige och Litauen. För att utveckla transporter mellan öst och väst har Blekinge ett projekt som heter East West Transport Corridor II; för transport i nord-sydlig riktning deltar man i projektet Baltic-Link Association. Blekinge deltar även i det omfattande TransBaltic-projektet för att skapa ett mer sammanhängande transportsystem runt Östersjön. Hamnarna i Karlshamn och Karlskrona klassas även som motorvägar på havet av EU. Detta begrepp syftar till att införa nya sjöfartsbaserade logistikkedjor för varutransport i Europa. De kommer att vara mer hållbara och bör vara kommersiellt mer gångbara än transporter enbart på landsväg. I detta syfte har det föreslagits att man ska använda inte bara Europas resurser för havstransporter bättre, utan även potentialen för transporter per landsväg och farleder i länderna, som en del av en integrerad transportkedja.

CARGOTO-projektet är ett intressant initiativ där flera aktörer i Småland samarbetar över länsgränserna för att dra nytta av möjligheterna till ökad handel österut. Man planerar att inrätta en regelbunden godstransportkorridor från Nässjö (i Jönköpings län), via hamnen i Oskarshamn (Kalmar län) till hamnen i Ventspils i Lettland, med vidare anslutningar österut till Ryssland och Kina. Projektet syftar till att hjälpa små och medelstora företag i sydöstra Sverige att kunna använda de nya strategiska handelsvägarna som håller på att öppnas i öster. Projektet befinner sig fortfarande på diskussionsstadiet men ett flertal kommuner, regioner och privata företag i Småland deltar och stöder det. Betydande investeringar i och förbättringar av infrastrukturen krävs dock för att projektet ska kunna fortskrida. Väg- och järnvägsförbindelserna till hamnen i Oskarshamn är för närvarande för dåliga, men goda förbindelser är nödvändiga för att CARGOTO-projektet ska lyckas. Utan de nödvändiga investeringarna i infrastrukturen kommer det föreslagna handelskorridorprojektet förmodligen inte att genomföras. Det skulle utgöra en viktig möjlighet som gått förlorad inte bara för Småland utan för hela Sverige. Korridoren skulle stå till förfogande för företag utanför Småland och ge exempelvis Göteborgs industriregion enkel tillgång till och förbindelser med Ryssland och Baltikum. CARGOTO skulle även ge svenska företag bättre möjlighet att utnyttja havets motorvägar, och motorvägarna i handelskorridorerna på Östersjön stöds av EU.

Goda bredbandsanslutningar är också avgörande

Bredband är också en angelägen infrastruktur. Det är särskilt viktigt på landsbygden. Med tillfredsställande och tillförlitliga bredbandsanslutningar kan många av de komparativa nackdelarna med att bo på landet undanröjas. Offentliga och privata tjänster blir mer tillgängliga och effekten av det fysiska avståndet minskas. En god infrastruktur för telekommunikation kan vara på väg att bli lika viktig som transportinfrastrukturen för att öka den lokala attraktionskraften. Informations- och kommunikationsteknik kan effektivisera leveransen av offentliga tjänster i glest befolkade och avlägset liggande områden (*t.ex.* genom e-sjukvård och distansstudier). Tillgången på omfattande och effektiva IKT-anslutningar (åtföljda av goda kunskaper om hur dessa utnyttjas bland allmänheten och företagen) kan även utgöra nya affärsmöjligheter och hjälpa företag på landsbygden på små och avlägset liggande orter att ta sig in på fjärran marknader. Internetteknik är ett relativt billigt sätt att marknadsföra ett företag och ett sätt för företag på avlägset liggande platser att få information om ny teknik och nya leverantörer. Innan Internet blev allmänt tillgängligt var företag i avlägset liggande områden i huvudsak begränsade till lokala marknader som kan ha varit för små för att de skulle kunna växa eller ens vara livskraftiga i det långa loppet. Nu skulle ett företag på en mindre ort kunna framställa en specialprodukt som kan säljas i hela världen. I en tid med kunskapsbaserad konkurrens kommer yrkesskickliga människor i allt högre grad att lockas av områden som kan erbjuda dem optimal levnadsstandard och möjlighet att utveckla sitt företag.

Bredbandsanslutningarna i Småland–Blekinge är exceptionella jämfört med områden med liknande befolkningstäthet i andra OECD-länder (se kapitel 1). Det vertikala samarbetet kring utvecklingen av bredbandsnät har varit gott och regionens mål är 100 % täckning. Denna siffra har nästan uppnåtts, men infrastrukturen måste även hålla jämna steg med nätets kapacitetsökningar.

Faktum är att de befintliga nätverksanslutningarna snart kan varaföråldrade om de inte uppgraderas. Det skulle kunna påverka företagen och regionen skulle kunna förlora den fördel de ger. Lokala insatser måste göras för att göra politikerna och befolkningen mer medvetna om behovet av fortsatta investeringar i bredbandsinfrastrukturen. Enligt de tjänstemän som är ansvariga för IT-nätverket på de lokala länsstyrelserna kommer Småland–Blekinge snart att behöva börja uppgradera sitt bredbandsnät om man ska ha ett system som klarar 100 Mbit/s år 2020. Regeringen verkar vara mycket intresserad av att upprätthålla det svenska bredbandsnätets konkurrenskraft. Man har nyligen presenterat en digital agenda för Sverige för att samordna IT-insatserna på områden som säkerhet, infrastruktur, utbildning, förtroende, tillgänglighet, funktion, standarder, företagande och innovation. Regeringen planerar även att lansera en ny nationell innovationsstrategi 2012.

Uppgraderingar av det befintliga bredbandsnätet och fortsatta insatser för att få största möjliga täckning av Sverige sägs utgöra kärnan i denna strategi. Eftersom denna investering i infrastrukturen är tämligen billig (jämfört med vägar eller järnvägar) och eftersom fördelarna för lokala företag och befolkningen där kan vara så stora, har både regionala och kommunala myndigheter villigt samarbetat under utarbetandet av denna strategi.

Ökat regionalt samspel kräver bättre förbindelser

För närvarande tar transporterna mellan huvudstäderna i Småland–Blekinge lång tid. Som ett exempel tar det nästan 3,3 timmar att resa från Jönköping till Kalmar (216 km) med bil och nästan 3 med tåg. Från Karlskrona till Växjö (90 km) tar det nästan 1,5 timmar både med tåg och med bil. Dessutom har vissa av regionens huvudstäder få eller inga direkta tåganslutningar.

En bättre och geografiskt mer varierad transportinfrastruktur och mer varierade förbindelser är avgörande för att förbättra södra Sveriges regionala samspel och konkurrenskraft. Ett effektivt transportnät är nödvändigt för företagens utveckling, eftersom det sänker transporttiden och gör marknaden mer tillgänglig. Detta påverkar i sin tur fastighetspriserna och hyrorna, påverkar hushållens beslut (val av boplats, konsumtionsmönster) och företagen (tillverkningsort, tillgång till marknader och investeringsbeslut) (OECD, 2009). Transportinfrastrukturen kan göra arbetskraften mer rörlig, påverka företag som vill flytta och förbättra tillgången till offentliga tjänster och företags tjänster. Väl fungerande förbindelser mellan områdena i Småland–Blekinge är därför avgörande för att förbättra det mänskliga, sociala, utbildningsmässiga och ekonomiska samspelet. Att utöka pendlingsområdena och att integrera kommunerna i väl fungerande gemensamma arbetsmarknadsområden är särskilt viktigt för den framtida utvecklingen i länens perifera områden.

Bättre förbindelser mellan de mest dynamiska områdena bör kombineras med bättre anslutningar mellan landsbygd och stad. Bättre förbindelser mellan de tre huvudortsområdena är givetvis också viktigt. Flaskhalsarna måste tas bort genom att man förbättrar väg- och järnvägsförbindelserna från de fyra länshuvudstäderna till Malmö och Göteborg. Dessa prioriteringar bör emellertid inte överskugga betydelsen av att förbättra de interna förbindelserna inom och tvärsöver södra Sverige. Med tanke på att Småland–Blekinge är så glesbefolkat är det viktigt att förbättra förbindelserna mellan de större städerna/noderna och den omgivande landsbygden.

Förbättringar av infrastrukturen är nödvändiga men räcker inte

Infrastrukturprogrammen måste integreras med sektorsprogrammen till breda regionala utvecklingsstrategier. Belägg från OECD-regioner visar att infrastrukturen i sig har liten inverkan på den regionala tillväxten (OECD, 2009). Regionernas ekonomiska utfall är en följd av en kombination av faktorer, bland annat geografi, demografi, specialisering, produktivitet, fysiskt kapital och humankapital, infrastruktur och kapaciteten till innovationer, för att bara nämna några. Även om en region med god tillgång till marknaderna har en ytterligare fördel i fråga om sina tillväxtmöjligheter, beror de även på andra faktorer. Genomslagskraften av infrastrukturprogrammen är kopplad till koordinationen av sådana program med parallella åtgärder (främjande av humankapital, innovation eller affärsutveckling, bland andra) för att förbättra en regions betingelser, utfall och attraktionskraft.

Bättre förbindelser kräver bättre territoriell koordination

En bättre transportinfrastruktur och bättre förbindelser kräver en vision som går utöver det enskilda länets gränser. Om man kan komma överens om de viktigaste regionala prioriteringarna och uppvisa en gemensam front kan man arbeta mer koncentrerat med den regionala transportinfrastrukturen gentemot regeringen. Dessutom kan brist på enighet i fråga om de viktigaste regionala prioriteringarna försvåra utformningen, koordinationen och genomförandet av stora regionala utvecklingsprojekt som kräver ett mer övergripande fokus. I Sverige är transportinfrastrukturen ett nationellt åtagande och besluten om de flesta kapitalinvesteringar som rör infrastrukturen fattas på nationell nivå. Regeringen är, via Trafikverket, ansvarigt för den offentliga infrastrukturen, vägarna och järnvägarna (med undantag av kommunala vägnät och privata vägar). På regional nivå är det varje regionförbund som är ansvarigt för att ta fram en infrastrukturplan för länet. Nationella och regionala prioriteringar stämmer inte alltid överens, och regeringens syn på hur de knappa resurserna ska användas kan skilja sig från de svenska länens. Man brukar säga att de områden som märks mest i Stockholm eller som har de organisatoriska resurser som krävs för att argumentera för lönsamheten i sina infrastrukturinvesteringar vanligtvis är de som brukar få mest av de nationella resurserna.

Det territoriella samarbetet har förbättrats på viktiga områden. Myndigheterna har reformerat planeringsprocessen för att utarbeta mer integrerade regionala infrastrukturplaner och ge regionala aktörer större möjlighet att uttrycka sina prioriteringar. Överläggningar har genomförts för att främja en öppen dialog mellan olika trafikorgan, län och kommuner. I detta sammanhang bjöd regeringen in regionförbunden i Småland–Blekinge och regionförbundet Östsam (Östergötland) att utarbeta en gemensam regional transportstrategi som skulle tas som utgångspunkt för den nationella,

långsiktiga infrastrukturplanen 2010–2021. Den bereddes i september 2008 och innehöll en översikt över regionens problem och prioriteringar med infrastrukturen. En gemensam transportstrategi kan se till att de nationella transportprogrammen grundas på regionala prioriteringar och att mer hänsyn tas till flödena mellan regionerna. Mer samarbete mellan relevanta myndigheter på alla nivåer skulle dessutom kunna synliggöra och ta hänsyn till potentiell påverkan mellan komplementära program såsom transport, boende och fysisk planering (OECD, 2010a). Myndigheternas övergripande bedömning är att den nationella planen, jämte länens planer för den regionala transportinfrastrukturen, ger ett väl avvägt bidrag till det nationella transportsystemet. Men vissa regionala aktörer i Småland–Blekinge hade ingen klar uppfattning om i vilken grad någon hänsyn togs till det gemensamma arbetet.¹⁴ Detta tyder antagligen på ett behov av mer samarbete och samspel mellan länen för att följa upp den gemensamma regionala utvecklingsstrategin.

Länens infrastrukturprioriteringar stämmer inte alltid överens. De övergripande målsättningarna är huvudsakligen desamma: utökad arbetsmarknad, reaktion på globaliseringens och den demografiska förändringens problem, hållbar miljö (genom minskade koloxidutsläpp och bättre järnvägsnät) liksom bättre pendlingsmöjligheter. Men även om alla länsstyrelser är överens om det stora behovet av investeringar i transportinfrastrukturen på regional nivå, har varje län i Småland–Blekinge något skilda prioriteringar (ruta 2.22).

Ytterligare regionalt samarbete kring planeringen och utvecklingen av infrastrukturen är nödvändigt. Samarbete kring transporter och förbindelser mellan tjänstemän i de olika länen förekommer relativt ofta i Småland–Blekinge. Men dessa initiativ strandar i många fall på budgetstadiet då politikerna blir involverade. Som ett exempel får regionförbunden medel från regeringen för att prioritera och genomföra transportinfrastrukturprojekt. Anslagen är relativt små (eftersom regeringen gör de flesta investeringarna i transportinfrastrukturen) men skulle kunna få större inverkan om de olika länen genomförde gemensamma initiativ. Hittills har det inte varit så. Samarbete med privata aktörer bör också stödjas, och vissa sådana finns redan. Offentliga och privata aktörer samarbetar för att öka medvetenheten om och utöva påtryckningar för att motorvägen E22 ska byggas ut längs kusten. Dessutom har lokala privata företag i Blekinge visat sig villiga att finansiera de nödvändiga infrastrukturinvesteringarna, huvudsakligen för att de är missnöjda med den nuvarande situationen. De väntar sig ha så mycket nytta av bättre transportvägar att de kan tänka sig att finansiera investeringarna för att snabba på projekten. Ytterligare offentlig-privata partnerskap bör övervägas.

Ruta 2.22. De viktigaste flaskhalsarna: exempel på prioriterade områden för de fyra länen

Infrastrukturbehoven omfattar väg- och järnvägstransporter och i vissa fall även flygtransportfrekvensen och kapacitetsutbyggnad. Även om behovet i vissa län är större för passagerartransport måste även viktiga förbättringar av frakt- och lastinfrastrukturen genomföras i regionen.

Kalmar

Externa förbindelser: Östersjöperspektiv.

Interna förbindelser: förbindelse till Växjö och Jönköping; förbindelse mellan Kalmar och Oskarshamn. Förbindelse mellan Västervik och Linköping via Tjustbanan och förbindelse mellan Kalmar och Linköping via Stångådalsbanan. Behov av att förbättra förbindelserna mellan landsbygden och de större orterna i Kalmar; huvudsakligen för persontransport, men om hamnen i Oskarshamn främjas är även lasttransport nödvändigt.

Blekinge

Externa förbindelser: Förbättra transportsystemet till Östersjön och övriga Europa. Dubblera antalet tåg och se till att de kan köras fortare.

Interna förbindelser: Anslutning till den nord-/sydgående motorvägen; förbättra järnvägstrafiken till Malmö/Köpenhamn. Den dåliga vägen till Malmö anses vara en av Blekinges främsta tillväxthinder.

Kronoberg

Externa förbindelser: Bättre fraktförbindelser med Östersjön per järnväg och väg genom hamnarna i Blekinge och Kalmar län.

Interna förbindelser: Ökad kapacitet med en förbindelse i öst-västlig riktning, från kust till kust. Bättre förbindelser med Karlskrona.

Jönköping

Externa förbindelser: Göra Jönköping till navet i de nationella stråken mellan Stockholm och Göteborg och mellan Stockholm och Malmö.

Interna förbindelser: Behov av bättre förbindelser mellan landsbygdsområden och de större städerna.

Mer samverkan, samarbete och fler avtal om regionala prioriteringar är nödvändigt för att bättre kunna påverka statsmakten, främja regionala transportprioriteringar och skaffa fram de nödvändiga resurserna. Detta kommer att kräva intensivt samarbete mellan länen och även med privata aktörer. Avtal om styrning på flera nivåer skulle kunna vara en lämplig ram för att förstärka den regionala planeringen och definiera stora infrastrukturinitiativs egenskaper och finansieringsvillkor (se kapitel 3).

Slutsats

En generationsväxling i Småland–Blekinges arbetskraft krävs för att underlätta övergången till en mer kunskapsintensiv affärsmodell med högre förädlingsvärde. Samhällena i Småland–Blekinge måste därför utarbeta och genomföra planer för att omvandla ungdomens sociala och intellektuella kapital till något som driver utvecklingen framåt. I synnerhet finns det ett behov av att göra de unga bekanta med den nya moderna, lokala tillverkningssektorn. Skolor och företagare i området bör samarbeta för att väcka intresse för lokala företag och involvera ungdomar i industrin från tidig ålder. Samtidigt har myndigheterna en uppenbar möjlighet att bygga en bro mellan universiteten och affärsvärlden. Att locka, utrusta och stödja unga företagare så att de vill stanna och arbeta i regionen är nyckeln till Småland–Blekinges långsiktiga livskraft och hållbarhet. Det finns även uppenbara möjligheter att uppmuntra välutbildade att flytta till regionen. Kunniga och lokalt utbildade utländska studenter bör uppmuntras att tillgoda den lokala industrins efterfrågan på kvalificerad arbetskraft. Lokala myndigheter bör ge (potentiella) invandrarföretagare möjligheter. Det kommer även att vara viktigt att starta och främja lokala företag, särskilt industriföretag, för kvinnor.

Samtidigt finns det ett behov av att marknadsföra områdets stora naturresurser bättre och förbättra förbindelserna till regionen. Naturen är en regional tillgång som med strategisk marknadsföring skulle kunna locka människor till regionen och främja ekonomiska aktiviteter som turism. Det finns ett behov av en avvägning mellan främjande, skydd och ekonomisk användning av naturtillgångar.

Företagen i Småland–Blekinge bör även diversifiera sin industriella bas och kundstock. De behöver komma med innovationer, med nya produkter riktade mot nya marknader, och bryta sig loss från den nuvarande underleverantörsmodellen. Regionens starka struktur med små och medelstora företag är en god grogrund för en modern, kunskapsbaserad ekonomi. Kunskapsintensiv affärsutveckling skulle kunna vara det bästa sättet att se till att regionens välstånd och framtida tillväxt upprätthålls. Myndigheterna bör tala med småföretagen och visa dem vilka fördelar en övergång till en kunskapsbaserad affärsmodell kan medföra. Många delar av Småland–

Blekinge behöver dessutom ett bredare spann av tjänster till konsumenter för att bli mer attraktiva. Stöd till kunskapsintensiva tjänsteföretag skulle kunna framkalla ett flöde av nya idéer och ny kunskap i hela det befintliga affärs-samhället. Slutligen har vi problemet med affärsöverlåtelse. När en ägare/företagare går i pension har många i den yngre generationen flyttat till större städer och är inte särskilt intresserade av att driva familjeföretaget vidare. Många företag riskerar att läggas ner. Det beror inte i särskilt hög grad på ekonomiska problem, utan på att det inte finns någon som tar över när ägaren går i pension. Affärsutvecklare i området bör hjälpa till med att ta fram överlåtelseplaner i god tid.

Bättre förbindelser är nödvändiga, eftersom det kan öka värdet på lokala tillgångar, öka tillgängligheten och stärka regionens attraktionskraft. Det är nödvändigt för att företagen ska vara konkurrenskraftiga. Transportinfrastrukturen måste också anpassas till nya krav. Bättre förbindelser till de mest dynamiska områdena bör kombineras med utveckling av de interna förbindelserna inom och mellan de fyra länen. Det är nödvändigt att bygga bort flaskhalsarna som finns i förbindelserna till storstadsområdena. Detta bör emellertid inte överskugga betydelsen av att förbättra de interna förbindelserna inom och tvärsöver södra Sverige, vilket både skulle förbättra det sociala och ekonomiska samspelet och knyta samman arbetsmarknaderna mer effektivt.

Slutligen är koordination och strategisk sammanhållning nödvändigt för att utveckla företagen och företagandet i Småland–Blekinge. Precis som i de flesta övriga delar av Sverige spelar många aktörer på många olika myndighetsnivåer en roll för den lokala ekonomiska utvecklingen och stödet till företag, men det råder brist på koordination och samarbete. Om resurserna förenades och strategierna vore mer förenliga med varandra skulle detta leda till synergieffekter och mer effektiva investeringar. Mer samarbete över gränserna skulle motverka den territoriella fragmenteringen och göra det lättare att utforma, samordna och implementera större regionala utvecklingsstrategier inom områden som innovation och transportinfrastruktur. Just nu debatteras en regionaliseringsreform i Sverige med potentiellt stora konsekvenser för Småland–Blekinge. Kapitel 3 handlar om styrningen och de institutionella följderna av denna debatt. Kapitlet handlar även om styrning på flera nivåer och koordinationsåtgärder som skulle kunna förbättra de politiska programmets samband och verkan i regionen.

Sammanfattning av de viktigaste rekommendationerna i kapitel 2

- Uppmuntra välutbildade människor att engagera sig i den lokala ekonomin och att bli kvar i regionen genom att: i) stärka banden mellan det regionala utbildningssystemet och de regionala företagen; ii) förbättra stödet till unga och kvinnliga entreprenörer; samt iii) uppmuntra utländska studenter som utbildats i regionen att hjälpa till att tillgodose den lokala industrins efterfrågan på högutbildad arbetskraft.
- Uppmuntra dem som lämnar området att komma tillbaka, i synnerhet familjer som önskar sig högre livskvalitet och nytutexaminerade universitetsstudenter med de färdigheter som efterfrågas. Att det finns ekonomiska möjligheter bör omtalas vitt och brett bland utflyttade och inrättningar bör skapas för att hjälpa dem att flytta tillbaka till regionen.
- Intensifiera försöken att locka till sig välutbildade invandrare för att tillgodose efterfrågan på arbetskraft och att vidareutbilda invandrare som redan befinner sig i regionen.
- Bli bättre på att förmedla och utnyttja områdets naturskönhet i syfte att förbättra regionens attraktionskraft och affärsmöjligheter.
- Uppmuntra företagande inom turismsektorn. Ekoturism, äventyrsturism och stora evenemang, både för företag och enskilda turister, är intressanta nischer som skulle kunna utvecklas vidare. Ytterligare insatser för att marknadsföra regionens ”varumärke” utanför Sverige krävs också.
- Vidta åtgärder för att underlätta affärsöverlåtelser bland små och medelstora företag. Man skulle kunna upprätta en förteckning över potentiella affärsöverlåtelser för att locka till sig människor som attraheras av livsstilen och bekvämligheterna. Det skulle även kunna vara ett sätt att skapa möjligheter för kvinnliga entreprenörer eller alternativa affärsstrategier för lokala egenföretagare.
- Utforma och genomföra bestämda strategier för att behålla företag. Försök att locka nya företag eller att uppmuntra till nyföretagande får inte leda till att befintliga företags behov försummas. För att behålla företag och ge dem möjlighet att växa krävs starkare band mellan den privata och offentliga sektorn.
- Främja tillväxten av kunskapsintensiva tjänsteföretag (*t.ex.* management- och affärskonsulter, IKT, finansiella tjänster, teknik, marknadsföring, design). Sådana företag lockas till lättillgängliga landsbygdsområden med goda naturresurser. Det är nödvändigt att förbättra tillgängligheten, transporterna och informations- och kommunikationstekniken för att bereda vägen för sådana företag.

Sammanfattning av de viktigaste rekommendationerna i kapitel 2

(forts.)

- Förbättra de interna förbindelserna. De interna vägarna och järnvägarna har för närvarande betydande flaskhalsar. Bättre förbindelser med övriga världen bör kombineras med bättre interna förbindelser inom och mellan de fyra länen.
- Bättre externa förbindelser österut (Östersjön, Ryssland, Kina). Småland–Blekinge skulle kunna bli en betydligt starkare spelare och bli en av Sveriges främsta förbindelser till de växande ekonomierna i öster, som sträcker sig hela vägen till Kina.
- Arbeta för bättre samordning mellan regionala utvecklare och utvecklingsstrategier (se kapitel 3). Bättre samordning mellan de olika aktörerna och de olika regionala utvecklingsinitiativen (infrastruktur, humankapital, innovation eller affärsutveckling) är nödvändigt för den offentliga sektorns effektivitet liksom för att skapa regionala synergieffekter.

Anmärkningar

1. Som ett exempel på detta har Linnéuniversitetet ett ambitiöst internt projekt som heter ”Linnéuniversitetet – det entreprenöriella universitetet”. Målet är att ge alla studenter en smak av och att uppamma ”entreprenörsandan”.
2. Arbetslösheten bland ungdomar har historiskt sett varit mer än dubbelt så stor som bland äldre (Scarpetta *m fl*, 2010).
3. Information som inhämtats under intervjuer med starta eget-rådgivare som arbetar på läns-, kommun- eller universitetsnivå under OECD:s faktainsamling 2011.
4. Information inhämtad under intervjuer med lokala ledare under OECD:s faktainsamling 2011.
5. Enligt rangordningen som publiceras varje år av *Journal of Systems and Software* är BTH på sjätte plats i världen i fråga om system- och programutveckling. Man intar andra plats i Europa och första plats i Sverige. Rangordningen av de 15 främsta universiteterna som publiceras årligen av *Journal of Systems and Software* grundas på publicerade resultat i sju tidskrifter på området under två femårsperioder (2003–2007 och 2004–2008).
6. Avgifterna gäller inte studenter från Europeiska unionen, EES eller Schweiz.
7. I Blekinge län har man försökt locka till sig sjuksköterskor från Polen.
8. Personer födda utanför Sverige (oavsett om de är medborgare i Sverige än eller inte). Dessa siffror är därmed högre än de är för utlänningar.
9. Bristen på företag inom servicenäringsen innebär att det finns relativt få privata, lokala tjänsteföretag på många orter i Småland. Privata lokala serviceföretag är viktiga för att höja den lokala levnadsstandarden och göra en ort till en attraktiv boplats både för dem som redan lever där och dem som funderar på att flytta dit. Serviceföretag skulle även kunna göra den lokala arbetsmarknaden mer varierad och ge arbetstillfällen som ofta är nödvändiga för makar och för att locka till sig invandrare.

10. I jämförelsesyfte används kvoten mellan arbetande och hela befolkningen i stället för sysselsättningskvoten, eftersom SCB införde en ny definition av arbetskraften 2005.
11. Det är emellertid intressant att observera att kvinnor bland internationella studenter på magisternivå utgör en mycket större andel av studenterna jämfört med studenter från Europa
12. Information från intervjuer genomförda i regionen.
13. Om man räknar de fyra landstingen, regionförbunden och länsstyrelserna.
14. Information från intervjuer genomförda i regionen.

Bibliografi

- Acs, Z.J. and D.B. Audretsch (1988), “Innovation in Large and Small Firms: An Empirical Analysis”, *American Economic Review*, 78 (4), pp. 678–690.
- Acs, Z.J., and A. Varga (2004), Entrepreneurship, agglomeration and technological change, Paper presented at the first GEM Research Conference, Berlin.
- Ahl, H. (2006), Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Entrepreneurship Theory and Practice* 30 (5), pp. 595–621.
- Aldrich, H. and R. Waldinger (1990), Ethnicity and entrepreneurship, *Annual Review of Sociology* 16 pp. 111–135.
- Amit, R., E. Muller and I. Cockburn (1995),” Opportunity costs and entrepreneurial activity”, *Journal of Business Venturing*, 10, pp. 95-106.
- Arjona, A. and J.C. Checa (2006), |Economía étnica: teorías, conceptos y nuevos avances”, *Revista internacional de sociología* 64, pp. 117–143.
- Bates, T. (1997), “Financing small business creation: The case of Chinese and Korean immigrant entrepreneurs”, *Journal of Business Venturing* 12 (2), pp. 109–124.
- Baughn, C.C., B. Chua and K.E. Neupert (2006), “The normative context for women’s participation in entrepreneurship: A multicountry study”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 30, No. 5, pp. 687-708.
- Blanchflower, D. and B. Meyer (1994), “A Longitudinal Analysis of Young Self-employed in Australia and the United States”, *Small Business Economics*, 6 (1), pp. 1-20.
- Bonnett, C. and A. Furnham (1991), “Who Wants to Be an Entrepreneur? A Study of Adolescents Interested in a Young Enterprise Scheme”, *Journal of Economic Psychology*, 12(3), p. 465.
- Borgida, E., C. Hunt and A. Kim (2005), “On the use of gender stereotyping research in sex discrimination litigation”, *Journal of Law and Policy*, Vol. 13, No. 2, pp. 613-628.

- Borjas, G. (1986), "The self-employment experience of immigrants", *Journal of Human Resources* 21 pp. 485–506.
- Boschma, R., A. Minondo, and M. Navarro (2012), "Related Variety and Regional Growth in Spain", *Papers in Regional Science*, forthcoming.
- Bruder, J. and S. Rätke-Döppner (2008), "Ethnic Minority Self Employment in Germany: Geographical Distribution and Determinants of Regional Variation", *Thünen-Series of Applied Economic Theory - Working Paper 100*. (University of Rostock, Institute of Economics). Available at: www.wiwi.uni-rostock.de/fileadmin/Institute/VWL/VWL-Institut/RePEc/pdf/wp100thuenen.pdf. Accessed 10 December 2009.
- Bruni, A., S. Gerhardi and B. Poggio (2004), "Doing gender, doing entrepreneurship: an ethnographic account of intertwined practices", *Gender, Work & Organization* 11 (4), pp. 406–429.
- Camire, L. (2011), "Business Succession Survey Value & Results", Business Succession webinar presentation, Provincial Community Futures Association of British Columbia, BC Rural Secretariat.
- Clark, E. (2011), "Exit Opportunities, succession demonstration pilot project", Business Succession webinar presentation, Community Futures Alberni Clayoquot, BC Rural Secretariat.
- Clark, K. and S. Drinkwater (2000), "Pushed out or pulled in? Self-employment among ethnic minorities in England and Wales", *Labour Economics* 7 pp. 603–628.
- Coduras, A. (2008), "La actividad emprendedora de los inmigrantes en España, 2005-2007", *ICE Revista de Economía* 841 pp. 97–116.
- Constant, A. and K.F. Zimmermann (2006), "The making of entrepreneurs in Germany: Are native men and immigrant alike?", *Small Business Economics* 26 (3), pp. 279–300.
- Delmar, F. and C. Holmquist (2004), "Women's entrepreneurship: issues and policies", 2nd OECD Conference of Ministers Responsible for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs), Istanbul, 3–5 June.
- Delmar, F. and J. Gunnarsson (2000), "How do self-employed parents of nascent entrepreneurs contribute?", in P.D. Reynolds, E. Autio, C. Brush, W.D. Bygrave, S. Manigart, H.J. Sapienza and K.G. Shaver (eds.), *Frontiers of Entrepreneurship Research 2000*, Arthur M. Blank Centre for Entrepreneurship, Babson College, MA.
- Driga, O., E. Lafuente and Y. Vaillant (2009), "Reasons behind the relatively lower entrepreneurial activity levels of rural women: looking into rural Spain", *Sociologia Ruralis*, Vol. 49, No.1, pp. 70–96.

- Drucker, P. (1984), “Our entrepreneurial economy“, *Harvard Business Review*, 62 (1), pp. 59–64.
- Drucker, P. (1985), *Entrepreneurship and Innovation: Practice and Principles*, Harper Business, New York.
- European Commission (2003), *Green paper: entrepreneurship in Europe*, Enterprise Publications, Brussels.
- Freshwater (2010), “Green Power, Green Jobs”, presentation at the launch seminar for the OECD Project The Production of Renewable Energy as a Regional Development Policy in Rural Areas, Montreal, 15 September, www.oecd.org/dataoecd/31/1/46186430.pdf.
- Global Entrepreneurship Monitor (2008a), *Informe Ejecutivo GEM España 2007*, www.gemconsortium.org/, accessed 13 June 2011.
- Global Entrepreneurship Monitor (2008b), *GEM Global 2007 Report on Women and Entrepreneurship*, Global Entrepreneurship Monitor, London.
- Global Entrepreneurship Monitor (2010), *Informe Ejecutivo GEM España 2009*, www.gemconsortium.org/, accessed 13 June 2011.
- Hammarstedt, M. (2006), “The predicted earnings differential and immigrant self-employment in Sweden”, *Applied Economics* 38 pp. 619–630.
- Harrison, R.T., S.Y. Cooper and C. Mason (2004), “Entrepreneurial activity and the dynamics of technology-based cluster development: the case of Ottawa”, *Urban Studies* 41 (5/6), pp. 1045–1070.
- Hayter, R. (1997), *The dynamics of industrial location: the factory, the firm and production system*, John Wiley & Sons, New York.
- Honjo, Y. (2004), “Growth of new start-up firms: evidence from the Japanese manufacturing industry”, *Applied Economics*, 11(1), pp. 21–32.
- Jentsch, B. (2007), “Migrant Integration in Rural Areas - Evidence from New Countries of Immigration”, *International Journal on Multicultural Societies*, Vol. 9 (1), pp. 1–130.
- Johannisson, B. (2010), “Industrial Districts in Scandanavia”, in G. Becattini, M. Bellandi and L. DePropis, *Handbook of Industrial Districts*, Edward Elgar, South Hampton.
- Jonkoping University (2011), “Activities and Strategic Development”, hj.se/en/about-the-university/activities-and-strategic-development.html.

- Jost, J.T. and A.C. Kay (2005), “Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: Consequences for specific and diffuse forms of system justification”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 88, pp. 498-509.
- Kessler, S. and W. McKenna (1978), *Gender: An Ethnomethodological Approach*, Wiley, New York.
- Krueger, N. (1993), “The impact of prior entrepreneurial exposure on perceptions of new venture feasibility and desirability”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 18, No. 1, pp. 5-21.
- Lafuente, E. and Y. Vaillant (2011), “Generationally driven influence of role-models on entrepreneurship: ‘institutional memory’ in a transition economy” *CEBR Working Paper Series* 03-2008.
- Lafuente, E., Y. Vaillant and C. Serarols (2010), “Location decisions of knowledge-based entrepreneurs : Why some Catalan KISAs choose to be rural?”, *Technovation*, 30, pp. 590–600.
- Lafuente, E., Y. Vaillant and J. Rialp (2007), “Regional differences in the influence of role-models: Comparing the Entrepreneurial Process of Rural Catalonia”, *Regional Studies*, 41 (6), pp 779–795.
- LeBlanc, P., J.A. Connelly, M. Gauthier and S. Côté (2007), *La migration des jeunes québécois originaires du milieu rural. Résultats d’un sondage 2004-2005 auprès des 20-34 ans de Québec*. Observatoire Jeunes et Sociétés, INRS-UCS et Chaire Desjardin en Développement des petites collectivités (UQAT).
- Levesque, M. and M. Minniti (2006), “The effect of aging on entrepreneurial behavior”, *Journal of Business Venturing*, 21(2), pp. 177-194.
- Levie, J. (2007), “Immigration, in-migration, ethnicity and entrepreneurship in the United Kingdom”, *Small Business Economics* 28, pp. 143–169.
- Mancilla, C., L. Viladomiu and C. Guallarte (2011), “Emprendimiento, inmigrantes y municipios rurales: el caso de España”. *Economía Agraria y Recursos Naturales* 10 (2), pp. 123-144.
- Martinez-Fernandez, C. (2010), “Knowledge-intensive service activities in the success of the Australian mining industry”, *Service Industries Journal*, 30 (1), pp. 55–70.
- McCann, P. and R. Ortega-Argilés (2011), “Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to EU Cohesion Policy”, Economic Geography Working Paper 2011, Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen.

- McGranahan, D.A., T. Wojan and D. Lambert (2011), “The Rural Growth Trifecta: Outdoor Amenities, Creative Class and Entrepreneurial Context”, *Journal of Economic Geography*, 11(3), pp. 529-557.
- Mestheneos, E. and E. Ioannidi (2002),” Obstacles to Refugee Integration in the European Union Member States”, *Journal of Refugee Studies*, Vol. 15 (3), pp. 304-320.
- Miller, K. (2007), “The impact of immigrant entrepreneurs”, *Business Week Online* 18. Retrieved from Business Source Elite database, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsh&AN=23968470&lang=es&site=ehost-live>, accessed 16 December 2009.
- Muilu, T. and J. Rusanen (2003), “Rural young people in regional development, the case of Finland in 1970–2000”, *Journal of Rural Studies*, Vol. 19, pp. 295–307.
- NCOE (2001), “Embracing Innovation: Entrepreneurship and American Economic Growth”, in *National Commission on Entrepreneurship White Paper*, pp. 1–11.
- Neffke, F., M. Henning and R. Boschma (2011), “How Do Regions Diversify over Time? Industry Relatedness and the Development of New Growth Paths in Regions”, *Economic Geography* 87:3, July.
- Nutek (2008), *Tourism and the Travel and Tourism Industry in Sweden*, 2008 Edition, Nutek.
- OECD (2002), *Territorial Reviews, Siena, Italy*, OECD Publishing, Paris..
- OECD (2006), *The New Rural Paradigm*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2007a), *Higher Education and Regions: Globally Competitive, Locally Engaged*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2007b), *Science, Technology and Industry Scoreboard 2007*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2009), *Regions Matter*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2010a), *OECD Territorial Reviews, Sweden* , OECD Publishing, Paris.
- OECD (2010b), *OECD Rural Policy Reviews: Québec, Canada* , OECD Publishing, Paris.
- OECD (2011a), Proceedings of the Interim meeting for the project “Renewable Energy Production as a Regional Development Policy in Rural Areas”.
- OECD (2011b), *OECD Regional Policy Outlook*, OECD Publishing, Paris.

- OECD (2011c), *OECD Reviews of Regional Innovation: Regions and Innovation Policy*, OECD Publishing, Paris.
- Pavitt, K., M. Robson and J. Townsend (1987), “The Size Distribution of Innovating Firms in the UK: 1945-1983”, *Journal of Industrial Economics*, 35 (3), pp. 297–316.
- Reynolds, P. and S. White (1997), *The entrepreneurial process: economic growth, men, women, and minorities*, Quorum Books, Connecticut.
- Rojas, G. and L. Siga (2009), “On the nature of micro-entrepreneurship: evidence from Argentina”, *Applied Economics*, 41(21), pp. 2667-2680.
- Roper, S. and J.H. Love (2006), “Innovation and regional absorptive capacity: the labour market dimension”, *Annals of Regional Science*, 40 (2), pp. 437–447.
- Rural Policy Research Institute [RUPRI] (2006), *Energizing Entrepreneurs*, Heartland Centre Publications, Nebraska.
- Scarpetta, S., A. Sonnet and T. Manfredi (2010), ‘Rising Youth Unemployment during the Crisis: How to Prevent Negative Long-Term Consequences on a Generation?’, *OECD Social, Employment and Migration Papers*, No. 106.
- Schroeder, C., L. Heinert, L. Bauer, D. Markley and K. Dabson (2011), *Energizing Young Entrepreneurs in Rural Communities*, RUPRI Center for Rural Entrepreneurship and HomeTown Competitiveness, www.energizingentrepreneurs.org.
- Shinnar, R. and C. Young (2008), “Hispanic immigrant entrepreneurs in the Las Vegas Metropolitan Area: motivations for entry into and outcomes of self-employment”, *Journal of Small Business Management* 46, pp. 242–262.
- Solé, C. and S. Parella (2005), *Negocios étnicos: los comercios de los inmigrantes no comunitarios en Cataluña*, Fundación CIDOB, Barcelona.
- Solé, C., S. Parella and L. Cavalcanti (2007), *El empresariado inmigrante en España*. Colección de Estudios Sociales 21, Fundación La Caixa, Barcelona.
- Timmons, J. (1998), “America’s Entrepreneurial Revolution: the demise of brontosaurus capitalism”, F.W. Olin Graduate School of Business, Babson College.

- Vaillant, Y., E. Lafuente and C. Serarols (2011), “Location Decisions of New KISA firms: The Rural-Urban Divide”, *Service Industries Journal*, www.tanfonline.com/doi/abs/10.1080/02642069.2011.594880.
- Valenta, M. and N. Bunar (2010), “State Assisted Integration: Refugee Integration Policies in Scandinavian Welfare States: the Swedish and Norwegian Experience”, *Journal of Refugee Studies*, Vol. 23 (4), pp. 463-483.
- Van Stel, A., M. Caree and R. Thurik (2005), “The effect of entrepreneurial activity on national economic growth”, *Small Business Economics*, Vol. 24, No. 3, pp. 311-321.
- Vaugeois, N., B. Goodwin, P. Knoglinger, K. Whitney-Squire and D. McDonald (2011), “Amenity Based Rural Development in Canada”, Project Report submitted to the Canadian Rural and Cooperatives Secretariat.
- Volery, T. (2007), “Ethnic entrepreneurship: a theoretical framework”, in L. Dana (ed.), *Handbook of research on ethnic minority entrepreneurship: a co-revolutionary view on resource management*, Edward Elgar Publishing Limited, Cornwall.
- Wadhwa, V. (2008), “Immigrants are more likely to be entrepreneurs”, *Business Week Online*, 21, Retrieved from Business Source Elite database.
- West, C. and D.H. Zimmerman (1987), “Doing gender”, *Gender and Society*, Vol. 1, No. 2, pp. 125-151.
- Wheeldon, D. (2011), “Business Retention and an update on BC BusinessCounts”, BRE webinar presentation, Economic Development Association of British Columbia, BC Rural Secretariat.

Styrning och samarbete i Småland/Blekinge

Kapitel 3.

Styrning och samarbete i Småland/Blekinge

Det här kapitlet handlar om de arrangemang för flernivåstyrning som kan främja en mer effektiv regional utvecklingspolitik i Småland–Blekinge. Främjandet av ekonomisk utveckling kännetecknas för närvarande av stor splittring, dubbelarbete och överlappningar. Bristen på koordination mellan aktörer och program, människors och företags allt större rörlighet över de administrativa gränserna och de fyra länens relativt ringa storlek kan påverka förmågan att få fram heltäckande utvecklingsagendor. Den regionaliseringsreform som just nu debatteras kan få stora konsekvenser för Småland–Blekinge, men den måste bedömas inom en bredare ram för problemen med styrning på flera nivåer. Oavsett framtida förvaltningsstruktur i Småland–Blekinge, kommer det att krävas att olika slags aktörer på olika myndighetsnivåer är involverade och samarbetar. Kapitlet börjar med att beskriva styrningsstrukturen i Småland–Blekinge och fortsätter sedan med en analys av vilka argument som bör beaktas när man utvärderar behovet av, och kännetecknen för, reformen. Slutligen analyseras ett antal institutionella arrangemang för flernivåstyrning, vilka vid sidan om den eventuella omdragningen av regionens administrativa gränser, kan bidra till större konsekvens i den offentliga styrningen av den regionala utvecklingspolitiken.

Inledning

Precis som det konstaterades i kapitel 2 behöver Småland–Blekinge börja utveckla en mer kunskapsintensiv ekonomisk modell och fokusera på produkter med högre förädlingsvärde. Om regionens produktivitet och konkurrenskraft ska förbättras krävs det snabba och flexibla strategier och institutionella arrangemang som kan underlätta denna förändring genom riktade ansträngningar för att förbättra kvaliteten på offentliga investeringar och tjänster. Koordination och strategisk enhetlighet medför dock stora utmaningar för Småland–Blekinge. De offentligt finansierade programmen för att främja företag och företagande kännetecknas för närvarande av stora olikheter och överlappningar på grund av bristande samordning mellan involverade aktörer och institutioner.

Behovet av bättre samarbete inom den regionala utvecklingen förstärks av flera faktorer: det stora antalet offentliga aktörer som är involverade i den regionala planeringen och utvecklingen; människors och företags allt större rörlighet över de administrativa gränserna; det faktum att frågor som transportinfrastruktur och innovation ofta kräver ett vidare geografiskt fokus än länet; sökandet efter stordriftsfördelar och större effektivitet i samband med en åldrande befolkning; minskade skatteintäkter och större specialisering när det gäller tillhandahållandet av samhällsservice; samt de allt större utmaningar som kommunerna brottas med i genomförandet av de uppdrag som ålagts dem.

Effektiviteten i den regionala utvecklingspolitiken och i tillhandahållandet av samhällsservice är direkt kopplad till en förbättrad interaktion mellan administrativa enheter och till att man utvecklar effektiva samarbetsarrangemang mellan institutioner på flera nivåer och mellan de aktörer och administrativa enheter som är involverade i regionala utvecklingsfrågor.

Inom denna ram debatteras just nu i Sverige en regionaliseringsreform med potentiellt stora konsekvenser för Småland–Blekinge. Fokus i debatten ligger på länens geografiska indelning. Att öka den offentliga sektorns effektivitet tycks vara det centrala i regeringens intentioner i den här processen, medan ekonomisk tillväxt står i fokus på regional nivå. Det saknas dock i mångt och mycket en övergripande process för att förstå, tydliggöra och komma överens om reformens konkreta mål, omfattning och kännetecken.

Det här kapitlet är indelat i tre avsnitt. Det första beskriver styrningsstrukturen i Småland–Blekinge. Territoriellt samarbete försvåras av ett antal olika faktorer, däribland: *i*) de många institutioner som har något att säga till om i regionala utvecklingsfrågor; *ii*) avsaknaden av en struktur och mekanismer för att främja effektiva samarbeten dem emellan; och *iii*) avsaknaden av ett autonomt, direktvalt organ som kan hantera regional utveckling. Alla

dessa faktorer kan påverka förmågan att få fram omfattande regionala strategier som kan främja komplement bland policyer och program för regional utveckling. I det andra avsnittet analyseras några av de argument som bör beaktas när man utvärderar behovet av, och kännetecknen för, Sveriges regionaliseringsreform. Kapitlet föreskriver dock inga specifika strukturer för länen i Småland–Blekinge. I stället innehåller kapitlet vissa element som kan hjälpa de olika aktörerna att fatta väl underbyggda beslut. De förses helt enkelt med information om de vitt skilda utmaningar som de står inför, oavsett vilken unik struktur som utvecklas ur den aktuella processen. I det sista avsnittet ligger fokus på flernivåstyrning och samverkansarrangemang som skulle kunna leda till bättre överensstämmelse mellan offentliga policyer och regionala behov, oavsett hur strukturen inom de offentliga myndigheterna eller de administrativa gränserna ser ut i regionen.

3.1. Regional styrning och territoriellt samarbete i Småland–Blekinge

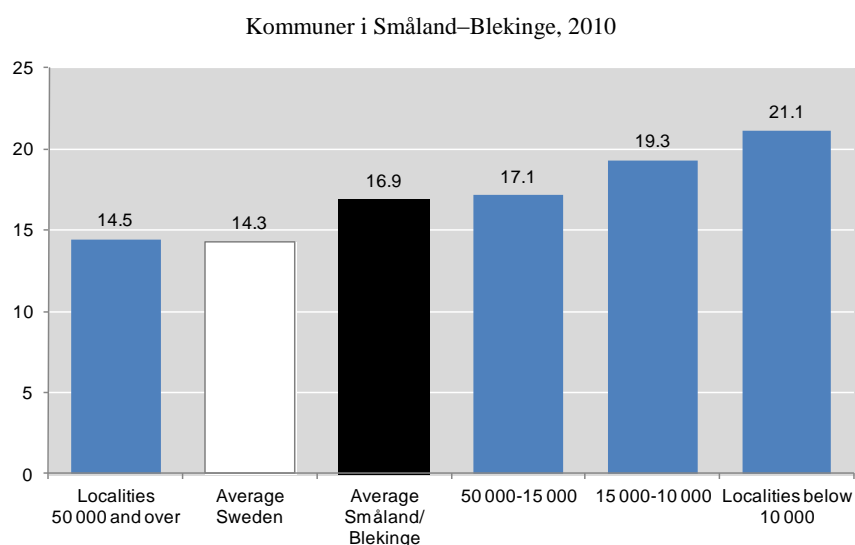
Sveriges struktur när det gäller flernivåstyrning påminner i viss mån om ett timglas

Det svenska förvaltningssystemet kan delas in i tre politiska och administrativa beslutsfattande organ:¹ regeringen, länet/regionen och kommunen. Alla dessa nivåer har rätt att driva in skatter från medborgare och företag och har också fastställda befogenheter. Den kanske mest anmärkningsvärda egenskapen hos detta system är ”timglasformen”: regeringen och kommunerna har de flesta befogenheterna och funktionerna, medan länet/regionen är relativt svagt. Regeringen har ovanligt stark ställning när det gäller strategisk planering och fördelning av offentliga investeringar. Den fördelar nära hälften av alla offentliga investeringar – att jämföra med många andra OECD-länder där de nationella regeringarna ansvarar för mindre än 30 %. Även om Sverige är ett av de mest decentraliserade OECD-länderna i fråga om offentliga utgifter på subnationell nivå, läggs den största delen på de sociala tjänster som tillhandahålls på kommunnivå (OECD, 2010a).

Det subnationella tillhandahållandet av offentliga tjänster sker huvudsakligen på kommunnivå. Kommunerna har ett omfattande ansvar för primär och sekundär utbildning, omsorg av handikappade och äldre, sociala tjänster och tillhandahållande av grundläggande kommunala tjänster som avfallshämtning och allmännyttiga bostäder. Utbildning och omsorg av handikappade och äldre står för ungefär 30–40 % vardera av de kommunala utgifterna i Småland–Blekinges kommuner. De fyra länen i Småland–Blekinge består av 38 kommuner² som är beroende av inkomstskatter som sin främsta intäktskälla. Statligt stöd, bland annat i form av systemet för skatteutjämning mellan kommuner, är emellertid också en viktig inkomstkälla (i genomsnitt 16,9 % av de kommunala intäkterna i Småland–Blekinge, att jämföra med i genomsnitt 14,3 % för alla svenska kommuner), i synnerhet för mindre

kommuner (figur 3.1). Detta beror delvis på att kommunerna i Småland–Blekinge, trots att de är relativt stora med OECD-mått mätt, är mindre än det svenska genomsnittet (de har i genomsnitt 23 800 invånare *mot* 32 400 för hela Sverige). Utan ett utjämningsystem skulle mindre orter ha svårt att tillhandahålla grundläggande samhällsservice som äldreomsorg utan att tillämpa mycket höga kommunalskatter.

Figur 3.1. **Andel statligt stöd och utjämnning på kommunala intäkter efter befolkningsstorlek**

Källa: SCB.

En regional nivå som är relativt svag, men som blir allt starkare

Ett annat anmärkningsvärt element i det svenska systemet för flernivåstyrning är oenhetligheten i mellannivån (läns-/regionsnivån). Det har av tradition funnits två politiska institutioner på länsnivå: landstinget och länsstyrelsen. Den förstnämnda är en folkvald myndighet som huvudsakligen ansvarar för förvaltning av sjukvård, medan den sistnämnda är statens representant på länsnivå. Under senare år har dock ett ökat fokus på regional utveckling lett till att denna struktur har förändrats. Sedan slutet av 1990-talet har Sverige utvecklat olika regionaliseringsalternativ och skapat antingen direktvalda regionfullmäktige (i Västra Götaland, Skåne, Halland och Gotland³) eller indirekt valda regionförbund (i de flesta andra län) som ska hantera den regionala utvecklingen. Som ett resultat av detta finns det

för närvarande tre olika politiska institutioner på länsnivå i vart och ett av de fyra länen i Småland–Blekinge:

- **Landstingen** väljs demokratiskt vart fjärde år. De ansvarar huvudsakligen för sjukvård (95–96 % av de totala utgifterna i vart och ett av de fyra länen). I Blekinge delar landstinget och kommunerna på ansvaret för kollektivtrafiken. I Kalmar och Jönköping ligger ansvaret för kollektivtrafiken från och med januari 2012 enbart på landstingen. I Kronoberg är kollektivtrafiken regionförbundets (RF) ansvar. Landstingen stöder också kulturella aktiviteter och i vissa fall yrkesutbildning, om än i begränsad skala. Landstingens intäkter kommer främst från landstingsskatterna (72–77 % av länens totala intäkter år 2010) och i mindre utsträckning från skatteutjämnings-systemet och andra bidrag eller löpande intäkter.
- **Länsstyrelserna** är nationella myndigheter som representerar statsmakten i vart och ett av länen. De leds av en landshövding som utses av regeringen för en sexårsperiod. Landshövdingarnas huvudsakliga roll är att samordna genomförandet av statsmaktens åtaganden på länsnivå, inom områden som hantering av naturresurser, miljöskydd, bostäder och infrastruktur. Länsstyrelserna ansvarar också för att samordna aktiviteter som olika statliga organ genomför på länsnivå. Regional utveckling var tidigare länsstyrelsernas ansvar, men i samband med regionaliseringsförsöket i Kalmar 1997 övertogs utvecklingsverksamheten av regionförbunden (se nedan). Länsstyrelserna ansvarar dock fortfarande för att utforma program för landsbygdsutveckling i de fyra länen. I Blekinge, Jönköping och Kronoberg administreras bidrag till företag och ekonomiskt landsbygdsstöd av länsstyrelserna.
- **Regionförbunden** är indirekt valda politiska institutioner som ansvarar för tillväxt och regional utveckling i vart och ett av de fyra länen. Regionförbunden ägs av kommunerna och landstingen, vilka utser representanter till regionförbundens styrelser. Den största delen av budgettilldelningen till dessa regionförbund görs av landstingen, följt av kommunala bidrag och statligt stöd (för de uppgifter som tidigare utfördes av länsstyrelserna). Regionförbundens uppdrag är att samordna de av länens aktiviteter som har att göra med främjandet av regional utveckling och hållbar tillväxt, bl.a. tillhandahållandet av ekonomiskt och professionellt stöd. Regionförbunden ansvarar också för att utveckla och samordna regionala utvecklingsprogram. Dessutom ansvarar Regionförbundet södra Småland (Kronoberg) för kollektivtrafiken. Regionförbundet i Kalmar län är det enda regionförbund som styr de ekonomiska

bidragen till företag och det ekonomiska landsbygdsstödet. Som en följd av detta är budgetarna för regionförbunden i Kalmar län och Kronoberg avsevärt mycket större än för Blekinge och Jönköpings län. Regionförbundet i Kalmar län bildades 1997, då Kalmar blev ett av pilotlänen i regionaliseringsprocessen (se nedan). Regionförbund bildades i Blekinge år 2001, i Jönköpings län år 2005 och i Kronoberg 2006 (Regionförbundet södra Småland), med smärre skillnader i vilka ansvarsområden som överfördes.

I tabell 3.1 finns en detaljerad beskrivning av behörighetsfördelningen mellan de olika institutionerna på regeringsnivå och mer lokal nivå.

Många institutioner är involverade i regional utveckling

Hantering av regionala utvecklingsprogram inbegriper många institutioner på olika nivåer och påverkas fortfarande i mycket stor utsträckning av den centrala och kommunala nivån. Som nämndes ovan har regeringen en stark roll i de regionala strategiska planerings- och investeringsbesluten. Vid sidan om de nationella departementen är det många halvautonoma nationella myndigheter som är direkt eller indirekt involverade i den regionala utvecklingen. Länsstyrelserna har fortfarande en direkt roll i den regionala utvecklingen: de utformar de fyra länens landsbygdsutvecklingsprogram och tillhandahåller – beroende på vilket län det handlar om – ekonomiskt landsbygdsstöd och/eller stöd till vissa regionala tillväxtprojekt. Regionförbunden har en viktig roll i den regionala planeringen och utvecklingen. I regionförbunden arbetar ett växande antal offentliganställda (tabell 3.2). Eftersom många av platserna i regionförbundens styrelser innehas av representanter från kommunerna,⁴ tenderar dock förvaltningen av dessa regionförbund till viss del att styras av lokala intressen snarare än regionala. Slutligen har även landstingen en del att säga till om när det gäller regional utveckling trots att deras främsta uppgift är att tillhandahålla sjukvård: de delar ansvaret för kollektivtrafiken i Jönköpings län, Kalmar län och Blekinge och de ansvarar också för kulturella aktiviteter, och i vissa fall erbjuder de också professionell utbildning. Landstinget i Jönköpings län har till och med en tjänsteman med särskilt ansvar för regional utveckling.

Tabell 3.1. **Fördelning av de huvudsakliga befogenheterna mellan olika institutioner på regeringsnivå och mer lokal nivå**

	Regeringen	Länsstyrelserna	Landstingen	Regionförbunden	Kommunerna
Regional utveckling		Delat1	Delat2	Delat	
Ekonomiskt stöd till företag och landsbygdsområden ³	Delat (nationella program som riktar sig till enskilda företag)	Delat i Jönköping, Blekinge och Kronoberg		Delat i Jönköping, Blekinge och Kronoberg. Exklusivt i Kalmar	
Vatten					Exklusivt
Avlopp					Exklusivt
Avfallshämtning					Exklusivt
Elektricitet					Exklusivt
Kollektivtrafik			Delat i Blekinge; exklusivt i Kalmar och Jönköping 4	Exklusivt i Kronoberg	Delat i Blekinge
Vägar, transportinfrastruktur	Delat			Delat	Delat
Utbildning	Delat				Delat
Sjukvård			Delat		Delat
Miljö	Delat	Delat			Delat
Bostäder	Delat	Delat			Delat
Fritids-/idrottsanläggningar					Exklusivt
Polis	Exklusivt				
Stadsplanering		Delat			Delat
Försörjningsstöd		Delat			Delat

Anmärkningar: 1. En del specifika resurser och stödåtgärder för projekt som har med regional tillväxtpolitik eller affärsstöd att göra erbjuds eller hanteras fortfarande av länsstyrelserna.

2. Landstingen ansvarar för att främja kulturella aktiviteter och i vissa fall professionell utbildning.

3. I Kalmar län är det regionförbundet som ansvarar för de regionala utvecklingsbidragen. I Blekinge, Kronoberg och Jönköpings län administreras bidragen till företag och det ekonomiska landsbygdsstödet fortfarande av länsstyrelserna.

4. I Kalmar län och Jönköpings län är kollektivtrafiken (som tidigare delades mellan landstinget och kommunerna) från och med januari 2012 landstingets exklusiva ansvar.

Tabell 3.2. **Personal som arbetar vid länsstyrelser och regionförbund efter huvudsakligt arbetsområde^{1,2}**

Småland–Blekinge, 2011

Länsstyrelserna	Kronoberg	Jönköping	Kalmar	Blekinge ³
Landsbygdsutveckling	46	73	77	5
Miljövård	46	72	73	31
Samhällsutveckling	24	44	28	21
Länsledning och stödfunktioner	51	54	25	35
Totalt	167	243	203	92
Regionförbunden				
Kollektivtrafik	27	0	0	0
Regional utveckling	16	12	39	33
Utbildning och konferenser	3	1	3	0
AV-Media (IKT för skolor)	9	0	8	0
Transporttjänster för äldre och handikappade	16	0	0	0
Lokal utveckling (kommunal samordning)		20	12	0
Direktör, administration och ekonomi	19	7	16	13
Totalt	90	41	78	46

Anmärkingar: 1. Siffrorna bör tolkas med försiktighet. Vid första anblicken kan man tro att Regionförbundet södra Småland i Kronobergs län inte sysslar med kommunal samordning och att Kalmar län lägger mycket tid på detta. Faktum är att den regionala utvecklingsenheten vid Regionförbundet södra Småland i Kronoberg arbetar aktivt med kommunal samordning.

2. Många offentliganställda vid regionförbundet finansieras via extern finansiering.

3. Anledningen till att så få arbetar med landsbygdsutveckling vid länsstyrelsen i Blekinge är att man har en överenskommelse med länsstyrelsen i Skåne, som tar hand om detta ansvarsområde även i Blekinge.

Det finns ingen tydlig struktur som underlättar samordningen av aktörerna inom regional utveckling

Utmaningarna när det gäller horisontell och vertikal samordning är ett välkänt faktum inom alla förvaltningsnivåer i Sverige. OECD-länderna blir alltmer medvetna om värdet av horisontell samordning av regionalpolitiken på nationell nivå som ett sätt att förbättra resursfördelningen och effektiviteten i tillhandahållandet av tjänster (OECD, 2010b). Även om man på nationell nivå ansträngt sig för att förbättra samordningen av den regionala utvecklingspolitiken mellan olika sektorer, är denna fortfarande relativt svag i jämförelse med andra europeiska länder (Statskontoret, 2008; ITPS, 2008). Sveriges svårigheter på detta område underlättas inte av det faktum att nära 400 offentliga myndigheter ansvarar för att genomföra och övervaka den regeringspolitiken (OECD, 2010a).

Den vertikala samordningen försvåras av den oenhetliga geografiska organisationen av offentliga myndigheter. Länsstyrelserna har rollen att samordna genomförandet av nationella politiska åtgärder i länen. De betraktas som en administrativ bro mellan strategiska mål på nationsnivå och behörigheter som ålagts kommuner och landsting. Detta kan underlätta vertikal samordning. Det finns dock stora skillnader mellan de nationella myndigheternas räckvidd och administrativa gränser: de geografiska gränserna motsvarar ofta inte länsgränserna eller andra nationella myndigheters gränser (OECD, 2010c). Därför sprids och splittras styrningen av det stora antalet program och institutioner som påverkar den regionala utvecklingen mellan många nationella, regionala och lokala myndigheter och mellan olika administrativa enheter inom varje län.

På regional nivå finns det för närvarande ingen enskild institution som kan koordinera de olika aktörerna och programmen som har med regional utveckling att göra. Tidigare var landshövdingen, i egenskap av chef för länsstyrelsen, både statsmaktens viktigaste representant i länet och den viktigaste representanten för länet. Som ett led i regionaliseringsprocessen övergick behörigheten för regional planering och en del av de regionala utvecklingsanslagen från länsstyrelserna till regionförbunden. Detta ledde till att fler lokala aktörer (kommuner, privata och sociala aktörer) deltog i arbetet med att utarbeta regionala program, men övergången skapade ett slags institutionellt vakuum, eftersom regionförbunden (som är kooperativa, indirekt valda organ) fortfarande inte har någon institutionell makt eller något officiellt mandat att samordna de olika organen och aktörerna som genomför den regionala utvecklingspolitiken i länen. Deras budgetar är begränsade i jämförelse med budgetarna för andra länsbaserade institutioner. Som exempel kan nämnas att regionförbundets utgifter endast utgör 10,8 % av de totala utgifterna för regional utveckling⁵ i Jönköpings län och 40,5 % i Kalmar län (båda innefattar utgifterna för kollektivtrafik). Dessutom har de inga självständiga budgetar, eftersom de till största delen är beroende av medel från landsting och kommuner. Samordning eller konsultation mellan länsstyrelserna och regionförbunden sker mer som ett resultat av personliga initiativ än som ett systematiskt och institutionaliserat tillvägagångssätt: I vissa av de fyra länen är relationerna mellan dessa institutioner täta och naturliga, medan det i andra län är ovanligare med ömsesidiga kontakter och samarbeten. Avsaknaden av fasta och naturliga relationer kan också påverka samarbetet med nationella myndigheter, eftersom länsstyrelserna ansvarar för att samordna de aktiviteter som olika statliga organ genomför på sektornivå. Till sist har landstingen – trots att de har en sekundär roll i den regionala utvecklingen – ändå betydande resurser (tabell 3.3) som främst är avsedda för kollektivtrafik och kulturell verksamhet. Dessutom är landstingen det enda direktvalda organet på länsnivå, vilket ger dem en politisk legitimitet som regionförbunden saknar.

Tabell 3.3. Länsbaserade institutioners utgifter

2010, Tusen SEK

	Blekinge län			Jönköpings län		
	Total budget	Regional utveckling ³	Regional utveckling och kollektivtrafik ³	Total budget	Regional utveckling ³	Regional utveckling och kollektivtrafik ³
Regionförbund	85 409	85 409 (71,8%)	85 409 (46,4%)	38 560	38 560 (17,1%)	38 560 (10,8%)
Länsstyrelser	186 474	15 395 (12,9%)	15 395 (8,4%)	822 428	56 069 (24,9%)	56 069 (15,6%)
Landsting ³	3 743 200	18 193 (15,2%)	83 193 (45,2%)	7 682 956	130 648 (58%)	263 968 (73,6%)
Totalt	4 015 083	118 997 (100%)	183 997 (100%)	8 543 944	225 277 (100%)	358 597 (100%)
	Kalmar län			Kronobergs län		
Regionförbund	153 533	153 553 (64,4%)	153 553 (40,5%)	229 843	66 965 (39,9%)	229 843 (69,4%)
Länsstyrelser	1 225 396	31 075 (13%)	31 075 (8,2%)	481 751	52 168 (31,1%)	52 168 (15,8%)
Landsting ³	5 201 000	53 939 (22%)	194 939 (51,4%)	4 007 000	48 825 (29,1%)	49 051 (14,8%)
Totalt	6 579 949	238 567 (100%)	379 567 (100%)	4 718 594	167 958 (100%)	331 062 (100%)

Anmärkningar: 1. Exklusive kollektivtrafik. 2. Inklusive kollektivtrafik. 3. För att undvika dubbelräkning har landstingens bidrag till regionförbundens budget dragits bort från landstingens utgifter för regional utveckling.

Källa: SCB och information som tillhandhållits av regionförbunden.

Länen i Småland–Blekinge är relativt små

Även om antalet kommuner i Småland–Blekinge har minskat drastiskt har länsgränserna förblivit i stort sett oförändrade sedan 1719. Dessutom är länen i Småland–Blekinge relativt små även med svenska mått mätt, både när det gäller befolkningsstorlek (med undantag för Jönköping) och yta (med undantag för Kalmar) (Tabell 3.4). Dock har länen och kommunerna i Småland–Blekinge, i syfte att överbygga de storleksrelaterade svårigheterna, under årens lopp varit mycket aktiva i att utarbeta olika mekanismer för strategisk planering och samordning.

Tabell 3.4. Länens storlek i Sverige

Bef. 2010 ('000)		Landyta (km ²)	
Stockholm	2 054,3	Norrbottnen	98 249
Västra Götaland	1 580,3	Västerbotten	55 190
Skåne	1 243,3	Jämtland	49 343
Östergötland	429,6	Dalarna	28 197
Jönköping	336,9	Västra Götaland	23 956
Uppsala	335,9	Västernorrland	21 685
Halland	299,5	Gävleborg	18 200
Örebro	280,2	Värmland	17 591
Dalarna	277,0	Kalmar	11 219
Gävleborg	276,5	Skåne	11 035
Värmland	273,3	Östergötland	10 605
Södermanland	270,7	Jönköping	10 495
Västerbotten	259,3	Örebro	8 546
Västmanland	252,8	Kronoberg	8 468
Norrbottnen	248,6	Uppsala	8 208
Västernorrland	242,6	Stockholm	6 519
Kalmar	233,5	Södermanland	6 103
Kronoberg	183,9	Halland	5 462
Blekinge	153,2	Västmanland	5 145
Jämtland	126,7	Gotland	3 151
Gotland	57,3	Blekinge	2 947
Genomsnitt för Sverige	448,4		19 538,8
Genomsnitt för OECD TL3-regioner	695,0		19 543,6
Genomsnitt för OECD TL2-regioner	3 587,9		98 649,4

Källa: SCB.

Det finns ett antal gemensamma projekt och initiativ för samarbete över länsgränserna

Ett sektoriellt samarbete mellan olika län börjar växa fram i Småland–Blekinge. Även om det inte finns några formella och övergripande administrativa samarbetsarrangemang i de fyra länen har man samarbetat en del inom olika politikområden, vilket har resulterat i ett intensivt flöde av gemensamma projekt, kommittéer, företag och samarbetsavtal. Tillhandahållandet av sjukvård (landstingens främsta ansvarsområde) har länge varit det viktigaste området för samarbete mellan länen. Och i samband med att de regionala myndigheterna blivit alltmer involverade i regional utveckling har länsmyndigheterna i allt högre grad blivit involverade i annat sektoriellt/tematiskt samarbete över länsgränserna. Dessa initiativ inbegriper inte nöd-

vändigtvis alla fyra länen. Många av ovan nämnda projekt har ett smalare eller bredare geografiskt fokus (ruta 3.1). Regionsövergripande samarbeten är ett vanligt verktyg i OECD-länder för att förbättra ekonomisk, politisk eller social samverkan mellan oberoende administrativa enheter.

Ruta 3.1. Sektorsarbete mellan länen i Småland–Blekinge

Sjukvården är det viktigaste området för samarbete mellan länen i Sverige. Landstingen äger och driver de flesta sjukhus och ansvarar för tillhandahållandet av primärvård och sjukhusvård. Eftersom länen är relativt små och saknar kritisk massa för högt specialiserade medicinska behandlingar, samarbetar länen via ett reducerat antal sjukvårdsregioner. Varje region har en befolkning på 1–2 miljoner och innefattar minst ett universitetssjukhus. Länen i Småland–Blekinge är grupperade i två sjukvårdsregioner (av totalt sex i Sverige) som samarbetar i att tillhandahålla högt specialiserad vård, medicinsk forskning och utbildning. I sydöstra sjukvårdsregionen ingår Kalmar, Jönköping och Östergötland. Kronoberg, Blekinge, Skåne och delar av Hallands län ingår i södra sjukvårdsregionen. Varje sjukvårdsområde drivs av en vald styrelse, som består av representanter från de olika landstingen. Styrelsen beslutar vilken sjukvård som ska vara gemensam i regionen och var denna ska vara placerad. Sjukvårdsområdena regleras via formella avtal. Ledningspersonalen har dock inga separata kontor, utan arbetar på de administrativa kontoren i sina respektive landsting.

Regionförbunden i de fyra länen i Småland–Blekinge genomförde i slutet av 2010 en analys av **det regionala innovationssystemet**. Beslutet att genomföra en gemensam analys baserades på det faktum att de socioekonomiska faktorer som påverkar regional innovation sträcker sig utanför de administrativa gränserna för enskilda län. Länen är små, med begränsad kritisk massa, men ingår i större nätverk av län och regioner och har potential att spela en unik roll i dessa nätverk. Som ett led i detta initiativ genomförde regionförbundet i södra Småland en övergripande analys av den aktuella situationen och statusen för innovationssystemen i Småland–Blekinge. Analysen gjordes i samarbete med Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien och VINNOVA, den statliga innovationsmyndigheten. En av rapportens slutsatser var att de fyra länen skulle gynnas av att ha en gemensam strategi för regionen, med en enhetlig vision och gemensamma målsättningar.

Ruta 3.1. Sektorsamarbete mellan länen i Småland–Blekinge (forts.)

När det gäller **infrastrukturen** uppmanade regeringen regionförbunden i Småland–Blekinge och regionförbundet Östsam (Östergötland) att utarbeta en gemensam regional transportstrategi som skulle användas som underlag i den nationella långsiktiga infrastrukturplanen för 2010–21. Analysen, som gjordes i september 2008, innehöll en översikt över svårigheter och prioriteringar i anslutning till regionens funktionella infrastruktur och dess kopplingar till omgivande regioner, i synnerhet de tre storstadsområdena. Samarbete länen emellan kan bidra till att undvika att planeringen av transportinfrastrukturen blir alltför splittrad. Rapporten innehåller inga konkreta prioriteringar eller åtgärdslistor. Analysen fungerar dock som ett underlag för framtida samarbete länsvis. Från 2010 ligger regionkontoret för de fyra länen i Småland–Blekinge i Kristianstad (Skåne). Förutom det här regeringsinitiativet finns det flera andra strategiska bilaterala och multilaterala samlarbetsinitiativ på infrastrukturområdet, vilka involverar de fyra länen och fler därtill. Stambanan.com är ett nätverk där regionförbunden i Jönköping, Kalmar, Kronoberg och Skåne, tillsammans med 26 kommuner, arbetar för att förbättra förbindelserna i anslutning till Södra stambanan.

Energikontor Sydost upprättades 1999 som ett EU-projekt under Sveriges kommuner och landsting i Kronoberg. Bakgrunden var att fokuset på klimatförändringarna ökade, både globalt och på EU-nivå, vilket förstärkte behovet av kvalificerade och opartiska aktörer på energi- och transportområdet. Energikontor Sydost ägs av en förening vars medlemmar utgörs av regionförbund, län och kommuner i Blekinge, Kalmar och Kronoberg. Energikontorets cirka 20 anställda arbetar i alla tre länen på kontor i Oskarshamn, Kalmar, Karlskrona och Växjö.

Miljösamverkan Kronoberg–Blekinge är ett samlarbetsorgan på miljöhälsoområdet som inkluderar samtliga kommuner, regionförbund och länsstyrelser i Kronoberg och Blekinge. Dess uppgift är att verka för hållbar utveckling i båda länen samt tillhandahålla stöd för mer informativa och förebyggande initiativ. Samverkan ska leda till bättre resursutnyttjande och erbjuda möjligheter att få tillstånd en mer konsekvent miljöövervakning. En högre grad av samverkan kan leda till erfarenhetsutbyte och högre kompetensnivåer, inklusive bildandet av en kunskapsbank som består av användbara exempel och modeller. Samarbete sker i flera delprojekt, bland annat privata anläggningar för behandling av avloppsvatten på stället, dricksvatten samt jordbrukstillsyn för att minska miljöhälsoriskerna i samband med användande av bekämpningsmedel inom jordbruket. Flera av dessa frågor har mycket stor betydelse för verksamheten och invånarna i landsbygdsområdena.

Ruta 3.1. Sektorsamarbete mellan länen i Småland–Blekinge (forts.)

De tre regionförbunden och de tre länsstyrelserna i Småland (Kalmar, Kronoberg och Jönköpings län) utvecklade under 2010–11 **den småländska trästrategin**, en gemensam strategi för att utveckla de trärelaterade industrierna i Småland. Trä är ett av Smålands styrkeområden och den trärelaterade industrin är en mycket viktig näring ur tillväxt- och sysselsättningssynpunkt. Syftet med strategin är att samordna rollerna och insatserna för de olika aktörerna i Smålandsregionen (offentliga aktörer, industrin och den akademiska världen) i syfte att stärka och gemensamt marknadsföra träindustrin nationellt och internationellt.

Det finns flera olika samarbetsprojektet inom **utbildning och kultur**. Det finns ett pågående samarbete med och omkring Småland–Blekinges Brysselkontor i relation till europeiska initiativ för att koppla samman olika kompetenser i regionen. Linnéuniversitetet bildades den 1 januari 2010 genom sammanslagning av Högskolan i Kalmar och Växjö universitet. Universitetet har verksamhet i Kalmar och Växjö och har fyra fakulteter. I Linnéuniversitetets strategi slår tydligt fast att universitetet ska vara en drivkraft när det gäller regionens utveckling och expertis. I sydöstra Sverige samarbetar man på kulturområdet med bland annat bibliotekstjänster, film och dans. Detta samarbete inkluderar inte Jönköpings län.

Inom **turism** har flera samarbetsprojekt drivits i Småland, däribland den gemensamma turismwebbplatsen www.visitSmaland.se. Kopplingarna mellan de gemensamma turisminitiativen och Blekinge är dock begränsad.

Målen och effekterna för samarbetsarrangemangen varierar, men utgör en bra grund att bygga vidare på. De flesta sektorövergripande samarbeten i Småland–Blekinge syftar till att överbrygga de begränsningar som kan uppstå på grund av länens storlek så att det blir möjligt att dra nytta av stor-driftsfördelar (*t.ex.* tillhandahållande av specialistsjukvård), uppnå större ekonomisk påverkan (*t.ex.* turismmarknadsföring), uppnå en bredare strategisk regional vision (*t.ex.* transportinfrastruktur eller innovation) eller utbyta kunskaper och information om god praxis. Storleken och effekterna av de länsövergripande samarbetena har varierat. Vissa samverkansprojekt har varit lyckosamma i praktiken, medan andra har haft mer begränsade resultat. Regional samverkan är dock ett sätt att utveckla och förstärka samarbetet mellan länen samt planera och upprätta gemensamma ställningstaganden i viktiga frågor som innovation, infrastruktur och energi, vilka kräver ett bredare perspektiv än vad ett enskilt län kan erbjuda.

Som ett steg framåt i det regionala samarbetet upprättades år 2010 en styrgrupp för Småland–Blekinge enligt en överenskommelse mellan de fyra regionförbunden och tre högre utbildningsinstitutioner (Linnéuniversitetet, Blekinge Tekniska Högskola och Högskolan i Jönköping) för 2010–14. Bil-

dandet av styrgruppen syftade främst till att skapa en gemensam plattform för att hantera EU-relaterade frågor i Bryssel. Ett gemensamt Europakontor för Småland–Blekinge upprättades i Bryssel. Styrgruppen har genomfört ytterligare aktiviteter som främst syftat till att marknadsföra och lyfta fram regionen internationellt samt starta tematiska diskussionsgrupper i frågor som rör länen och regionens högre utbildningsinstanser och som är kopplade till intressen som är gemensamma för hela regionen (ruta 3.2).

Ruta 3.2. Styrgruppen för Småland–Blekinge

Styrgruppen utgörs av två politiker (majoritet och opposition) från varje regionförbund samt rektorerna från Linnéuniversitetet, Högskolan i Jönköping och Blekinge Tekniska Högskola. Huvudsyftet med att bilda denna styrgrupp var att upprätta Småland–Blekinges Europakontor i Bryssel vars uppgift är att övervaka och främja regionens ekonomiska intressen i EU-relaterade frågor. I detta ingår att bevaka EU:s olika ramprogram och överföra kunskapen om hur de kan nyttjas på hemmaplan. Europakontoret är tänkt att underlätta utnyttjandet av potentiella synergier mellan de olika länen och stärka regionens röst på den europeiska arenan. Förhoppningen är också att detta regionkontor öppnar dörren till nya marknader för regionens ekonomi och lockar investeringar till regionen. Styrgruppen fungerade också som en plattform för Småland–Blekinges gemensamma deltagande i Expo 2010 i Shanghai och för att genomföra denna OECD:s territoriella utvärdering.

Den verksamhet som bedrivs vid regionkontoret i Bryssel är beroende av att moderorganisationerna fungerar som de ska på hemmaplan. Kontorets arbete är organiserat i ett antal gemensamma arbetsgrupper för prioriterade frågor under budgetåret. Varje grupp leds av en av medlemmarna i styrgruppen. Under budgetåret 2011 var de prioriterade frågorna: EU:s strategi för de baltiska länderna (Blekinge); infrastruktur och transport (Södra Småland-Kronoberg); hållbar utveckling, i synnerhet klimat-, energi- och miljöfrågor (Kalmar); sammanhållningspolitik (Blekinge); strategiska IT-frågor (Kalmar); kompetens (regionförbundet Jönköping); samt ökat deltagande i EU:s ramprogram för forskning och utveckling (högre utbildningsinstitutioner) och en arbetsgrupp för affärsutveckling.

Bakgrunden till bildandet av Småland–Blekinge-samarbetet var Sydsam-samarbetet. Sydsam bildades 1987 och innefattade också Skånes och Hallands län. SydSams mål var att främja samarbete, tillväxt och utveckling i södra Sverige. Denna överenskommelse är för närvarande inte särskilt aktiv, och Skåne och Halland har lanserat egna regionkontor i Bryssel.

Källa: www.Smålandblekinge.se.

Slutligen samarbetar länen kring EU:s strukturfonder. Utformningen och genomförandet av nationella strategiska referensramar har utgjort grunden för dialogen och samordningen i fråga om regional utveckling mellan olika förvaltningsnivåer och mellan olika län. *Tillväxtverket* är den förvaltningsmyndighet som ansvarar för strukturfonderna. På regionnivå är resurserna indelade i åtta regionala strukturfondsprogram kring NUTS 2-regioner. I Sverige motsvarar NUTS 2-regionerna inte alltid de ekonomiska eller traditionella regionerna. Smålandslänet tillhör samma område som Gotland (Småland och öarna) medan Blekinge tillhör samma område som Skåne. Varje territoriell enhet väljer ett strukturfondspartnerskap med representanter från kommuner, landsting samt sociala organisationer och yrkesorganisationer. Dessa partnerskap har som uppgift att prioritera projekt som klassas som godkända av Tillväxtverket. De har ett eget operativt program som beskriver de investeringar som ska genomföras samt målen och reglerna beträffande genomförandet. Mellan 2007 och 2013 kommer Europeiska regionala utvecklingsfonden att investera 607 miljoner SEK i Småland och öarna och 600 miljoner SEK i Skåne och Blekinge. De huvudsakliga insatsområdena är att förbättra innovation, företagande och tillgänglighet.

Kommunerna försöker också hitta vägar att utöka samarbetet för att kunna hantera gemensamma utmaningar

Samarbete kommuner emellan har en lång historia och kan leda till stora vinster. Kommunerna – i synnerhet de små – har olika typer av svårigheter att genomföra de uppdrag som har ålagts dem. Kalmar län har till exempel den största andelen äldre personer av alla län i Sverige och Blekinge den tredje största. I synnerhet i de mindre kommunerna bor det många äldre människor (se kapitel 1). Kommunernas grundläggande service (utbildning, äldreomsorg) påverkas i mycket stor utsträckning av befolkningens storlek och ålderssammansättning. För att hantera sådana utmaningar har kommunerna av tradition upprättat gemensamma kommittéer och lokala förbund. Detta är ett sätt att utnyttja stordriftsfördelar och överskott och tillhandahålla billigare och bättre offentliga tjänster genom att rationalisera de administrativa funktionerna. För närvarande finns det i de fyra länen 18 kommunalförbund och ett flertal mellankommunala samverkansinitiativ (ruta 3.3). Det finns inga juridiska hinder för mellankommunalt samarbete i olika län, men de administrativa gränserna i kombination med strukturen på stödet från regionförbunden gör att de flesta av dessa överenskommelser om mellankommunalt samarbete sker inom länsgränserna. Det finns förvisso lyckade exempel på kommunala samarbeten över länsgränserna, men denna typ av mellankommunala samarbeten innebär också vissa svårigheter. Det tar tid att upprätta förbund och detta involverar administrativa processer. Dessutom kan det vara besvärligt att nå samförstånd mellan olika administrativa enheter och politiska ledare (se avsnitt 3.3).

Ruta 3.3. Mellankommunal samverkan

Det finns flera exempel på mellankommunal samverkan i Småland–Blekinge i syfte att hantera frågor som avfallshantering, brandbekämpning, sekundärutbildning, offentlig upphandling (gemensamma anbud) eller tillhandahållande av sociala tjänster. På områden som krishantering eller barnomsorg bildar kommunerna ofta lokala förbund för att kunna utnyttja fördelarna med gemensamt tillhandahållande av tjänster. Miljökontoren i kommunerna Sölvesborg, Olofström och Karlshamn (Blekinge) har gått samman i det lokala förbundet *Miljöförbundet Blekinge Väst* och tar hand om frågor som miljöomsorg, hälsoskydd, jordbruk och livsmedel. *Miljöförbundet* har tillsynsbefogenhet över viktiga frågor som kvaliteten på luft, vatten och livsmedel, boendemiljöer samt förskolor och skolor. Det har också tillsynsbehörighet för djurskydd, kemikaliehantering och avlopps-/avfallsfrågor.

Andra mellankommunala samverkansinitiativ innefattar ett bredare samarbete mellan olika sektorer. Detta är fallet för Gnosjöregionen (www.gnosjoregionen.se/) som består av kommunerna Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo (GGVV). De fyra kommunerna medverkar i samarbetet med den gemensamma övertygelsen om att det går att göra tjänster och utvecklingsprojekt mer kostnadseffektiva genom att dela på kostnader, expertis och andra resurser. GGVV-samarbetet har en inramning bestående av cirka 6–8 formella möten varje år. På senare år har GGVV-samverkan fokuserat på att utveckla turistindustrin, förbättra infrastrukturen i länet, samarbete och gemensamma åtaganden i fråga om utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor. Det finns etablerade nätverk för äldreomsorg, sociala tjänster, primär- och sekundärutbildning, miljö, planering och infrastruktur.

Vissa samverkansprojekt involverar kommuner i olika län. *Entreprenörsregionen* (www.entreprenorsregionen.se/) är en sammanslutning bestående av 11 kommuner i länen Jönköping, Halland och Kronoberg. Sammanslutningens främsta mål är: att öka kunskaperna om regionen och dess affärsliv; att skapa en mötesplats för medborgare, företag och organisationer i de 11 kommunerna; att utveckla projekt i form av nätverk och att stärka attraktionskraften, den ekonomiska tillväxten och utvecklingen i regionen. Entreprenörsregionen leds av lokala politiska ledare i samarbete med bransch- och företagssammanslutningar. Det finns en samordnare för den övergripande verksamheten och en utbildnings-samordnare med särskilt ansvar för samverkan i frågor som rör ungdoms- och vuxenutbildning. Kommunerna Kalmar, Växjö och Karlskrona har också regelbunden och strategisk samverkan inom olika områden, särskilt för infrastruktur och transport.

Slutligen finns det några mellankommunala samverkansinitiativ som innefattar internationella projekt. Detta gäller exempelvis Cargoto-projektet (www.cargoto.se) vars målsättning är att upprätta en färjeförbindelse mellan Oskarshamn och Ventspils (Lettland). I detta projekt medverkar regionförbunden i Jönköping och Kalmar, ett antal kommuner (Oskarshamn, Nässjö, Sävsjö), Oskarshamns hamn och logistikcentren i Nässjö och Jönköping.

Behovet av horisontell samverkan kommer med största sannolikhet att öka under de kommande åren

En åldrande befolkning och en ökad specialisering av samhällsservicen kommer förmodligen att sätta större press på tillhandahållandet av kommunala tjänster i framtiden. De åldersrelaterade kommunala utgifterna, däribland långtidsvård av äldre personer, beräknas öka med cirka 1–2 % per år under de kommande tio åren (OECD, 2006). Denna trend ökar behovet att förbättra effektiviteten i tillhandahållandet av samhällsservice. Åldrandet påverkar glesbefolkade kommuner mest. Trenden mot befolkningskoncentrationer kommer troligtvis att göra detta problem än mer akut: Som noterades i kapitel 1 flyttar folk i allt högre utsträckning från de mindre till de större kommunerna i regionen och därifrån till Sveriges storstadsområden. Den snabbt växande äldre befolkningen i mindre kommuner ökar inte bara andelen åldersrelaterade utgifter i budgetarna, utan får också negativa effekter för skattebasen. Det beror på att den andel av befolkningen som är ekonomiskt aktiv blir allt mindre och kommunerna får inte in tillräckligt med inkomstskatter. Slutligen leder den växande invandringen till att trycket på tjänster för utbildnings- och yrkesrelaterad integration av nykomlingar ökar. I nuläget ser utjämningsystemet till att inkäktsskillnaderna mellan kommuner och län praktiskt taget elimineras. Dock kan den demografiska övergången komma att göra att detta system utsätts för hårt tryck (OECD, 2010a). Det kommunala samarbetet behöver stärkas och kompletteras med andra åtgärder för att säkerställa ett effektivt tillhandahållande av offentliga tjänster i framtiden (se avsnitt 3.3).

På länsnivå kommer de växande sjukvårdskostnaderna och sjukvårdsspecialiseringen att kräva en högre grad av samverkan mellan länen för att garantera specialisering och rationalisering av sjukvårdstjänster så att man kan utnyttja stordriftsfördelar. Som nämnts ovan finns det redan ett relativt utvecklat samarbete mellan länen när det gäller tillhandahållandet av specialiserad sjukvård vid regionens universitetssjukhus. Vid sidan om de specialiserade sjukvårdstjänsterna styr och planerar varje län dock sina respektive sjukhus och sjukvårdstjänster. OECD (2005) understryker att Sverige, för att kunna säkra kvaliteten och effektiviteten i tillhandahållandet av sjukvård över regionsgränserna, bör genomföra fler analyser och förbättra samordningen mellan kommuner och landsting. OECD rekommenderar vidare att man minskar antalet län och samtidigt ökar konsolideringen av sjukvårdstjänster mellan länen.

Slutligen kräver även större arbetsmarknadsområdena och den ökade rörligheten över läns- och kommungränserna ett mer omfattande territoriellt samarbete. Som visades i kapitel 1 samarbetar de fyra länen aktivt över gränserna. De lokala arbetsmarknadsområdena har blivit större, och människor förflyttar sig över större områden för att komma till jobb, shopping och

fritidsaktiviteter. Framtida förbättringar av infrastrukturnätet (särskilt järnvägsförbindelser, se kapitel 2) skulle kunna bidra till ett ännu mer utvecklat territoriellt samarbete. I takt med att arbetsmarknadsregionerna och samverkan över gränserna ökar, ökar också behovet ett effektivare horisontellt tvärsektorieellt samarbete mellan kommuner och mellan län inom alltifrån fysisk planering, transport och bostäder till humankapital och affärsutveckling.

Det finns också svårigheter i samband med samverkan

Den regionala samordningen är fortfarande mycket *sporadisk* och splitt-rad. Det sektoriella samarbetet speglar i dagsläget snarare summan av de enskilda lärens prioriteringar än en systematisk analys av potentiella komplementåtgärder och gemensamma möjligheter i regionen. Samordningen mellan länen är särskilt besvärlig när den innebär att ena resurser i ett gemensamt initiativ som för transportinfrastrukturen. Regionförbunden får statliga bidrag för att prioritera och genomföra transportinfrastrukturprojekt. På begäran av regeringen har regionförbunden i Småland, Blekinge och Östergötland dessutom, som nämnts ovan, utvecklat en gemensam regional transportstrategi. Den gemensamma strategin har emellertid ännu inte lett till några planer för att genomföra gemensamma infrastrukturinitiativ för den större regionen, via ekonomiska resurser från de olika länen.

Det finns ett antal hinder för en mer intensiv samverkan mellan regionerna i Småland–Blekinge-området:

- De befintliga administrativa indelningarna och lokala identiteterna är mångåriga och väl förankrade. Medborgarna är ofta knutna till den lokala nivån och fäster stor vikt vid geografisk närhet till maktcentren. För att bygga upp samarbetsystem över territoriella gränser (kommuner och i synnerhet län) krävs det också samarbete med olika institutionella och ekonomiska förvaltningar, vilket i sin tur kräver samtycke från flera olika politiska aktörer.
- Det faktum att olika aktörer arbetar med regional utveckling i de olika länen, avsaknaden av en tydlig definition av rollerna och samverkan mellan de olika aktörerna och frånvaron av en enskild stark aktör som samordnar de olika åtgärderna och initiativen bidrar alla till en brist på regionalt ledarskap i fråga om regionala utvecklingsfrågor på länsnivå. Detta i sin tur gör att det är svårt att driva fruktbara samverkansinitiativ mellan länen.
- Även om de fyra länen har vissa gemensamma ekonomiska utmaningar och utvecklingsmöjligheter (se kapitel 2) kan det inom vissa områden vara mer fördelaktigt för dem att samarbeta med län utanför Småland–Blekinge-området, till exempel Skåne eller Östergötland. Detta kan skapa intressekonflikter eftersom det

kanske krockar med intentionerna att skapa mer formella samarbetsavtal.

- Vissa lokala ledningsinstanser (kommuner, landsting, regionförbund) visar mycket litet intresse för att utöka samverkan och samarbetet med de intilliggande länen. Lokal- eller länsledningen fokuserar på de intressen som ligger väljarna varmt om hjärtat, och fördelarna med regional samverkan kan vara svåra att sätta ord på med politiska termer, i synnerhet om de kortsiktiga, mätbara effekterna av regionalt samarbete är svåra att påvisa.⁶

Förutom utvidgat samarbete undersöks även andra administrativa arrangemang. Horisontellt samarbete är ett sätt att anpassa sig till större marknadsområden, utnyttja stordriftsfördelar, rationalisera tillhandahållandet av tjänster som t.ex. sjukvård samt samordna gemensamma investeringsprojekt som kräver ett bredare fokus än det enskilda länet. Det är också ett sätt att bemöta gemensamma utmaningar och dra nytta av gemensamma utvecklingsmöjligheter via regionala synergier. De utmaningar som beskrivs ovan indikerar dock vissa begränsningar. Om horisontell samverkan med samma aktörer blir en regel snarare än ett undantag kan detta vara ett tecken på att den befintliga administrativa strukturen är otillräcklig eller att man skulle vinna på att utvidga de administrativa enheterna (se avsnitt 3.3). Uppfattningen att en sådan utvidgning kan behövas ligger bakom den pågående debatten om omstrukturering av de regionala myndigheterna. De politiska partierna och länen i Sverige undersöker möjliga sammansättningar för större regioner, som i framtiden skulle kunna ersätta de nuvarande länen.

3.2. Analys av territoriell reform

Vid sidan om regional samverkan övervägs en mer omfattande regional administrativ reform

Intresset för den roll som styrningen på regionnivå spelar har ökat. I Sverige har den politiska maktstrukturen bestående av starka kommuner och en stark centralstat av tradition tillerkänt den mellanliggande (läns)nivån ganska liten relevans i ekonomiska frågor. Emellertid har den mellanliggande myndighetsnivåns organisation diskuterats och debatterats i flera årtionden, i synnerhet sedan början av 1990-talet. Själva kärnan i debatten har varit regionernas roll och geografiska avgränsning. Ibland tycks den senare frågan dominera och då överskuggar gränsdiskussionerna spörsmålet om länets/regionernas funktioner. Minst tre faktorer har gett regionaliseringsprocessen en skjuts framåt: *i*) utvidgningen av funktionella arbetsmarknader; *ii*) regionernas växande roll i Europeiska unionen mot bakgrund av Sveriges medlemskap i EU sedan 1995 (Lindstrom, 2010; McCallion, 2008); och *iii*) sökandet efter stordriftsfördelar och effektivitet inom den

offentliga förvaltningen i samband med en åldrande befolkning, minskade skatteintäkter och en alltmer specialiserad offentlig service.

Regionaliseringsprocesserna i andra OECD-länder har genomförts som respons på olika agendor och utmaningar:

- Historiska och etniskkulturella faktorer har haft särskilt stor betydelse i länder som Spanien, Storbritannien, Belgien och Polen.
- Den demokratiska övergången var en viktig drivkraft i Spanien och de östeuropeiska länderna som t.ex. Polen och Tjeckien.
- Precis som i Sverige har kraven i EU:s regionalpolitik varit en viktig drivkraft i Irland, Polen, Tjeckien och Slovakien.
- Precis som i Sverige har också viljan att utnyttja potentiella stor-driftsfördelar och/eller öka effektiviteten i tillhandahållandet av offentliga tjänster spelat roll i andra nordiska länder, t.ex. Danmark där de tidigare regionerna ansågs vara för små för att kunna hantera ansvarsområden som folkhälsa på ett effektivt sätt. Frågor av den typen är ofta kopplade till faktorer som en åldrande befolkning i kombination med snävare statsbudgetar.
- Slutligen har regionernas växande roll i ekonomiska frågor varit en gemensam motivationsfaktor för senare tids regionaliseringsreformer, vilka bl.a. har innefattat att skapa eller stärka region-/provinsnivån inom de offentliga myndigheterna.

I Sverige har regionaliseringsprocessen varit asymmetrisk. Sedan slutet av 1990-talet har olika regionaliseringslösningar antagits i olika regioner. Resultatet är en ytterst oenhetlig administrativ karta över det regionala utvecklingsansvaret, vilken – i grova drag⁷ – innefattar tre typer av regioner: de där länsstyrelsen fortfarande ansvarar för regionala utvecklingsfrågor; de med indirekt valda regionförbund (t.ex. de fyra länen i Småland–Blekinge) och de (Västra Götaland; Skåne) med direktvalda regionfullmäktige som hanterar den regionala utvecklingen (ruta 3.4).

Ruta 3.4. Regionaliseringsprocessen i Sverige

Under 1997/98 skapades fyra ”pilotregioner”. Regionen Västra Götaland uppstod efter att tre f.d. län och Göteborg Stad hade slagits ihop. Skåne bildades genom att två landsting slogs ihop med Malmö som huvudcentrum. I båda regionerna ersatte en direktvald regional politisk församling de tidigare landstingen och övertog samtidigt behörigheten för regional utveckling från länsstyrelserna. Tack vare ett starkt regionalt stöd förlängdes pilotprojektet för Skåne och Västra Götaland efter 2002. År 2009 beslutade regeringen att göra dessa lösningar permanenta i Skåne och Västra Götaland efter 2010.

I juli 1997 introducerades även ett pilotförsök i Kalmar län. I Kalmar län övertog ett indirekt valt regionförbund (med 13 medlemmar: länets tolv kommuner och landstinget) ansvaret för den regionala utvecklingen från länsstyrelsen. I det fallet behölls länsgränserna. Det nya regionförbundet ersatte inte landstinget, vilket fortsatte sitt arbete parallellt med regionförbundet, huvudsakligen med sjukvårdsrelaterade frågor. Från och med 2002 verkade regeringen inte längre för bildandet av pilotregioner med fullständig behörighet för regional utveckling. I stället kom år 2002 ett riksdagsbeslut som gjorde det möjligt för län att – om länets samtliga kommuners samtyckte – bilda regionförbund i enlighet med Kalmarmodellen. Resultatet av riksdagsbeslutet blev att regionförbundet i Kalmar län inte längre var ett pilotförsök utan ett permanent organ.

Slutligen upprättades också ett indirekt valt regionförbund i Gotlands kommun. Gotland ansökte sedan om att ombildas till en direktvald regional myndighet, och tillstånd beviljades år 2010.

I februari 2007 publicerade *Ansvarskommittén* sin rekommendation för den regionala nivån framtid i Sverige. Kommittén hade år 2003 fått i uppdrag av regeringen att analysera det offentliga förvaltningssystemet och fastställa om det behövdes några förändringar för att man på ett bättre sätt skulle kunna hantera långsiktiga problem, t.ex. en åldrande befolkning. Mot bakgrund av de positiva resultaten i de två pilotregionerna rekommenderade kommittén att pilotregionmodellen skulle utvidgas så att de befintliga länen slogs samman och bildade totalt sex till nio större regioner. Den rekommenderade reformen genomfördes dock aldrig. Efter valet 2008 förespråkade regeringen snarare en bottom-up-process för att definiera de nya regionerna. Sedan 2008 har ett flertal län ansökt om att få slås ihop och ombildas till regionala myndigheter.

Källa: Baserat på OECD (2010) OECD Territorial Reviews: Sweden.

I början av 2009 inledde regeringen en process som syftade till att tydliggöra den regionala strukturen. Regeringen beslutade att permanenta de regionala pilotmyndigheterna i Skåne och Västra Götaland och godkände samtidigt ansökningarna från Halland och Gotland om att bli regionala myndigheter. Förutom dessa exempel ska län som vill slås samman och bilda

regionmyndigheter skicka in en ansökan och en ekonomisk genomförbarhetsstudie av den föreslagna reformen till det regeringsutsedda *Kammarkollegiet* senast den 31 januari 2012. Kammarkollegiet utvärderar sedan inkomna ansökningar utifrån särskilda kriterier, bland annat de som satts upp av Ansvarskommittén. Efter att Kammarkollegiet fått in ansökningarna kommer riksdagen och regeringen att fatta ett beslut om upprättande av nya regionmyndigheter som kan träda i kraft från januari 2015. Samtidigt kommer en utredning (2009–12) att under ledning av en regeringsutredd, särskild utredare granska regeringens regionala förvaltning, *dvs.* länsstyrelserna. Utredningen pågår parallellt med den länsbaserade regionaliseringsprocessen men är avgränsad från denna. Syftet är *bland annat* att den, i tillämpliga fall, ska komma med förslag på förändringar av länsgränserna och granska nationella myndighetsorgan på regional nivå (bl.a. länsstyrelsernas roll och territoriella organisation). Resultaten av undersökningen ska presenteras den 15 december 2012.

Behovet av att tydliggöra den regionala strukturen har fått ett brett erkännande

Även om det finns vissa fördelar med en asymmetrisk decentraliseringsprocess finns det också risker. En asymmetrisk regionreform möjliggör en smidig och jämn decentralisering där man lär sig under processens gång och kan anpassa förvaltningsstrukturerna efter regionala egenheter (OECD, 2010a). I Sverige har detta dock resulterat i ett komplext system för regional, offentlig förvaltning (SOU 2007:10) Den rådande situationen, där tre olika typer av regioner existerar parallellt, har av externa observatörer beskrivits som ett ”ett regionalt virrvarr” (McCallion, 2008).

Det finns en tydlig intention från regeringens sida att standardisera den mellanliggande regionala nivån i Sverige samt öka effektiviteten i tillhandahållandet av offentliga tjänster. Regeringen är dock mycket tydlig med att initiativet till sammanslagningarna ska komma nedifrån och bygga på samförstånd mellan de berörda länen. Från regeringshåll har man också markerat att man eventuellt inte kommer att beakta ansökningar som avviker från Västra Götaland- och Skåne-modellen, *dvs.* att slå samman län och bilda direktvalda regionmyndigheter som ska ansvara för både sjukvårdstjänster och regional utveckling. Slutmålet ska vara att förbättra samordningen och effektiviteten i de offentliga tjänsterna, vilket bland annat innebär ett behov att samordna regionaliseringsreformen med översynen av regeringens egna förvaltning på regionnivå.

Den rådande situationen innebär stor osäkerhet för länen eftersom det inte framgår om och i vilken utsträckning regeringen är beredd att agera unilateralt om resultaten från de ömsesidiga förhandlingarna länen emellan inte ger önskat resultat. I fall där länen beslutar sig för att inte gå samman i

en större region kan regeringen ändå besluta att slå ihop länsstyrelserna så att länen inte längre överensstämmer med länsstyrelsernas jurisdiktioner. Regeringen kan också välja att överta ansvaret för den regionala utvecklingen från regionförbunden i de mindre länen och ge detta politikområde till de hopslagna länsstyrelserna.

Innan några unilaterala åtgärder vidtas bör man dock utvärdera konsekvenserna av sådana steg – särskilt när det gäller samordningen av de olika institutionerna och det faktum att de kunskaper som de självständiga regionala institutionerna förvärvat om regional utveckling kan komma att gå förlorade. Ett beslut om att slå samman länsstyrelserna i områden där länen inte slås samman kan komplicera snarare än underlätta administrationen, inte minst då vissa länsstyrelsetjänstemän tror att det i vilket fall som helst kommer att krävas regeringsrepresentation på länsnivå. Även om regeringen skulle godkänna att vissa län inte gick samman är det inte säkert att den faktiskt skulle göra detta eller att det ens skulle vara tillrådligt.

Nu krävs regional konsensus om kommande steg

Myndigheterna i Småland–Blekinge-området diskuterar intensivt sinsemellan och med de närliggande länen för att komma överens om den framtida politiska och administrativa organisationen i södra Sverige. Det tycks finnas ett brett stöd för att en starkare, direktvald regional institution ska överta regionförbundens och landstingens ansvarsområden senast år 2015. Emellertid råder det i skrivande stund fortfarande vitt skilda meningar inom och mellan länen om var gränserna för de potentiellt utvidgade regionerna ska gå. Dessutom är sammanslagningsförespråkarna i de fyra länen inte helt eniga om vilken modell som är att föredra: vissa i Jönköping och Kalmar förespråkar till exempel sammanslagningar med andra närliggande områden, främst Östergötland. Slutligen kvarstår möjligheten att vissa län kan komma att delas, eftersom åsikterna i de inbegripna kommunerna går isär. Detta problem är särskilt tydligt i Kalmar län, vars långa och smala geografiska utformning gör att kommunerna i norr naturligt tenderar att identifiera sig med Östergötland och kommunerna i söder med Blekinge och Skåne.

Administrativa reformer som innehåller möjliga omdisponeringar av roller, organisationer och gränser för de administrativa enheterna i ett län är alltid komplexa. De innebär förändringar av maktförhållandena inom den offentliga förvaltningen och av historiskt väl förankrade institutionella strukturer och rutiner. Dessutom kan reformerna direkt påverka politikerna, offentliganställdas och medborgares intressen. Eventuellt motstånd mot förändringarna bottenar ofta i rädsla för oväntade effekter. Behovet av förändring och emotsedda fördelar måste därför tydligt betonas och spridas i syfte att skapa stöd för reformen (OECD, 2010d). Detta skulle bland annat innebära att fatta väl underbyggda beslut, bygga upp ett stöd och driva en

potentiell reform framåt. Intressant i detta sammanhang är frågor som möjligheterna att dra nytta av stordriftsfördelar och storlek; det faktum att en utvidgad region kan ha lättare att göra sin röst hörd på nations- och EU-nivå; samt demokratisk legitimitet. Den följande diskussionen tar därför upp olika ekonomiska och ledningsrelaterade element som bör beaktas för att man ska kunna fatta ett väl underbyggt beslut samt metoder för att göra reformprocessen smidigare. Diskussionen tar också upp hur en regionaliseringsreform som den som diskuteras i Sverige kan göras smidigare samt några av de viktigaste argumenten och elementen som bör beaktas för att man ska kunna fatta ett väl underbyggt beslut.

Det kan vara relevant att analysera misslyckade och lyckade regionaliseringsreformer på andra håll

Den pågående regionaliseringsprocessen i Sverige är en del av en mer allmän trend i hela OECD-området sedan början av 1990-talet och som har inkluderat olika försök att skapa eller stärka region-/provinsskikten inom den offentliga förvaltningen. Vissa regeringar, i synnerhet bland de nyttkomna EU-medlemmarna, har upprättat en ny regional nivå (Polen, Tjeckien). Andra har överfört nya ansvarsområden till myndigheterna på regional nivå (Italien, Spanien). Vissa länder håller på att diskutera reformprocesser (Slovenien, Sverige), medan andra har misslyckats i sina försök att skapa en regional nivå (Norge) (tabell 3.5). Under de senaste åren har de nordiska länderna varit särskilt involverade i olika stadier av administrativa reformer. Kompetensområdena och antalet administrativa nivåer är de frågor som debatterats flitigast i detta sammanhang (Nordregio, 2008).

Tabell 3.5. Exempel på regionaliseringsreformer i OECD-länderna

Typ av regionaliseringsreformer	Land
Hopslagning av befintliga, valda regioner	Frankrike (1986, 2000-talet) Italien (1990-talet) Spanien (1990- och 2000-talen)
Nyligen bildade regionala nivåer (valda)	Polen (1999) Tjeckien (2000) Slovakien (2002) Danmark (2007) Sverige (pilotförsök sedan 1997)
Nyligen decentraliserad, ej vald regional nivå	Irland (1994) Storbritannien (1998, 1999) Grekland (1987) Nederländerna (stadsregioner)
Försök att bilda ny, vald regionnivå (under diskussion)	Ungern: ombildning av de sju befintliga statistiska planeringsregionerna till lokalstyren Slovenien: upprättande av en andra, lokal offentlig nivå Chile: pågående reform för att upprätta ett direktvalt regionförbund Sverige
Misslyckade försök att upprätta en demokratiskt vald regional nivå	Portugal (1999) Storbritannien (2004) Norge

Källa: anpassat från OECD (2010b) *Regional Development Policies in OECD Countries*.

Det bör noteras att det endast är ett fåtal exempel som påminner om Sverige. Få länder har lyckats bilda nya regionala förvaltningsnivåer genom att slå ihop redan befintliga förvaltningsenheter på mellannivå (så som länen i Sverige). Danmark är ett av få exempel på senare tid, och Norge är ett intressant exempel på ett försök som misslyckats. 2007 års strukturella reform i Danmark syftade till att förbättra verksamheten i subnationella förvaltningsenheter genom att öka storleken på dem. På regionnivå ersattes de 16 befintliga länen med fem större regioner. Regionnivån förlorade dock några av sina befintliga kompetensområden till kommuner och till statsmakten (ruta 3.5). I Norge stoppade regeringen processen efter tio års debatterande om förstärkning och sammanslagning av regioner: regionerna fick år 2010 mer ansvar, men antalet förblev oförändrat (ruta 3.6). På grund av de kulturella, institutionella och historiska likheterna mellan de nordiska länderna är dessa båda exempel intressanta i samband med den nuvarande administrativa reformen i Sverige. Sammanslagningarna av territorier och institutioner i Västra Götaland och Skåne är också mycket relevanta, eftersom dessa ses som möjliga förslag till den institutionella standardiseringen i Sverige.

Ruta 3.5. Förvaltningsreform i Danmark

År 2007 inledde Danmark en regionaliseringsreform som kännetecknades av tre huvuddrag: *i*) sammanslagning av kommuner och län; *ii*) omfördelning av makten och arbetsuppgifterna inom ett antal viktiga politikområden, däribland ekonomisk utveckling och offentlig sjukvård; och *iii*) ett nytt finansierings- och utjämningsystem där de nya regionerna, till skillnad från länen, inte har rätt att beskatta medborgare och företag. Resultatet blev att antalet kommuner reducerades från 271 till 98 samtidigt som fem nya regioner ersatte de befintliga 14 länen. Sammanslagningarna var en förutsättning för att nya kompetensområden skulle kunna överföras (Mouritzen, 2011). De viktigaste argumenten bakom reformen var att förbättra effektiviteten inom den offentliga sektorn, säkerställa bättre samhällsservice och hantera problemen med samordning på de olika förvaltningsnivåerna. Tanken med reformen var att med fler och större regioner och kommuner skulle landet kunna utnyttja stordriftsfördelar i tillhandahållandet och produktionen av tjänster. Detta skulle i sin tur öka effektiviteten och förmågan att erbjuda bättre och mer specialiserade offentliga tjänster.

De nya regionerna som bildades i 2007 års strukturella reform ålades ansvaret för att utveckla den regionala, ekonomiska utvecklingspolitiken. För detta tillämpade man främst två tillvägagångssätt: bildandet av strategier för affärsutveckling via regionala tillväxtforum och definition av regionala utvecklingsplaner. De förstnämnda är plattformar där regionala intressenter från näringslivet, fackförbund, högre utbildningsinstitut och lokalstyre finns representerade. Forumen stimulerar regional innovation genom att ge råd till regionen om hur den bäst fördelar mänskliga och finansiella resurser för att stödja regionala projekt. Det sistnämnda är inte ett instrument med vilket man kan utfärda direktiv. Syftet med det är i stället att skapa en dialog mellan kommunerna och andra intressenter i regionen. I det här avseendet har den regionala förvaltningsnivån försvagats genom 2007 års strukturereform, vilken tog bort dess formella befogenhet till regional planering. Ansvaret för arbetsmarknad, bostäder, transport, innovation och affärsutveckling ligger kvar hos kommunerna, ett ansvar som de ofta delar med statsmakten. Regional utveckling innefattar en hel del samordning, men regionerna har inte så många instrument att ta till för att stimulera kommunerna att samarbeta i införandet av en vision för regionen.

Ruta 3.5. Förvaltningsreform i Danmark (forts.)

Den danska reformen innehöll en intressant kombination av top-down-beslut och bottom-up-initiativ. Reformen saknade bred politiskt konsensus i parlamentet, men regeringen gjorde reformen till en politisk prioritering och drev igenom den i ett splittrat parlament (Nordregio, 2008; Vrangbæk, 2010). Utan centralmaktens ledarskap och aktiva arbete för att driva igenom reformen hade den troligen aldrig sett dagens ljus (Blom-Hansen o.a., kommande). Men reformen innehöll också ansevärda delar av bottom-up-förfarande för beslutsfattandet. Reformen stipulerade att minimistorleken på de nya kommunerna skulle vara 20 000 invånare. Kommuner som var mindre än så hade två alternativ: antingen kunde de gå in (frivilligt) i ett bindande partnerskap med angränsande kommuner eller så skulle statsmakten besluta om sammanslagning. Med tanke på hur kort tid som gått sedan reformerna infördes blir den empiriska bedömningen av reformernas effekter på resultaten ganska ofullständig.

Källa: OECD (2008c), OECD Economic Review of Denmark 2008; OECD (2009d), OECD Territorial Reviews, Copenhagen, Denmark (2009); Vrangbæk, K. (2010), "Structural Reform in Denmark, 2007-09: Central Reform Processes in a Decentralised Environment", Local Government Studies, 36: 2, s. 205–221.

Ruta 3.6. Förvaltningsreform i Norge

En viktig drivkraft för den politiska decentraliseringen i Norge var ansvarsreformen som inleddes 2003 efter en vitbok om lokal demokrati. Målen med den regionala reformen var för det första att stärka den lokala och regionala demokratin genom decentralisering och överföra makt och kompetensområden från staten till regionförbunden. För det andra ville man skapa en tydlig arbetsdelning mellan de olika ledningsnivåerna och för det tredje utveckla en mer enhetlig och effektiv offentlig sektor. Det fjärde syftet var att skapa mervärde och sysselsättning baserat på lokala och regionala styrkor. Den femte och sista målsättningen var att säkerställa en effektiv hantering av nationella mål som t.ex. hållbar utveckling, likvärdiga servicenivåer i hela landet samt rättsskydd för individen. Reformprocessen togs ett steg längre genom den vitbok som publicerades i december 2006 och som banade väg för framtida regionala reformer. Den instämde i att det även fortsättningsvis skulle finnas tre förvaltningsnivåer. Under den nationella nivån skulle regionerna/länen vara centrala aktörer för regional utveckling medan kommunerna skulle fortsätta att vara de viktigaste leverantörerna av offentliga tjänster. Till skillnad från exemplet Danmark debatteras inte den kommunala nivån i Norge även om det skett ett fåtal sammanslagningar sedan år 2000.

Ruta 3.6. Förvaltningsreform i Norge (forts.)

Den största frågan var huruvida ett minskat antal regioner skulle ersätta de nuvarande länen och – om så blev fallet – vilka ansvarsområden de nya större regionerna skulle få. Regeringen lade i sin vitbok till riksdagen fram två olika alternativ. Det första alternativet var att utgå från de 19 befintliga länen och utöka deras ansvarsområden (jämfört med landstingen), oberoende av eventuella gränsförflyttningar. Det andra alternativet var att ha fem eller sex regioner med utökade ansvarsområden, så kallade regionförbund. KS (Kommunenes sentralforbund) tog klart och tydligt ställning för färre (7–9) och starkare regioner med utökade ansvarsområden. År 2008 tillkännagav regeringen att länssammanslagningarna endast skulle göras på frivilligbasis, och inga sådana initiativ hade tagits. Efter som inga länssammanslagningar har ägt rum beslutade regeringen att utöka landstingens ansvarsområden. Dessa ansvarsområden är dock inte lika omfattande som vad som föreslogs inledningsvis i vitboken.

Källa: Territorial Review of Norway; Nordregio (2008), "Administrative reform – Arguments and values", av H. Aalbu, K. Böhme och Å. Uhlin, Nordic Research Programme 2005-08, Report 6.

Även om regionaliseringsreformer är ytterst sammanhangsberoende, finns det vissa lärdomar att dra

Erfarenheten visar att regionala reformprocesser är extremt sammanhangsberoende och måste anpassas till ett lands historia, kultur och institutionella struktur. En förvaltningsstruktur som är genomförbar och som fungerar i ett sammanhang behöver inte nödvändigtvis göra det i andra sammanhang (OECD, 2010d). Förvaltningsreformer bör anpassas efter de sociala, demografiska och ekonomiska förutsättningarna i varje specifikt territorium: erfarenheterna från Västra Götaland och Skåne, två storstadsområden, kanske inte är tillämpliga på ett landsbygdsområde som Småland–Blekinge. Vissa gemensamma nämnare och utmaningar kan dock identifieras, vilket kan bana väg för en smidigare och effektivare reformprocess.

Centralt ledarskap är avgörande

Vägledning från centralmakten är ett måste för att tydliggöra syftet och riktningen för reformprocessen. En av nyckelfaktorerna i de olikartade resultaten i Danmarks och Norges regionaliseringsreformer tycks ha varit centralmaktens roll i processen (Blom-Hansen *o.a.*, kommande; Mouritzen *o.a.*, 2009). Centralmaktens ledarskap i Danmarks reformprocess var avgörande för att reformen skulle leda till en omdragning av de territoriella gränserna och till att skapa nya mellannivåer inom förvaltningen.

I Småland–Blekinge, liksom i Sverige som helhet, finns det en utbredd känsla av att statsmakten inte har varit tillräckligt tydlig i ledningen av regionaliseringsprocessen. Många olika utredningar och undersökningskommittéer har tillsatts, men avsaknaden av ett tydligt ställningstagande från regeringen och bristen på konsensus bland de största politiska partierna har gjort att det saknas en tydlig riktning för regionaliseringsprocessen. De politiska partierna och den offentliga sektorn är splittrad på såväl nationell som regional nivå (McCallion, 2008; Niklasson och Tallberg, 2010). Regeringen har dock gjort klart att man inte har för avsikt att driva den egna planen om sammanslagning av länen. Processen ska ske nedifrån och upp (bottom-up), om än i enlighet med en tidsplan som fastställts centralt.⁸ En bottom-up-reform banar väg för en smidig medbestämmandereform där lokala aktörer kan ha en aktiv roll i processen. Många kritiker menar dock att avsaknaden av ledarskap från centralmaktens sida har gjort att de regionala aktörerna inte är tillräckligt insatta i reformens mål och potentiella resultat (OECD, 2010a).

En viktig roll för den politiska ledningen i en reformprocess är att minska de lokala aktörernas osäkerhet i valet av strategiska alternativ. Den rådande situationen i Sverige är dock den att de lokala aktörerna står inför en hel del osäkerhetsmoment i fråga om eventuella konsekvenser av strategiska val när det gäller att alliera sig med grannarna (enligt Västra Götaland/Skåne-modellen), gå sin egen väg (Halland-modellen) eller behålla *status quo*. Detta kan leda till en osund beslutsmiljö med beslut som involverar många okända aktörer.

Den uppenbara bristen på politisk konsensus i den här frågan i de svenska regeringspartierna påminner på många sätt om det politiska läget i Norge efter 2005 års allmänna val. Omedelbart efter valet tillkännagav de tre partierna i majoritetskoalitionen att den nya regionala mellannivån med valda organ skulle införas före 2010 (Fimreite och Sellse, 2009). Löftet gavs trots att de tre partierna innan valet hade haft olika åsikter i frågan. I de efterföljande diskussionerna kom meningsskiljaktigheterna upp till ytan igen. Det rådde också brist på avtals- och allianspartner på läns- och kommunnivå. Till sist ledde bristen på enighet i frågan till en tämligen urvattnad reform: inga län slogs samman, och de ytterligare kompetensområden som delegerades till landstingen var mycket mindre omfattande än vad som ursprungligen var tänkt.

... men stabila reformer kräver också ett visst mått av politisk konsensus

Inom Småland–Blekinge-området råder det ingen enighet i fråga om behovet av reformen och hur denna ska se ut. Det är naturligtvis omöjligt att uppnå total enighet, men en relativt stor samstämmighet bland de viktigaste

intressenterna och väljarna är avgörande för att uppnå legitimitet och politiskt engagemang. Annars kan reformen bli instabil eller ohållbar. I detta avseende är det värt att notera att pilotförsöken i Västra Götaland, Skåne och Kalmar län till stor del var ett resultat av en bottom-up-process av regionala och lokala aktörer som ville vara mer involverade i den politiska processen och beslutsfattandet i sina regioner (McCallion, 2007). I de fyra länen i Småland–Blekinge finns det ett brett politiskt stöd för institutionell konsolidering, med ett folkvalt organ som ansvarar för både regional utveckling och andra länsfunktioner, till exempel sjukvård. Dock har man ännu inte lyckats enas om behovet av en utvidgad region, än mindre om dess gränser. Inte heller har man lyckats enas om vilka faktorer som ska analyseras eller de potentiella resultaten för olika regionaliseringsalternativ. Slutligen tycks de ickestatliga aktörerna (i synnerhet näringslivet och det civila samhället) fortfarande vara ganska passiva. När OECD:s två underökningskommisioner år 2011 besökte Sverige fick de av representanter från den privata sektorn höra att regionaliseringen inte låg särskilt högt upp på företagets dagordning, främst på grund av att de aktuella frågorna inte kändes tillräckligt konkreta eller relevanta för företagen.

Om man vid utformandet av reformen kombinerar ledning uppifrån med beslutsfattande nedifrån ökar sannolikheten för att reformen verkligen äger rum och att den blir legitim och funktionell. Detta är viktigt för reformens stabilitet. Mot bakgrund av erfarenheterna från Spanien (ruta 3.7) tycks en kombination av fyra faktorer vara avgörande för en stabil omDispositionering av ett lands administrativa gränser på subnationell nivå: *i*) beslutsamhet och ledarskap från centralmaktens sida; *ii*) enighet mellan de viktigaste parterna på nationell nivå; *iii*) en bred dialog som spänner över flera nivåer mellan centralmakten och aktörer på subnationell nivå; samt *iv*) enighet mellan de viktigaste parterna på subnationell nivå. Enligt OECD:s (2010a) observationer består utmaningen för Sveriges del i att hitta en balans mellan en reformprocess med bottom-up-perspektiv – som skapar enighet – och centralt ledarskap.

Ruta 3.7. Vikten av samförstånd i bildandet av autonoma regioner i Spanien

Kombinationen av konsensuskapande och politisk och social samverkan på flera nivåer tycks ha varit avgörande för bildandet av de autonoma regionerna i Spanien i början av 1980-talet. Under övergången till demokrati uppmuntrades en utvidgad dialog mellan de politiska partierna och mellan centralregeringen och de regionala ledarna i syfte att skapa en grund och procedurer för bildandet av de autonoma regionerna. I den nationella författningen från 1978 fanns konkreta riktlinjer för hur man skulle bilda autonoma regioner av provinser som låg bredvid varandra och hur kompetensområden skulle delegeras till den nya, mellanliggande förvaltningsnivån. För att en process som syftade till att bilda en autonom region skulle initieras, krävdes det ett förslag som godkänkts av alla berörda provinsstyrelser och två tredjedelar av de kommuner vars befolkning representerade minst en majoritet av valmanskåren i var och en av provinserna som skulle slås samman. Denna process hade stöd av det politiska och sociala samförstånd som var ett resultat av övergången till demokrati i Spanien.

För att uppnå enighet på bred front krävs tydligt definierade mål

Det är avgörande att tydliggöra målen och prioriteringarna för reformen. När målen väl har definierats är det enklare att utvärdera potentiella för- och nackdelar. Att sätta upp mål och utvärdera potentiella resultat ger också en bättre struktur för att nå avtal och skapa en gemensam agenda utifrån reformens specifika kännetecken och omfång. Att förstå och tydliggöra de viktigaste målen är både en utmaning och en möjlighet. Intensiv debatt på nationell och mer lokal nivå hjälper till att tydliggöra och komma överens om ståndpunkter och fylla informationsluckor. Det som vanligtvis behövs är en projektplan som är tillgänglig för alla och som innefattar reformens mål, prioriteringar, strategi och omfattning. Projektplanen är lika viktig under implementeringsfasen som under beslutsfasen, eftersom den ser till att viktiga intressenter kan bedöma om – och hur mycket – de vinner eller förlorar samt anpassa sig till de förändringar som görs (OECD, 2010d).

Det är endast i ett mycket begränsat antal frågor som det förekommit en fokuserad diskussion om problemområden som ska åtgärdas via en regional reform i Småland–Blekinge och om de potentiella resultaten för olika regionaliseringsalternativ. Dessa är inte desamma för de olika aktörerna. På regeringsnivå tycks den administrativa effektiviteten utgöra den främsta motivationsfaktorn för regionaliseringsprocessen, medan de viktigaste frågorna på regionnivå tycks vara regional ekonomisk utveckling, konsolidering av sjukvården och en starkare regional ”röst” i förhållande till centralmakten. Det tycks fortfarande saknas en övergripande process för att förstå, tydlig-

göra och komma överens om de konkreta målen med reformen. Därför är det svårt att sammanställa underlag och utvärdera potentiella resultat.

Det har länge hävdats att det faktum att de svenska länen är så små skulle kunna vara ett hinder för att de på ett effektivt ska kunna hantera ansvarsområden som sjukvård och – på senare tid – regional utveckling. Pressen att förbättra samhällsservicen i en miljö där de ekonomiska, sociala och demografiska utmaningarna blir allt större, har ökat behovet av struktur-reformer för att göra tillhandahållandet av samhällsservice effektivare. En fråga som fått stort fokus i debatten om förvaltningsreformen i Sverige är, precis som i flera nordiska länder, huruvida större och starkare regioner kan bidra till att effektivisera den offentliga förvaltningen. En del beslutsfattare och analytiker i Sverige hävdar att många av dagens län är för små för att kunna hantera den växande komplexiteten i framtidens tillhandahållande av sjukvård. Enligt detta sätt att se på saken måste antalet regioner minskas om dessa ska kunna utföra sitt arbete på ett effektivt sätt (Eklund, 2007; Svegfors, 2007; SOU, 2007:10, s. 10). I frågan om statlig samordning hävdas det å ena sidan att en förenklad och standardiserad regional indelning av staten (länsstyrelser, statliga organ) med ett reducerat antal län skulle kunna dra nytta av stordriftsfördelar, bättre samordning och minskade kostnader. Å andra sidan hävdas det att mindre enheter kan vara effektivare och mindre byråkratiska eftersom de har bättre lokalkännedom, kan välja åtgärder som är mer anpassade till invånarnas behov och är bättre lämpade att anpassa tillhandahållandet av tjänster till variationer i den lokala efterfrågan (Nordregio, 2008).

I Småland–Blekinge handlar regionaliseringsdebatten i allt högre utsträckning om regional tillväxt. Pilotförsöken i Västra Götaland, Skåne och Kalmar har inneburit att de regionala myndigheterna blivit mer involverade i utvecklingsfrågor och detta har riktat uppmärksamheten mot fördelarna med större respektive mindre administrativa enheter för att hantera ekonomisk tillväxt. Detta i en internationell kontext som betraktar regioner som alltmer relevanta för ekonomisk utveckling. Beslutsfattare, företag och allmänheten ser i allt högre grad ett områdes specifika egenskaper som nödvändiga för att uppnå effektivitetsvinster och konkurrensfördelar (Amin och Thrift, 1994). I fråga om regional utveckling väcker de svenska länens ringa storlek vissa frågor, eftersom en alltför stor territoriell splittring kan komplicera utformning, samordning och genomförande av stora regionala utvecklingsprojekt som kräver ett bredare fokus, exempelvis transportinfrastrukturen (OECD, 2010a). Dessutom är det viktigt att ha en viss kritisk massa för aktiviteter som forskning och teknikutveckling. Slutligen kan större administrativa enheter ha fler kompetenser och resurser för att bemöta utmaningarna inom den regionala utvecklingen i en allt mer

konkurrensinriktad globaliserad värld, där regionerna tävlar med varandra om marknader och investeringar.

Frågan om geografisk storlek bör, icke desto mindre, behandlas med försiktighet eftersom tillväxt kan bero på flera olika faktorer, t.ex. befolkningstäthet och agglomerationsekonomier som inte automatiskt uppstår som en följd av administrativa sammanslagningar (OECD, 2009a, 2010a). I vissa stora tätortsområden finns det tydliga ekonomiska grunder för att slå samman län, men de ekonomiska grunderna är inte lika uppenbara i mer glesbefolkade regioner där de lokala arbetsmarknaderna inte är lika djupt integrerade och avstånden är stora (OECD, 2010a).

Till sist kan den ganska begränsade dagordningen för regionaliseringsdebatten gör att en möjlighet går förlorad: En fråga som kräver ett svar – och som fortfarande kan hanteras under genomförandet av en eventuell regional omstrukturering – är frågan om *vad regionerna gör*, i synnerhet på området ekonomisk utveckling. Ingen större decentralisering av makt från central till regional nivå är uppenbarligen att vänta – ingen sådan finns med på reformagendan. Detta innebär dock inte att en utvidgad region skulle göra praktiskt taget detsamma som de aktuella länen fast i större skala. Tvärtom skulle större regioner, i synnerhet när det gäller ekonomisk utveckling, sannolikt kunna uträtta saker som de fyra länen inte kan göra vart och ett på egen hand. Koncentrationen av personal och resurser skulle inte bara medföra en möjlighet till stordriftsfördelar utan också en chans att utveckla en högre specialiseringsgrad inom regionala utvecklingsstrukturer, större strategisk kapacitet och, som en följd därav, högre kapacitet att rekrytera och behålla högkvalitativ personal.

Djupgående kostnads- och intäktsanalyser måste göras ...

Det finns ingen universallösning för att fastställa den optimala storleken på myndighetsnivåerna under den nationella nivån. Förespråkarna för en reform av den offentliga förvaltningen letar hela tiden efter en bättre balans mellan storleken på problemen och möjligheterna som samhällena står inför och storleken på de styrande organ som ansvarar för att hantera dem (Baldersheim och Rose, 2010a). Vissa av de argument och kriterier som är relevanta för Småland–Blekinge visas i ruta 3.8. Det är viktigt att notera att dessa faktorer är relevanta oavsett vilken reform som antas och beslutsfattarna måste ha dem i åtanke när en regionaliseringsreform ska genomföras och även innan den godkänns.

Ruta 3.8. Faktorer som driver territoriella förvaltningsreformer

För- och nackdelarna med större eller mindre enheter inom förvaltningen under den nationella nivån och rätt storlek på de lokala myndigheterna har getts stor betydelse i teorin och praktiken när det gäller offentlig förvaltning (se bl.a. King och Ma, 2000; Keating, 1995; Newton, 1982). Konsolideringsstrategin förespråkar att små, politiska/administrativa enheter slås samman i större enheter, huvudsakligen i syfte att uppnå stordriftsfördelar och effektivitet. Förespråkare för medborgarnas valfrihet föredrar ofta nedskalning till mindre enheter i syfte att effektivisera resursfördelningen eller av andra orsaker, till exempel demokrati eller identitet. ”Gränsskalning” däremot innebär en utveckling som leder till ökad eller förstärkt samarbete över administrativa gränser (Baldersheim och Rose, 2010a, 2010b). Många olika argument används för att legitimera behovet av att omorganisera förvaltningen under regeringsnivån.

Stordriftsfördelar/effektivitet

Effektiviteten är ett av de vanligaste argumenten som används av förespråkare för större administrativa enheter (Baldersheim och Rose, 2010b). Större administrativa enheter kan bana väg för stordriftsfördelar vilket kan leda till billigare och effektivare tjänster (i synnerhet sociala tjänster) om de fasta tillhandahållandekostnaderna kan delas av ett större geografiskt område. Det krävs kritisk massa för att leverera högkvalitativa och kostnadseffektiva specialiserade offentliga tjänster som är för dyra att tillhandahålla lokalt. Målet med att uppnå stordriftsfördelar är att öka effektiviteten. Effektivitet handlar dock delvis om att minska kostnaderna, men kostnaderna utgör endast en del av effektivitetskvationen – effektiviteten är per definition förhållandet mellan input/output (kostnader/fördelar). Effektiviteten ökar endast om samma eller bättre resultat uppnås till en lägre kostnad utan att man behöver ge avkall på kvaliteten. I Sverige hävdade Eklund (2007) att många av dagens län är för små för att klara av den ökade komplexiteten i tillhandahållandet av sjukvård, medan Andrae (2006) och Björck (2007) menar att stora regioner inte nödvändigtvis erbjuder bättre tjänster.

Transaktionskostnader

Transaktionskostnader hänvisar i det här sammanhanget till kostnaderna för att organisera och driva administrativa enheter inom en jurisdiktion (OECD, 1993). Det finns kostnader förknippade med bildandet och driften av varje offentlig enhet som tillhandahåller tjänster. Alla har de en fast kostnad: personal, infrastruktur. Dessutom tar det tid och energi att medverka i kollektivt beslutsfattande, anordna val, rapportera om resultaten till medborgarna osv. Om man beaktar transaktionskostnaderna för att hantera många små enheter skulle ett minskat antal enheter för tjänstetillhandahållande kunna leda till nettovinster. Vid utvärderingen av nettovinster måste det dock finnas en avvägning mellan transaktionskostnader och andra kriterier: demokrati och ansvarighet kan vara enklare att uppnå i mindre, mer enhetliga förvaltningsenheter. Det råder dessutom delade meningar om huruvida byråkrati och administrativa kostnader förbättrar eller försämrar resultatet för en reform som syftar till att göra förvaltningsenheterna större (Nordregio, 2008).

Ruta 3.8. Faktorer som driver territoriella förvaltningsreformer (forts.)

Diversifieringsfördelar

Större regioner kan ha större kapacitet att kombinera ett bredare urval funktioner, vilka – om de sköts gemensamt – kan utföras på ett effektivare sätt. För närvarande handlar en alltför liten del av regionaliseringsdebatten i Sverige om vad utvidgade län skulle kunna göra som inte de mindre länen kan. Tonvikten ligger i de flesta diskussioner på stordriftsfördelarna och den starkare ”röst” som en större enhet skulle kunna ha i förhållande till Stockholm eller Bryssel.

Starkare röst

En större region kan på ett effektivare sätt locka till sig utländska investeringar eller marknadsandelar i utlandet. En större region kan också göra att det blir enklare att försvara/främja gemensamma regionala intressen. På nationell nivå ses de större regionernas starkare röst/inflytande som mer relevant. Större regioner kan också genomföra stora projekt med större genomslagskraft. I regioner som har slagits samman (Västra Götaland, Skåne) har erfarenheterna varit positiva. I dessa regioner har emellertid det direktvalda regionförbundet (i egenskap av enskild stark aktör som för regionens talan) också haft betydelse. Dessutom bör man komma ihåg att både Västra Götaland och Skåne leds av storstadsområdena Göteborg och Malmö vilka hade en stark röst redan innan enandet på regionnivå. Slutligen kan man på minussidan nämna att även om en enda större region måhända har en starkare röst, kan denna dölja de specifika kännetecknen för de enskilda länen. Denna risk föreligger i synnerhet om den ekonomiska och demografiska storleken på de sammanslagna länen är mycket olika sinsemellan.

Politiska åtgärders effektivitet

Större lokala/regionala styren kan planera ekonomiska utvecklingsstrategier på ett effektivare sätt. Detta är en fråga som måste särskiljas från de rena effektivitetsaspekterna. ”Effektiviteten” har att göra med resultatet i förhållande till de politiska målen, utan hänsyn till kostnader. Effektivitetsreformer kan öka eller sänka kostnaderna eller inte leda till någon förändring alls. Argumenten för en ökad effektivitet i större territoriell skala har att göra med övertygelsen om att hanteringen av uppgifter som planering av transportinfrastruktur eller innovation blir bättre om den territoriella skalan är större än länet – inte enbart på grund av kostnads-/effektivitetsskäl. Exempelvis kan sidoeffekter göra att små län inte vill agera på egen hand, samtidigt som informationsbristen kan göra att det inte är önskvärt att sådana funktioner centraliseras fullt ut till nationell nivå. Mot bakgrund av samma effektivitetsargument kan dock mer lokala problem, utmaningar och möjligheter bli mindre effektiva om de hanteras i en bredare lokal skala.

Ruta 3.8. Faktorer som driver territoriella förvaltningsreformer (forts.)

Demokrati och ansvarighet

Även demokratiargumentet har olika nyanser. Mycket ofta anses det att förbindelsen mellan medborgare/väljare och lokala representanter är tätare i mindre samhällen (*bl.a.* Lassen och Serritzlew, 2011). Som ett resultat därav skulle subnationella myndigheter ha större ansvarighet gentemot lokabefolkningarna. Enligt Oakerson (1999) har medborgarnas lätthet att hålla tjänstemän ansvariga att göra med en kombination av tre faktorer: *i*) storleken på jurisdiktionen; *ii*) heterogeniteten hos medborgarna som bor i jurisdiktionen; och *iii*) antalet funktioner i förvaltningens mandat. Detta innebär att tjänstemän i en enskild, liten jurisdiktion som hänför sig till ett enskilt, koherent samhälle (med en låg andel olikartade intressen som kräver en viss politisk respons) kan hållas ansvariga relativt enkelt. I allmänhet hålls kostnaderna för att hålla tjänstemän ansvariga gentemot medborgarna nere till ett minimum, när den beslutsfattande enheten nära nog överlappar med det relevanta samhället. Det finns dock tecken som pekar på att mindre enheter inte är nödvändiga för ett väl fungerande demokratiskt system. Blomqvist och Bergmans (2010, s. 45) forskning om förutsättningarna för demokratiskt styre på nivåerna under regeringsnivå i Sverige vittnar om att skillnaderna beträffande graden av demokrati mellan större regioner och mindre län inte är så stora, och att dessa skillnader – i den mån de identifierades – tycktes vara kopplade till utformningen av de lokala institutionerna snarare än storleken. Samtidigt konstaterar exempelvis Kjær och Mouritzen (2003), mot bakgrund av danska uppgifter, att stora kommuner är minst lika demokratiska som små när man mäter viktiga demokratiska variabler som politiskt deltagande och självförtroende. Dessutom möjliggör starkare regioner bredare verksamhetsområden för myndigheterna, t.ex. regionalt engagemang i lokal ekonomisk utveckling (vilket annars skulle ligga i statsmaktens händer), vilket ökar de regionala aktörernas delaktighet och banar väg för en anpassad regional utvecklingsprocess.

Källa: Baldersheim, H. och L.E. Rose (2010a), "Territorial Choice: Rescaling Governance in European States", i H. Baldersheim och L.E. Rose (eds.), Territorial Choice: The Politics of Boundaries and Borders, Palgrave Macmillan, kapitel 1, s 1-20; Baldersheim, H. och L.E. Rose (2010b), "A Comparative Analysis of Territorial Choice in Europe – Conclusions", i H. Baldersheim och L.E. Rose (eds.), Territorial Choice: The Politics of Boundaries and Borders. Palgrave Macmillan, s. 234-259; Nordregio (2008), Administrative reform – Arguments and values, Stockholm; Kjær, U. och P.E. Mouritzen (eds.) (2003): Kommunestørrelse og lokalt demokrati, Syddansk Universitetsforlag, Odense; Blomqvist, P. och P. Bergman (2010), "Regionalisation Nordic Style: Will Regions in Sweden Threaten Local Democracy?" Local Government Studies, 36: 1, s. 43-74.

För de flesta kollektiva problem innebär utarbetandet av passande institutioner och politisk respons ett sökande efter de arrangemang som utgör den bästa kompromissen bland ett flertal olika alternativ – det är sällan möjligt att optimera alla element. En viss struktur av den subnationella förvalt-

ningen kanske ger förutsättningar som bidrar till att uppnå bättre stordriftsfördelar i tjänstetillhandahållandet eller minskade transaktionskostnader för den regionala utvecklingsplaneringen, men i stället kanske denna lösning ger vissa nackdelar i form av att förutsättningarna för demokratisk ansvarighet försämras eller informationsluckorna ökar. Det är därför mycket viktigt att beslutsfattarna är tydliga med hur stor vikt vart och ett av kriterierna har i kostnads- och intäktsanalyserna, eftersom kriterierna påverkar resultaten.

Med en noggrann kostnads- och intäktsanalys av de potentiella konsekvenserna för specifika reformförslag skulle lokala aktörer i Småland–Blekinge bättre kunna förstå hur man utformar institutionella arrangemang som ökar sannolikheten för att uppnå en bra blandning av lokalt värdefulla resultat. Kompromisser är ofrånkomliga. En kostnads- och intäktsanalys kan beskrivas som ett sökande efter ”bästa möjliga” reform under specifika betingelser, med hänsyn till det aktuella länets eller länsgruppens ramar och mål. En tydlig medvetenhet om de kompromisser som görs bör ge beslutsfattarna som har ansvar för att genomföra reformen en föräning om de särskilda ledningsutmaningar de kan komma att ställas inför allteftersom reformen genomförs.

... med fokus på att utvärdera och informera om fördelarna med reformen

I regionaliseringsdebatten är det viktigt att tydliggöra varför reformen behövs och vilka de potentiella fördelarna är. Det är också viktigt att uttryckligen informera om på vilka sätt reformen kommer att hjälpa till att lösa regionens konkreta problem. Reformförespråkarna skulle få mer stöd från medborgarna om de använde en tydligare problemorientering i sina anföranden och pekade på hur en viss reformutformning skulle påverka medborgarnas vardag. På så sätt skulle också deras argument bli mer specifika. Eftersom medborgarna har lättare att relatera till sådana argument skulle de bli enklare att utvärdera hur attraktiva olika regionaliseringsalternativ är. Detta är nyttigt för reformprocessen eftersom det styr diskussionen i riktning mot en mer systematisk granskning av styrkorna och svagheter i olika reformförslag.

Varför slå ihop när det går att samarbeta?

Med hjälp av en djupgående analys av för- och nackdelarna med olika reformförslag kan man visa på de olika alternativ som de lokala aktörerna i Småland–Blekinge har att välja mellan. Det handlar inte bara om att välja mellan sammanslagning eller inte. Man bör dessutom överväga alternativet att stärka samarbetsarrangemangen mellan områden som skulle gynnas av ett bredare perspektiv än länsperspektivet. Stordriftsfördelar kan skapas genom exempelvis samverkansavtal mellan förvaltningsenheter utan att man

för den skull ändrar gränserna för befintliga enheter för tillhandahållande. Det är i själva verket det som många svenska län länge har gjort genom att träffa samverkansavtal som bland annat inneburit gemensamt utnyttjande av sjukvårdstjänster. Den potentiella nackdelen med en sådan lösning är att det kan vara svårt att träffa överenskommelser mellan olika förvaltningsenheter. Ett sätt att hantera detta på är att skapa specialanpassade institutioner och arrangemang (av den typen som upprättats för de sex sjukvårdsregionerna i Sverige eller Småland–Blekinges styrgrupp för hantering av EU-frågor) med gränser som spänner över flera (eller till och med delar av flera) län eller regioner. Detta möjliggör flexibel interaktion, eftersom samverkansenheter med olika syften kan ha olika förvaltningsgränser anpassade efter de specifika egenskaperna för den aktivitet eller tjänst som tillhandahålls: gränserna för en institution som handhar transportinfrastrukturen mellan olika län kan vara en annan än gränserna för enheter som arbetar med sjukvårds- eller EU-frågor. Lösningar av den här typen fungerar dock vanligtvis för enstaka syften men detta skulle inte vara en lämplig lösning för att hantera territoriella/organisatoriska misslyckanden. En nyckelfråga är hur mycket samarbete som krävs för gemensamt beslutsfattande/tillhandahållande av tjänster. Om det endast är ett fåtal, avgränsade delar av politiken som berörs, kan samverkansarrangemangen innebära lägre transaktionskostnader än en översyn av de territoriella strukturerna. Om samma aktörer/län samverkar med samma aktörer inom fler och fler områden uppstår frågan om sammanslagning. Därför är det nödvändigt att utvärdera för- och nackdelarna med stärkt samarbete respektive administrativa sammanslagningar.

Diskussionen kring och analysen av administrativa reformer bör hur som helst alltid genomföras inom den bredare ramen av problemen med styrning på flera nivåer. Oavsett hur den offentliga myndighetsstrukturen ser ut definieras politiska problem vanligtvis inte i termer av offentliga organ och enheter eller fristående territoriella enheter. För att lösa politiska problem krävs i stället engagemang och samverkan från olika typer av aktörer på olika myndighetsnivåer. Följaktligen krävs det en mer flerdimensionell syn på flernivåstyrning, som tar hänsyn till metoder för att täppa till luckor i styrningen. Frågan hur de offentliga myndigheterna gör för att hitta lösningar på medborgares och företags problem är ständigt återkommande och berör inte bara den formella strukturen på de vertikala och territoriella hierarkierna utan också de incitament och mekanismer som används för att samordna förvaltningsåtgärder i syfte att uppnå ett enhetligt beslutsfattande och genomförande. Dessa frågor diskuterades i det följande avsnittet.

3.3 Mot en bättre styrning av den regionala utvecklingen

En mycket viktig, men inte alltid helt enkel, uppgift när man genomför integrerad politik är att uppnå ett gott samarbete och koherens mellan olika

ledningsnivåer och aktörer som verkar inom ett visst område. Tillhandahållandet av de flesta offentliga tjänster kräver engagemang och samordning av olika ledningsnivåer, vilket i sin tur kräver tydliga, flexibla ledningsarrangemang på flera nivåer. Det här avsnittet handlar om ett antal institutionella arrangemang för flernivåstyrning, vilka kan bidra till större konsekvens i den offentliga styrningen av regional utveckling, oavsett eventuell omdragning av administrativa gränser.

Bättre samordning är nödvändigt för att förbättra den regionala utvecklingspolitiken och tillhandahållandet av offentliga tjänster

Oavsett hur den framtida administrativa strukturen i Småland–Blekinge kommer att se ut är det nödvändigt med bättre horisontell och vertikal samordning av de olika aktörerna. Detta var en viktig rekommendation i OECD:s *Territorial Review of Sweden* (OECD, 2010a), som kom för inte så länge sedan. Rapporten lyfte särskilt fram behovet av bättre horisontell samordning av regionalpolitiken på nationell nivå och en bättre vertikal samordning av ledningsnivåerna som ett sätt att förbättra resursfördelningen och effektiviteten inom tillhandahållandet av offentliga tjänster. Som noterades i avsnitt 3.1 är detta en viktig utmaning i Småland–Blekinge. Den viktigaste frågan är sannolikt att utveckla en styrningsstruktur som främjar gemensamma, sammanhangsstyrda ingripanden med hänsyn till den lokala särarten i fråga om styrkor, möjligheter och problem. Detta kommer att kräva institutionaliserade kommunikationskanaler mellan aktörerna inom regional utveckling. Det finns ett flertal rekommendationer som är särskilt relevanta för att förbättra samordningen i Småland–Blekinge:

- *Skapa tydligare roller för de olika aktörerna som arbetar med regional utveckling.* Ett första steg för att upprätta goda samverkansmekanismer mellan olika institutioner och aktörer är en tydlig definition av deras roller och kompetenser.
- *Säkerställa regionalt ledarskap.* Det skulle vara fördelaktigt att ha en stark aktör som talar för regionens räkning i regionala utvecklingsfrågor och samordnar andra institutioners arbete. Att upprätta ett direktvalt organ som arbetar med regional utveckling kan stärka det regionala ledarskapet.
- *Främja en tydligare definition av de statliga myndigheternas roll och organisation,* däribland att stärka länsstyrelsernas roll som en bro mellan den centrala politiken och länspolitiken.
- *Stärka regionala utvecklingsprogram* som en grundstomme i det regionala utvecklingsarbetet.
- *Stärka planeringen mellan länen och på flera olika nivåer.*

- *Involvera näringslivet och universiteten ytterligare.* För närvarande är de privata aktörernas roll i att utforma en regional strategi/vision och samfinansiera offentliga initiativ mycket begränsad.

Diskussionen som följer beaktar vart och ett av dessa förslag i tur och ordning.

Rollerna för de institutioner som arbetar med regional utveckling behöver tydliggöras ytterligare

Ett första steg i att upprätta goda samverkansmekanismer mellan olika institutioner och aktörer är en tydlig definition av deras roller och kompetenser. Väl fungerande decentraliserings- och regionaliseringsreformer kräver goda insikter i de olika aktörernas och myndighetsnivåernas rättigheter och ansvar. Detta gäller med visshet den regionala utvecklingen i Småland–Blekinge-området. Som nämndes i avsnitt 3.1, är rollerna för de olika institutioner i Småland–Blekinge som realiserar den regionala utvecklingspolitiken i många fall oklara och överlappande. Dessutom har regionförbunden ännu inte de mänskliga, ekonomiska och institutionella resurser som krävs för att främja synergieffekter mellan olika handlingsprogram, instrument och aktörer som är involverade i den ekonomiska utvecklingen. De flesta OECD-länder har ett stort antal institutioner som arbetar med regional utveckling. Faktum är att många ansvarsområden och offentliga tjänster (även de som decentraliserats till lägre myndighetsnivåer) normalt sett kräver att flera olika förvaltningsnivåer är involverade. Dessutom krävs flera ledningsaktörer på samma nivå. För att undvika överlappningar och underlätta utnyttjandet av möjliga synergier krävs en tydlig definition av alla relevanta aktörers roller och mandat och en effektiv organisation av deras inbördes samverkan.

Det skulle vara fördelaktigt att ha en ledande företrädare för länets/regionen

Länen i Småland–Blekinge skulle kunna ha nytta av en stark aktör som kunde tala å länets/regionens vägnar och koordinera de olika institutionernas och aktörernas arbete med regional utveckling. För att detta arbete ska kunna utföras effektivt, krävs dock tillräckliga ekonomiska och mänskliga resurser samt institutionellt stöd. Regionförbunden var tänkta att utgöra den huvudsakliga länsbaserade institutionen för hantering av regionala utvecklingsfrågor. Även om de, som nämnts ovan, blir alltmer synliga i regionala utvecklingsfrågor, saknar de fortfarande institutionell styrka, resurser och stöd för att kunna spela denna roll fullt ut. Pilotförsöken i Skåne och Västra Götaland antyder att det – när det finns en tydlig, aktiv och obestridd aktör

som har uppsikt över och samordnar den regionala utvecklingspolitiken – är möjligt att överbygga många av dessa hinder.

Direktvalda organ innebär flera fördelar

En enda, demokratiskt vald institution som hanterar både sjukvård och regional utveckling skulle främja regionalt ledarskap. Den kommunala basen i regionförbundens styrelser för in ett "lokalpatriotiskt" perspektiv i dagordningarna och besluten för den regionala utvecklingen. Större politisk legitimitet, autonoma resurser och ett direktvalt organ med ett större väljarunderlag skulle förmodligen bli en starkare ledare i frågor som rör regional utveckling. Det skulle även minska antalet offentliga aktörer och risken för överlappande kompetens inom regionen. När modellen med indirekt valda regionförbund etablerades i Kalmar år 1997 fanns det en rädsla för att blanda regional utveckling med sjukvård (regionförbundet i Kalmar, 2007). Ändå visar organisationen av regionförbund i Västra Götaland och Skåne att dessa kompetensområden har utvecklats bra tillsammans, organiserade i olika förgreningar inom ramen för regionförbundet. Dessutom finns det en känsla av att båda regionförbunden har börjat främja regional tillväxt på ett mer aktivt och auktoritativt sätt: Erfarenheterna från stimuleringen av offentlig-privat samverkan i Västra Götaland och Skåne tyder på att privata aktörer blir mer benägna att delta i offentliga initiativ när det finns en tydlig, aktiv och obestridd aktör som hanterar den regionala utvecklingspolitiken (OECD, 2010a). Ytterligare en fördel är att direktvalda regionförbund har större budgetfrihet eftersom större delen av deras budget kommer från skatter och inte från medlemsavgifter.

Inom ramen för regionaliseringsreformen som nu diskuteras i Småland–Blekinge skulle ett alternativ kunna vara att vänta tills de olika länens indelningar har stabiliserats innan man går över från ett indirekt till ett direkt valt regionförbund. Under tiden skulle regiondirektörens roll och ställning kunna stärkas, inom ramen för regionförbundens nuvarande struktur. Regiondirektörerna har tenderat att främja regional utveckling aktivt. Deras grad av autonomi varierar från län till län. I Kronoberg får de till exempel inte fatta beslut om investeringar som överstiger SEK 100 000. I Kalmar är regiondirektörens ekonomiska självständighet större och han/hon är behörig att fatta investeringsbeslut på upp till SEK 500 000. De viktigaste besluten måste dock tas av regionförbundets styrelse, som består av styrelseordförandena från de olika kommunerna och landstinget. Att stärka regiondirektörernas roll och institutionella ledarskap inom regionförbunden skulle underlätta beslutsprocessen och bidra till att det regionala ledarskapet blev mer än bara summan av kommunala intentioner.

Kommunerna skulle ändå ha en central roll

Kommunerna har en relevant roll i alla framtida förvaltningsstrukturer. En potentiell övergång från indirekta (mellankommunala) regionförbund till direktvalda organ kommer inte att underminera kommunernas roll. Kommunerna har alltid spelat en viktig roll i Sverige och kommer även i framtiden att utgöra en viktig del av förvaltningssystemet. En starkare regional aktör kan existera parallellt med en uppsättning kommunala organisationer med olika roller. För närvarande samexisterar till exempel regionförbunden med EU-styrgrupperna eller med lokala utvecklingsorganisationer (se ruta 3.3). Tydligt definierade roller, mål och samverkansmekanismer kan skapa synergier mellan de olika nivåerna och institutionerna. När Västra Götaland och Skåne upprättades genom en sammanslagning av f.d. landsting, definierades interna delregioner. I stället för att centralisera beslutsfattandet för alla ålagda regionala funktioner hos regionförbundet har regionen i Västra Götaland skapat fyra delregioner med en viss grad av självständig beslutanderätt när det gäller tillhandahållande av vissa tjänster (*t.ex.* arbetsmarknadstjänster). Den här modellen för flernivåstyre ökar sannolikheten för att man ska uppnå en effektiv politisk repsons på många olika skilda problem. Delregionerna leds av mellankommunala samverkansinstitutioner med en nyckelroll och delegerade kompetenser (ruta 3.9).

En tydligare definition av de statliga myndigheternas roll och organisation är nödvändig

En av de största utmaningarna med förvaltningsreformen har enligt Ansvarskommittén (SOU, 2007:10) att göra med samordningen av statsmakens organ och samordningen mellan dem, länsstyrelserna och de regionala organen. De flesta anser att gränserna för de regionala organen bör förenklas. Som nämns ovan varierar de administrativa gränserna för de nationella myndigheterna högst väsentligt. Många har ett enda kontor och samverkar antingen genom länsstyrelserna eller genom länsbaserade institutioner – *t.ex.* regionförbunden – när de tar sig an territoriella frågor. Men vissa av de viktigaste myndigheterna har lokala förgreningar med gränser som i många fall inte motsvarar länsgränserna (bilaga 3.A1). På grund av denna spretighet arbetar många organ med närbesläktade tjänster och handlingsprogram,⁹ och varje myndighet bestämmer själv sin region. Få av dem följer länsgränserna. Detta försvårar koordineringen mellan myndigheterna och mellan dem och institutioner på länsnivå. Det gör det även svårare att komplettera handlingsprogrammen, vilket skulle kunna ske med bättre koordinering av program i olika sektorer. Ytterligare sammanslagning av myndigheter och ett mer systematiskt bruk av gemensamma territoriella gränser skulle definitivt förenkla koordineringen. I detta hänseende har regeringen uttryckt en vilja att det ska finnas en tydligare territoriell formulering av centrala offentliga organ på det

sätt som anges i Ansvarskommitténs slutsatser, där det fastslogs att regionalt indelade, sektoriella organ som regel bör följa läns- och regionsindelningarna (SOU, 2007:10). Finland utvecklade en alternativ lösning genom att konsolidera de nationella organ som var involverade i regionala utvecklingsfrågor (ruta 3.10).

Ruta 3.9. Mellankommunalt samarbete i delregion Göteborg (Västra Götaland)

Det viktigaste organet för kommunalt samarbete i Storgöteborgsområdet är Göteborgsregionen (GR) som spänner över ett område som överensstämmer ganska väl med pendlingsområdet. Göteborgsregionen har 13 medlemskommuner och lägger ett lite mer specifikt fokus på gemensamma aktiviteter och problem i storstadsområdet än regionen Västra Götaland. Göteborgsregionen är ett indirekt valt organ. Viktiga beslut tas av förbundsfullmäktige som består av 91 ledamöter, vilka utses av medverkande kommuner efter befolkningsstorlek. För att motverka alltför hög grad av centralt styre, föreskrivs det att antalet representanter från Göteborg Stad inte får överstiga 45. Fullmäktige utser en styrelse och specialiserade samordningskommittéer. Det mesta av intäkterna kommer från olika bruksavgifter, men ungefär en fjärdedel av resurserna kommer från kommunerna i form av medlemsavgifter. Kommunerna bestämmer vilka funktioner de vill att ska samordnas via regionen. Göteborgsregionen anordnar till exempel gemensam intagning till gymnasieutbildning i storstadsområdet och gemensam kommunal upphandling. Regionen samordnar också arbetsmarknadsåtgärder och aktiviteter på området miljöskydd samt erbjuder utbildningar för kommunens personal. Den är dessutom en arena för utbyte av idéer och erfarenheter. Göteborgsregionen har ytterst begränsade omfördelningsfunktioner inom området, även om samordningen av vissa funktioner kan gynna mindre kommuner snarare än större.

Källa: Herrschel, T. och P. Tallberg (red.) (2011), The Role of the Regions, Networks, Scale and Territory, Kristianstads Boktryckeri, Sverige.

Ruta 3.10. Konsolidera statliga organ i regionerna: Finlands Alku

Finlands nyligen genomförda reform ALKU (reformprojekt för regional förvaltning) slutfördes 2010. Den syftade till att rationalisera systemet för regional statsförvaltning genom att tydliggöra och omorganisera roller, arbetsuppgifter, styrning och regional indelning av alla regionala förvaltningsmyndigheter. För det första utökades i viss mån befogenheterna för de 18 landskapsförbunden, som ansvarar för den regionala utvecklingspolitiken i Finland. De gavs större ansvar för att samordna regionala utvecklingsaktiviteter och strategiska uppgifter. För det andra konsoliderade man och slog samman befintliga – och talrika – regionala offentliga myndigheter. Alla länsstyrelser, sysselsättnings- och ekonomicentraler, regionala miljöcentraler, miljötillståndsorgan, vägdistrikt och distrikten för hälsa och säkerhet på arbetsplatsen fasades ut och deras funktioner och arbetsuppgifter omorganiserades och rationaliserades till två nya regionförvaltningsorgan: Närings-, trafik- och miljöcentralen (ELY) och regionförvaltningsverken (AVI).

De 15 ELY-centralerna hanterar statsförvaltningens regionala implementering och utvecklingsaktiviteter. Deras uppgifter är att främja regional konkurrenskraft, välbefinnande och hållbar utveckling samt bromsa klimatförändringarna. ELY-centralerna fokuserar också på utveckling av företag och industri, arbetsstyrka, kompetens och kulturella aktiviteter, transport och infrastruktur samt miljö och naturresurser. De sex AVI-centralernas uppgift är att främja regional enhetlighet genom att utöva regionernas alla styr- och övervakningsfunktioner samt genomförandet av lagstiftningen. Dessa organ främjar förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna, tillgången till grundläggande offentliga tjänster, miljöskydd och hållbarhet, den allmänna säkerheten och en säker och sund boende- och arbetsmiljö i regionerna. Organen arbetar i nära samarbete med lokala myndigheter.

ELY- och AVI-centralerna utövar sitt inflytande på nationell nivå tillsammans med de nationella ministerierna och de förhandlar och kommer överens om arbetsprogrammet för hela regeringsperioden. De strategidokument som sedan utarbetas bildar grunden för de regionala centralernas och nationella ministeriernas arbete. Landskapsförbunden påverkar utarbetandet av dokumenten och för "regionernas talan" när det gäller centralernas strategiska val. På så sätt får regionerna komma till tals i ministerierna.

Enligt den preliminära utvärderingen av ALKU-projektet har reformen varit en bra utgångspunkt för att konsolidera förvaltningen och förhindra splittring. Förvaltningens idéer om tjänsterna har tydliggjorts men det har inte gjorts något tydligt åtagande om hur servicenivåerna ska förbättras. Med ett flertal ministerier som tillsammans leder de sammanslagna förvaltningsenheterna hålls fler överläggningar, men det finns också vissa svårigheter i fråga om koordinationen. Det är dock att vänta att tonvikten i den regionala utvecklingspolitiken i allt högre grad kommer att övergå till en politik som baseras på interaktiva överläggningar och överenskommelser mellan de nationella och regionala nivåerna.

Källa: Arbets- och näringsministeriet i Finland.

Regionförbundens roll som brygga mellan länet/regionen och centralmakten bör förstärkas. I ett försök att förbättra den territoriella koordineringen gavs länsstyrelserna år 1989 mandat att samordna de nationella myndigheternas aktiviteter på länsnivå. Denna roll har dock inte varit helt enkel, eftersom de nationella myndigheternas formella status inte har ändrats. Myndighetspersonalen vid de territoriella kontoren rapporterar fortfarande ofta direkt till regeringen och inte till länsstyrelserna (OECD, 2010a). Ansvarskommittén har understrukt behovet av att stärka länsstyrelserna som det organ som fokuserar på koordinering, övervakning och tillståndsgivning från centralmakten, samt på uppföljning, utvärdering och framställning av sektorsberoende kunskap (SOU, 2007:10). Inom denna ram bör alla försök att slå samman länsstyrelser (en länsstyrelse som representant för centralmakten i fler än ett län) tänkas över noga, eftersom det skulle kunna försvaga eller åtminstone komplicera den överbryggande rollen.

Det finns ett behov av att ge ytterligare stöd och kraft åt regionala utvecklingsprogram ...

Regionala utvecklingsprogram (RUP) är ett användbart men inte särskilt väl fungerande ramverk för regional samordning. RUP-processen är en bra arena där regionala och lokala aktörer kan samordna sina insatser. Olika intressenter i de fyra länen i Småland-Blekinge är med och utvecklar programmen (i synnerhet representanter för handeln och industrin och diverse intressegrupper) som ett led i regionförbundens försök att ta fram inkluderande utvecklingsprogram. Men de regionala utvecklingsprogrammen har bred ansats, får liten budget från regionförbunden, är illa förbundna till EU:s strukturfonder och omöjliga att verkställa, eftersom aktörerna i territoriet inte behöver följa deras riktlinjer (OECD, 2010a). Detta verkar hindrande på den regionala planeringen och gör det svårare att involvera den privata sektorn i RUP-processen, eftersom privata aktörer inte nödvändigtvis har uppfattningen att det regionala programmet har någon tydlig inverkan på investeringarna i den regionala utvecklingen.

De många institutionerna som har en roll att spela för den regionala utvecklingen, regionförbundens bristande medlingskapacitet samt länets relativa litenhet kan påverka förmågan att få fram heltäckande strategier för att främja regionala synergieffekter mellan de olika regionala utvecklingsstrategierna och programmen. Följande rekommendationer som ökar de regionala utvecklingsprogrammets relevans som en vägledande ram för regionala handlingsprogram kan ges:

- Utveckla mer konkreta program med starkare förankring hos olika institutioner. Strategiernas mål är breda, och aktörerna behöver inte följa riktlinjerna. Det skulle vara bra att formulera mer konkreta strategier, däribland påtagliga mål och mätbara resultat, som

bedöms enligt indikatorer som avtalas i förväg. OECD (2009c) tillhandahåller en översikt över sådana indikatorers potential och begränsningar i fråga om att formulera och genomföra en regional utvecklingspolicy. Vissa av de viktigaste erfarenheterna man har dragit av detta arbete ges i ruta 3.11.

- Inrätta en ram för att koppla prioriterade investeringar till de regionala programmets mål för att förstärka strategierna.
- Integrera strategier för landsbygdsutveckling. Landsbygdsutveckling är fortfarande länsstyrelsernas ansvar. Som vi har nämnt i kapitel 2 har varje länsstyrelse ett program för landsbygdsutveckling som måste anpassas efter den nationella planen. Det behöver inte passa regionförbundens regionala utvecklingsprogram. Det skulle vara bra att samla allmänna utvecklingsprogram och utvecklingsprogram för landsbygden till en övergripande regional utvecklingsstrategi. Detta är särskilt relevant med tanke på Småland-Blekinges landsbygdsstruktur.

Ruta 3.11. Erfarenheter av bruket av resultatindikatorer för regionalpolitik

Resultatindikatorsystem kan vara väldigt användbara för att få beslutsfattarna att fokusera på resultat, klargöra prioriteringar, underlätta kommunikation och utarbeta en policy. De kan vara nödvändiga för att komma till rätta med den brist på information som i många fall påverkar den regionala utvecklingspolitiken. De bör emellertid utarbetas och användas försiktigt, eftersom tilltro till sådana indikatorer kan ge oavsedda och oönskade följder. Vissa viktiga lärdomar går att dra av OECD:s nyligen genomförda undersökningar som rör användningen av dem för regionalpolitik.

- *Incitamentseffekter är oundvikliga när man övervakar resultat.* Incitamentens bärkraft beror på hur och av vem informationen används. Att koppla uttryckliga belöningar (eller bestraffningar) till information om resultat kan i vissa fall vara ett kraftfullt sätt att uppmuntra till satsningar och förbättringar, men incitament i form av pengar är inte ett tillräckligt villkor för framgång. Dessutom uppkommer i många fall potentiellt *motverkande* incitament när man använder indikatorsystem, eftersom rapportering av resultat inte är neutralt, inte ens när det kopplas till uttryckliga belönings- och bestraffningsmekanismer.

Ruta 3.11. Erfarenheter av bruket av resultatindikatorer för regionalpolitik (forts.)

- *Samarbete mellan olika myndighetsnivåer är avgörande*, särskilt om syftet med övervakningen inte är att styra utan att stödja samarbete och främja kunskapsinhämtning. Det är mer troligt att belöningar och bestraffningar skapar de avsedda incitamenten om myndigheter på alla nivåer på förhand är inställda på att bedöma resultaten noga. Bristande samarbete kan undergräva ansvarstagande, framkalla motstånd och äventyra systemets långsiktiga hållbarhet.
- *Det krävs kapacitet* för att utforma system för att övervaka resultaten, att införa dem och att använda informationen för att förbättra de offentliga insatserna. Så även om övervakning kan leda till att kapaciteten byggs upp krävs även ansvarsområden och en institutionell bakgrund för att använda information om resultat.
- *Även om fokuset på resultat är nödvändigt måste även process- och utfallsindikatorer övervakas*. Om ett indikatorsystem inriktas enbart på resultat kan detta minska flödet av information och den tydlighet som krävs för strategiska beslut på kort och medellång sikt, i synnerhet om – vilket är fallet för regional utveckling – effekterna av politiken förväntas uppkomma under en längre period. Så indikatorsystemen bör alltid ge information om insatser, processer och utfall. Allt detta kan vara nödvändigt för att övervaka programmets förlopp.

Kommentarerna ovan betyder för det första att det förmodligen inte finns någon ”optimal” design av resultatindikatorsystem för regional utvecklingspolitik och för det andra att införandet av ett sådant resultatindikatorsystem är en iterativ process som utvecklas i takt med att information om nyttan med systemet och eventuella oanade effekter framkommer.

Källa: OECD (2009c).

... och av att främja och stärka den regionala planeringen mellan länen

Det är inte bara de regionala utvecklingsprogrammen som behöver stärkas, utan även den regionala planeringen mellan länen. Frågor som transportinfrastruktur eller innovation kräver ett bredare fokus än länsgränserna och förbättrat samarbete mellan länen i Småland-Blekinge och områden utanför dem. Som vi nämnde ovan kommer behovet av horisontell samverkan med största sannolikhet att öka under de kommande åren. Vissa gemensamma strategier har redan tagits fram (ruta 3.1). Men de är breda och omsätts inte i konkreta projektaktiviteter och tilldelas i allmänhet inte gemensamma finansiella resurser. Om den regionala planeringen stärks över gränserna, i frågor som är av gemensamt intresse, skulle funktionella sam-

band på olika områden och synergieffekter kunna utnyttjas bättre. Länens utvecklingsprogram bör fungera som ram och grund för regionala strategier över gränserna. Om dessa strategier ska fungera bör de omfatta konkreta initiativ, finansiering och närmare implementeringsvillkor.

En ram för avtal på flera nivåer kan vara till hjälp

Överenskommelserna mellan stat och region som görs i vissa OECD-länder som Frankrike, Italien, Spanien och Chile (ruta 3.12) skulle kunna vara ett sätt att stärka den regionala planeringen och att definiera egenskaperna och finansieringsvillkoren för stora initiativ inom områden som innovation eller infrastruktur, vilka ofta kräver att statsmakten och mer än ett län deltar och betalar. Ett sådant avtal är en överenskommelse mellan statliga och regionala myndigheter som rör deras ömsesidiga förpliktelser, *d.v.s.* tilldelning av beslutanderätt och fördelning av ekonomiska åtaganden. Det gör det möjligt att gemensamt utforma och finansiera konkreta åtgärder. Det underlättar territoriellt samarbete på statlig och lokal nivå och tydliggör de regionala aktörernas ansvar för överenskomna mål. Det är ett verktyg för dialog och för att klarlägga vilket ansvar de inblandade parterna har (mer information finns i OECD, 2007, 2010a).

Ruta 3.12. Utvecklingsavtal i Chile

Utvecklingsavtal är formella överenskommelser mellan en eller flera regionala myndigheter och ett eller flera statliga departement med specifikationer av åtgärder och förfaranden man ska ta sig an i projekt som är av gemensamt intresse under en viss period. Dessa avtal kan även omfatta andra offentliga eller privata nationella, regionala eller lokala institutioner. Om resurserna ska göras tillgängliga måste avtalen ta hänsyn till de följande stadierna: *i)* idéformulering: att identifiera projekt som åtgärddar regionala problem effektivt inom ramen för den regionala utvecklingsstrategin; *ii)* undertecknande av en avsiktsförklaring som inleder förhandlingarna mellan parterna; *iii)* beslut om projekt och program: projektbeslut, investeringsförstudier om sådana inte redan finns, tekniska enheter för övervakning av undersökningen och dess resultat; *iv)* ett utkast till utvecklingsavtalet: definiera de ingående parternas rättigheter och ansvarsområden; samt *v)* presentation av avtalet inför regionförbundet (den regionala huvudmyndigheten) för godkännande och undertecknande. Projekten genomförs med resurser från de aktuella departementen och de regionala myndigheterna (anslag från den statliga fonden för regional utveckling). De regionala myndigheterna bidrar med 33 % av resurserna i genomsnitt och de aktuella departementen står för resterande 67 %. Dessa avtal utgör en lämplig rättslig ram för koordinering av de regionala och statliga prioriteringarna och ansvarsområdena. Hittills har de huvudsakligen använts för gemensam planering och finansiering av stora infrastrukturprojekt.

Källa: OECD Territorial Review of Chile, 2009.

Det offentlig-privata samspelet skulle kunna vidareutvecklas ...

Genomdrivandet av den regionala planeringsprocessen kräver starkt engagemang från privata aktörer och det civila samhället. Offentligt-privat samarbete ger möjligheter inte bara till att dela kostnader och locka till sig extern finansiering, utan även till överföring av kunskaper och till innovation. Den privata sektorns och de civila institutionernas (t.ex. arbetsgivar- och industrigrupper, fackföreningar, universitet och forskningscenter) specifika kunskaper och engagemang i den regionala planeringsprocessen kan leda till att de offentliga medlen används på bättre sätt genom att planeringen och genomförandet av programalternativen görs på grundval av mer omfattande kunskaper. Samtidigt kan regionala aktörers öppna och aktiva deltagande i denna process stärka samhällets engagemang i den regionala utvecklingsprocessen och dess legitimitet.

Mobilisering av privata aktörer för att delta i planeringen av den regionala utvecklingen i Småland-Blekinge kräver både offentlig mobilisering och övertygande strategier. Den privata sektorn spelar en begränsad roll i den regionala planeringsprocessen i Småland-Blekinge. Pilotregionernas erfarenheter visar att valda regionala aktörer har en viktig roll att spela för att stimulera offentlig-privat samarbete. Västra Götaland har till exempel inrättat fem plattformar för samarbete med intressenter från industrin, universitetsvärlden och kommunerna för att formulera en gemensam vision för regionen. Den kallas Det goda livet (OECD, 2010a). Liknande offentlig-privata plattformar skulle kunna inrättas i Småland-Blekinge. Men engagemanget från fler intressenter kräver kraftfulla regionala utvecklingsstrategier som aktörer i den privata sektorn ser som konkreta, relevanta och i stånd att skapa påtagliga effekter.

Vissa länder i OECD har instiftat regionala utvecklingsorgan (ROU) och andra institutionella ramar för att främja samarbetet mellan det offentliga och det privata. Trots att de regionala utvecklingsorganen uppvisar stora olikheter i fråga om uppbyggnad och mål är de offentlig-privata organ som samarbetar med centrala och regionala myndigheter för att stödja den ekonomiska utvecklingen eller företagsutveckling i ett visst geografiskt område. De ger ofta lån till affärsutveckling och står till tjänst med råd, särskilt till små och medelstora företag. De utgör en god ram för offentlig-privat samarbete. De regionala utvecklingsorganens styrningsstruktur omfattar i allmänhet många representanter från den privata sektorn och andra icke-statliga aktörer. ROU:er kan i allmänhet spela en viktig roll för att förbättra relationen mellan företag i alla storlekar och den offentliga sektorn. Men ibland är det svårt att göra dem tillräckligt kraftfulla för att främja regional utveckling på ett effektivt sätt, men inte så kraftfulla att de tar över regionalpolitikens strategiska frågor och därmed tar ifrån de regionala utvecklingsmyndigheterna deras makt (OECD, 2008a). Dessutom skulle införandet av

en ny institution i Sverige ytterligare kunna komplicera en redan komplex struktur för styrningen av den regionala utvecklingen. Ytterligare institutionella ramar för att öka samspelet mellan det offentliga och det privata får stort stöd i OECD-länderna. Skottlands regionala rådgivande nämnder och rådgivande branschgrupper är exempel på initiativ för att främja mer utbyte mellan privata och offentliga aktörer och skulle kunna utgöra en måttstock för Småland-Blekinge (ruta 3.13).

Ruta 3.13. Regionala rådgivande nämnder och rådgivande branschgrupper i Skottland

Regionala rådgivande nämnder ser till att den privata sektorn och viktiga intressenter i specifika regioner har inflytande på den ekonomiska utvecklingsstrategin i Skottland. De är regionala nämnder som ger råd om det bästa sättet att maximera varje regions bidrag till Skottlands ekonomiska tillväxt genom att: *i)* se till att industrin drar åt samma håll och att ge strategiska direktiv, samt *ii)* att identifiera och arbeta vidare med stora projekt. De har mognat under de senaste tre åren och erfarenheten visar att de ger flest bidrag på de följande områdena:

- Tidig utveckling av industriella strategier och åtgärdsplaner inom ramen för regionens bidrag till vad Skottland har att erbjuda.
- Bildande av kopplingar mellan olika sektorer, t.ex. möjligheter att minska koldioxidutsläppen från bygg- och skogsnäringen.
- Hjälp att ge form åt synen på tematiska projekt/initiativ, t.ex. ledarskap, låga koldioxidutsläpp.
- Argumentation för samordnade regionala sätt att se på ekonomiska möjligheter.
- Hjälp med att utveckla och argumentera för stora projekt samt för att identifiera regionala ekonomiska möjligheter som kan bidra till tillväxtprogrammet.
- En kanal för att dela med sig av ekonomisk information.

De rådgivande nämnderna består av upp till 18 medlemmar. Medlemmarna kommer huvudsakligen från den privata sektorn men omfattar även partnerorganisationer, t.ex. lokala myndigheter och högre läroanstalter.

Ruta 3.13. Regionala rådgivande nämnder och rådgivande branschgrupper i Skottland (forts.)

Rådgivande branschgrupper har ansvar för att utveckla och leverera evidensbaserade, framåtsyftande industriella strategier som tillhandahåller lockande möjligheter för industrin. De tillhandahåller strategiskt ledarskap och ger råd till industrin och den offentliga sektorn i Skottland och utnyttjar medlemmarnas nationella och internationella expertkunskaper om globala trender och frågor samt de nischer där Skottland är globalt konkurrenskraftigt. De rådgivande grupperna består av ledande affärsmän från hela den privata sektorn samt erfarna representanter från den offentliga sektorn, däribland Scottish Enterprise, myndigheterna i Skottland och viktiga intressenter. De skiljer sig åt kraftigt sinsemellan i fråga om styrning, uppbyggnad, metoder, medlemskap och resurser, eftersom de har utvecklats som reaktion på branschens särskilda behov. De ingår inte i Scottish Enterprise och omfattar högt uppsatta ledare från den privata och den offentliga sektorn. Över 300 personer deltar i 16 industrigrupper som ger råd och stöd till Skottlands viktigaste sektorer och andra tillväxtbranscher. De bidrar med att:

- Formulera handfasta, framåtsyftande strategier för de olika branscherna med fokus på genomgripande förändringar, vilket stämmer väl överens med målen om hållbar ekonomisk tillväxt med låga koldioxidutsläpp.
- Se till att branschen tar ansvar för – och ger förslag på – strategin och att identifiera vilka åtgärder som krävs för att strategin ska lyckas samt myndigheternas och branschens respektive roller.
- Ha en strategi med en tydlig vision, tillväxtmål och ett antal mätbara mål och följder som kan övervakas och granskas regelbundet.
- Ha ett handfast nationellt/internationellt perspektiv med goda insikter i globala trender, frågor och nischmöjligheter, så att industrin i Skottland kan skaffa sig en konkurrensfördel.

Samtliga nämnder träffas minst en gång per år och träffar tjänstemän från Scottish Enterprise, myndigheterna i Skottland och ministrar i Skottland.

Källa: Scottish Enterprise.

Utöver att delta i planeringsprocessen skulle det offentlig-privata samarbetet kring infrastrukturutveckling kunna utökas. Förbättringen av transportinfrastruktur och förbindelser är helt avgörande för att utnyttja lokala resurser effektivt och förbättra ramen för företagens konkurrenskraft i Småland-Blekinge (se kapitel 2). Regionala offentliga och privata aktörer samarbetar redan för att öka medvetenheten och verka för att motortrafikleden E22 byggs ut mellan Norrköping i norr och Trelleborg i söder (www.e22.nu/). Det offentlig-privata samarbetet skulle kunna vidareutvecklas och inbegripa

privata aktörer vid utformningen och finansieringen av stora infrastrukturprojekt, t.ex. genom att använda avtalen som nämndes ovan, så att statliga, lokala, offentliga och privata aktörer kan delta. Ett alternativ man kan ta under övervägande är att vidareutveckla offentlig-privata partnerskap (OPP). Sådana används sällan i Sverige. Ett undantag (huvudexemplet på OPP i fråga om transportinvesteringar hittills i Sverige) är Arlanda express, en tåglinje mellan Stockholms största flygplats och centralstationen. Den huvudsakliga ekonomiska fördelen med OPP är att dela kostnaderna och riskerna med projekt mellan den offentliga och privata sektorn och att utnyttja de expertkunskaper och stordriftsfördelar som är tillgängliga i den privata sektorn. Även om OPP inte ska ses som en generallösning kan det vara ett intressant alternativ för att den privata sektorn ska involveras i finansieringen och driften av långsiktiga investeringar, särskilt vad gäller transportinfrastrukturen (OECD, 2010a).

Samarbete mellan offentliga och privata sektorer på lokal nivå bör också uppmuntras. I Småland-Blekinge finns det exempel på offentlig-privat samarbete för att främja projekt, t.ex. företaget AB Glasriket i Glasriket eller västra Smålands Teknikcollege (ruta 3.14). I dessa fall ledde ett gemensamt egenintresse av att främja den lokala ekonomiska utvecklingen fram till avtalen. Men rättsliga restriktioner begränsar möjligheterna eller åtminstone incitamenten till offentlig-privata partnerskap mellan lokala myndigheter och privata aktörer i Sverige. Tecken tyder på att samarbetet mellan kommuner och län och den privata sektorn måste utökas och förbättras för att framtida strukturella problem ska kunna lösas, t.ex. de ökande kostnaderna för offentliga tjänster (Sveriges kommuner och landsting, 2005).

... liksom samarbete mellan kommunerna i fråga om leveransen av offentliga tjänster

De allt större svårigheterna med att tillhandahålla kommunala tjänster och arbetsmarknadsområdenas ökande ömsesidiga beroende kräver utökat kommunalt samarbete. Strukturella förändringar ställer högre krav på kommunerna att hitta nya, kostnadseffektiva lösningar. Den omfattande delegeringen av ansvar till kommunerna i Sverige gör att kommunerna måste handskas med frågor som rör tillhandahållandet av specialiserade tjänster till en allt äldre befolkning. För närvarande slätar det ekonomiska utjämnningssystemet ut skillnaderna mellan de lokala myndigheternas skattebas eller kostnaden för att tillhandahålla tjänster som har med ålderstrukturen, etniciteten, de socioekonomiska villkoren eller geografin att göra. Men utöver finansiella frågor har mindre kommuner svårigheter med att rekrytera och behålla välutbildade personer eller specialiserad personal. Dessutom medför den höga graden av utjämning i kombination med en trend mot centraliserad finansiering av utjämningen i det långa loppet en

stor belastning på de statliga ekonomiska resurserna. Detta kan skapa spänningar i frågor med en stark territoriell dimension, till exempel åldrande eller integration av invandrare (OECD, 2010a).

Ruta 3.14. Exempel på samarbete mellan kommuner och den privata sektorn i Småland

Glasriket är en organisation i Emmaboda, Lessebo, Nybro och Uppvidinge kommun i Kalmar och Kronobergs län. Den marknadsför och utvecklar glasbruken och besöksnäringen i regionen. Handblåst glas har tillverkats där sedan 1742. Det finns för närvarande 14 glasbruk. AB Glasriket är Glasrikets officiella sälj- och marknadsföringsbolag och ägs av glasbruken (60 %) och de fyra kommunerna (40 %). I Glasriket ingår Kosta Boda Art Hotel, som startades som ett samriskföretag där privata medel investerades i samarbete med Lessebo kommun.

Teknikcollege startades som ett gräsrotsinitiativ av en industrisektor med brist på arbetskraft. Syftet är att förbättra yrkesutbildningen och kommuner, utbildare och företag samarbetar för att göra den tekniska utbildningen mer lockande och högkvalitativ. I det här fallet påverkar och bidrar stora eller medelstora företag i regionen till innehållet i kurserna och kan uppbära en del av kostnaderna. Arbetsmarknadens parter ingår även i styrgrupper med ansvar bland annat för yrkesutbildningens kvalitet. Idag finns det 27 regionala teknikcollege i Sverige, var och en med sitt eget fokus och sin egen specialitet. Teknikcollege västra Småland är ett samarbete mellan Gislaved, Gnosjö och Värnamo kommun och omkring 40 privata företag i regionen.

Källor: <http://www.glasriket.se/sv/Om-Glasriket/Om-AB-Glasriket/>;
<http://teknikcollege.se/>.

Ökad pendling mellan kommuner och stora arbetsmarknadsområden (se kapitel 1) kräver mer horisontellt sektorsöverskridande samarbete av lokala myndigheter och fysisk planering baserat på funktionella områden. Detta samspel inträffar ibland mellan kommuner i angränsande län antingen i eller utanför Småland och Blekinge. Missanpassning mellan administrativa områden och funktionella regioner förekommer i alla länder i OECD: funktionsområden utvecklas konstant men de administrativa områdena brukar vara tämligen oföränderliga. Även om missanpassningen brukar påverka storstadsområden mer än landsbygdsregioner, kräver frågor såsom fysisk planering och kollektivtransportinfrastruktur, bostäder och arbetsmarknader eller den privata sektorns intressen normalt ett bredare fokus än en enskild kommun och förbättrat samarbete mellan kommunerna. Samarbete på funktionella arbetsmarknader sker dock inte automatiskt och offentliga insatser och offentligt stöd krävs många gånger för att komma till rätta med misslyckade försök att agera samfällt.

Kommunalt samarbete är ett alternativ till sammanslagningar för att sänka kostnaderna och öka stordriftsfördelarna. Sverige har aktivt främjat kommunala sammanslagningar och mellankommunalt samarbete under de senaste decennierna. Antalet kommuner minskade år 1952 från 2 498 till 1 337 och sedan till 278 mellan 1962 och 1974. Antalet kommuner i Småland-Blekinge minskade också drastiskt. På grund av detta kan möjligheterna till ytterligare hopslagningar vara relativt små (OECD, 2010a). Kommunalt samarbete är ett mindre politiskt och kulturellt laddat alternativ för att främja samordning och ökad kapacitet. Det stöter i allmänhet på mindre motstånd och kan vara mer politiskt möjligt för lokala ledare (OECD, 2009b).

Kommunalt samarbete har flera fördelar i fråga om att bygga upp kritisk massa och effektivisera leveransen av offentliga tjänster:

- Det kan göra det möjligt att realisera stordriftsfördelar och omfattningen av de levererade tjänsterna och ge vissa offentliga tjänster högre kvalitet till lägre pris (Oakerson, 1999).
- Det kan vara mycket viktigt för att rekrytera eller dela på högutbildades eller särskild personals (arbetsledare, ingenjörer, biologer) tjänster. Att dela resurser och kapacitet kan påverka de lokala myndigheternas kapacitet att leverera tjänster mer effektivt och till lägre kostnad (OECD, 2008b). Enligt Sveriges kommuner och landsting förenklar horisontellt samarbete rekryteringen av arbetsledare och ökar arbetsglädjen.
- Slutligen är det troligare att angränsande jurisdiktioner märker av betydande fördelar liksom färre negativa spilleffekter. Många som bor i angränsande jurisdiktioner och företag har förmodligen viktiga kopplingar till företag i andra jurisdiktioner i alla steg i leverans- och distributionskedjan. Mellankommunalt samarbete kan åtgärda de spilleffekter som uppkommer när människor bor och betalar skatt i en jurisdiktion och arbetar i en annan.

Förbättrat samarbete mellan kommuner måste stödjas

Det finns emellertid hinder för mellankommunalt samarbete:

- För det första finns det rättsliga hinder mot att sälja och köpa tjänster mellan kommuner. Enligt svensk lag måste alla kommuner tillhandahålla och framställa vissa tjänster för sina egna invånare, oavsett befolkningens storlek och de tillgängliga resurserna. Dessa tjänster får inte köpas eller säljas mellan kommunerna. Kommunerna måste i stället bilda en gemensam nämnd, ett kommunalt förbund eller en kommunal sammanslutning, vilket är ett något mer

komplikerat företag. Kommunerna är även förpliktade att utföra förvaltningsåtgärder såsom inspektion av restauranger, miljöinspektioner och utfärda bygglov. Kommunal inspektion har blivit mer krävande på grund av allt fler statliga miljö- och byggnadsföreskrifter. Inte heller detta kan läggas ut på en annan kommun, utan man måste inrätta ett kommunalt förbund eller en kommunal sammanslutning.

- Det andra hindret är vad som kallas FN-problemet eller svårigheten att komma överens om vilka aktiviteter som ska utföras gemensamt och hur det ska ske. Kommunala förbund är komplexa organisationer med egen administration, och detta kan ibland vara ett hinder för smidigt och flexibelt mellankommunalt samarbete. Två eller flera oberoende administrativa enheter kan ha svårt att komma överens om var resurser ska sättas in, vilket slags gemensam organisation som ska inrättas eller hur man ska handskas med gemensamma problem eller välja var jobb ska placeras ut eller de gemensamma kommittéerna. Dessa problem kan förvärras om kommunerna tillhör olika län, eftersom samverkan mellan kommuner i olika län brukar vara svagare.
- Det tredje hindret har med incitamenten för samarbete att göra. Formellt samarbete kräver tid, förtroende, politisk samsyn och administrativa arrangemang. Men incitamenten kan vara små, eftersom fördelarna med regionalt samarbete kan vara svåra att uttrycka i politiska termer, och det kan vara svårt att visa mätbara följder av territoriellt samarbete på kort sikt.

För att övervinna sådana svårigheter behöver lokala myndigheter externt stöd eller externa incitament i många fall. Vissa OECD-länder har valt att använda incitament uppifrån för att uppmuntra kommunerna att samarbeta för att uppnå stordriftsfördelar vid leveransen av tjänster och för att spara på utgifter genom att rationalisera administrativa funktioner. Erfarenheten visar att rättsliga instrument för att främja samarbete fungerar bättre när de åtföljs av ekonomiska incitament. I Frankrike främjar lagar för att inrätta stads- eller tätortsgemenskaper frivilligt samarbete genom att de kommuner som deltar erbjuds ett bidrag utöver de befintliga statliga bidragen. Ett av villkoren är att kommunen godkänner att överföra vissa ansvarsområden (obligatoriska och frivilliga) till det nya överkommunala organet (ruta 3.15).

Ruta 3.15. Stads- och tätortsgemenskaper i Frankrike

Den fragmenterade kommunala organisationen i Frankrike har stimulerat kommunerna till att hantera vissa tjänster gemensamt. Denna form av samarbete utfördes frivilligt. Under det sena 1990-talet inrättade regeringen en rättslig ram som tillät mellankommunala och mellanstatliga relationer i stadsområden baserade på avtal. Mekanismen för att uppmuntra frivilligt genomförande av den statliga politiken från regional eller avtalsmässig utgångspunkt är ett tätortsavtal. Den baseras på principen ”ett territorium – ett projekt – ett avtal” och visar sig vara allt mer framgångsrik för att bidra till styrningen med grund i tätbebyggda områden. Proceduren för avtal mellan tätbebyggda områden inbegriper statsmakten, regionen och *communauté d'agglomération* (ett offentligt mellankommunalt samarbetsorgan för stadsområden med över 5 000 invånare som är grupperade kring en centralort med minst 15 000 invånare) eller *communauté urbaine* (en offentlig mellankommunal samarbetsinstitution för stadsområden med över 500 000 invånare). Landstinget (*conseil général*) kan vara inblandat när avtalet ska undertecknas, i synnerhet i frågor som rör socialpolitik. Centralregeringen uttrycker sin åsikt om det tätbebyggda områdets mål och strategiska inriktning. Proceduren är indelad i flera steg:

1. Projektet. Grunddokumentet med en diagnos av hur det tätbebyggda området fungerar. Där identifieras problemen och där formuleras alternativen för utvecklingspolicyn samt en indikation av de områden som ska stödjas liksom de relevanta principerna och åtgärderna för genomförandet, med en etappindelad tidtabell och identifierade prioriteringar. Projektet måste fokusera på regional utveckling (ekonomisk, social och mänsklig utveckling) och inte infrastrukturutveckling och -förbättring. Projektet måste grundas på en dialog mellan kommunerna och de viktigaste aktörerna i området. Dialogen måste ordnas så att den förstärker projektets inverkan och avtalets kollektiva grunddrag genom att mobilisera privata aktörer för dess genomförande.
2. Utvecklingsnämnden. Den representerar en mängd ekonomiska, sociala och kulturella grupper och föreningar som måste konsulteras när projektet förbereds och när beslut om det ska tas, innan avtalet undertecknas. De olika grupperna kan även vara med och formulera avtalet.
3. Avtalet. Det ekonomiska och detaljerade dokumentet om hur projektet ska genomföras. Där nämns partner, projekt, flerårig finansiering och entreprenörer.
4. Den regionala koherensplanen (SCOT). Det här dokumentet är en fysisk projektion av projektet för det tätbebyggda området. Det översätter projektbesluten till stadsplaneringslag.

Ruta 3.15. Stads- och tätortsgemenskaper i Frankrike (forts.)

Detta territoriella projekt är en fem till tio år lång plan som rör infrastruktur, ekonomisk utveckling, offentligt subventionerade bostäder, kultur, miljö o.s.v. på storstadsnivå. Men det är inte bara en plan, eftersom den specificerar de tillgängliga medlen och räknar upp alla åtgärder som ska utföras för att uppnå målen i planen. När det har godkänts av *communauténs* nämnd diskuteras projektet med centralregeringen. När det godkänns av centralregeringen undertecknas ett avtal mellan centralregeringen och *communautén*. Det kallas ett *contrat d'agglomération*.

Det här avtalet garanterar att centralregeringen kommer att finansiera vissa av åtgärderna som har beslutats i det territoriella projektet (vilket innebär förhandlingar mellan centralregeringen och *communautén* om regeringens finansiering). Dessutom säger lagen att ett *contrat d'agglomération* även måste undertecknas av regionförbundet. Detta innebär att de åtgärder som man föreställer sig i ett *contrat d'agglomération* även finansieras av regionen och kommer att ingå i *contrat de Plan*, ett större femårigt avtal som undertecknas av centralregeringen och regionen. Dessutom innebär detta att EU:s strukturfonder fyller på det territoriella projektets allmänna budget.

Källa: OECD (2011) OECD Urban Policy Reviews: Poland.

Regionala institutioner kan även uppmuntra kommunalt samarbete. Vissa regionförbund har varit särskilt aktiva för att främja bildandet av mellankommunala kommittéer. Regionförbundet i Kalmar läns primärkommunala nämnd har som ett av sina huvudmål att ta initiativet till och främja samarbete mellan kommunerna i länet och att inleda gemensamma undersökningar och utvecklingsprojekt. På liknande sätt främjar Regionförbundet södra Småland nätverk för personal med ledningsansvar i kommunerna inom bland annat områdena skola, socialt arbete, miljö, vatten och avlopp samt lokal företagsutveckling. Dessa nätverk ger lokala tjänstemän från olika kommuner goda möjligheter att träffas och eventuellt upptäcka områden av gemensamt intresse. Detta skulle kunna utökas och man skulle kunna dra nytta av regionförbunden för att underlätta och främja mellankommunalt samarbete.

Det är emellertid viktigt för det regionala stödet till mellankommunalt samarbete att korsa länsgränserna. Som vi anmärkte i kapitel 1 finns det vissa mycket väl fungerande funktionella förhållanden mellan kommuner i regionen och angränsande kommuner i län som i vissa fall befinner sig utanför Småland-Blekinge. Det gäller till exempel Sölvesborgs kommun i Blekinge, som har ett relativt stort antal pendlare till Bromölla kommun i Skåne. Att främja samarbete mellan dessa kommuner skulle även kräva ökat samarbete mellan länen. Det skulle vara mycket bra att ställa upp gemen-

samma, länsöverskridande planer för att stödja avtal och samspel mellan angränsande kommuner. Planerna skulle kunna fokusera både på små kommuner med begränsad kapacitet och resurser och på angränsande kommuner med stora pendlingsflöden.

Kunskapsutbyte kan främja lokal utveckling

Kommunerna i Småland-Blekinge har vissa gemensamma egenskaper och problem och kompletterande förmågor. Samarbete mellan kommunerna och utbyte av kunskaper och information om problem kan hjälpa till att förbättra de lokala utvecklingsstrategierna och utlösa samarbeten. Ett webbaserat informationsnätverk för alla kommuner i södra Sverige där man kan hitta eller dela med sig av idéer eller goda metoder skulle kunna fungera som plattform för sådana utbyten. Flera länder i OECD har lagt fram incitament för att utbyta information om goda metoder inom det offentliga området, t.ex. Chiles medborgarpris och pris för territoriell utveckling (ruta 3.16).

Ruta 3.16. Främja goda metoder på lokal myndighetsnivå: Chile

Medborgar- och innovationsprisprogrammet instiftades år 2000. Det är en tävling om priser för innovativa sätt att leverera offentliga varor och tjänster med medbestämmande i Chile. Syftet med prisprogrammet är att ge offentligt erkännande åt problemlösningsinitiativ som anordnas med självbestämmande och i egen regi inom det offentliga området, samt att dokumentera och lära sig av dessa erfarenheter så att de kan vara till nytta för andra som brottas med liknande problem på andra platser. Programmet har visat sig fungera som ett viktigt forum för informationsutbyte, lärande och debatt om nya idéer vad gäller offentliga angelägenheter i Chile. De tio mest innovativa metoderna tilldelades ett anslag och ytterligare tio fick ett hedersomnämmande. Utöver att stimulera lokala organisationer och myndigheter att ta fram nya, innovativa metoder för effektiv problemlösning i fråga om offentliga angelägenheter, tjänar programmet det mycket viktiga syftet sociala färdigheter, som är till nytta för alla som sysslar med offentliga angelägenheter, inte bara de som vinner priserna. Andra aktörer som är intresserade av politik kan läsa mer om de vinnande initiativen i ett antal olika forum. Priset "Goda metoder för utveckling av territorierna" har liknande egenskaper och har delats ut sedan 2008. Man vill uppmärksamma innovativa kommunala erfarenheter som exempel på goda metoder för andra kommuner eller regionala institutioner. Information om priset förmedlas via en webbaserad plattform.

Källa: OECD (2009), Territorial Reviews, Chile; www.territoriochile.cl.

Återcentralisering av vissa ansvarsområden?

Slutligen skulle en noggrannare analys kunna visa om vissa ansvarsområden skulle kunna återcentraliseras till regionala eller nationella institutioner i de fall då kommunernas personal, ekonomi eller institutioner uppenbarligen inte förslår för att hantera det delegerade ansvaret på ett effektivt sätt. Det skulle kunna visa vilka ansvarsområden som skulle kunna hanteras mer effektivt på högre myndighetsnivå (län/region; centralregeringen). Detta är uppenbarligen fallet med exempelvis kommunala inspektioner. Bortsett från resurser är det ibland en intressekonflikt att ge kommunerna ansvar för att följa nationella föreskrifter, eftersom underkända inspektioner kan ha negativa ekonomiska konsekvenser för kommunen (förlorade arbetstillfällen, senarelagda byggprojekt och minskade skatteintäkter). Med detta i åtanke kan det därför vara rimligt att länsstyrelserna – som statsmaktens representant i länet – tar över detta ansvar. I Ansvarkommitténs betänkande från 2007 (SOU 2007:10) sades det att länsstyrelserna skulle ges det övergripande ansvaret för övervakning på länsnivå. De bör ta över ett antal av kommunernas övervakningsaktiviteter, medan den regionala övervakningen som utförs av vissa sektoriella organ skulle kunna skötas gemensamt med länsstyrelserna. En ingående analys skulle kunna identifiera andra ansvarsområden som det vore bättre att hantera på högre administrativa nivåer (t.ex. regionförbunden eller länsstyrelserna). Det skulle t.ex. kunna vara försvarligt att stärka de regionala utvecklingsinstitutionernas roll i fråga om fysisk planering för att utnyttja synergieffekter inom och bland funktionella områden som överskrider kommungränserna.

Processen skulle eventuellt kunna vara asymmetrisk: större kommuner skulle kunna ha vissa ansvarsområden som mindre kommuner inte har. I Spanien är vissa kommunala ansvarsområden obligatoriska för alla kommuner, vissa är obligatoriska enbart för kommuner med fler än 5 000 invånare (t.ex. avfallshantering) och vissa delegeras bara till kommuner med fler än 20 000 invånare (t.ex. sociala tjänster, brandbekämpning). I vilket fall som helst bör en eventuell återföring av ansvarsområden centralt grundas på en uttömmande dialog där representanterna för huvudparterna kommer överens om det rationella i att återföra ett överlåtet ansvarsområde.

Slutsats

Det finns ingen universallösning för att fastställa den optimala uppbyggnaden av regionala myndigheter. Argumenten varierar mycket och slutsatserna som nås när de analyseras motsäger i vissa fall varandra. Valet av reformens utseende kommer förmodligen involvera kompromisser mellan att uppfylla vissa kriterier på bekostnad av andra. Utvärderingen av behovet av och egenskaperna hos den regionala reformen i Småland-Blekinge inbegriper att man först kommer överens om mål och prioriteringar. Det kan bli

mycket svårt och kräva intensiva diskussioner på nationell och regional nivå. Ändå är det nödvändigt för att komma till rätta med informationsluckor. När målen med reformen är klarlagda och överenskomna kommer det att vara enklare att göra en kostnads- och intäktsanalys av de potentiella för- och nackdelarna med reformen. Detta skulle göra det möjligt att göra upp en plan som beskriver reformens egenskaper och omfattning och som de flesta nationella och regionala intressenter delar. En sådan plan kräver förmodligen tydliga riktlinjer från centralregeringen men även en tydlig vilja och tydliga beslut från de involverade regionala aktörerna.

Att komma fram till ett avtal om målen med regionaliseringsreformen och från denna utgångspunkt genomföra en kostnads- och intäktsanalys ger en ytterligare fördel: det kommer att göra det möjligt att klarlägga huruvida målen med reformen går att uppnå genom att stärka samarbetsavtalen i stället för att förändra länens administrativa gränser. Att skapa institutioner med särskilda syften möjliggör flexibelt territoriellt samarbete, eftersom deras administrativa gränser kan anpassas till kraven för en given gemensam åtgärd eller tjänst. Detta alternativ är emellertid vanligtvis effektivt för särskilda syften, men skulle inte vara det bästa sättet att komma till rätta med strukturella territoriella/organisatoriska problem. Oavsett resultatet av den aktuella regionaliseringsreformen kommer ytterligare och tätare samarbete över gränserna förmodligen att krävas för att undvika territoriell fragmentering vid utformningen av stora regionala strategier på områden såsom innovation eller transportinfrastruktur, som kräver en bred strategisk vision.

Att se till att den regionala utvecklingspolitiken och leveransen av offentliga tjänster sker effektivt kommer att kräva mer än att bestämma den optimala storleken på länen eller att utveckla samarbetet över gränserna. Utöver den horisontella dimensionen krävs en flerdimensionell syn på samarbete. Vilken uppbyggnad eller storlek länen i Småland-Blekinge än kommer att få, kommer det vara nödvändigt med god koordination och att uppnå samstämmighet mellan olika myndighetsnivåer och aktörer som verkar i området. Detta kommer att innebära: klarläggning av rollerna och ansvarsområdena för aktörerna som handskas med regional utveckling; en stark aktör som kan tala för och ingripa i regionala utvecklingsfrågor i varje län/region; formulering av en tydlig definition av rollen och uppbyggnaden av centralregeringens organ; förstärkt planering och förstärkta arrangemang (t.ex. avtal) mellan länen på flera nivåer; samt att uppmuntra företagen och universiteten att involvera sig i frågor som rör regional utveckling.

Slutligen är behovet av att stödja och stärka mellankommunalt samarbete tydligt. Kommunerna får allt svårare att hantera sina ålagda ansvarsområden. Ett sätt att effektivisera leveransen av kommunala tjänster är genom mellankommunala samarbetsavtal. Det finns flera exempel på

mellankommunalt samarbete i Småland-Blekinge. Det finns emellertid rättsliga och i synnerhet institutionella hinder för att uppnå samsyn mellan två eller flera oberoende administrativa enheter med olika väljarkårer. Regionala institutioner (t.ex. regionförbunden) skulle kunna göra mer för att uppmuntra kommunalt samarbete. Sådana insatser bör ökas och omfatta samarbete mellan länen om de angränsande kommunerna ligger i olika län. Det skulle vara mycket bra om länen upprättade planer för avtal och samarbete mellan angränsade kommuner. Det gäller i synnerhet små kommuner med begränsad kapacitet och begränsade resurser och för kommuner vid länsgränsen med stora pendlingsströmmar.

Sammanfattning av de viktigaste rekommendationerna i kapitel 3

- Definiera tydliga mål för regionaliseringsreformen. Klarläggningen av målen med reformen kommer att kräva intensiva diskussioner både på nationell och regional nivå för att klarlägga och komma överens om ståndpunkter och fylla igen informationsluckor.
- Bedöm kostnaderna och fördelarna med möjliga reformalternativ.
- Begrunda vad en större region skulle kunna göra som mindre län inte gör. En nyckelfråga bör vara möjligheterna (eller bristen på möjligheter) för omstrukturerade regioner att inte bara skapa stordriftsfördelar utan även utveckla kapacitet som enskilda län är för små för att upprätthålla på egen hand.
- Stärk koordinationen på flera nivåer. Oavsett de offentliga myndigheternas uppbyggnad krävs det att olika slags aktörer är involverade och samarbetar. Ytterligare koordinering av de många nationella och regionala aktörerna som är inblandade i regional utveckling skulle bidra till mer effektiva och bättre inriktade investeringar och till att skapa regionala synergieffekter mellan olika ingripanden.
- Skapa tydligare roller för de olika aktörerna som arbetar med regional utveckling. Ett första steg mot att skapa bättre samspel mellan olika institutioner och aktörer vore att tydligare definiera deras roller och uppgifter liksom även hur de bör samspela med varandra.
- Överlåt ansvaret för både hälso- och sjukvård och regional utveckling till ett enda valt organ. Det är mycket viktigt att ha en stark aktör som kan tala för länet/regionen i frågor som rör regional utveckling.

Sammanfattning av de viktigaste rekommendationerna i kapitel 3 (forts.)

- Utveckla mer konkreta program för regional utveckling med starkare förankring i olika institutioner. Förstärkning av dessa program skulle involvera: *i)* utveckling av mer konkreta och institutionellt stärkta strategier med konkreta mål och mätbara resultat; *ii)* inrättandet av en ram för att koppla prioriterade investeringar till programmets mål; samt *iii)* att samla allmänna utvecklingsprogram och utvecklingsprogram för landsbygden i en övergripande utvecklingsstrategi.
- Stärk samarbetet över länsgränserna och den regionala flernivåplaneringen på områden där det krävs deltagande och finansiering från centralregeringen och fler än ett län, t.ex. transportinfrastruktur eller innovation. Länsöverskridande strategier bör innehålla konkreta initiativ samt former för finansiering och genomförande.
- Gör näringslivet mer delaktigt i den regionala planeringsprocessen (t.ex. genom offentlig-privata plattformar) och i samfinansieringen av gemensamma initiativ (särskilt inom infrastruktur).
- Främja samarbete mellan kommunerna, inte minst genom att göra det billigare och enklare att anordna.
- Gör en noggrann analys som visar om vissa kommunala ansvarsområden bör återcentraliseras till regionala eller nationella institutioner. Den här processen skulle kunna vara asymmetrisk: större kommuner skulle kunna ha vissa ansvarsområden som mindre kommuner inte har.
- Fundera på att överlåta kommunernas inspektionsansvar till länsstyrelserna.

Anmärkningar

1. I Sveriges grundlag nämns endast två förvaltningsnivåer: lokal och nationell. Sedan 1862 års reform har länen dock haft en vald fullmäktigeförsamling som är fristående från den nationella regeringen.
2. Jönköping har 13 kommuner, Kronoberg 8, Kalmar 12 och Blekinge 5.
3. Sedan 2010 har Halland och Gotland ett direktvalt regionfullmäktige.
4. Cirka 66 % av ledamöterna i Småland–Blekinges regionförbundsstyrelser utses av länens kommuner, och 33 % nomineras av de respektive landstingen.
5. Exklusive de investeringar i regional utveckling som kommer från andra nationella myndigheter än länsstyrelserna.
6. Information från intervjuer genomförda i regionen.
7. Det är viktigt att notera att Stockholm har en unik organisation och att det finns skillnader i de behörigheter som överförs till de fyra regionförbunden i Småland och Blekinge, vilket även nämns ovan.
8. Ovan nämnda utredning ska lägga fram förslag om förändringar av länsgränserna. Det är oklart i vilken utsträckning dessa förslag kan väntas påverka regionaliseringsprocessen.
9. Exempelvis finns det, som noteras i bilaga 3A1, olika organ som arbetar med utbildning (Skolverket), högre utbildning (Högskoleverket) och ungdomsfrågor (Ungdomsstyrelsen) och med jordbruk (Jordbruksverket), fiske (Fiskeriverket), skogsbruk (Skogsstyrelsen) och miljöskydd Environment Protection (Naturvårdsverket).

Bibliografi

- Amin, H. and Thrift, N. (1994) "Living in the Global". In A. Amin and N. Thrift, *Globalisation, Institutions, and Regional Development in Europe*, 1-22, Oxford: Oxford University Press.
- Andersson, K. and E. Ostrom (2008), "Analyzing Decentralized Natural Resource Governance from a Polycentric Perspective", *Policy Sciences* 41(1), pp. 1-23.
- Andreae, M. (2006), in Hela Halland, advertisement supplement from Region Halland and Halland County Administrative Board, in *Dagens Nyheter* 10 December.
- Baldersheim, H. and L.E. Rose (2010a), "Territorial Choice: Rescaling Governance in European States", in H. Baldersheim and L.E. Rose (eds.), *Territorial Choice: The Politics of Boundaries and Borders*, Palgrave Macmillan, Chapter 1, s 1-20.
- Baldersheim, H. and L.E. Rose (2010b). "A comparative analysis of territorial choice in Europe: conclusions", in H. Baldersheim and L.E. Rose (eds.), *Territorial Choice: The Politics of Boundaries and Borders*, Palgrave Macmillan Chapter.
- Björck, A. (2007), County governor in Uppsala län, in *Dagens Nyheter*, 3 July 2007.
- Blom-Hansen, J., P. Munk Christiansen, A.L. Fimreite and P. Selle (forthcoming), "Reform Strategies Matter: Explaining the Perplexing Results of Regional Government Reforms in Norway and Denmark", *Local Government Studies*.
- Blomqvist, P. and P. Bergman (2010), "Regionalisation Nordic Style: Will Regions in Sweden Threaten Local Democracy?", *Local Government Studies*, 36: 1, 43-74.
- CEMR (2008), "Balancing democracy, identity and efficiency. Changes in local and regional structures in Europe", Council of European Municipalities and Regions.

- Dexia (2008), *Sub-national governments in the European Union: organisation, responsibilities and finance*, Dexia Editions, July.
- Eklund, A.-K. (2007), chairperson of the Swedish Association of Health Professionals, in *SjälvstyrelseNytt*, July.
- Fimreite, A.L. and P. Selle (2009), “Norwegian regions – new wine and old bottles?” in P.G. Roness and H. Sætren (eds.), *Changes and continuity*, Bergen, Fagbokforlaget.
- Herrschel, T. and P. Tallberg (eds.) (2011), *The Role of the Regions, Networks, Scale and Territory*, Kristianstads Boktryckeri, Sweden.
- Keating, M. (1995), “Size, Efficiency and Democracy: Consolidation, Fragmentation and Public Choice”, in D. Judge, G. Stoker and H. Wolman (eds), *Theories of Urban Politics*, Sage, London, pp.117–134.
- King, D.N. and Ma, Y. (2000). “Local authority size in theory and practice”, *Environment and Planning C: Government and Policy*, 18(3):255-270.
- Kjær, U. and P.E. Mouritzen (eds.) (2003): *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*, Syddansk Universitetsforlag, Odense;
- Lassen, D. D. and S, Serritzlew (2011), “Jurisdiction Size and Local Democracy: Evidence on Internal Political Efficacy from Large-scale Municipal Reform”, *American Political Science Review* 105(2), pp. 238-258.
- Lidström, A. (2010), ”The Swedish model under stress. Waning of the Egalitarian Unitary State?”, in H. Baldersheim and L.E. Rose (eds.), *Territorial Choice: The Politics of Boundaries and Borders*, Palgrave Macmillan.
- McCallion, M.S. and P. Tallberg (2008), “Regionalisation in Sweden”, Research Paper No. 6/2008.
- McCallion, M.S. (2007), “Multi-Level Governance in Sweden?”, *Regional & Federal Studies*, 17: 3, pp. 335-351.
- McCallion, M.S. (2008) “‘Tidying Up? European Regionalisation and the Swedish Regional Mess’”, *Regional Studies*, 42: 4, pp. 579-592.
- Mouritzen, P.E. (2011), “The Danish Revolution in Local Government: How and Why?”, in H. Baldersheim and L.E. Rose (eds.), *Territorial Choice: The Politics of Boundaries and Borders*, Palgrave Macmillan.
- Mouritzen, P.E., L.E. Rose and B. Denters (2009), “Size and local democracy: A summary of findings from Switzerland, Norway, Denmark and the Netherlands”, Paper prepared for presentation at the 21th IPSA World Congress, Panel 278, Santiago, Chile, 12-16 July.

- Niklasson, L. and P. Tallberg (2010), “Forming a regional policy in Sweden: Where will the contradictory policies lead?”, Paper for the 32nd Conference of the European Group for Public Administration (EGPA), Toulouse, France, 8-10 September.
- Newton, K. (1982) “Is Small Really So Beautiful? Is Big Really So Ugly? Size, Effectiveness and Democracy in Local Government.” *Political Studies*, 30(2), pp. 190–206.
- Nordregio (2008), “Administrative reform – Arguments and values”, by H. Aalbu, K. Böhme and Å. Uhlin, Nordic Research Programme 2005-08, Report 6.
- Oakerson, R. (1999), *Local Public Economies: Creating the Civic Metropolis*, Institute for Contemporary Studies Press, Oakland, CA.
- OECD (1993), *Glossary of Industrial Organisation Economics and Competition Law*, compiled by R.S. Khemani and D.M. Shapiro, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2005), *OECD Economic Surveys: Sweden*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2006), *Territorial Reviews, Stockholm, Sweden*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2007), *Linking Regions and Central Government; Contracts for Regional Development*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2008a), *Territorial Review of Poland*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2008b), “Challenges of Human Resource Management for Multi-level Government”, Internal OECD document.
- OECD (2008c), *Economic Surveys: Denmark 2008*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2008d), *OECD Territorial Reviews: Norway 2007*, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264038080-en>
- OECD (2009a), *Regions Matter*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2009b), “Mind the Gaps: Managing Mutual Dependence between Levels of Government”, Internal OECD Document.
- OECD (2009c), *Governing Regional Development Policy: The Use of Performance Indicators*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2009d), *OECD Territorial Reviews: Copenhagen, Denmark*, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264056299-en>.
- OECD (2009e), *OECD Territorial Reviews: Chile*, OECD Publishing, Paris.

- OECD (2010a), *OECD Territorial Reviews: Sweden*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2010b), *Regional Development Policies in OECD Countries*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2010c), *OECD Reviews of Regulatory Reform: Sweden 2007: Achieving Results for Sustained Growth*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2010d), *Making Reform Happen Lessons from OECD Countries*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2011), *OECD Urban Policy Reviews: Poland*, OECD Publishing, Paris.
- Ostrom, E. (2005), *Understanding Institutional Diversity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Regional Development Council of Kalmar (2007), “10 years with the regional council in Kalmar”, internal document.
- Salar (2005), “Offentligt–privat partnerskap Lägesbeskrivning”, Swedish Association of Local Authorities and Regions, Stockholm.
- SOU (2007:10), *Conclusions of the Committee on Public Sector Responsibilities*.
- Swianiewicz, P. (2010), 'If Territorial Fragmentation is a Problem, is Amalgamation a Solution? An East European Perspective', *Local Government Studies*, 36: 2, pp. 183-203.
- Vrangbæk, K. (2010), “Structural Reform in Denmark, 2007-09: Central Reform Processes in a Decentralised Environment”, *Local Government Studies*, 36: 2, pp. 205-221.

Bilaga 3.A1.

Administrativ organisation för vissa av de huvudsakliga nationella myndigheterna

Myndighet	Agency (English)	Huvudsakligt ansvarsområde	Regionalkontor och länsäckning
<i>Tillväxtverket</i>	Swedish Agency for Economic and Regional Growth	Dess roll är att stärka den regionala utvecklingen och hjälpa företag och entreprenörer i hela Sverige. Tillväxtverket har ansvar för de områden som tidigare tillhörde Nutek och Glesbygdverket (liksom Konsumentverkets uppgifter som rör affärstjänster och offentliga tjänster. Det har omkring 300 anställda och 11 kontor runtom i landet.	Regionala representanter för administrationen av EU-s strukturfonder. Småland och Öarna täcker in Kronobergs, Kalmar och Jönköpings län. Skåne/Blekinge täcker in Blekinge län.
<i>Vinnova</i>	Vinnova	Sveriges innovationsmyndighet. Vinnovas uppgift är att utveckla hållbar tillväxt i Sverige genom att finansiera behovsdriven forskning och utveckling av effektiva innovationssystem.	Inga regionala kontor och ingen regional organisation.
<i>Trafikverket</i>	Swedish Transport Administration	Myndigheten med ansvar för alla trafikformer: vägar och järnvägar, sjö- och flygtrafik. De bygger, underhåller och driver även alla nationella vägar och järnvägar.	Regionkontoret som är relevant för de fyra länen i Småland-Blekinge ligger i Kristianstad (Skåne). Huvudkontoret finns i Borlänge (Dalarnas län).
<i>Socialstyrelsen</i>	National Board of Health and Welfare	En myndighet inom ramen för socialdepartementet.	Övervakar frågor uppdelade i sex regioner. Regional tillsynsenhet sydöst täcker in Östergötland, Jönköping och Kalmar. Regional tillsynsenhet syd täcker in Kronoberg, Blekinge och Skåne.

256 – 3. STYRNING OCH SAMARBETE I SMÅLAND/BLEKINGE

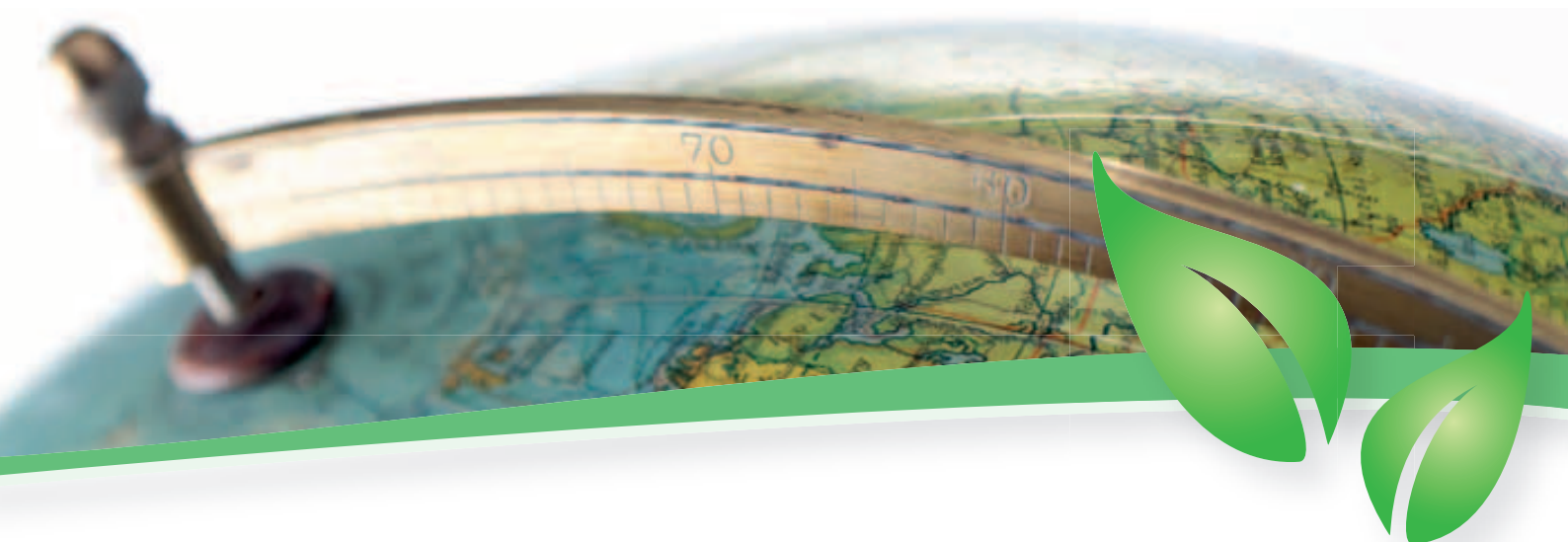
Myndighet	Agency (English)	Huvudsakligt ansvarsområde	Regionalkontor och länsäckning
Skolverket	Swedish National Agency for Education	Central administrativ skolmyndighet för barn, ungdomar och vuxna i Sverige samt för forskolor och barnomsorg för skolbarn.	Skolverket har kontor i Skåne (Lund) och i Östergötland (Linköping) som täcker in Småland/Blekinge.
Högskoleverket	Swedish National Agency for Higher Education	Det granskar den högre utbildningens kvalitet och ser till att högre läroanstalter följer relevanta lagar och föreskrifter.	Inga regionala kontor
Ungdomsstyrelsen	Swedish National Board for Youth Affairs	En myndighet som arbetar för att unga ska få tillgång till inflyande och välfärd. Den fördelar statsbidrag till integrations-, jämställdhets-, folkrörelseorganisationer och projekt.	Inga regionala kontor
Jordbruksverket	Board of Agriculture	Myndigheten inom det jordbrukspolitiska området med ansvar för allt som har med jordbruk och trädgårdsodling att göra.	Inga regionala kontor. Verkar genom länsstyrelserna.
Skogsstyrelsen	Swedish Forest Agency	Myndigheten med ansvar för skogsfrågor. Skogsstyrelsen har bland annat ansvar för det nationella programmet för landsbygdsutveckling.	Region Öst innefattar Östergötlands, Kalmar, Kronobergs och Skåne län. Region Väst innefattar Jönköpings, Hallands och Västra Götalands län.
Fiskeriverket	Swedish Board of Fisheries	Myndigheten med ansvar för bevarandet och utnyttjandet av svenska fiskeriresurser.	Ingen regional organisation. Det finns emellertid flera forskningsstationer och institut i hela landet, däribland ett i Karlskrona.
Naturvårdsverket	Swedish Environmental Protection Agency	En av många intressenter med ansvar för miljön. Naturvårdsverket koordinerar, övervakar och utvärderar insatser av många myndigheter för att uppfylla Sveriges miljömål.	Inga regionala kontor. Verkar genom länsstyrelserna.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling

OECD är ett unikt forum där regeringar arbetar tillsammans för att möta globaliseringsens ekonomiska, sociala och miljörelaterade utmaningar. OECD ligger också i främsta ledet när det gäller att förstå och hjälpa regeringar att reagera på nya utvecklingstrender och frågeställningar, exempelvis bolagsledning, informationsekonomi och utmaningar som uppstår till följd av åldrande befolkningar. Organisationen tillhandahåller en formell struktur där regeringarna kan jämföra erfarenheter av olika politiska program, söka efter lösningar på gemensamma problem, komma fram till god praxis samt arbeta för att samordna inrikes- och

OECD:s medlemsländer är: Amerikas Förenta Stater, Australien, Belgien, Canada, Chile, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Israel, Italien, Japan, Korea, Luxemburg, Mexico, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Polen, Portugal, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Sverige, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Storbritannien, Ungern, och Österrike. Europeiska unionen deltar i OECD:s arbete.

OECD Publishing svarar för en vidsträckt spridning av resultaten av organisationens statistikinsamling och forskningsverksamhet på de ekonomiska, sociala och miljöpolitiska områdena, liksom av de av medlemsländerna överenskomna avtalen, riktlinjerna och standarderna.

OECD Territorial Reviews

SMÅLAND – BLEKINGE

Den här serien tillhandahåller analyser och politisk vägledning åt regeringar och myndigheter under regeringsnivå, som vill stärka den regionala utvecklingspolitiken och styrningen. Granskningarna ingår i en mer omfattande OECD-dokumentation om regional utveckling, som behandlar den regionala aspekten av ett antal politiska utmaningar, däribland styrning, innovation, stadsutveckling och landsbygdspolitik. Denna dokumentation innefattar både tematiska rapporter och rapporter om specifika länder och regioner.

Innehåll

Bedömning och rekommendationer

Kapitel 1. Trender och utmaningar

Kapitel 2. Småland–Blekinges ekonomiska konkurrenskraft

Kapitel 3. Styrning och samarbete i Småland–Blekinge

Ytterligare läsning

OECD Territorial Reviews: Skåne, Sverige (kommande, 2012)

OECD Regional Outlook, 2011

OECD Regions at a Glance, 2011

OECD Reviews of Regional Innovation: Regions and Innovation Policy, 2011

OECD Territorial Reviews: Sverige, 2010

Originalversionen av denna bok publicerades under titeln OECD Territorial Reviews, Småland-Blekinge, Sweden 2012 (ISBN 9789264169494), © 2012, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), Paris.

Denna översättning ges ut enligt överenskommelse med OECD, men är inte en officiell OECD-översättning.

www.oecdbookshop.org - OECD online bookshop

www.oecd-ilibrary.org - OECD e-library

www.oecd.org/oecddirect - OECD title alerting service

